

FR. BARSZ BALÁZS OFM

KRISZTUS BÉKÉJE

Egy ferences novíciusmester naplójából

FR. BARSÍ BALÁZS OFM

KRISZTUS BÉKÉJE

Egy ferences novíciusmester naplójából

KECSKEMÉT
2010

Jelen kötet a
Krisztus békéje
Naplótöredékek egy ferences kolostorból
(Szécsény, 1996)
bővített és átdolgozott kiadása

A naplórészleteket
Telek Péter-Pál
válogatta és szerkesztette

A borító
Olasz Ferenc
munkája

A kötetben szereplő fényképek
Barsi Balázs
gyűjteményéből valók

ISBN 978-963-06-9003-4

© Barsi Balázs, 2010
www.barsibalazs.hu

Felelős kiadó: Telek Péter-Pál
Tördelés és nyomdai előkészítés: Raster Grafikai Stúdió, Kecskemét
A nyomást és kötést a Dürer Nyomda Kft. végezte
Felelős vezető: Kovács János ügyvezető igazgató

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

Barsi Balázs atya 1975–1997 között volt a ferences novíciusok magisztere, s ebből csak az utolsó négy évet töltötte Szécsényben. Mégis, ez a négy esztendő meghatározó jelentőségű volt a a noviciátus és az ő számára egyaránt: huszonevnyi „lobogás” – gimnáziumi és főiskolai tanárság, diákok lelkivezetése, definítori megbízatás és egyebek – után Balázs atya életében érkezett a visszahúzódas, az elcsendesedés, a befelé fordulás ideje. Minden bizonynyal a csönd, a korábbi megfeszített tempó után lassabbá és egyenletesebbé vált életritmus is ösztönözte arra, hogy kolostori életének eseményeit, azon belül is elsősorban a belső, lelki történéseket napló formájában rögzítse a maga számára. Később egyik rendtársa arra biztatta, hogy adja közre ezeket a naplófeljegyzéseket, melyek az érdeklődők számára bepillantást engednek a ferences lelkiségbe és a noviciátusi élet mindennapjaiba. Így született meg a *Krisztus békeje – Naplótöredékek egy ferences kolostorból*. A könyv hiánypótlónak bizonyult, amit jól mutat, hogy nemcsak a Balázs atya igehirdetését már ismerők körében vált népszerűvé, hanem olyan olvasói is akadtak – köztük protestánsok is szép számmal –, akik saját bevallásuk szerint ezen a naplón keresztül találtak először a mai magyarországi szerzetességgel.

Ennek a 1996-ban megjelent könyvnek bővített és átdolgozott kiadását tartja kezében a kedves Olvasó. Hogy mitől *bővített*, azt nem nehéz megmagyarázni: az eredeti napló 1994 májusától 1995 augusztusáig tartalmaz feljegyzéseket, a kézirat viszont folytatódik, igaz, az előzőekhez képest jóval hézagosabban. De vajon hogy lehet és miért kellene egy naplót *átdolgozni*? Nem épp a hitelessége csorbul ettől?

Őszintén remélem, hogy jelen esetben nem vész el, sőt erősödik. Persze csak akkor, ha a hitelességet nem a

szorosan vett történeti hűséggel azonosítjuk. Többek között éppen a bejegyzések imént említett megritkulása vetette fel annak gondolatát, hogy ezeket az új részeket ne folytatásként adjuk közre, hanem beledolgozzuk az eredeti anyagba. Annál is inkább, mivel a hangsúly nem a külső történéseken van, az ünnepek, jeles napok és az ezekhez kapcsolódó naplójegyzetek pedig évről évre ismétlődnek. Könnyű belátni, hogy ebben a naplóban nem a *kronosz* és a kronológia a fő szervező erő, nem az évek egymásutánisága a lényeges, a dátumoknak nincs is egyedi jelentőségük, hiszen minden esztendőben új novíciusok érkeznek, és velük együtt magiszterük is előlről kezd mindent. Időtlenség és ciklikusság a noviciátusban egyszerre van jelen: annál, hogy milyen évet írunk, sokkal fontosabb, hogy milyen évszak vagy liturgikus időszak van éppen. A *kairosz*, a kegyelmi idő a hangsúlyos itt, mindenekelőtt a liturgia ideje, mely az örökkévalósággal érintkezik, és az évről évre ugyanúgy megünnepelt szent misztériumok által egyre mélyebbre vezet be Isten országának titkaiba.

Ennek megfelelően a naplónak ez az új változata egy időszaknak végképp nem pontos krónikáját kívánja adni, hanem az esszenciáját. Hogyan? Először is úgy, hogy a hétköznapi időfolyamból kiragadva egyetlen képzeletbeli noviciátusi esztendőbe sűríti Balázs atya Szécsényben töltött négy évének élményeit, valamint az ezekhez kapcsolódó reflexiókat és elmélkedéseket. Másodszor, hogy összegződik benne több mint két évtized nevelői tapasztalata. Harmadszor pedig, hogy az emlékezés és az imádságos jövőbe tekintés révén felöleli Balázs atya egész életpályáját és Istennel való kapcsolatát, kisgyermekkorától kezdve rendi életének múltbeli, jelenlegi és eljövendő szakaszain át egészen a halálig és az örökkévalóságig. Az első kettő indokolja, hogy miért módosult az alcím, az utolsóból viszont nyilvánvalóan következik, hogy a *Krisztus békéje* cím változatlanul érvényes.

Isten idehozott engem, hogy a szívemre beszéljen. Vagy megtérek, vagy...? De innét el fog ragadni. Átmeneti ez a ragyogás, mert még nem tűnt fel az égen Krisztus keresztjének a jele...

PROLÓGUS

Gyónom a mindenható Istennek és nektek, testvéreim, hogy sokszor és sokat vétkeztem gondolattal, szóval, cselekedettel és mulasztással: én vétkem, én vétkem, én igen nagy vétkem. Kérem ezért a Boldogságos, mindenkor Szeplőtelen Szűz Máriát, az összes angyalokat és szenteket, és titeket, testvéreim, hogy imádkozzatok érettem Urunkhoz, Istenünkhöz.

Irgalmazzon nekünk a mindenható Isten, bocsássa meg bűneinket, és vezessen el az örök életre. Ámen.

Téríts meg minket, szabadító Istenünk!

És fordítsd el rólunk haragodat!

Isten, figyelmezz az én segítségemre!

Uram, siess megsegíteni engem!

Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek. Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor és mindörökkön-örökké, ámen. Alleluja.

Menedékem vagy és váram, én Istenem, benned bízom.

Aki a Magasságbelinek oltalmában lakozik,
s a Mindenható árnyékában marad,
mondja az Úrnak: menedékem vagy és váram,
Istenem, kiben bízom én.

Mert ő szabadít meg a vadászok törétől
és a rosszakaró beszédétől.

Vállaival beárnyékoz téged,
és biztos helyed lesz az ő szárnyai alatt.

Pajzs és páncél az Úrnak hűsége,
ne félj hát attól, ami éjszaka rettent,

Sem a nappal repülő nyíltól,
sem a sötétben járó gonosztól,
sem a délidőben pusztító ragálytól.
Ezren hulljanak el bár oldalad mellől,
és tízezren jobbkezed felől:
tehozzád pedig nem közelget!
Bizony meg fogod látni szemeiddel,
meglátod a bűnösök fizetségét.
Mivelhogy az Úr a te menedéked,
és a Magasságbelit választottad oltalmadul.
Azért veszedelem nem érhet téged,
és csapás nem közelíthet a te hajlékodhoz.
Mert angyalainak parancsolt felőled,
hogy megőrizzenek téged minden utaidon.
Kezüikben hordoznak téged,
hogy netalán kőbe ne üssed lábaidat.
Kígyón és skorpión járhatsz,
eltiprod az oroszlánt és a sárkányt.
Mivel hozzám ragaszkodik, megmentem őt,
fölemelem őt, mert ismeri az én nevemet.
Hozzám kiált és én meghallgatom őt,
vele vagyok a szorongatásban,
mentem őt és megdicsőíttem őt.
Hosszú napokkal betöltöm őt,
és megmutatom neki az én üdvösségemet!
Dicsőség az Atyának és Fiúnak,
és Szentlélek Istennek.
Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor
és mindörökkön-örökké, ámen.

Menedékem vagy és váram, én Istenem, benned bízom.

*Te, Uram, közöttünk vagy, mi a te nevedet viseljük,
ne hagyj hát el minket, Urunk, Istenünk.
Istennek legyen hála!*

Uram, a te kezedbe ajánlom az én lelkemet. Uram, megváltótál minket, Uram, igazság Istene. Ajánlom az én lelkemet. Dicsőség az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek. Uram, a te kezedbe ajánlom az én lelkemet.

Krisztus, ki vagy nap és világ,
minket sötétségben ne hagyj!
Atyádnak fényessége vagy,
s a hit világát hirdeted.

Álom takarja mi szemünk,
de nálad virraszt a szívünk,
fényeddel éjjel látogass,
őrizz, vezérelj, támogass.

Emlékezzél meg mirőlünk,
jól tudod, mily gyarlók vagyunk,
kiket megváltál véreddel,
Úristen, kérünk, ne hagyd el!

Dicsőség legyen Atyának,
ő szent Fiának, Krisztusnak,
Szentlélekkel egyetemben,
örökkön-örökké, ámen.

Augusztus 5.

Este van. A nap még ragyog. Holnap Színeváltozás ünnepe lesz, templomunk búcsúnapja. Boldoggá tett a felfedezés, hogy én most „Urunk Színeváltozásának klostorában” élhetek. Ezentúl tudatosan ezt az elnevezést fogom használni.

Leírhatatlanul sajátos a csönd.

Eddigi szerzetesi életemben még soha meg nem ízlelhettem a csönd kútjának kristályvizét, mely nem a tárgyak hallgatásában, nem a testvérek szilenciumos tapintosságában van, hanem a szívemben, ahol a Te jelenléted veszi körül. A novícius testvérek többé soha nem fogják elfeledni ezt az ízt. Sajátos szomjúságot fognak magukkal vinni. Végül is ez a szomjúság mélyebb és egyetemesebb, mint a csönd kútjának vize után kívánczó epekedés. Sugár fonja be a quadrum kőkútját. A Mester állt ott valamikor, és valamivel lejjebb a samariai asszony.

Fáradt vagyok. Uram, adj még két-három évet itt, ahová Te hoztál, hogy a szívemre beszélj, aztán hívj magadhoz engem. Ments meg a világ és az Egyház harsogó felszínétől, vagy ha nem, hát taníts meg ezekben az években leszállni lelkem völgyébe, ahol dombra épített klostromban elrejtett kápolnácska mélyén ott ég jelenléted mécsese. Belül is van égbolt és kút: feneketlen kút és végtelen égbolt. Van ott mélység és magasság, hold és csillagok. És CSEND. Ott fakad annak a csendnek a forrása, melyet ma este megízlelttél velem. Ez a csend kijárna a szerzetesnek, valahogy úgy, mint a nős férfinak az asszonyi simogatás és gyermekeinek ölelése. Ez nem fényűzés. Fegyelmezetlenségünk, világiasságunk vette el ezt a csendet, nem pedig a sok munka. Nem szabadna, hogy a tévé, a rádió, az oktalan hangoskodás és az üres fecsegés elvegyék ezt a puha és gyöngéd, isteni ölelést, az estének ezt a csak a szüzességi fogadalmat tett férfiak és nők számára szóló, egyedülálló intimitását.

Ebben a kolostorcsőndben egész életem egyszerre jelen van, de nem mint egymásra hányt eseménykaszal, hanem mint egy csöndes reggelen a nyugodt Balaton vize, ahol mindent látni: kavicsot, úszó halat, de az égen fent szálló nagyszárnyú madarat is, meg az arcomat, ahogy lebeg valószínűtlenül, és mindazok arcát, akikkel valaha találkoztam, akik már „a hit jelében a béke álmát aluszszák”, s látni lehet annak arcát is, akinek látása a Te békéddel mindörökre megajándékozott.

Az ablakom alatti völgyben zeng az erdő. Mindent átjár a szelíd világosság. Kedvem volna a testvéreknek feltárni a tényt: Isten idehozott engem, hogy a szívemre beszéljen. Vagy megtérek, vagy...? De innét el fog ragadni. Átmeneti ez a ragyogás, mert még nem tűnt fel az égen Krisztus keresztjének a jele...

Augusztus 6.

Az első vecsernye olvasmánya mint soha nem látott valóság-tömb állt elém:

„A mi hazánk a mennyben van. Onnan várjuk az Üdvözítőt is, Urunkat, Jézus Krisztust. Ő azzal az erővel, amellyel mindent hatalma alá vethet, átalakítja gyarló testünket, és hasonlóvá teszi megdicsőült testéhez.”

(Fil 3,20-21)

„A mi hazánk a mennyben van”, vagyis nem itt a földön. Itt idegenek és jövevények vagyunk, amióta Ádám vétkezett, mert a paradicsomi állapot nem volt más, mint a földdel érintkező ég: az Isten és az ember együttlakásának kezdete. Mert ott van az igazi haza, ahonnan nem kell töb-

bé eltávozni, ahol mindörökké szeretve vagyunk. Amikor eljött az idők teljessége, Isten szent Fia emberré lett. Lehozta az eget a földre. Jézus az én mennynyomom. Nevednek említése is olyan, Jézusom, mintha véglegesen hazaértem volna! Te magad vagy az én átköltözésem ebből a világból a másikba! Szentlelkedet adtad belém, így létem, életem legmélyén már az égben vagyok. Nem úgy vagyok hontalan, hogy ezután kellene keresnem hazát, hiszen annak a másik hazának már polgára vagyok. Színeváltozásod, Uram, Jézus, föltárta evangéliumod lényegét: Te magad vagy az örömhír szent megtestesülésed egyedülálló titkában.

Megragadottnak lenni Jézus által: ez a Színeváltozás kolostorának titka. Persze a hegyről lejövet számtalanszor előfordul, hogy emberi módon s nem Isten tervei szerint gondolkodunk. Veszélyes percek ezek. Üdvösségünk nagy csatája nem akkor dől el, amikor fölfelé megyünk a Színeváltozás hegyére, nem is akkor, amikor fent vagyunk, hanem amikor lefelé jövünk.

Augusztus 7.

Készítsd fel a szívemet, Szentlélek, hogy fogadni tudjam a holnap érkező tizennyolc jelöltet, akik egy hónap múlva megkezdik a noviciátust!

A testi családba a születés által lépnek be az új tagok, a mi testvéri családunkba közvetlenül isteni sugallatra. Vagyis Isten nem a régi teremtésnek a világ végéig működő intézményét, a testi születés útját használja, hanem közvetlenül belenyúl emberek életébe, és ide rendeli őket, hogy testvérekké váljanak. Ez a testvériség így mélyebb, mert a test és vér fölött áll, a mennyből való. Szent Ferenc atyánk nem is akart mást, mint hogy testvérekké (kisebb testvérekké) váljunk, olyan közösséggé, amelyben az Atyaisten az egyetlen atya, az apát, mi pedig testvérek

vagyunk. Mivel „*divina inspiratione*” (isteni sugalmazásból) kezdődött Szent Ferenc atyánk bűnbánattartása és a Rend élete, s mivel ezek az ifjak, akik ma bekopognak hozzánk, úgy tudják, hogy isteni sugallat vezeti őket, feltétel nélkül és eleve el kell fogadnom valamennyit. Én Uram, Jézusom, tizennyolc embert úgy fogadni, ahogy Te fogadnád, úgy fogadni, hogy tudom, Te magad hívtad őket – ez felülmúlja tehetségemet, mert a Te Szíved végtelen méreteit feltételezi. A reggeli áldozás valósága segít ezekben a gyönyörűséges és nehéz napokban. Köszönöm, Istenem, hogy még mindig nem engeded, hogy a maga teljességében lássam a felelősségemet! Irgalmaid korlátozza látásomat, hogy meg ne fussak előle. „*Isten, figyelmezz az én segítségemre! Uram, siess megsegíteni engem!*” Mindezekelőtt újra tisztítsd meg a szívemet, és foglald le végre egészen, hogy a Te szeretetteddel: a megváltó, felszabadító, mégis igényes és a mennyei Atyához vonzó szeretettel (vagyis a Szentlélekkel) tudjam szeretni őket, éspedig az egész Rend, az egész Egyház nevében.

Augusztus 8.

Fojtogató a hőség. Tegnap este elemi erővel tört fel a kérés: Abba, adj esőt! Mennyei Atyám, a Te kezedben vannak az ég csatornáit, mibe kerülne Neked kinyitni azokat? Milyen érthetetlen a hallgatásod. Tudom, hogy Te vagy maga a szeretet, gondolatod nem a pusztulás, hanem az élet. Minden kis bogár, minden fonnyadó levél kiált Hozzád: – Abba, adj esőt! – És nem adsz. Szeretetből nem adsz, hiszen mindent szeretetből cselekszel, vagy mi vagyunk az oka. Megsértettük az ózonréteget, amelyet kezdettől fogva rendeltél a Föld köré, és úgy élünk, olyan elzárkózottan Tőled, olyan kemény és következetes materializmusban, hogy szereteted ellen páncélboltozattal védeke-

zünk. Ha mi, emberek Téged keresnénk, ha elsősorban Országodat és igazságodat kutatnánk, a többi mind hozzáadatna nekünk. S ha mégsem, akkor nem úgy élnék meg az eső hiányát, mint szeretetednek hiányát, hanem mint szerelmed perzselő misztériumát, amellyel nem elpusztítasz, hanem magadhoz hívsz minket.

Szent Fiad elváltozott színében. Nem rivaldafény tette ragyogóvá, a fény, a világosság nem kívülről vetődött rá, hanem istenemberi szívéből áradt ki testére és ruhájára, Illésre, Mózesre és az egész kozmoszra. Tehát csak az emberi szívből eredhet a nagy átalakulás, a történelem és a kozmosz átalakulása: a megváltozott emberi szívből, Isten fiainak szívéből, a mi szívünkéből.

Mi, akik itt éljük át ezt a perzselő hőséget a Színeváltozás kolostorában, befelé fordulunk, és szeretnénk kivetni a szívünkéből minden zavaros érzést, gondolatcsírárt, minden mérgezett akarati gyökérhajtást. Ez a pasztoráció kezdete, sőt ez maga a pasztoráció, hiszen a mai napon az evangéliumban arról hallottunk, hogy mi vagyunk a föld sója, mely ízt ad a világnak. Ez a sókristály, amellyel a Jézus korabeli palesztinai asszony ízesítette a levest, nem oldódott fel a levesben, nem adta fel önmagát, hanem egyben maradva árasztotta az ízt. Ez a ferences pasztoráció. Ma, Szent Domonkos atya ünnepén azon is el kell gondolkodnunk, hogy mi nem *Ordo Praedicatorum* (Prédikátorok Rendje) vagyunk, nem valami feladatra vagyunk alapítva, hanem Krisztusban való együttlétezésre, amelyből Krisztus íze árad.

Az ősz hajú Kandid testvér, a ház seniorja a reggeli zsolozsmában és áldozásban megtisztult szívvel úgy dolgozik a forró kert zöld növényei között, mint aki az örökkévalóságnak él. Ez is pasztoráció. Nem kell prédikálnia. Életét mint üzenetet olvassa a szécsényi egyházközség. Egy olyan közösség viszont, amely együtt van, de nem Jézus miatt, Jézusért és Jézusból élve, nem hordoz

világ és történelem feletti üzenetet. Van elég sok klub és szervezet a világon; mi nem azok vagyunk, hanem a föld (az egész Föld) sója és a világ (az egész világ) világossága Jézus miatt, mert az Ő ízére, illatára, világosságára szomjazik minden ember, tudva-tudatlanul.

Annyira gyatra a világ és olyan mérgezett még az Egyház is, hogy ha egy közösség még nem él is szentül, csak szeretne szentül élni; ha még nem érte is el identitásának ártatlan ragyogását, de törekszik rá – vonzóvá válik. Bár még nem ért célba, de azon az ÚTon jár, amely az üdvösségre vezet; még nem él a teljes igazságban, de annak az IGAZSÁGnak adta át magát, amely megszabadít; még nem éli a maga kiteljesedett formájában az új életet, de már az az ÉLET dolgozik kovászként benne, amely nem ismer halált.

Augusztus 10.

Tombol a nyár. Telefonhívások, levelek és intéznievalók pergőtüze sodor magával. Ha háromnegyed tizenkettőkor meg nem állítana a konventcsengő, ez az éles hangú, kedves kis harang, amelyet a novíciusok mindig pontosan húznak meg így déli időben (hiszen éhesek már, és a Sexta után ebédelünk), ha nem sietnénk a hívős templomba, ahol a 118. zsoltár segítségével az Úr törvényeiről elmélkedünk naponta, bizony elsodornának a tennivalók, talán behordaná a világi gondok sivatagából érkező szél a feledés homokrétegével a reggeli lelki oázist.

Melyek az Úr törvényei? A szeretet radikális megnyilvánulásai: a tisztaság, a szegénység, az engedelmesség. Az Úrnak egy törvénye van: a szeretet, de ez a szeretet a Tízparancsolatot nem rombolja le, hanem beteljesíti és kivirágztatja az Ő életének utánzására. Jézus szüzen élt, szegényen, és állandóan az Atya akaratát kereste.

Ha háromnegyed tizenkettőkor meg nem állítana a konventcsengő, ez az éles hangú, kedves kis harang, bizony elsodornának a tennivalók, talán behordaná a világi gondok sivatagából érkező szél a feledés homokrétegével a reggeli lelki oázist.

Ez a szerzetesi és papi lelkiesség. Minden divattal, minden erotizmussal, minden evilágisággal szemben a teljes odaadás testestől-lelkestől.

Mélyen megragadtak a pap áldozás előtti imájából a következő szavak: „Add, hogy mindig ragaszkodjam törvényeidhez, és soha el ne szakadjak tőled.” Egyre kedvesebb lesz ez az ima nekem. Lassan átjárja testemet-lelkemet. A papban legyen valami félelmetes, konok, makacs, konzervatív ragaszkodás az Úr törvényeihez. A pap hűsége az egyik kötőanyaga az Egyház épületének. (A másik a keresztény házások egymás iránti hűsége.) Azt kérem, hogy adja meg nekem az Úr, hogy mindig ragaszkodjam törvényeihez, és hogy soha el ne szakadjak tőle. Ez a sorrend is meglep! A ragaszkodás az Úr törvényeihez előbb említetik, mint az Úrhoz való tartozás? Igen, hiszen Te mondtad, Uram, hogy az szeret Téged, aki megtartja parancsaidat. Ez az engedelmesség és ragaszkodás az Úr törvényeihez, lehet, hogy egyesek szemében visszataszítóvá tesz majd engem, lehet, hogy elhúzódnak tőlem. Nem baj. Merni kell nem szeretve is lenni az Úr Jézus miatt! Senkihez és semmihez sem szabad úgy ragaszkodnom, mint Krisztus törvényeihez, legfeljebb ahhoz, aki Krisztus törvényeihez való ragaszkodásomat erősíti.

Azért a belső ellenség veszélyesebb, mint a külső! Nem hiszem, hogy bárki is elszakíthatna engem most már Krisztustól, de az én rossz természetem és gyöngeségeim bármelyik pillanatban. Ha kívülről csábít az ellenség arra, hogy bármiben is elszakadjak Krisztustól, undor, megvetés és felháborodás kél a lelkemben; de ha belülről ér a támadás, bizony, nem ilyen egyértelmű az ellenállás. Igaza van Szent Ferenc atyánknak, hogy az igazi ellenségünk bennünk lakozik. Ettől az ellenségtől is szabadíts meg engem, eucharisztikus Jézusom!

Megérkeztek az új testvérek. Tizennyolc külön világmindenség, de ugyanabba a sodrásba kerültek: életük-

be maga a fölséges Isten szólt bele a hívás mélységes, isteni vonzásával. Meglátszik rajtuk, hogy volt egyéves jelöltség, és foglalkoztak velük. Most még csendesek; tábortüzet, kirándulást is kell szerveznem velük, be ne sötétüljenek a nagy változás okozta egészséges szorongások miatt. A szorongás zavart kelt a lelkekben, az ördög pedig szeret a zavarosban halászni.

Augusztus 12.

Végre megtört a nap ereje. Esett. A táj lemosva olyan, mint a lélek feloldozás után. Salgótarjánban egy bérház egyik lakásában vér tört elő a padlóból, a falakból. Nem Ábel vére ez? Az ártatlanul megölték? Van-e még talpalatnyi föld, amelyet nem öntözött ember vére? A kiontott vér égre kiált. Rettenetes időket élünk: aposztáziák, tömeges elpártolások Istentől, erkölcsi lazaság, sőt soha nem látott szabadosság, amelyben minden megtehető. A vérfoltok a mai ember lelkiismeretében vannak, csak ideológiák és a felületesség homokját szórták rá, de előtör a vér. Jézus vére minden kiontott embervérnél hatalmasabban kiált az égre. Sajnos ebből az esetből is szenzáció lesz csupán, nem pedig megtérés. Uram, add hogy szent evangéliumodhoz térhessek teljes szívemből!

De jó ez az esti csöndesség!

A leendő novíciusok nagyon nehezen szokják meg a csendet; szenvednek tőle, nem értik, futnak előle, de lelkük mélyén szomjaznak. Éppen őket nevelve nevelődöm én is a csendre. Rettenetes zajban éltem. Így nem mehetett ez tovább. Az üdvösségem kerül veszélybe, ha nem menekülök a csönd barlangjaiba. Természetesen a külső csend csak az igazi csendhez vezető első lépcsőfok. A második már nehezebb: el kell hallgattatni a kívánságok hangjait, nem azért, hogy kioltsam a kívánságokat, hanem hogy

el ne nyomják az egyetlen kívánságot: az élő Isten után való szomjazást. Még egy lelkikönyv élvezetes olvasása is elfedheti a csend forrását bennem, mert a csend forrása: Isten valóságos, háromszemélyű jelenléte. Olyan messze van a belső csend a külső csendtől, mint a szeretet a fegyverszünettől.

Az égen igen erős, rézsútos fényben vattaszerű felhők úsznak... Az ablak vörös muskátlijain túl a közeli erdők mögött a nógrádi hegyek leírhatatlanul szép vonulatai... azokon túl a lenyugvó nap ragyogása... és azon túl... és azon túl...?

Megszólalt a vecsernyére hívó harang.

Augusztus 14.

A matutinum után behallgattam a kozmikus csöndbe. Csillagos az éjszaka. A lenti forrás csobog, tücskök ciripelnek még, de megtört a nyár ereje. Szinte már sajnálom is, mint Ceaușescu, amikor kivégezték. Előtte nem sajnáltam, mert hatalma birtokában ölni lett volna képes, de amikor megölték, valami ártatlanságféle vonta fénybe nyomorult alakját. Így a szűrő nap is: bukását kívántam, de most, hogy véglegesen megbukott, már sajnálom is...

Akkor szép a nyár, amikor búcsúzni készül, mikor már megkapta a második szívinfarktot, és irgalmas lesz: nem éget, nem tombol, szelíddé és gyöngéddé válik. A lekaszált rétre hűvös harmat telepszik, és a lekvárfőzéssel, krumpliásással megkezdődik valami leírhatatlanul szép búcsúzkodás. Augusztusban öltöttem magamra Szent Ferenc ruháját, és ugyanebben a hónapban szenteltek pappá.

Egy lepke vergődik íróasztalom lámpája körül. A fényre szomjas, de mohóságának áldozata lesz. A Szent Szűzben nincs semmi a hatalomból és semmi a vakmerő

fénykeresésből. Semmi a mohóságból. Ő maga az ártatlanság. Istenhez hasonlít, akinek nincs trónja, mert a szeretetnek nincs trónja. Ha a Szentírás mégis trónról beszél, azt úgy kell értelmezni, hogy Isten valóban Isten.

Megcsodálom, Szűzanyám, ártatlan életedet, és közben megvilágosít engem a Szentlélek. A lényeket én is elérhetem kegyelemből, mert szentséged lényege, hogy Isten a főszereplő életedben. Mindig az volt kezdettől fogva, én meg nem akarok egyebet, mint hogy azzá legyen az én életemben is, minden percben, pillanatban. Szűzanyám, kérlek, esdd ki nekem a kegyelmet, hogy a fölséges Isten soha többé ne legyen az én életemben másodszerelő, hanem mindig az első!

Te, Szent Szűz, drága Édesanyám, már föltámadtál. Szent Pál azt írja, hogy mindenki akkor támad föl, amikor rá kerül a sor. Sorozatról nem lehetne beszélni, ha legalább két tagja nem lenne: Krisztus, a Te szent Fiad Téged már részesített a dicsőséges föltámadásban.

Ezen a napon szakított egy örökfogadalmas paptestvérünk végleg a Renddel. Boldog akar lenni. Segítsd, Szent Szűz, hogy megértse: Istenen és szent akaratán kívül nincs boldogság, csak a boldogság illúziója. Ne hagyj magára a mennyei Atya tékozló fiát; nekünk meg esdd ki, hogy távol legyen tőlünk a tékozló fiú bátyjának gőgje és főleg utálkozása az atyai házban. Nem cserélnék ezzel a testvéremmel. A csillagfényes kolostori csöndet – amelyben még, mint elfújtt gyertya füstje, ott lebeg a Te Deum utolsó fohásza: *„Tebenned bízunk, Úristen, azért örökké mi élünk”* – én már csak a mennyországra szeretném felcserélni. Nem bántam meg, hogy szerzetes lettem. Ezerszer születve ezerszer is szerzetes lennék; de azt nagyon bánom, hogy nem voltam, és még most sem vagyok egészen szerzetes.

Szeretteimre is gondolok ezen az éjszakán. Az ember szíve olyan, mint a tölcsér: tágul... és végül is átfog,

befogad mindenkit Krisztusban. A középpont (az Úr bennünk lakása) mellett ott van egy testvér, aki mindeneknél közelebb van – de ki van a legtávolabb? Az ismeretlenek? Aki Krisztus szívével szeretne szeretni, annak számára nincsenek legtávolabbiak! Azért a szeretet nem mértan és nem matematika, más benne a magasság és a mélység... De maga az Úr is Édesanyját előre magához emelte, szeretett tanítványát pedig az utolsó vacsorán kitüntette...

Kinéztem az ablakon, mert valami furcsa hangot hallottam. A hold félbevágva, fél arcára bénán bámul. A zsolttáros szerint a hold tud ártani is. Ezért a Szent Szűznek lába alá van vetve, mert mindaz, ami tud jó és rossz is lenni, alá van vetve annak, aki mindig jó volt, és mindig ellentmondott a rossznak: „Lába alatt a hold, feje körül tizenkét csillagból korona.” Mibelénk belénk mart a rossz, ezért a holdon mi nem uralkodunk. Árthat nekünk, de „Oltalmad alá futunk, Istennek szent Szülője”.

A múlt napok egyikén el kellett küldenem egy jelöltet. Jó szándékú, de a hite zavaros: Istenben két princípiumot különböztet meg: a gyűlöletet és a szeretetet. Az ősi Irán tanai jönnek itt elő. Szent Ferenc Regulájában előírja, hogy meg kell vizsgálni a jelentkezőt, járatos-e a katolikus hitben.

Micsoda kincset kaptam, hogy kételkedés nélkül vallottam azt, amit Krisztus Urunk tanított, az apostolok hirdettek, és a Római Katolikus Egyház tanít! Micsoda megváltása az értelemnek! Ebben a nagy liberalizmusban micsoda igazi *liberatio* (felszabadulás) elfogadni az isteni Kinyilatkoztatást! A Rajta kívül keresőket Isten szereti, én meg tisztelen, de gondolataik a létezésről rettenetesen üresek vagy félelmetesen zavarosak, vagy csupán emberi bölcsesség (egyetlen magyarázó elvre felépített illuzórikus mindenség). Ez utóbbi a legördögibb és a legnevetségesebb is tud lenni. A kinyilatkoztatás nem ideológia, hanem tényközlés: a valóság megpillantása. Isten nagy tetteit nem sza-

bad elideologizálni, hanem ténynek kell venni, amely meg-
térésre szólít fel. Nem csupán szűkös emberi értelmünkkel
kell megérteni, hanem válaszolni rá erkölcsainkkal.

Az elküldött jelölt arról is ír, hogy a kereszt szimbólum: a vertikális és horizontális vonal találkozása ezt és ezt szimbolizálja. Oldalakat ír róla, de meg sem említi Jézust, aki Poncius Pilátus alatt azon a kereszten rettenetes kínok között meghalt. Tiltakoztam: Nem! A kereszt nem szimbólum, hanem történelmi tény: a Názáreti Jézusnak, az Isten szent Fiának kivégzési eszköze, halálának rettenetes helye, amelyen meghalva kinyilatkoztatta Isten szeretetét (vagyis dicsőségét).

De jó lehetett Bernadettnek meg a három kis látnoknak Fatimában! Milyen jó lenne látni Téged, Istennek Szent Anyja, én jó Anyám! Gyermekkorom álmában oly közel jöttél; még most is érzem, ahogy kezemet a térdedre tehettem. A tanító néni képében jelentél meg a Sió-parttól nem messze. Egy fatönkön vagy széken ültél. Hozzád futottam. Bárcsak halálom óráján is, én árva, szegény lélek, én örök kisgyerek, hozzád futhatnék az örökkévalóság réjtjén!

Köszönöm, Istenem, hogy olyan világra ébredhettem, amelyben Isten Szent Anyja kezdettől fogva valóság volt számomra! Úgy lépett Ő az életembe, mint földi édesanyám, – vele meg Nagymamával tulajdonképpen Ő közeledett hozzám. A Róla szóló énekek voltak bölcsődalaim, és Jézus életének története mellett az Ő megjelenései voltak talán az első történetek, amelyek megérintettek ott, ahol Isten szokott megérinteni.

Augusztus 18.

Egyházmegyénk székesegyházának felszentelési évfordulója van. A vecsernye zsoltárában ezt énekeltük: „Mily kedvesek a te hajlékaid, seregeknek Ura!”, és elképzelt-

tem a váci székesegyházat – veszemre (az imádság perceiben nem kell képzelegni!), mert innét csak egy ugrás volt arra az építendő kápolnára gondolnom, amelyet kolostorunk kertjébe álmodtam a most létesített tó mellé. Fantáziámmal azonnal megépítettem, be is rendeztem. Aztán arra gondoltam, oda fogok temetkezni. Olajfüzet is ültetek a kápolna mellé... – Takarodj, Sátán! Hát ki vagyok én, hogy sírhelyet készítek magamnak? Nem vagyok különb szülőfalum úrgazdagjainál, akik maguknak sírhelyet építenek (egyik nagyobb, mint a másik)! Takarodj, illúziókeltő Sátán! Bárhol elföldelhetik testemet, legjobb lenne jeltelen sírban...

Íme, így rángatja a kísértő a szerzetest legszebb terveinek utolsó láncszeménél fogva. Ez az élet kevélységének kísértése volt. A szemek kívánsága, a test kívánsága még hátravan. Elég a vacsoránál többet enni egy falattal vagy elég kinézni az ablakon, mindjárt befásítom és berendezem a környéket. Persze lehet ezt jó szándékkal is tenni. De a szándék nem elég. A legrafináltabb kísértések egyike: az állandó kísértés a jó cselekedetekre. Valaki súgja: – Élj a testvéreidért; gondoskodj róluk, környezetükről, lelki életükről! – Ez eddig szép és jó, de ha ez a „gondoskodás” az imádság idejében is folytatódik, és akkor is „értük élek”, ahelyett, hogy velük imádkoznék, nyilvánvalóan teljesen értéktelenné válik az imádságom, de a róluk való gondoskodás is megromlik, mert ha rendszeresen valami fontosabbá válik, mint a figyelmes imádság, akkor az a valami bálvány. A bálvány pedig önmagában megromlott és mindent megromtó valóság, mert alapvetően hazug.

Naiv az, aki arra gondol, hogy a szerzetes nyugodt életet él. Igen, egy magasabb szinten: ha elfelejti magát, még saját üdvösségének gondját is Isten imádásáért. De egy alacsonyabb szinten állandóan megkísértett ember. Ez azonban jó jel. Az ördög csak azokat kísérti, akik nem az övéi. Szüntelenül pedig azokat csábítja, akik szüntele-

nül Istené akarnak lenni. Adj nekem Uram, Téged hallgató, Rád figyelő szívet!

Valaki telefonált. Borzasztóan bonyolult lélek lehet. Tizenöt percen át mondta el azt, amit három mondatban, tehát fél perc alatt el lehetett volna mondani.

Gyorsan szállt le az este, és hűvösödik. Az „öreg” novíciusok ma este adták át a feladatokat és megbízásokat az újaknak. Számukra nagy esemény. No, és nincs igazuk? Egy kormányváltás mivel nagyobb esemény az örökkévalóság szempontjából? Attól lesz valami nagy esemény, ha nagy, tiszta szeretetből történik, mert a szeretet és művei megmaradnak, ahogy Szent Pál nyomán tanítja a II. vatikáni zsinat.

Ezek az új novíciusok (mint a régiek is) növényekhez és állatokhoz is hasonlítanak. Van közöttük nyúl-, macska-, napraforgóarcú stb., de van valami rejtett lehetőség, valami fantasztikusan túlvilági a szemükben, amikor Isten igéjére figyelnek. Az ember akkor humanizálódik (válík emberré), ha figyel Istenre. Ha az ebédlőben futkosó egérre figyel, macskára hasonlít, ha a kert fái között dolgozik, olyan, mint a fák, amelyek járkálnak; de ha Istenre figyel: színében elváltozik. A Színeváltozás kolostorában az ember maga alakul át csöndesen a kegyelem hatására.

Augusztus 21.

Lelkigyakorlatunk első estéje. A kompletórium, ha azt kívülről gyertyafénynél elénekeljük az Eucharisztia közelében, szinte álomba ringatja az ember testét és lelkét. Kezdem sejteni Szent Pál apostol azon szavainak valóságát, amelyekben a békességről beszél, mely minden értelmet meghalad. Nem pszichológiai, hanem teológiai hatás ez, mert ma megláttam, hogy Isten békéjének be-

szüremkedése a lélek mélyrétegeibe egy sajátos álmoságot hoz az ember érzékeire, mert ez a minden értelmet meghaladó béke a maga isteni végtelenségével befogadhatatlan, de sejthető...

A quadrumban égett a négy lámpa a négy sarok zöld bokrai között. Egy bátortalan tücsök megszólalt (kismacskánk, úgy látszik, még nem bántotta...). A tujabokor végén pók szótt hatalmas hálót. Nem volt kedvem leszedni és tönkretenni, mert azon is és minden megvilágított bokron is átszövődött az Istentől jövő béke. A legzseniálisabb költő sem lenne képes megragadni a pillanatot. Látom, a jelölt testvérek és a novíciusok is megbűvölten állnak.

Most már sejtem, milyen lesz a mennyország: „Elárasztom őt a békességgel mint folyammal.” Ennek az Atya szívéből jövő békének a végtelenségét pillanthattam meg, persze csak úgy, ahogy megpillantottam az óceánt... Annak se láttam a túlsó partját, mégis éreztem, ez nem a Balaton. Isten azt éreztetete meg velem, hogy az a békeség, amely Tőle származik, minden értelmet meghalad. Ezért „jobb a te házában egy nap, mint ezer máshol” – és nem kívánkozom a bűnösök sátraiba, gazdag palotáiba; élvezeteik merő unalomnak, végtelenbe nyúló utálkozásnak tűnnek. Uram, Istenem, ha a Te békességed megízlelése ilyen, milyen lehetsz Te magad? – A békességem én magam vagyok – mondja az Úr –, a Szentlélek kiáradása. Csendes és örökkévaló Pünkösöd...

Tegnap és ma délelőtt nálunk volt a fatimai Szűzanya szobra. Nem hittem volna, hogy ennyi kegyelmet közvetít. Voltak megrendítő gyónások, újrakezdések, „halottak” is támadtak fel. A Szűzanya az Istenben egészen elmerült életformára akart minket tanítani.

Augusztus 22.

Éjjel dörgött és villámlott.

Félelmetesek villámaid, Uram, bár szépek, de roz-maringod, bazsalikomod és levendulád illatában jobban benne van eljövendő világod üzenete, mint villámaidban. Jézus szerint is, aki megcsodálta mezei liliomaidat, bennük gondviselő szeretetedet látta, de visszautasította a tüzes istennyilának lehívását az Őt be nem fogadó szamaritánusokra.

Minden sebzettségünk, minden romlottságunk gyógyítója az Atya imádása Jézussal a Szentlélekben. Az imádás medre és partja: az Egyház zsolozsmája nyilvános és hangos, a mélyben folyó imádás ugyanakkor bensőséges, teljesen egyéni és csendes, helyesebben maga a csend, amely megszületik annak a lelkében, akit csodálatba ejt Isten puszta létezése, az Atya irgalma, Jézus önkiüresítése és a Szentlélek gyöngédsége.

Az ablakomban augusztusi fényben égnek, lángolnak a piros muskátlik. A nyitott ablakon át a közeledő kora ős langyos levegője árad be. A csendet csak pintyegő madarak tördelik óarany darabokká. A szobámban a nagyóra kegyetlen következetességgel méri az időt. Azt hiszi, igaza van. Azt hiszi, matematikailag bontható az idő, amelyet Isten örökkévalósága ajándékozott nekünk arra, hogy hozzá térjünk. Jó öreg óráim, hidd csak, hogy igazad van; meggyőzni téged lehetetlen, mert fogalmad sincs arról, hogy mi a szeretet.

Thomas Merton írja: „Üdvösségünk nem abban áll, hogy haladjunk az idővel, hanem hogy felülemelkedjünk rajta, vagy ahogy Szent Pál mondaná: megváltjuk azt.” Az idő túlhaladása, transzcendálása megy végbe a hitben és a reményben, megváltása pedig a szeretetben, mely soha el nem múlik. A szeretetben nincs idő, mert Isten a szeretet. A szeretetben nincs idő, mert soha el nem múl-

lik. Mégis, ha a Szeretet örökkévalóságában itt a földön megjelenik az idő hármassága, az csak úgy jelenik meg, mint siettetés: Krisztus szeretete sürget, a szeretetnek átadott pillanatok mindig rövidek, így az idő rövid...

Valamiféle fenyegető jelleget kap az örökkévaló szeretetbe itt a földön belejátszó idő. Ha van bátorságunk, ha megfelelő mélyre ereszkedünk a csend kútjában, akkor belátjuk: óráink, napjaink, éveink rohannak, és meg vannak számlálva. A vég, a beteljesedés itt áll az ajtóban... a hullani kezdő levelekkel majd a csillagok is hullani kezdenek ezen az őszen, és már nem is érdemes berendezkedni, csak gyorsan végezve földi dolgainkat az égi Szerelemre kell figyelni.

„Itt az idő, Uram. Nagy volt a nyár.
A napórákra árnyékos bocsássad,
s a szeleket ereszd a földre már.

Parancsold: a gyümölcsök érjenek be.
Adj még két délies napot nekik.
Add, hogy beteljesedjék mindenik,
s a mézet gyűjtsd a dús szőlőszemekbe.

Kinek most sincs még háza, sose lesz,
s ki most maga van, már marad magára,
éjszaka olvas, folyton levelez,
s a ligetben bolyong, valakit keres,
mikor a lombok őszi tánca járja.”

(Rainer Maria Rilke: Őszi nap)

Most veszem észre, miért tetszik nekem egyre jobban a nyárvég és a kora ősz: életem is kezd a nyárból az őszbe lépni. Ez az életszakasz is szép. Csak Te el ne hagyj engem, Istenem, akit egy életen át szerettem volna teljes szívből szolgálni, de soha sem sikerült igazán; akit szerettem volna szeretni, de bűneim mindig megakadályoztak ebben...

Augusztus 23.

„Barátainnak mondalak titeket...” (Jn 15,15) A barátság tapasztalatain keresztül lehet a legjobban megközelíteni azt az egyedülálló kapcsolatot, amely a Megváltó és a benne hívő, megváltott ember között van. Lelkigyakorlat-vezetőnk a barátság négy mozzanatát emelte ki:

A belső titkok feltárása. Az Úr Jézus föltárja istenfiúságának a titkát, és így kinyilatkoztatja Isten benső életét. A barátságban ingyenes és spontán kölcsönösség van: én is föltárom neki titkaimat. Melyek az én titkaim? Nyomorúságos bűneim és az azok mögött levő vágy a szentség után: „Uram, te mindent tudsz, azt is tudod, hogy szeretlek téged.” (Jn 21,17) Áttetsző életet akarok élni! Azt akarom, hogy mindenbe be legyél avatva, én Uram, Jézusom!

„Te mindent tudtul adtál.” Ez azt jelenti, hogy többet ebben a világban nem lehet elmondani Isten belső életéről és rám vonatkozó terveiről. Szeretnék én is mindent tudtul adni Neked. Igaz, Te mindent tudsz, de egészen más isteni mindentudásod által tudni tetteimről és szándékaimról, mint tőlem magamtól tudni azokról; mint ahogyan egészen más az, ha barátom tud tetteimről, szavaimról, terveimről mások által, mint ha én beszélek neki róla. Ezért is kell imádkozni. Ostobaság Isten mindentudására hivatkozva abbagygni az imádkozást... Isten (mivel szeret) azt is várja és elvárja, hogy én magam tárjam fel neki a szívemet. Ez a kölcsönös indíttatás a titkok feltárására abból fakad, hogy a két személy között létegyiség, életegyiség jött létre, részvétel egymás életében.

Az igazi barátság nem azon a szinten mozog, ahol a hamis vagy a felületes. Az igazi barátság örök szövetség Istenben. A másik létre mondott abszolút és feltétlen igen. Így magára a létezésre mondott feltétlen igen, vagyis egyben minden ember létezésére mondott igen. A nagy,

isteni barátság egyetlen személyre vonatkozik, és mégis egyetlenes. Istenélmény a szó bibliai értelmében: nem érzelmi, hanem létebeli találkozás az Istennel. Lényegében a nagy, isteni barátságot Isten köti meg. Tetszése szerint egybekapcsol létezéseket, életeket Őbenne. Minden barátság, amely nem kizárólag az Ő műve, és nem kizárólag Érte van, hamis, vagy csupán utánzat, próbálkozás, mely be nem teljesedik.

Az Úr Jézus azért tárja fel legbensőbb titkát nekem, mert megosztotta velem örök, istenfiúi életét. Ő meg én: egy vagyunk. Ő akarta így, és a szent keresztségben – a születésem utáni napon – meg is valósult. Ha ezt én is akarom, és lényegében semmi mást nem akarok, és mindenben csak ezt akarom, ráléptem (még ha bűnökkel terheltlen is) az igazi életszentség útjára. A napi áldozás így óriási fénybe kerül. Valóban forrás, életem egyetlen forrása, mely átalakít, és hasonlóvá tesz isteni Barátomhoz.

Valaki mesélte, hogy írásában környezete felismerte barátja betűit. A szeretet átalakít: előbb van az életszentség, utána, mint következmény, az alakulás. Előbb a misztika (vagyis a tény, hogy Benne élek, Ő meg énbenem), utána az aszketika (hogy Benne is akarok maradni). Az öröm, vagy inkább a békesség, illetve derű ennek a barátságnak a velejárója. Nem hiába beszél az Úr az utolsó vacsorán az Ő örömről és a mi örömünkről: „Ezektől azért mondtam nektek, hogy az én örömöm legyen tibenetek, és örömtök ezzel teljes legyen.” (Jn 15, 11)

Van egy megsejtésem, amelyet egyre több emberélet igazol: az ember sebzettsége, rettenetes szétesése csak akkor gyógyul, ha rátalál Jézusban Isten örökké hűséges szeretetére. Ezen a ponton nagyon fáj, hogy sok keresztény Jézust távoli köd-alaknak tartja, akit szeretni nem lehet, viszont beleveti magát bűnös szerelmekbe, merthogy azok valóságosak. Álomvilágban élnek. Csak az tudja, hogy ez álomvilág, aki fölébredt már az egyetlen

len szeretet valóságára. Az Eucharisztia fogható valóság: nemcsak elvont hitünkhöz szól, hanem belép minden-napjainkba, hogy eggyé váljak az értem meghalt, de most már soha meg nem haló örök Szeretettel.

Augusztus 24.

Nagy lelkigyakorlatunk negyedik napja. Korán be-sötétedett. Az ég mennydörög és haragos. Csütörtök este van, mint akkor, amikor így szóltál, Uram: „Ez az én vé-rem, mely értetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsá-natára.” Értem, az én bűneim bocsánatára ma öntetett ki. Életgyónást végeztem. Újjászületésem, helyesebben új születésem napja ez, keresztségem óta talán a legna-gyobb kegyelem napja. Gyóntató testvérem csak annyit mondott: ami veled történik és történni fog, abban ne azt keresd, amit az emberek tesznek, hanem amit Isten akar. Isten nagyszerű jövőt készít neked, te csak szeresd Őt, ez a dolgod, Ő meg mindent elrendez a te javadra. Amit Ő készít, az nagyszerű. Terveihez embereket használ fel. Ők csak eszközök. Arra figyelj, amit Ő akar, ne arra, amit az emberek...

Augusztus 25.

Húgocskámtól, Bözsikétől kaptam egy igazi levelet. Igazi, mert vallomás, vallomás arról, hogy mennyire sze-ret engem. Ezeket írja:

Drága Bátyuskám!

Már nagyon régóta készülök megírni Neked ezt a levelet. Nem tudom a mondanivalómat ösz-

szeszedni. A nyáron is szinte elemi erők választottak el bennünket a beszélgetéstől. Ez nagyon fáj nekem, és úgy éreztem, hogy Neked is. Minden percet szerettem volna Veletek tölteni, de nem lehetett. Szívem fájdalmát felajánlottam azokért, akik talán nem is tudva, akarva, csak véletlenül okozták ezt a fájdalmat nekem, illetve mindkettőnknek. Abban reménykedem, hogy az év folyamán majd többször is eljuthatunk Szécsénybe, mert már nagyon vágyom oda. Annál is inkább, mivel mindenki, aki odajut – egy életre szóló élményt kap...

Nagyon sokszor láttunk mostanában a tévében, olyan jó dolgokat mondtál. Nem vagyok szerénytelen, ha azt mondom, hogy több dolog nekem is eszemben van, csak nem tudom úgy kifejezni. Egy hullámhosszon vagyunk, úgy érzem, és ez olyan jó! Hidd el, hogy nagyon, de nagyon szeretlek Téged, még ha nem is mindig tudom ezt kimutatni. A Te szavaid és minden, ami Veled kapcsolatos, nagyon fontos nekem, és azt szeretném, ha mindannyian egyek lennének... Úgy repül az idő, egyszer csak azt vesszük észre, hogy letelt a földi vándorút. Csak ne hiába éljünk! Nem kérek semmit a jó Istentől, csak azt hogy az Ő útjain járhassunk, azon soha el ne fáradjunk, azt tegyünk, ami Neki tetszik, és olyanok legyünk, amilyenek Ő szeretne látni bennünket...

Megérintette a szívemet. Megérezte, amit én is éreztem (most tudatosul bennem), hogy szerettem volna órákon át csak vele lenni és beszélgetni, talán egy nagy fa árnyékában ülve. Hiába, ez a szeretet természete: tiszta és Istentől akart módon valamiképpen kizárólagos, de minél

tisztább és minél kizárólagosabb, titokzatosan annál jobban megtanít mások szeretetére.

Isten egyik hatalmas ajándéka gyermekkoromban húgom születése és növekedése. Azt hiszem, olyan tiszta és mégis lángoló szeretet alig létezik testvérek között, mint ami közöttünk volt és van ma is valahol a mélyben. Számomra ő volt a legszebb a lányok, később az asszonyok között, és ma is az. Előttem van aranysárga göndör hajával (ma már őszül) és égszínkék szemével. Rajta kívül soha nem szerettem lányt, még ilyen tiszta testvéri szeretettel sem. Benne Isten nekem titkos, nagy kegyelmeket adott, pusztá létével, azzal a ragyogóan áttetsző létével. Egyre jobban hasonlít Szent Erzsébetre, akit tudatosan követ. Tudom, érzem, és különösen is éreztem élete nehéz hónapjaiban, hogy nagyon-nagyon mélyéges szenvedéssel tud szenvedni csöndben Jézusért.

Augusztus 27.

Egymásból élünk. A II. vatikáni zsinat után a forrásokhoz szerettünk volna visszamenni. Ez az irány alapvetően jó, de nem vettük észre, milyen hatalmas veszélyek leselkednek ránk.

Az első, hogy előre kész elvárásaink alapján feltárt és értelmezett forrásokhoz tértünk vissza. Gondolok itt arra a képre, amelyet kialakítottunk magunknak arról, ahogyan az ősegyház ünnepelte az Eucharisziát (egyések szerint vad civilben és vizespohárral...).

Másodszor, hogy végső forrásnak tekintettünk olyan mélyrétegeket, amelyek még nem a Forrás – például egy rendalapító írásait, amikor a rendalapító egyébről sem beszél, mint Jézus Krisztusról, akinek ő a Szentlélekben kortársa.

Harmadszor, hogy hajlamosak vagyunk mindazt, ami a forrás után van: a patakot és a folyót elvetni, mint-ha okvetlenül szennyezett volna, és már semmi sem lenne benne a Forrás tiszta vizéből. Mintha az Egyház Lelke, Jézus Krisztus Lelke – aki minden nemzedéket, minden szentségre törekvő gyermekét közvetlenül táplálja a Forrásból, sőt, a szívében az élő vizek forrásait fakasztja – nem gondoskodna arról, hogy a szenthagyomány folyója a Forrás vizét juttassa el nekünk. Ebből fakadt, hogy közvetlen elődeinket lenéztük. Az ő kereszténységük nem tűnt vonzó kereszténységnek, szerzetességük igazi szerzetességnek. Tévedtünk: rengeteget kaptunk tőlük. Amint a szülők közvetítésével kap az ember az emberiség javaiból a legtöbbet, úgy mi is az előző nemzedéktől, amely fölnevelt minket.

Ilyen kincs az, melyet lelkigyakorlat-vezetőnk adott a kezünkbe Kákonyi Asztrik atyától. Nekem annál többet jelent, mivel Asztrik testvérem haldokolva engem hívott magához. Ketten voltunk az esztergomi kórház egyik szobájában. Feloldoztam. Még pár szót beszélgettünk. Nagyon szenvedett, de hallgatta imádságomat. Egy ponton arra éreztem indítást, hogy felszólítsam (most magam is beleremegek a merészségbe): – Asztrik atya, most indulj! Menj! Vár téged Krisztus, akit az apostolok vesznek körül. – Egy árnyalatnyi félelem után szeme egy pontra szegeződött. Arca a gyermek csodálkozó arcává változott, és így maradt. Nem jelentettem azonnal a halálát, hanem jó sokáig imádkoztam mellette... Amikor apró holmijait hazafelé vittem, végtelenül szegénynek éreztem magamat, és szerencsétlennek, mint aki lemaradt egy fönségesen szép utazásról.

Most idegyűjtöm magamnak a csendről, a magányról és az imádságról írt sorait, mint az esztergomi kolostor elzárt, lelki gyümölcskertjében érett, ízes gyümölcsöket:

*„...fölment egy hegyre, hogy egyedül imádkoz-
zék. Késő estig maradt ott egymagában.”*

(Mt 14, 23)

A CSEENDBEN kimeríthetetlen TITOK van elrejtve.
A CSEND összegyűjti a szétzilált szellemi erőket.
A CSEND gyógyítja a szüntelen lárma fáradtságát.
A CSEND elcsendesíti a belső nyugtalanságot.
A CSEND fölemel a belső összeszedettségre.
A CSEND finomítja a belső hallást és figyelmet .
A CSEENDBEN tárul föl a szeretet rendező ereje.
A CSEENDBEN található meg szétszórtságomban
elpazarolt ÉNEMET.
A CSEND égboltján ragyognak föl az IGAZSÁG csillagai.
A CSEENDBEN tárul föl a teremtés mindig új csodája.
A CSEENDBEN nyeri vissza a LÉTEZÉS a maga
titokzatos komolyságát.
A CSEENDBEN minden átalakul: a közönséges dolgok
TEREMTMÉNYEKKÉ válnak.
A CSEENDBEN a legegyszerűbb LÉTEZÉS is ünnepi
örömet sugároz.
A CSEND mutatja meg az ÉLET titokzatos méltóságát.
A CSEND látszólag néma: de telve van a TEREMTÉS
szent énekével.
A CSEND a LÉTEZÉS hangtalan éneke.
A CSEND mutatja meg a LÁTHATATLAN TEREMTŐ
elrejtett ARCÁT.
A CSEENDBEN fakadnak föl saját életemnek rejtett forrásai.
A CSEENDBEN találok meg azonosságomat
a TEREMTÉS rendjében.
A CSEND ráhangol, ránevel az IMÁDSÁGRA.
A CSEND és a magány elvezet
a TEREMTŐ SZERETET jelenlétebe.
A CSEENDBEN találkozhatom
a SZERETET TITKÁNAK mélységeivel.

A CSEND bevezet a BELSŐ CSEND TEMPLOMÁBA,
ahol az ÉLTETŐ LÉLEK lakik.
A CSEND maga AJÁNDÉK: az ihlető SZENTLÉLEK
időtlen pillanata.
A CSEND a MEGVÁLTÓ ajándéka, aki maga is szerette
a magányt és a csendet.
A CSEND és az imádság a SZEMÉLY fejlődéséhez,
bensőségesedéséhez nélkülözhetetlen.
A CSENDBŐL források az IGAZ BESZÉD ereje
és tiszta csengése.
A CSEND élteni az ÉNEKLÉS csodálatos szépségét.
Minden CSEND titokzatos kapcsolatban van
a templomok megváltott csendjével.
A CSEND elvezet a TABERNÁKULUM CSENDJÉIG.
A LEGNAGYOBB és legtisztább CSEND
a MEGVÁLTÓ SZERETET jelenléte.
JÉZUS SZERETETÉBŐL gyógyító CSEND sugárzik,
mely elrendez, megnyugtat, felülmúlja a félelmet,
bizalmat ébreszt, megpihentet
és az ÉLETNEK távlatot, reménységet, lelkesedést
és örömet ajándékoz.
A CSEND tanít meg hallgatni, várakozni, beszélni,
csodálkozni, imádkozni, énekelni, szemlélődni.
A CSEND és az IMÁDSÁG elválaszthatatlan!
Minden igazi imádság csennel kezdődik!
A CSEND megtisztítja a belső látást: szemlélődésre nevel.
A CSEND A MEGVÁLTOTT ÉLET CSODÁLATOS AJÁNDÉKA!

Augusztus 28.

Igazi vasárnap reggel, de már őszi hűvösséggel. A nap birkózik a felszálló köddel, mint a kegyelem a lel-
kemből a sok homállyal, amely szintén csak az ál-
landó csöndességre való törekvésben lesz nyilvánvalóvá.

Egy épületből, ahol a testvérek laknak, az a csönd alakít kolostort, amely Istenért van. Ha ez a testvérek állapota lesz, átveszik a falak is; nem a csöndet, hanem az istenkeresést. Megtisztul minden és át-tetszővé lesz.

Egy épületből, ahol a testvérek laknak, az a csönd (elcsöndesedés) alakít kolostort, amely Istenért van. Ha ez a testvérek állapota lesz, átveszik a falak is; nem a csöndet, hanem az istenkeresést. Megtisztul minden és áttetszővé lesz. Kell, hogy legyen ideje a szerzetesnek mind nappal, mind éjszaka az elcsöndesedésre, amely néha hosszú folyamat: nem lehet egy pillanat alatt lezuhanni a létezés legmélyebb rétegébe, hacsak nem valami rendkívüli kegyelem révén. Az igazi szemlélődéshez vezető út hasonlít a lustálkodáshoz, de nem az. Könnyen meg lehet különböztetni tőle, mert a lustaságból sivár lélekkel tér vissza az ember teendőihez, ebből az állapotból viszont örömmel, és a teendők közepette is marad bőségesen nyugalom a lelkében.

Tudom már, miért szomjazzuk a csöndet, és ugyanakkor miért irtózunk tőle: szomjazzuk (öntudatlanul is) Istent, aki életünknek forrása, és irtózunk (szintén öntudatlanul) amiatt, hogy a csönd előhossa bensőnk rendezetlen, sőt félelmet keltően kusza állapotát. Ez utóbbiért sem idill a kolostor. A magunk poklát láthatjuk meg benne. Egyfajta kárhozat-látásban élünk. A jócselekedetek világi zaja nem fedi el a kolostor csöndjében lelkünknek az eredeti bűn sebzettsége és személyes bűneink sebei által létrejött, menthetetlennek látszó állapotát!

A magány és a csönd a mélyben ugyanaz. Azt jelenti, hogy meztelenül állok Isten előtt, úgy, mint Ádám. Ezért van a szégyen és a félelem, de már hallom az új Ádám hangját: „Jöjjetek hozzám mindnyájan...” E miatt a hang miatt csodálatosan felszabadító állapot a magány és a csönd. A keresztény magány mélyén végül is együttlét van, a csönd mélyén pedig már annak a menyegzős lakomának távoli hangjait lehet hallani, amelyre meghívást kaptam a Bárány vére árán.

A vasárnap lényegéhez tartozik a magány és a csönd is, nemcsak a hangos ünneplés és a közösség. Igaz, néha

csak percekre adatik meg, de keresni kell. Úgy, ahogy a kereskedő keresi az igazgyöngyöt, és kegyelem folytán rátalál.

Szeptember 3.

Ma reggel a provinciális tizenöt testvért beöltöztetett Szent Ferenc ruhájába. A szertartásra nem hívtunk híveket. Ez nem rájuk tartozik. (A noviciátusi évet lezáró fogadalomtétel más: az nyilvános istentiszteleti aktus.) Reggel nyolcra a szentély megtelt szeptemberi fénnel – és más kolostorokból jött testvérekkel.

Az Egyház szertartásai mélyebbek, mint első látásra tűnnek, és e miatt a mélység miatt képesek üzenetükkel behatolni a hívő ember szívének a legmélyére. A szertartás utánozza a keresztséget: új ruha, új név, égő gyertya. Ez az utánzás a szerzetesi hivatás lényegét tárja fel, mely nem más, mint keresztségünk egyfajta radikális, végsőig menő prófétai vállalása. Ebben az értelemben a szerzetesi hivatásnak semmi köze sincs a papi hivatáshoz: más szinten létezik, a legmélyebb rétegben – ott, ahol meg vagyok jelölve Jézus Krisztussal, ahol új teremtmény lettem.

A beöltözött novíciusok egyenként a provinciális elé térdelnek. A provinciálison ragyogó aranypalást van: ő most maga a Rend, illetve az Anyaszentegyház élő képe (hiszen a fogadalmat tevő testvérhez az Anyaszentegyház nevében szól!). Az újonc kezébe adja a zsolozsmáskönyvet, mely Isten szavát és az Egyház válaszát tartalmazza arra a kérdésre, melyet a novícius a Rendbe való jelentkezésével és beöltözésével megfogalmazott. Mindenekelőtt a szent zsolozsmában találkozik az Igével. A zsolozsma Isten és ember párbeszéde imádság formájában. A szerzetes alaphelyzete: a zsoltárokat Jézus Krisztus szívével

imádkozó ember helyzete, melyből egy szerzetesnek soha nem szabad kilépnie. Istenről alkotott fogalmai és képei, az Istenről szóló szóbeli tanúságtétele az imádság kontextusán belül kell hogy maradjon.

Ezután égő gyertyát adnak a kezébe, mely a Föltámadott dicsőségét jelképezi, illetve az ő eljövendő dicsőségét is, ha mindvégig állhatatos marad, mert ő a szüzek között követi majd a Barányt, bárhova megy. Majd a feszületet adják a kezébe (mindegyik novícius másképp veszi kézbe, mindegyik másképp csókolja meg, mert mindegyik másképp fogja vizsontszeretni a megfeszített Szeretetet), és a hátuljáról hangosan olvassa a ráírt szöveget (hiszen a stigmatizált Ferenc testvére lett): „Tőlem azonban távol legyen másban dicsekednem, mint a mi Urunk, Jézus Krisztus keresztjében, mely által nekem a világ megfeszítettett, és én a világnak.” (Gal 6,14)

Szó, világosság, kép! Végtelen nagy gazdagság befogadni a szívbe a Szeretet szavát, az Élet világosságát és a Megfeszítettnek a képét. A kép nélküli kereszténység számomra képtelenség, mert Isten maga akart adni képet önmagáról Jézus Krisztusban, „aki a láthatatlan Isten képmása” (Kol 1,15).

Az új novíciusok közül nem egy majdnem nekiment a folyosó üvegajtájának, mert saját ruháját csodálta... A déli szentmisében a régi novíciusok tettek fogadalmat. Csak annak lehetetlen és abszurd dolog az egész életen át tartó hűség, aki nem ismeri Isten irántunk való szeretetét.

Fényes nap volt a mai. Óriási vendégség. Az ilyen teljes jelenlétet igénylő nap kifáraszt. A hétköznapiak hosszú sorát várom. Emberi életünk liturgikus ünnepei egy kicsit mások, mint az Úr ünnepei. A mi életünk nagy napjainak ünneplésekor mindig van valami a fárasztó félelemből: Mi lesz ebből? Hűséges tudok-e maradni? Az Úr évről évre visszatérő ünnepei és a vasárnapok erőt adnak, mert ilyenkor kizárólag Istenre és az Ő misztériumaira

szegezzük a tekintetünket, és elfeledkezünk önmagunkról. A mennyei liturgiában az lesz a legszebb, hogy észre sem vesszük magunkat, mert Isten lesz minden mindenben; azt sem tudjuk majd, hogy boldogok vagyunk-e, mert egyedül a szeretet és az odaadás számít, nem pedig az önmagunkra való reflektálás. Ezért unalom sem lesz. A pokol viszont csupa önreflexiós unalom, undor, utálkozás. Azt hiszem, a kárhozat nem annyira a boldogság, mint inkább az önfeledt szeretet ellentéte.

Szeptember 6.

Eddig soha nem éltem át a Rendben az anyagiak miatti szorongást. Ez utóbbi hónapok meghozták ezt az ismeretlen érzést. Nem okvetlenül árt a szegénységi fogadalmat tett szerzetesnek, főleg nem a ferencesnek, ha ezek a gondok minden este gyertyaként lesznek odaállítva a tabernákulum mellé, hogy eléjjenek az Úr iránti bizalomban. Hány család ismeri az ennél sokkal fojtogatóbban szorongató aggodalmat: Ki tudjuk-e fizetni ezt és ezt? Elég lesz-e a pénzünk a hónap végéig? De tudom, Szent József különösen is gondot visel erre a kolostorra.

Ma ki kellett szaladnom nyiratkozni a városba. Micsoda furcsa világ! (Pedig keresztények világa!) És milyen hihetetlenül idegen vélekedések! Ha az ember egyre jobban átadja magát Isten újszerűségének, így jár: a világ idegen lesz, rettenetesen idegen! Ő maga azonban egy üzenet hordozója, és ezt az üzenetet közvetítenie kell. Lehet, hogy majd csak haláluk pillanatában tárul fel előttük a maga teljességében, és akkor üdvözülnek, mert mint meglepett kisgyerek, vagy nem sejtett szeretettől elárasztott ember, felkiáltanak Péterrel: „Menj ki tőlem, Uram, mert bűnös ember vagyok!” (Lk 5,9)

Este felhívott Esztergomból kedves rendtársam, Vilmos, akivel együtt voltunk novíciusok. Pár perc beszélgetés, és behoztuk hónapok hallgatását. Nagyon különbözünk egymástól, de közös bennünk, hogy ő is meg én is mélységesen gyerekesnek tekintünk olyan dolgokat, amelyeket halálos komolyan vesz a világ... Egyszer őszintén be is vallottuk egymásnak, hogy a „felnőttek” számos dolgát magunkban egyszerűen kiröhögjük, és csak azért cselekszünk itt-ott úgy, ahogy illik, hogy feltűnést ne keltsünk. A lélek nem öregszik, és nem szabadna magunkat túl komolyan venni, mintha az évek múlásával lettünk volna valakik. Ha egymással beszélgetünk, azonnal világos lesz, hogy egyfajta szerepnek fogjuk fel mindazt, ami a „komoly felnőtt paptanárhoz illő”. (De nem a hivatást! Az más!) Abban azonban különbözünk, hogy ő botrányosan ki is mondja mindezt. Őszintesége „illetlen” és ugyanakkor irigylésre méltó, nekem legalábbis igen vonzó.

Szeptember 8.

Csoportokat kellett kalauzolnom; valami nemzetközi értekezlet résztvevői voltak.

Az első csoport egy bizonyos nyugat-európai országból jött, és idősebb emberekből állt. A gótikus templomról akartam nekik pár szót mondani, arról, hogyan találta meg a gótika az ember igazi koordinátáit: az ember keresi létezésének értelmét (ez a vertikális vonal), s amikor ezt keresi, otthon találja magát a kozmoszban (horizontálisan is) – erre utal, hogy a gótikus templom keletelve van. Ásítottak, unatkoztak, összesúgtak, kinevették a tolmácsot is, aki kétszer megbotlott a nyelvükben. Az önhittség, a gőg és az elistentelenedés olyan fokát láttam, ami menthetetlen. Ki kell pusztulniuk, hogy új

világ szülessék! A Bibliában is olvassuk, hogy Isten kiirtott bizonyos népeket (nem Ő öldöste őket halomra, hanem az általa teremtett egyértelmű erkölcsi rend, amelyet ők megtagadtak.) Még a szájalom is csak később jelent meg a szívemben irántuk, mert az emberi szívnek olyan fokú megkeményedését láttam, amely Istent és az ő világát egyszerre lenne képes leköpní, s utána rágyújtani vagy egy nagyot paráználkodni egy luxusszállodában. Uram, inkább üss, vágj, verj, égess – csak ettől a világtól ments meg!

De jött a remény vigasztalása is. A következő csoport tagjai a világ különböző országaiból érkeztek, közös nyelvük az angol volt. Tolmácsuk, egy huszonegy-két éves fiú csak ilyen szavaknál akadt el, mint Eucharisztia – úgy látszik, Isten leggyöngédebb szeretetének szaknyelvét még mindig nem ismeri a világ... Csupa figyelem voltak. Magyarországi konferenciájuknak és élményeiknek többek szerint a csúcspontját jelentette ez a találkozás a templommal és a kolostorral. Úgy látszik, az „összekevert nemzetiségű” emberek értelmesebbek tudnak lenni, mint egy poshadásig kényelembe fulladt, egyívású nyugati csoport.

A kertben, lent a forrásnál, a barlangnál vacsoráztunk. Levittük a Banneux-ból kapott szép Mária-szobrot. Sok gyertyát gyújtottunk. A Szent Szüzet Úrangyalával köszöntöttük, aztán nekiláttunk a vacsorának: káposztás lepény, főtt kukorica, sütemény. Mire befejeztük, már feljöttek a csillagok az égre. Elkalandoztunk. Az egyik novícius két teóriát is említett, hogyan is lett Földünknek holdja... Vendel atyától megtudtuk, hogyan került ember az amerikai kontinensre, messze Kolombuszék előtt.

Érdekes, a nagy esti nyugalom – igazi nyárvégi, langyos levegő, a feljövő csillagok, a gyertyák adta bensőséges fényből szótt fészek, amelyben láthattuk egymást – mindannyiunk számára megnyitotta az idő és a tér

misztériumát. Bizonyosan hasznos találmány a televízió, hiszen Isten igéjét is lehet általa százezreknek hirdetni, de jaj annak a családnak és közösségnek, ahol éppen a tévé rabolja el ezeket az estéket!

Elég egy ilyen jelentéktelennek tűnő este, hogy lásuk, milyen gazdag ez a szegényes élet! Hagyni kell elaludni a vad szenvedélyeket, azok állattá teszik az embert. A boldogság nem a gyönyörben van! Az egész világ rossz úton jár, csak az Isten alázasatosai, kicsinyei és a bűnbánó bűnösök járnak jó úton. Ezek nem észérvek Jézus Krisztus mellett, hanem hatalmas tapasztalatok.

Hálát adok neked, Uram, Istenem, hogy túl vagyok fiatalságomon, túl az egyetemeken... Semmit sem sajnállok, ami elmúlt, semmit sem kívánok vissza, még áldott édesapám visszajövetelét sem a sírból (milyen szörnyű is lenne!), hanem a Te eljövendő Országodat kívánom, ahol ő is és a többiek is várnak rám!

Az élet nem valami élvezetre, felfalásra váró sütemény, hanem szent és izgalmas feladat. Jó élni, de még jobb túl lenni azon, ami nem maga az ÉLET. Mi, akik ott lent a forrásnál együtt imádkoztunk, beszélgettünk és ettünk, egykor mind a porba térünk. Lelkeink mint új csillagok gyúlnak ki abban a másik világban. Milyen is lesz az a másik világ, ahonnét Te jöttél, Jézusom? Olyan lesz, mint Te magad. Nincs más képem a feltámadás világaról, mint amit az evangéliumok adnak. „Múljék el ez a világ, és jöjjön el a Te országod!” Ámen.

Szeptember 10.

A szerzetességnek különös módon is prófétai hivatása van az Egyházon belül: keményen ellentmondani a Sátánnak, minden cselekedetének, minden pompájának és a világ szellemének.

Ha a világban vállalt feladatok odáig ragadnak bennünket, hogy már a világhoz kezdünk alakulni, akkor valami más lettünk, nem szerzetesek, mert eredetünk az egyiptomi pusztákba nyúlik vissza, ahol a remeték a jelszerű – és ha kellett: megbotránkoztató – ellentmondás emberei voltak. A szerzetes a keresztségi szertartás hitvallása előtti ellene mondás radikális embere. Nem csak a bűn szerzőjének és a bűnnek mond ellent, hanem magának a hármaskövésnek is, de úgy, hogy azok a kívánságok ezután már kizárólag csak Istenre vonatkozhatnak.

A házasság nem engedmény a test kívánságának, hanem ennek a kívánságnak a megváltása az Úr Jézus halálának és feltámadásának erejében. A férj a feleség által, a feleség a férj által egyedül Istent keresi mint a szeretet és élet teljességét. A szerzetes esetében nincs ez a „közbeiktatás”, vagyis „szentség”. Közvetlenül Istenre kíváncskodik. Így élete az eljövendő világ, az örökkévalóság fényében áll. Természetesen Isten nem akarja és nem is fogja soha betölteni a feleség, illetve a férj helyét, de betölti a szívnek azt a teljességre nyíló vágyakozását, amelyet a szentségi házasságban élők is szüntelenül magukban hordoznak. Ha nem hordoznák magukban az Isten utáni kíváncskozást, mert annyira jóllaktak egymással, akkor házasságuk nem lenne Krisztus szerint való házasság.

A szerzetes viszont egyfajta böjtben él, de a teljesség állandó megköstölésével, így mégsem éhezik igazán. Angyalok kenyerével táplálkozik, mégpedig úgy, hogy ez neki egyben a földi táplálék is. Olyan, mint a manával táplálkozó Izrael. Nyilván fennáll a veszély, hogy megunja, ahogy Izrael is ráunt az égből hullott kenyérre. Ilyenkor felmerül benne mint kérdés, hogy talán meg kellene nősnie, férjhez kellene mennie, csak hogy ez az ő esetében nem házasság lenne, hanem érzékiségben való fetregés, mert a keresztény házasság nem az Isten ke-

resésében, szeretésében beállt unalom érzéstelenítése, hanem pontosan Isten szeretésének iskolája. Ezért ha ilyen érzései és gondolatai támadnak, a szerzetes menjen még mélyebbre a pusztaságba, vagyis fizikailag is vonuljon remeteségbe, ahol elgondolkodik azon, hogy az unalom nem Istentől ered, nem is az égből, hanem onnan, hogy elveszítette első szeretetének meghatódottságát. Azt hiszi, hogy Isten ajándékai mind kijárnak neki, pedig minden irgalom. Azt hiszi, hogy Isten kenyerénél van jobb ízű étel, pedig nincs! Émelyítő cukorhabok vannak, és a lelket hányingerre készítő zsíros falatok, de azok nem a létezését táplálják bennünk, hanem csak kívánságokat keltenek! A házasságban élőkkel is előfordul, hogy egyedül és kizárólag az Úrra vágyakoznak, és unalmas, üres lesz minden, még a legtisztább szerelem is. Ez számukra kísértés. Nincs szerzetesi hivatásuk, csak egyszerűen beleuntak a szerelembe és a világ nemes és szép dolgaiba, mert önmagukat keresték, nem egyedül Istent, aki maga a szeretet. Nekik együtt kell elvonulniuk egy magányos helyre. Jó lenne gyerekek nélkül, éspedig egyedül Isten igéjére éhezve. Ez a közös lelkigyakorlat, amelyben Isten utáni vágyukat megtisztítja a Szentlélek, szerelmük új forrásává lehet.

A szerzetes alapvetően és hivatásának gyökerében szemlélődő, mert Istenben akar és szeret mindent, nem pedig mindenk helyes szeretete által szereti Istent. A szerzetesnek Istenben kell látnia minden dolgot, és mindenhez, ami érték, másképp kell viszonyulnia: egyedül Istenhez kell ragaszkodnia, nem a dolgokhoz, mert Isten a dolgok teremtője és fenntartója, és benne minden gazdagság megvan.

Ha egy szerzetes kevély, akkor tisztátalan is és birtokló is. Igazában egyetlen fogadalmat elég lenne letennie: hogy alázatosságban élve *kizárólag* Isten tulajdona akar lenni. A kevély klerikus tisztátalan is, mert semmi sem

szennyezi be jobban az emberi szívet, mint a kevélység. Hogy aztán ne ámíthassa magát az ilyen, Isten általában megengedi neki, hogy a paráznság bűnébe essék, de ez a fajta tisztátalansága csak jelzése annak a mélyebb, alapvetőbb szennyeződésnek, ami a kevélység.

Ha egy szerzetes nem látja ezeket, és teljes szívvel nem erre törekszik, akkor hiába él a kolostor csendes és zárt világában, hiába végez ünnepélyes liturgiát: a szíve mélyén világias és bűnös ember maradt, de helyzete rosszabb, mintha a világban élne, mert alapvetően hazugságban van, és látszatokkal altatja el lelkiismeretét. Arca riasztó, jelenléte mérgez. Saját közösségét mérgezi pusztta létével. Hiába tesz még egy darabig „sok jót”, és tünteti fel magát nélkülözhetetlennek, lelkiismerete meg van pecsételve a gonoszszággal. Szerzetesi életformája ebben az esetben csak arra való, hogy magába és a kolostorba zárja be az ellenséget, aki hazug és kezdet óta gyilkos.

Ha a világ fiai – és sokszor a hívek is – találkoznak egy ilyen szerzetessel, általában az egész szerzetességet ítélik el. Ez az ítélet igazságtalan, de figyelmeztető. A szerzetes nem élhet a hazugság világában! Megbotolhat, sajnos, követhet el bűnt, néha súlyosat is, de nem élhet a hazugság és a megalkuvások világában. A megalkuvó szerzetes szavai mindig kárt okoznak. Ha világias lelkéből szól, megbotránkoztat; ha jámbor szöveget mond, érződik, hogy az „hamis pénz” (Lisieux-i Szent Teréz kifejezésével), mert nincs mögötte aranyfedezet.

Győri bencés diákként lelkesen olvastam a *Néhány óra a bencések között* című könyvet. Egy bölcs szerzetes azonban figyelmeztetett: egészen más néhány óra a bencések között, mint egy egész élet. Így van ez a ferencesek között is. Azonban az egész élet a maga küzdelmeivel lehet valóban szép. Ez a szép élet tükröződik egyik-másik idős testvér arcán. Ilyen Kandid testvér: ősz hajával, kedvenc kutyuskáival és lankadatlan szorgalmával

olyan, mint egy pátriárka, aki kút-mellé kultúráját telepít... Gyümölcsfái, paradicsomai, zöldségei nemcsak gazdasági szempontból segítik szerzetescsaládunkat, hanem az ősi és egyetlen igazi kultúra képét vetítik elénk. Isten Ádámot arra rendelte, hogy művelje a kertet. A földműves nem lehet ateista, csak abban az esetben, ha fizetett munkást csinálnak belőle, vagy ha elszakadva a földtől kereskedővé válik.

Szeptember 13.

Egy novícius testvér jött be hozzám. Piros műanyagpohár volt a kezében. – Mit kell tenni, ha megposhad a szenteltvíz? – kérdezte. – Öntsétek ki a virágokra! – feleltem. – Mossátok ki a sajtárt, és újat szentelek. (Az előzőbe nem tettünk elég sót.)

A szentelmények és a szentségek is addig „érvényesek”, amíg anyaguk meg nem romlik. A kegyelem itt nem elég. Isten maga akarja, hogy ne legyen elég. Ide romlatlan anyag is kell. Az Eucharishtiához romlatlan kenyér és bor. A szentkenethez romlatlan olaj (rettenetes állapotban vannak bizonyos helyeken a szent olajok). Ha nincs romlatlan anyag, nincs szentségi jelenlét, nincs szentségi kegyelem, mert Isten az első teremtést nem vetette el, hanem fölemeli saját dicsőségébe: most a szentségek szintjén, melyek által saját életéből ad részt fiainak, az utolsó napon pedig majd jelenlétének egyértelmű ragyogását árasztva mindenre, ami van. A romlatlan szentségi (vagy szentelményi) anyag a dicsőségre rendelt romolhatatlan anyag előképe. A szentségekhez az anyagnak romlatlannak kell lennie, a dicsőséghez pedig romolhatatlannak.

Vigyázni kell a szent színek megújításával is. Ez sokkal több, mint apró liturgikus előírások betartása: hitünk legmélyebb misztériumának ténye. Ha a papok,

szerzetesházak ezt másodlagosnak veszik, és valami pasztorációnak csúfolt nyüzsgést és magamutogatást állítanak ennek helyére, magukat missziós lelkűeknek nevezve, ők maguk és házuk is megromlik, mert hitük közepébe kerül bele a mótely.

Még a nem szentelményi anyagnak is romlatlannak kell lennie, amely körülveszi a Szentséget (az Úr titokzatos jelenlétét). Ezért nem poshadhat az oltáron a virág, nem aludhat ki és nem kormozhat a szentségi mécses, és az oltárruháknak meg a miseruháknak ragyogóan tisztának és odaillőnek kell lenniük.

„Vegyék tehát észbe mindazok akik szolgálják ezen szentséges titkokat, főleg azok, akik kellő áhítat nélkül szolgálják milyen elhanyagoltak a kelyhek, a korporálék és a vászonkendők, melyekben az Ő testét és véréát feláldozzák. Azután sokan nyomorúságos helyén tartják és egészen magára hagyják, tiszteletlenül viszik, méltatlanul veszik magukhoz, és megkülönböztetés nélkül szolgáltatják ki másoknak.”

(Szent Ferenc atyánk levele a klerikusokhoz)

Persze a megtérés nem azzal kezdődik, hogy kimosom az oltárkendőket és rendet teszek a Szentség körül, de azzal a belső igénnyel igen, amelyből ez a rendrakás fakad! A Joziás-féle reform első látásra egy templom restaurálásának tűnik, amelynek során rábukkannak a Második Törvénykönyv őséere. Ez a restaurálás azonban már egy belső igényből fakad, amely belső igény éppen a Második Törvénykönyv lényege: „Legyetek szentté, mert én szent vagyok! Szeresd a te Uradat, Istenedet!”

Mihály atya oltárai (Mátraháza, esztergomi oratórium) mindig ragyogóak voltak, de a szobája is. Ő maga

korán kel, amit én nem tudok megtenni, ragyogóra takarítja szobáját, megfürdik, és közben imádkozik. Az ember saját testének templomát is tartsa tisztán, és őrizze meg romlatlannak addig a napig, míg maga az Úr le nem rombolja, hogy aztán felépítse romolhatatlannak. Egy francia akadémikus, dominikánus szerzetes aggastyán arra a csodálkozó megjegyzésre, hogy milyen jól tartja magát és hogy tele van vidámsággal, életkedvvel, csak ennyit válaszolt: – Nem szabad, hogy a halál egy hullát találjon, mikor eljön.

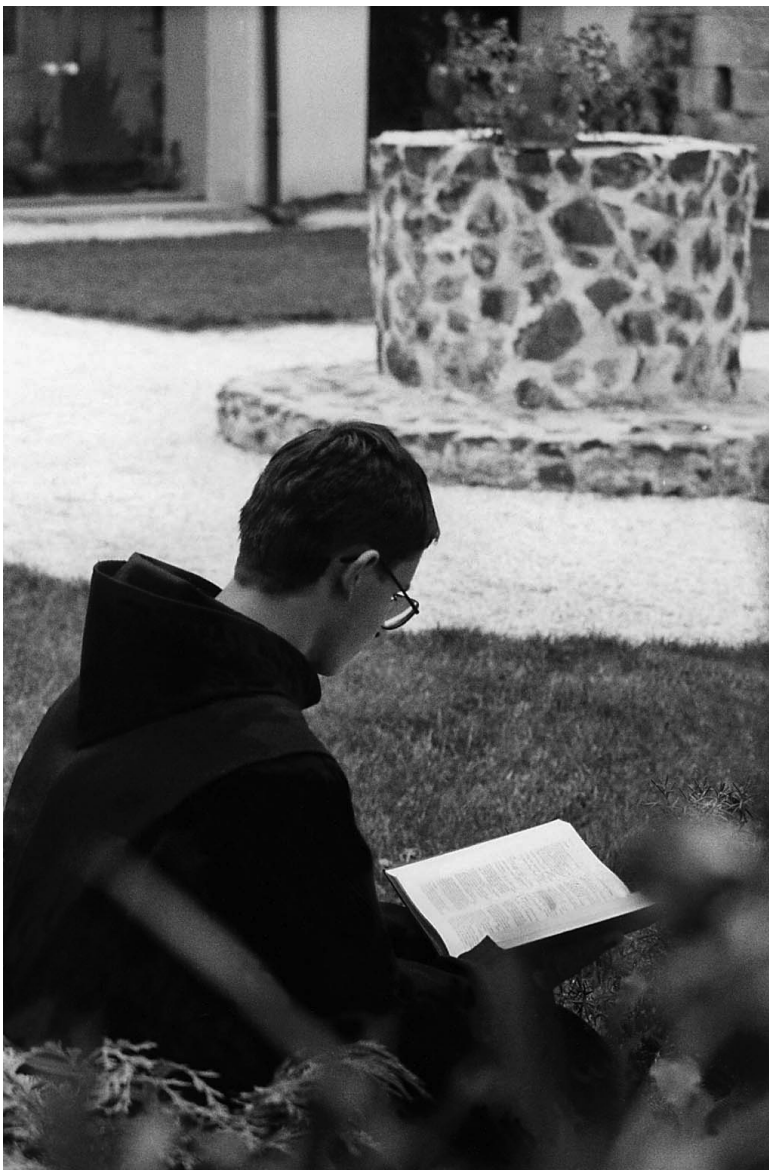
Szeptember 17.

A Szent Kereszt ünnepét a nógrádszakáli Kálvária-dombon ünnepeltük, a kápolna mögötti téren, fent a hegycsúcson. Arról beszéltem, hogy Jézus életének harmas hegyére nekünk is fel kell mennünk:

- a tanítás hegyére, ahol megtanuljuk felülről, a Kinyilatkoztatás fényében látni a dolgokat;
- az imádság hegyére, ahol átélhetjük a színéváltozást vagy emlékezhetünk rá;
- valamint az áldozat hegyére, ahol minden beteljesedik, amikor akaratumat alávetjük Isten akaratának.

Amikor felemeltem a Szent Ostyát, szinte vonzott, húzott az égbolt. Az aranykelyhet is belemerítettem a szeptemberi kékségbe. Csend volt a hegyen, csend a hívők körében, csend a szívem mélyen, csend a mennyben és csend az alvilágban. Az átváltoztatás és a vér nélküli áldozat, az Isten-imádás és a kozmikus hálaadás percei lassan mégis átalakítanak engem, már nem tudnék szentmise nélkül élni.

Tegnap a pasaréti templomunkban négy testvér tett örökfogadalmat. Jó az Úrnak értékes és hibátlan életet

Úgy kell élni, mintha szent lennék, és Isten azzá fog tenni engem.
Úgy kell élni, mintha örök békeesség lenne a lelkemben, és Isten meg-
adja a békeességet.

felajánlani, de arra is gondolni kell, hogy éppen az Istennek történő felajánlás ad soha eléggé fel nem mérhető, örök értéket egy szegény emberi életnek.

Szeptember 20.

A püspökeinknek tartott lelkigyakorlat második napja Leányfalun. Atyáink fegyelmezettek, szilenciumosak és figyelnek. Eddig ez életem legszebb papi lelkigyakorlata. Az esti fórum a hitben folyó beszélgetés békéjével tölt el bennünket. *Ex offo* enyém a legrangosabb evangéliumi hely a misében: az utolsó.

Ennyi tanulékonytságot nálunk, papoknál nem tapasztaltam. Mélyen megrendített a kárpátaljai görög-katolikus segédpüspök úr emlékezése – megtisztelt azzal, hogy hosszabban elbeszélgetett velem, ugyanis egy asztalnál ültünk az ebédlőben. Sokat mesélt Híra Sándorról, a karagandáli püspök atyáról, aki őt, a megözvegyült papot titokban felszentelte utódjának, mert sejtette saját halála közelségét. József atya aztán fizikai munkásként dolgozva, családját eltartva húsz papot nevelt fel titokban a lakásán (a papszentelések is ott voltak, és két titkos püspököt is ott szenteltek). Érvényes ma is a lelkigyakorlatunk tárgyának kiszemelt második Timóteus-levél egyik jellemzően Szent Pál-i kijelentése: „Isten igéje nincs megbilincselve.” (2Tim 2,10) Megkértem a püspök atyát, hogy a novíciusoknak elmesélhessem élete történetét. Rám úgy hatott, mint egy lelkigyakorlat, nekem ezért kellett idejőnnöm.

Szeptember 25.

Szentírás vasárnapja. A hívő keresztény ember számára minden vasárnap a Szentírásé. Így volt ez kezdettől

fogva, amikor a Patmosz szigetén száműzetésben lévő János az „Úr napján” elragadtatásba esett, és megnyílt számára az ég. A vasárnapi szentmise a hit józan eksztázisa, amelyben számomra megnyílik az ég, és a Bárány saját halála és feltámadása erejével értelmezi az Ószövetség hétpecsétes könyvét, de magát a teremtést is, azt, hogy mivégett vagyunk a világon.

Hogy komolyan vegyem Istent (vagyis az Ő üzenetét), feltétlenül segít nekem három megfontolás: halálom ténye, életem teljes értelmetlensége Nélküle és Jézus életének számomra vonzó eseménye. Nem tudom teljesen felfogni az igehirdető feladatát, az én feladatomat. Életem legnagyobb misztériuma. Annyi azonban bizonyos, hogy a Szentírás felolvasása a szent liturgiában inkább teofánikus esemény, mint tanítás. A nép az élő szót várja. Az Igét, amely egy ember szívéen szűrődött át. Az igehirdető pap szívének Jézus Szívével kell azonosulnia. Milyen tisztának, mennyire az Atya felé fordult szívnek kellene lennie! A papság kegyelme számomra állandó és leghatékonyabb felszólítás az életszentségre.

Urbán atya mondta egyszer, hogy az a jó pásztor, aki jó bárány: aki az élet vizéből iszik és az Úr dús legelőjéről táplálkozik, csak az képes másoknak is felkínálni az élő vizek forrását és az Úr dús legelőjét... Gyermekkoromtól pappá szentelésemig éltetett a prédikáció, más papok prédikációja. Most is szeretnék többet hallgatni, de szinte meg vagyok fosztva tőle; ez talán azért is van, hogy magát a Szentírást vegyem kézbe éhes és szomjas lélekkel.

A püspököknek tartott lelkigyakorlat után interjú kérték tőlem. Tudom, több pap és hívő valami megdöbentőt várt, mintha az lett volna a dolgom, hogy kioktassam püspökeinket, és felsoroljam a kifogásokat ellenük. Az igehirdetés sohasem lehet kioktatás. Gondolom, unalmasra sikerült az interjú, mert csupa pozitív benyomásom volt a jelenlevő püspök atyákról. Ezt az „unalmasságot”

is vállalni kell, ez is becsület dolga. Úgy éreztem magam, mint egy zsinat utáni ifjúsági táborban Decourtray bíboros, akinek a fűben körben fekvő fiatalok között szintén nyilatkoznia kellett hitének kételyeken és megpróbáltatásokon át vezető útjairól. Neki semmiféle kétely és megpróbáltatás nem érte a hitét. Vallásos szülein keresztül úgy örökölte Istentől, mint a testi életet, és nyugodtan fejlődhetett. Na, de hát ez nem izgalmas? Ami ártatlan, ami normális, ami békességes, az unalmas? Amit jónak, szépnak látok, nem mondható el? Akkor a Szeplőtelen Fogantatás unalmas és untató? Kifordult emberi ízlés! Újra meg kell szeretni a jó dolgokat, örülni és élvezni azt, amit jónak találunk, és főleg hálát adni érte, és igenis híresztelni!

Akit a jó hírek nem érdekelnek, az beteg lelkű ember. Többé-kevésbé mind hajlunk erre a betegségre. Isten a teremtés hajnalán hatszor is megállapította, hogy mindaz, amit alkotott, jó, és megáldotta az egész teremtést. A teremtés ma is jó, de csak akkor látjuk ilyennek, ha mindenekfelett Istent szeretjük teljes lélekkel, teljes elmével, egész szívvel és minden erővel. Ez a fajta életmód a világ fiainak unalmas. Én viszont igen jó jelnek találom, hogy minden, ami világias, untat, sőt taszít, de egyre jobban érdekel maga a teremtett világ.

Szeptember 30.

Nehéz, de mégis felszabadító nap. Rekollekciós napot tartottam paptestvéreknek. Ennek a napnak a lényege nem más, mint az összes többi napé: Istennel, Istenben élni. Nemcsak a szerzetesnek és a papnak szükséges, hanem a híveknek is, hogy havonta kiszakítsanak (erőszakal, ha kell) egy napot a napok sorából, hogy egyedül Istennel és Istenben legyenek. Enélkül ma elsodródunk!

Nem egy vagy két beszéd, és mindenki szalad a maga munkája után – ez nulla, nem *re-collectio* (a lélek, a személy újra összeszedése)!

Azok, akiknek sokat kell dolgozniuk, megijednek az ilyen naptól, mert úgy tűnik, lustálkodnak, s hogy ez be ne következzen, tovább hajszojják magukat lelki-
leg. Ez azonban nem segít hozzá az Istenben való elmerüléshez. Legjobb elhatározásaink mérgeződnek meg és enerválódnak: hálóba kerülünk, a bűn hálójába, amelyben a kezdeti állapotban még vergődünk, később azonban hozzászokunk.

Mindegy, hogy mit teszek ezen a napon: elmélkedések meghallgatása és azok alkalmazása életemre, szentéglátogatás, szentírásolvasás, szentolvasó imádkozása, de még jobb, ha semmit sem teszek, csak Benne élek, szüntelen összeszedettséggel... Tulajdonképpen várakozni kell. Persze a várakozás még nem jelenti az Ő megérkezését; Ő azonban nem kíván mást tőlünk, mint hogy várakozzunk.

A várakozás nem tétlenség. Hányszor várom egyik testvéremet, akinek lelkemet kiönthetném! Nem jöhet. Mégis várom, ha csak valamilyen elképzelhető távoli lehetősége is van érkezésének, őt mindig várom! Hát így és még jobban kell várnom Rád, én Uram, Istenem! Boldognak nevezted azt a szolgát, aki rád várakozik. Nemcsak akkor boldog, mikor lépteidet hallja, hanem már maga a várakozás is boldogság. Nem vagy köteles megérkezni, Uram. A rekollekciós nap nem a Te kötelező megérkezé-
sed, hanem az én várakozásom napja.

Ki is nézek az ablakon. Nem jössz-e az erdő felől? Sötétedés előtt még egyszer kinézek... azután átmegyek az oratóriumba. Ott az örökmécses fényénél döbbenek rá, hogy itt vagy, velem vagy mindennap életem utolsó napjáig. Aztán az sem igaz, hogy nem jössz: mi más a reggeli áldozás, mint Úrjövet?

Bezárom az ajtómat. A telefonzsinórt is kihúzó. Kicsi villanyt gyűjtök, és még egyszer mindent végiggondolok... Mindent, vagyis a Veled való kapcsolatomat. Te hívtál meg anyám méhében, és Te közelítettél felém egészen egyértelmű módon. Milyen hálátlan vagyok, hogy ez nincs mindig az eszemben!

Most a csend mélyebb rétegeibe zuhant a kolostor. Tiéd akarok lenni, Uram, Jézus, hatalmas, örök, forró szeretetben. Mikor jössz el értem? A betegségtől, főleg a kórháztól félek, mégis vágyakozom arra a napra, amikor egyedül irgalmasságnak köszönhetően megláthatom arcodat, Jézusom. Amikor elmúlik ennek az életnek a bizonytalansága, és többé már nem lehetek hűtlen Hozzád. A mennyország egyik legnagyobb öröme az lesz számomra, hogy nem lehet többé vétkezni. Micsoda békesség és megnyugvás lesz ez: csak szeretni fogok, bátran, egész valómmal, tisztán, fékezetlenül, örökké.

Sajátosan kezd fárasztani minden külső tevékenység. Tudom, hogy értelmes feladat, fel is készülök rá, de nem látom már annyira fontosnak, mint a jelszerűen Isten csendjébe vonult életet. Korábban beleuntam a csendbe, most egyre jobban szomjazom, s minél mélyebb, minél hosszabb napokon át tart, annál nagyobb a szomjúságom. Ha visszahelyeznének egy gimnáziumba vagy Budapestre, beleszakadnék. Ez talán azt jelenti, hogy meghívást kaptam a remeteségre? Istenem, Te vonzol engem oda. Máskor is vágyakoztam remeteségbe, de az a kifáradás napjaiban volt erősebb, tehát a pihenés után vágyakoztam. Majd' ötvenévesen jól tudom, hogy a remeteség nem pihenés és nem erdei idill, hiszen világosan látom, hogy a legnagyobb ellenséget: önzésünket magunkban hordozzuk, és bábeli nyelvzavar töltheti be a remete szívét is. Nem is pihenni akarok, hanem megnyugodni Istenben, és Benne állandóan közbenjárni a világért.

Végül is ez Szent Ferenc életében, írásaiban benne van. Vezethet engem erre az Isten Lelke. Persze mindehhez kell még az engedelmesség mindent hitelesítő pecsétje. Ha valóban Isten hív, akkor előljárom szívét is erre fogja hajlítani. Persze ez nem jelenti azt, hogy némaságban és passzivitásban kell várakoznom. Az is igaz, hogy ha testvéreim szívében nincs meg legalább lelkileg ez a vágy, akkor nincs mit keresnem a remeteségben, hiszen a kisebb testvérek remetesége három-négy ember közössége, akik szívük mélyén magukkal viszik az egész provinciát, az egész Rendet, sőt az egész Anyaszentegyházat.

Vezess, Uram, beljebb a pusztaságba, de csak akkor, ha Te vársz ott rám, és ha szívem mélyén vihetem az egész Egyházat, sőt minden embert a magam hitében, reményében, szeretetében és a magam Tőled elfogadott emberségében!

Október 1.

Lisieux-i Szent Teréz emléknapija. Teréztől tanulhatnám meg, hogy az életszentségben ami a legnehezebb, az a legkönnyebb. Olyan kevésen múlik, hogy szentek legyünk, tér és idő éppen aktuális metszéspontján. A szentségnek minden helyen és minden pillanatban más a neve: egyenes tartás, a kényelem visszautasítása a kóruson; figyelem egy gondolatra, melyet meg kell fogalmazni; odafigyelés egy síkos tányérra mosogatás vagy törülgetés közben; egy mosoly, egy gesztus; egy epés megjegyzés elviseleése; egy csöppnyi türelem.

A szeretetnek, vagyis a szentségnek annyi neve van, ahány emberi élethelyzet, emberi feladat, öröm és bánat – ez Teréz felfedezése, mely őt kicsinységében óriássá teszi a szentek között. Újra kell olvasnom a Szeretethimnuszt!

Október 2.

Az őrzőangyalok ünnepe. Végtelen nagy világot hordozok magamban: az angyalokkal való kapcsolat mindennapos esemény az életemben, ha csak egy fohász vagy egy gondolat erejéig is. Elég nekem Urunk Jézus egyetlen kijelentése, hogy tudjak róluk, hogy szeressem őket, hogy örvendjek barátságuknak! Maga az Úr Jézus említi az őrzőangyalokat, amikor így szól a gyermekekről: „Angyalaik szüntelenül látják Atyám arcát”, ez igazolja, hogy léteznek és hogy személyek, mert különben nem tudnák szemlélni a személyes Istent. Ők számomra a teremtés csodái! Mindegyik külön világ. Nincs közös természetük, hiszen nem egymástól származnak. A Teremtő az Atyjuk a lehető legközvetlenebbül... Hála legyen a Főlétesítőnek, aki úgy rendelte, hogy a teremtés rendjében a nagyobb védje a kisebbet, a hatalmasabb szolgálja a gyengébbet, az angyal kezében hordozza az embert.

Az én őrangyalom szeret egy másvalaki őrangyalával együtt adorálni. Ez rokonság? Ott ilyen nincs, hiszen ők tiszta szellemek. Barátság ez – forró angyali barátság, számunkra alig sejthető. Isten az ő közös szerelmük, mindenük. Szeretetük úgy izzik, mint Mózes csipkebokra: az Örökkévaló mindig jelen van közöttük.

Szent őrzőangyalom, bízom testvéri-baráti szeretettedben. Gyermekkorom óta szeretlek. Jó lenne Veled úgy érintkezni, mint az emberekkel, akiket szeretek. Jó lenne megölelni Téged és arcon csókolni, vagy mint kisebb teremtményt felvehetnél az öledbe... Milyen lehet a Te benső világod? Hiszen nincs apád és anyád, nincsenek testvéreid. A Teremtő a Te Atyád, és ezért Jézus, a megtestesült örök Ige a Te testvéred is a Szentlélekben, és Mária, Jézus anyja a Te Királynőd is. Neked nincs éjszaka és nincs nap, nekem van. Most, hogy igen korán leszáll az októberi este, megroppannak a régi szekrények, furcsán kattannak a

nagyóra, és elülnek a külvilág zajai, közelebb érzek magamhoz. Ez az érzés csalhat is: nem abban, hogy most közel vagy, hanem abban, mintha máskor távol lennél.

Jó azt is átérezni, hogy a Te szereteted soha nem hagy ki Isten iránt és irántam sem. Nem tudsz nem szeretni engem, mert Te már véglegesen a dicsőség és a szeretet állapotában vagy. Ezután többet gondolok Rád. Szent őrzőangyalom, tedd tökéletessé az én adorációm! Vidd imáimat a Fölséges színe elé, mint a Te imáidat, vagyis angyali tisztaságoddal tisztíts meg azokat. Taníts meg engem az angyali világ leggyönyörűsebb életformájára: a szüntelen Isten-imádásra. Jogot adok neked, drága Angyalom, hogy hass az én értelmemre, akaratomra, emlékezőképességemre, fantáziámra, érzelmeimre, érzékeimre, ösztöneimre, testemre-lelkemre! Kérlek, tegyél meg mindent hatalmas, angyali erőddel, hogy soha többé ne vétkezzem, hogy a legkisebb tudatos bűnt is irtózva elkerüljem! Ha a gonosz szellem gonoszul megszáll embereket, Te szállj meg engem! Szabadságom tudatában kérlek, vezesd gondolataimat és akaratomat a Fölséges felé, egyedül az Ő dicsőségére. Segíts, hogy soha el ne feledkezzem a Fölséges jótéteményeiről. Halálom óráján különösen legyél velem! Jézus szent Nevének erejével taszítsd el a sátánt ágyamtól, illetve agóniám helyétől! Sugalld akkor nekem Isten imádásának a gondolatát, és azt kérjed Tőle, hogy az iránta való szeretetbe halhassak bele!

Október 3.

Elővették a novícius testvérek a régi noviciátusi albumokat. Engem is magával ragadott egy-egy esemény és főleg néhány arc a múltból. Isten megadta nekem azt a kegyelmet, hogy sohase vágyódtam vissza, soha! A legjobb dolgok, amik velem történtek, a legszebb események,

amelyekkel Isten meglátogatott, ma is hálaadásom tárgyai, de vissza soha nem kívánnám egyiket sem! Jó mindenben túllenni, mert előttem van a Mennyország.

Holnap este ünnepeljük Szent Ferenc atyánk Tranzitusát, átmenetelét ebből a világból a másikba. Édes-bús őszi este: könnyes megkönnyebbülés. Elvágódás és megtisztult maradás, hivatásom gyökerének újramosása isteni vízzel és tűzzel: hatalmas vágy az eredeti Szent Ferenc-i világ után. Rettenetesen növekvő vágy, fájdalmassá váló vágyakozás. Gyáva vagyok? Ha botrányokba kerülne is, úgy kell élnem, ahogy lelkiismeretem diktálja és azon keresztül maga az Úr; ahogy Szent Ferenc atyánk vallja, hogy senki sem mutatta meg neki, mit kell tennie, egyedül a Magasságbeli nyilatkoztatta ki, hogy a Szent Evangélium szerint kell élnie. Egyedül! Nekem nem okvetlenül ugyanazt kell tennem, amit neki, hanem ugyanúgy: vagyis ugyanolyan odaadással. Erre utalhatnak Celanói Tamás által megőrzött utolsó szavai: „Én megtettem, amit tennem kellett, amit nektek kell tennetek, arra tanítson meg benneteket Krisztus.” Micsoda nagyvonalúság! Micsoda tiszta fej és szív! Nem gondolja, hogy minden testvérnek ugyanazt kellene tennie, és nem magát tartja a Rend tanítójának, mesterének, hanem Krisztust. Utolsó szavaival is Krisztushoz küld bennünket. Így szeretném én is a novíciusokat az Úr Jézushoz küldeni.

A reformátorok legtöbbször szégyenlős forradalmárok. A forradalmárok tulajdonképpen csak egyet akarnak: hogy ők legyenek az abszolút kezdet, ahonnan ered mindenestől a jövő. Lelkük mélyén Isten helyére állnak, és ez bálványimádás; tagadják az előző nemzedékeket, ez pedig az ősök megvetése. A megtérők Istenhez kapcsolják életüket, ezért mindig önmagukon túlra mutatnak. Akik találkoznak velük, Istennel találkoznak. Nem töréspontok az Egyház és az emberiség történelmében, hanem

Ha valaki egyedül az élő Isten miatt jött ide és marad itt, annak nem kell félnie élete értelmetlenségétől vagy csődjétől. Lehetetlen, hogy csalódjon, hiszen a mindenség értelmébe kapaszkodik bele szüntelenül, a teremtő Isten világot fenntartó szeretete építi életét.

szűrók: mindent Krisztus szeretetén mérnek le, és semmit át nem engednek magukon, a múltból a jövőbe, ami Krisztus szeretetével szemben áll.

Eszembe jut a múlt vasárnap délután. Autóban ülünk, szép őszi tájakon vitt utunk. Az út mentén bíborba öltözött egy-egy bokor, s a valószínűtlenül kék ég előterében rézsút eső fényének lezúduló vízugarában fürdette és arannyá változtatta a fák lombját a nap. Útközben a dicsőséges rózsafüzért imádkoztuk: „Aki téged, Szent Szűz, a mennybe fölvelt”. Hirtelen belém hasított a gondolat, hogy Szűz Mária halála mennyire nem rendítette meg az ősegyházat. Úgy vitetett Mária az égbe, mint ahogy egy fénysugár áthalad a mezőn, majd visszatér a felhők közé. Mária elszenderedése nem volt tragédia, hanem ünnep, Krisztus győzelmének ünnepe. Mert ő volt a Napba öltözött Asszony: Istennel volt átítatva, és így jelenléte nem csupán önmagával, hanem magával Istennel hozta kapcsolatba mindazokat, akik találkoztak vele.

Vidéki kolostor a miénk. Ekkora külső és belső csöndben sohasem ünnepeltem Szent Ferenc atyánk Tranzitusát. Esztergom a lobogás ideje volt, hatalmas ünnepek háromszáz diákkal. Most eljött a bensőség ideje: a délután, mely nemsokára estébe fordul. Őszül a táj és hűvösödik a levegő, jólesik legalább papírokat égetve a kályhában a befűtés illúzióját kelteni.

Október 4.

Szent Ferenc atyánk halálából hiányzik az agónia. Énekel. Ma ezt a halált ünnepeljük. Az Egyház az ő szent liturgiájában semmi olyasmit nem ünnepel, ami ne tartozna ránk, ami ne érintene minket. Mi közöm nekem ehhez a boldog halálhoz? Nem csak annyi, hogy rendalapítónk halála. Magához ehhez a halálhoz van közöm, me-

lyet a Tranzitusban liturgikusan megünneplünk. Mély-séges tanítás van benne számomra. Szent Ferenc atyánk halála azért nem ismert agóniát, szorongást, rettenetes félelmeket, mert mire halála órája elérkezett, számára már befejeződött a halálos küzdelem: földi élete napjaiban megharcolta a jó harcot, lemondott még önmagáról is, s nemcsak meghalt Krisztusban, de el is temetkezett Benne.

Robert Bolt *Kinek se nap, se szél* című drámájában olvastam az alábbi kis dialógust Morus Tamás és tanítványa, a hatalom által megkísértett Rich között:

Morus: Magából jó tanár lenne, talán még nagy tanár is.

Rich: És ha az lennék, ki tudna róla?

Morus: A tanítványai. A barátai. Isten. Nem rossz nyilvánosság... Hát ennyi. És az örökkévalóságban minden más jelentőséggel bír majd...

Mennyire szíven találtak ezek a szavak, mégis milyen bátorság kell hozzá, hogy az örökkévalóság szerint éljek! A végtelennel szemben a parányi elvakíthat. A megmérhetetlennel szemben a pillanatnyi elveheti az eszemet. Szent Ferenc atyánk megtérésében oda jutott, hogy nem akart többé valamivé válni; lemondott arról, hogy legyen valamivé és hogy alkosson valamit.

Meghalni terveknek, szép elképzelésnek és sok jó ideának, hogy az örökkévalóságnak éljünk – csak így lehet bejutni a szűk kapun, mely az Életre vezet. Ez a halálos küzdelem persze egy egész életre van elosztva, hogy túlságosan ne fájjon, de éppen ez jelenti a kísértést is számunkra: az alig fájó, a hétköznapi pillanatokban megvalósuló lelki halált lenézzük, üdvösségünk szempontjából semmi-nek tartjuk, s ezért elutasítjuk. Pedig a halálnak annyit

féle pillanatnyi elővételezésére nyílik lehetőségünk, ahány helyzete, megoldásra váró feladata van az életünknek:

- a ránk bízott feladatot önzetlenül, a legteljesebb odaadással elvégezni;
- a munkában pontosnak és kitartónak lenni, és a lehető legtökéletesebbre törekedni;
- ügyelni arra, hogy figyelmetlenséggel, hanyagsággal másoknak bosszúságot ne okozzunk;
- nem engedni a test pillanatnyi, önző vágyainak;
- rendszeren, fegyelmezetten ülni, járni, beszélni, étkezni;
- kulturáltan, visszafogottan viselkedni a felüdülés perceiben is;
- elviselni az igaztalanságot, bántó szót, tekintetet;
- lenyelni egy rossz szót, és elfelejteni a nekünk okozott sérelmet;
- erőt venni indulatainkon és érzéseinken, hogy mások jó hangulatát ne tegyük tönkre;
- megbocsátani azoknak, akik megbántottak bennünket...

De nem elég éjjel és nappal apró meghalások sorozatában élni – nem elég meghalni az Úr Jézus Krisztussal, hanem el is kell temetkezni vele:

- lemondani a csillogásról, a harsány és hangos életről;
- áttetszővé válni, mint a levegő, melyből élnek az emberek, anélkül, hogy észrevennék;
- elviselni, hogy elfelejtenek és semmibe vesznek;
- s úgy elköltözni ebből a világból, hogy ne mi hiányozzunk szeretteinknek, hanem maga Krisztus.

Szent Ferenc is így élt: élete maga volt a halál és az eltemetetés, halála viszont az igazi élet kezdete. De ez nem jelenti, hogy csupa keserűségben telt az élete itt a földön. Az apránkénti meghalás és eltemetkezés Krisztussal belső örömet és békességet ad a léleknek. A testi halál

pedig már nem rémisztő ellenség, hanem szelíd nővér, aki nem tesz mást vele, mint kézen fogva átvezeti őt ebből az árnyékszerű földi létből az igazi, örökkévaló Életbe.

Egy idős néni elmesélte férje boldog halálát. Nem agonizált, hanem ágyán fekvve csodálkozva tárta szét karjait és többször kérdezte, majd kijelentette: – Hol a halál? Hol a halál? Nincs halál, nincs halál! – Majd odaérkező gyermekeinek megfogta a kezét, és elaludt az Úrban. Ténylegesen létezik-e a halál úgy, mint ahogy léteznek a dolgok? Nem. A halál átmenet az Életbe. Biológiai szempontból is megfoghatatlan. Mire megállapítja az orvos a halál beálltát, Isten angyalai és szentjei már éneklik az Élet győzelmét és már előbb befogadják az érkezőt.

Október 6.

Szent Ferenc atyánk halálával csendes, nagy búcsúzás kezdődik. Színesedik az erdő, feltámadt az őszi szél, vörös levelet tép a fákról. Szeretem ilyenkor újraolvasni a Prédikátor könyvének 12. fejezetét. Az evangélium, a Jó Hír meghallásához kell ez a lelkiállapot is.

„Gondolj Teremtődre ifjúságod napjain, mielőtt elkövetkeznek a nyomorúságos napok, s el jönnek az esztendők, melyekről azt mondod: Nincsenek kedvem szerint! Mielőtt elsötétül a nap, a világosság, a hold és a csillagok, mikor a felhők eső után újra megjelennek; mikor a háznak őrei reszketnek s az erőteljes férfiak meginognak, mikor bezárulnak az utcára nyíló ajtók, s a malom zaja elcsendesül, mikor elcsitul a madarak hangja, és minden dal elhallgat, amikor félnek a magaslatoktól, és ijedten járnak az

úton, amikor a mandulafa virágzik, a sáska jóllakik, a kapor kipattan, az ember meg örök hajlékába tér. Az utcán már jönnek-mennek a siratóasszonyok; mielőtt elszakad az ezüstkötél, megreped az arany gyertyatartó, megpattan a forrásnál a korsó, s összetörik a kúton a kerék; és a por visszatér a földre, ahonnan jött, az élető lehelet meg az Istenhez, aki adta. Hiábavalóság, csak hiábavalóság, mondja a prédikátor – minden hiábavalóság!”

(Préd 12,1-8)

Ez is Isten Igéje! Aki az örök hajlékba tér, akire nem a megsemmisülés vár, az elfogadja ezt a csendes visszavonulást az élet harsogó felszínéről... Aki ilyen szépségesen tud írni az öregedés nyomorúságáról, az egészen nyilvánvalóan Isten nagy szentje. Ez a Prédikátor nem kiábrándult, lehangolt, pesszimista, csak realista. Érti a mulandóságot mindenütt és mindenben, ugyanakkor állandóan Isten közelében marad. De jót tenne egy ilyen mélységű érzés mindannyiunknak!

Mily távol van a Isten kinyilatkoztatása a „carpe diem” elembertelenítő hedonizmusától! Nem is arra figyelmeztet, hogy miután ifjúságodban élvezted az életet, most, hogy öregszel, gondoldj azért néha Istenre is. Ellenkezőleg: ifjúságunk napjaiban kellene a Teremtőre gondolni, őt szüntelenül imádni, és lángolva, szerelmesen viszontszeretni, mert később, az öregedés nagy visszavonulásában elveszítünk olyan területeket, amelyeket korábban Neki adhattunk volna. Az ifjúság nem arra való, hogy a test lekötözöttjeiként Istent feledve éljünk, hanem hogy a bontakozó erők lendületével átadjuk magunkat Neki. Istennek adni egy burjánzó tavaszt, egy forró, bódító nyarat a szüzesség önátadásában vagy egy termé-

keny és túlcorduló krisztusi házasságban – ez az a nagy lehetőség, amelyet ha elszalasztunk, öregkorunk bűnbánata sem pótolja. A bűnbánat elég lesz az üdvösségre, ha őszinte, de az elherdált múltat vissza nem hozhatja. Az a legkeserűbb fájdalom, amikor felismerjük, hogy nem teljes szívvel szolgáltunk Neki ifjúságunk napjaiban.

Az ég lilásan vörös. A dombok kontúrjai feketék, a fák pedig mintha le lennének csupasztva. Világvégi látomás: Lóték égő városa nézhetett így ki. Vonzóan szép egy égő világ látványa, nemcsak a beteg Nérót, de Lótékat is vonzotta. Förtelmesen sok szemét ég, és rettenetes méretű a büntetés, de a lángok szépek. Minden láng szép, még az is, amely pusztít, ha új világ menekülhet ki belőle. Akkor ezek a lángok még nem a pokol lángjai. Mégsem szabad hátrafordulni: ördögi tüzek gyilkolhatnak lelkemben, ha visszanézek égő városomra. „Hagyd a holtakra halottait” – ne gyönyörködjem az égő szemétdomb látványában, hanem szedjem a lábamat, mert ha bűnös részvét ébred szívemben, már én is veszve vagyok. A mi szánalmunk lehet szennyes is – nem szabad azt szánni, amit Isten nem szán. Ne sajnáljam magamból sem, életemből sem azt, amit Isten fölégetett. Ő tudja, miért tette...

Sok a sóbálvány szerzetes, akik megmerevedtek, megkövültek, lemaradtak a rohanó Lót vezette exodusban, mert égő városuk látványa megigézte őket: egy arc, mely könnyes szemekkel rimánkodva kérte, ne menj! Ha Isten iránt való szerelmem soha nem ragadt még el engem égő világokból, és Érte soha meg nem keményítettem a szívemet, akkor még sejtelmem sincs, mit jelent valóban szeretni Istent, szerelmesen, teljes odaadással. Sok általam vezetett ifjú szerzetesnek súlyos problémát, szenvedést jelentett, hogy okozhat-e ő fájdalmat másoknak (szülők, volt barátnő stb.) azzal, hogy engedelmeskedik az isteni hívásnak. Oswald Chambers zseniálisan válaszol: „Ha azt fontolgatjuk, mibe kerül másoknak a mi engedelmessé-

günk Krisztus hívó szava iránt, ezzel szinte szemére vetjük Istennek, hogy nem számol engedelmességünk következményeivel." A Bibliában gyűlöletes emberi magatartás a hátranzés: „Aki kezét az eke szarvára teszi és hátratekint, nem alkalmas Isten Országára.” (Lk 9, 62) Ezt idézi Szent Ferenc atyánk Regulájának második fejezetében, ahol írja: „A pápa úr parancsa szerint semmi körülmények közt nem szabad ebből a szerzetből kilépnünk.” (A pápa parancsa itt megint nem önmagában hatékony, hiszen a dolog természetéből adódik, hogy aki isteni sugallatra örökfogadalommal elkötelezte magát, az nem léphet ki. A pápa itt is csak arra való, hogy rendeletével megerősítse testvéreit.) Életemből nem hiányozhat ez az exodus. Ez tesz bibliai emberré (nem biblikus tanulmányaim), és egyben szerzetessé is.

Egy ilyen sietős kivonuláskor nem lehet nagy csomaggal indulni. Mit is vinnék magammal, ha égne a kolostor? Az Eucharisziát és egy bizonyos tárgyat, amelyet az egyik testvéremtől kaptam, mert ez utóbbi a szeretet szentségi jele számomra. Gyönyörű nagyóráim itt éghetne, és könyveim is. Igazából sohasem egy könyvtár táplált, és sohasem az enciklopédiák, még a szakkönyvek sem igazából, hanem mindig volt (és maradt is) egy-egy tanítóm, akivel viszont lelki kapcsolatba is léptem: Szent Ferenc atyánk, Lisieux-i Szent Teréz, majd Avilai Szent Teréz, John Henry Newman, Prohászka Ottokár... Naponta leülök valamelyik lábához, már nem is a könyvekhez. Mint az élő Egyház élő tagjaival állok velük személyes kapcsolatban. Van aztán egy sereg jó könyv, de azok hatásukban ezekhez nem mérhetőek, illetve mesztereim maradnak a mérce: az ő világukba fogadom be, asszimilálom azt, amit másutt olvasok, vagy kivetem magamból, ha meg nem is vetem. Szűk világ? Meglehet, de ezek szellemi óriások, hatalmas univerzumok. Az ő könyveiket se vinném a végső exodusban; az a bizonyos

kis tárgy is ki fog égni a kezemből, hiszen Odaát a szeretetnek nem szimbóluma lesz, hanem maga a Szeretet tölt be mindent...

Az Eucharisztia azonban útiétel, *viaticum*. Benne minden földi szeretet (amely Benne fogant) megtalálja életető központját, gyökereit. A szent útravalóval úgy megyünk át ebből a világból a másikba, hogy mindazokat magunkkal visszük, akiket szerettünk Őbenne, különösen azt, akit a legjobban szerettünk, mert az Eucharisztia egyben valamiképpen maga az Egyház – és benne a dicsőséges Egyházzal is kapcsolatban vagyunk, mielőtt színről színre találkoznánk abban a roppant nagy és sietős végső exodusban, amikor tűzben olvadnak meg az egek. Az Eucharisztia magammal (magamban) viszem. Még saját magamból sem marad más, mint ami az eucharisztikus Krisztusban vagyok. Ő a szőlőtő, én a szőlővessző vagyok rajta, a halál tövig levág engem és eléget, de utolsó kis rügyem Benne marad. Az Eucharisztia maga az Exodus, Tranzitus, az Egyház átmenetele ebből a világból a másikba. Nem hiába beszél a mi Urunk a pusztai vándorlásról, amikor az Élet kenyerének nevezi magát: „Aki engem eszik, örökké él.” Elégő világ! Minden elég, de a Föltámadással való kapcsolatot nem érintik a lángok, csak hátra ne nézzek!

Október 8.

Mára belázasodtam. Drága ferences nővéreimtől (akik a mi utcánkban élnek, és időseket gondoznak például odaadással) kaptam gyógyszereket, mindenekelőtt füstölt kolbászt, amelynek csomagolására ráírták: „láz esetén”, mert korábban elmeséltem nekik, hogy amikor Esztergomban beteg voltam, el nem viselhettem a „tejbepempőket”, az apáca-finomságokat, hanem elővet-

tem (ha volt) a Sióagárdról érkezett füstölt kolbászt. Ez aztán ténylegesen kiirtott minden vírust, bacilust – de azért C-vitamint is küldtek az én nővéreim. Így minden-
nel ellátva, kályhámba begyűjtva, korábban visszahú-
zódtam.

Már tizenegyet ütött a toronyóra. Kint fagyhat, mert érzem a csontjaimban is. Istenem! Adj nekem igaz hitet, biztos reményt és tökéletes szeretetet! Áldd meg szeretteimet, és viseld gondját minden embernek, hiszen Te sosem alszol és sosem szunnyadsz! Virrassz felettünk tágra nyílt szemmel, ó, Örökkévaló! Hatalmas szárnyaid-
dal takard be a földet. Ámen.

Október 9.

Beteg vagyok. Az éjszaka megijesztett. A betegség felkavarja a pszichológiai mélységeket, ahonnét elmerült, de létező roncsok vetődnek a partra. A betegség soha nem csupán testi állapot: vagy a bűn titokzatos következmé-
nye; vagy a bűnbánat, a megtérés kezdete; vagy pedig bűnné, elbukássá lesz. A bibliai ember érezte a mélyben ezt az összefüggést. Urunk Jézus egy új világot nyitott nekünk, amikor kijelentette a vakon születettéről, hogy azért nem lát, „hogyan Isten műve megnyilvánuljon rajta” (Jn 9,3).

Egy okos, mégis ijesztő cikket olvastam az egyik te-
ológiai folyóiratban. „Erkölcsei alapelvekről” és „a cselek-
vő egyén felelősségéről” beszélt. Az ilyen okos és logikus
cikkek rettenetes rombolást végezhetnek a lelkekben, ha
megállnak az erkölcsi alapelvek szintjén, mert az elveket
nehéz hiánytalanul érvényesíteni életünkben, és velük
szemben ott van az érzékeny, élő, szeretni tudó emberi
szubjektum. De hol marad az érző és értünk szenvedni
képes Isten? Ne csak a cselekvő emberi szubjektumot néz-

zük, hanem az erkölcsi rend mögött lévő isteni Szubjektumot is! A keresztény hívő nem erkölcsi alapelvekkel áll szemben, hanem legvégső soron a megfeszített Istennel, aki érte haldoklik a gyalázat fáján.

Nincs „pályamódosító” pap vagy szerzetes, hanem csak aposztata. A hűtlenség Istennel és szent népével szemben szörnyű bűn, bár divat ma mindezt elpszichologizálni egyfajta vizenyős emberiségre hivatkozó irgalmasságteológiával. Valójában az az embertelen, ha hűtlenek vagyunk Jézus Krisztushoz és kegyelméhez. Emberré csak a kegyelem tesz. Ha csak egy hivatáshoz akarok hűséges lenni, megkérdőjelezhető ennek a hűségnek emberisége. Nem valamihez, hanem Valakihez kell és lehet örökké hűségesse lenni, bár botladozva, Jézus Krisztus fönséges ismeretében elmerülni napról napra; csak ez tarthat meg a hitben és a szerzetesi kegyelemben.

Kopogtak az ajtón. Az egyik novícius, a leggyermekibb, tágira nyílt szemmel bekérdzkedett ma a szobámba. Még nem látott ilyen gyöngé állapotban. Kerekre nyílt szemmel kérdezte, hogy mit csináljak ilyenkor, mert nekik az esztergomi kollégiumban Pál atya azt mondta, hogy a betegszobában átgondolhatják az életüket. Isten szólt a gyermek szája által. Bár lázasán képtelen vagyok gondolkodni, de még sűrítettebben élek, és ezért kegyelem a betegség. Bizony, át kell gondolni életemet Isten színe előtt...

Október 10.

A prior atya meghívott 15-ére a budapesti Kármelbe Avilai Szent Teréz egyháztanító ünnepére prédikálni. Újraolvasva önéletrajzát, elfogott a félelem. Ő is sokáig egy langyos és színtelen, sőt világias szerzetesi életet élt. Így vall erről:

„Az egyik oldalról az Úristen hívogatott magához, a másikon pedig haladtam a világ után. A lelki dolgok nagy élvezettel töltöttek el, a világiak ellenben bilincsbe verve tartottak. Sok esztendő töltem így, nem hagytam abba sem az egyiket, sem a másikat. Azt az egyet jól tudom, hogy a belső imát abbagyni nem volt hatalmamban, mert kezében tartott az Úr, aki szeretett, s aki még nagyobb kegyelmeket szánt nekem.”

És másutt:

„Majdnem húsz esztendeig jártam ezt a viharos tengert, bukások, fölkelések újabb bukások közepette, s olyan alacsony fokán a lelki életnek, hogy a bocsánatos bűnököt úgyszólván semmibe se vettem. Mondhatom, keserű élet volt!”

Ami megmenti, az a belső ima! Nagybátyja, a jámbor Pedro de Cepeda lovag látva unokahúga belső vergődését a könyvespolcáról leveszi egyik könyvét, a ferences Francisco de Osuna atya *Harmadik Lelki Ábécé*könyvét, melyet Teréz olvasni kezd, és hatására rálép a belső ima útjára.

Eljutottunk mi, mai magyar szerzetesek a lelki ábécéig, vagyis a lelki élet alapvető gyakorlataiig? Merünk panaszkodni a hivatások csekély száma miatt? Milyen napirendet adunk a fiataloknak, s főleg mi mit élünk? Hol van a szívünk egész nap? Ez egyébként első látásra nyilvánvaló: panaszkodunk a hivatások hiánya miatt, de közben a média csatornáin ömlő mindenféle mérgező anyagot kritikátlanul nézzük, olvassuk és talán rengeteg felület

(ha nem veszélyes és bűnös) kapcsolatot ápolva alig van időnk a közös, nyugodt és méltó zsolozsmázásra, a szentáldozat megünneplésére és szentségimádásra! Ha nincs csend se körülöttünk, se bennünk, ha nem gyakoroljuk az elmélkedő imát, ha nem kóstolgatjuk a szemlélődés ízét, nem is tudjuk azt tanítani növendékeinknek. Van valami általános jó szándék a jó életre (de ez még nem a szentség utáni vágy), és van esetleg emberfeletti erőfeszítés, hogy restauráljuk a negyven-ötven évvel ezelőtti rendi életet. Mindez azonban nem hatja meg Isten szívét, hiszen alig különbözik egy természetvédő társaság becsületes erőlködéseitől. Istent csak az Érte meghalni képes lélek hatja meg, aki Érte és az evangéliumért véres, érzéstelenítés nélküli szakításokra is képes, aki megsanyargatja testét böjttel, virrasztással, a rábízott munka odaadó végzésével... Isten csak azt tartja szerzetesnek, akinek Ő a főszereplő az életében, minden pillanatban, aki az Ő személyes jelenlétében él. A szerzetesi élet lényege: a mindenféle megalkuvás visszautasítása, az állandó Isten-szomjúság, az állandó Isten-szerelem, az állandó Isten-imádás, nemcsak belsőleg, hanem jelszerűen, külsőleg is.

A valóság (vagyis Isten!) „kegyetlen” tud lenni. Azok a rendek és rendházak, amelyekben nincsenek Isten állandó jelenlétében élő szerzetesek, ki fognak pusztulni, akármennyi kultúrtörmelék is halmozódott fel körülöttük és akármilyen hírneves a kolostoruk. Különböznék meg miért is lenne érdemes egy langyos, polgári életformájú szerzetesi életre megnyerni vallásos fiatalokat, akik egy házasságban – sokkal több áldozaton keresztül – mélyebben sajátíthatnák el a tiszta szeretet tudományát?

Nemrég hallottam, hogy az egyik rend kis klerikusai barátnőikkel kirándultak. Nem gondolok semmi rosszra és bűnre, csak arra, ami Terézt örökre visszafogta volna a szentség útján. Aztán ki tudja, talán le is húzhatta volna az örvénybe. Sok látogatót fogadott ő is, mint a

többi nővér. Különösen kedvelt közülük egyet, egy kasztíliai nemes fiatalembert. Így ír a vele kapcsolatos felismeréséről.

„Egy alkalommal, amikor valakivel (ez ő volt) társalogtam, az Úr értésemre adta, mennyire nem valók nekem ezek a barátkozások s üdvös intéssel akarta megnyitni szememet. Megjelent előttem Krisztus Urunk igen szigorú arccal, s így jelentette ki nekem, hogy a dolog nem tetszik neki.

Egy más alkalommal, amikor együtt voltam vele, egyszer csak azt láttuk – s mások akik szintén ott voltak ugyancsak látták –, hogy valami jön felénk, olyasféle, mint egy nagy varangyos béka... Érthetetlen volt, miképpen juthatott oda egy ilyen ocsmány állat... Az a hatás, amit rám gyakorolt, nem volt minden titokzatosság nélkül. Ezt sem tudtam soha elfelejteni.”

Aztán mindennel szakít. Ekkor egy új világra ébred fel. Nem szabad lelkileg infantilis (egyébként jó) fiatalokat fogadalmakra bocsátani, mert a szerzetesek lényegében nem egy elvégzendő feladatra vannak, hanem arra, hogy Jézus Krisztusnak, az Istenembernek, a Megfeszítettnek és dicsőségesen Feltámadottnak legbensőbb barátaivá legyenek, egy Érte mindent szemétnek tekintő radikalizmussal, testvéri közösségben élve.

A nagy szellemi kiképzés, az egyetem, a főiskola után új noviciátus kellene. Félő, hogy azt a nyüzsgést, amiben növendékkorában élt, az ifjú szerzetes azonosítja a pasztorációval vagy netán a lelkek megmentésével! Egy hatalmas, újabb szakítás kellene egyetemi környezettel, fiatalokkal, könyvekkel egy teljes évre, hogy aztán az élő

Nem a csend az Isten, az csak az Ő beszéde, amikor ezt Ő maga kezdeményezi. A mennyországban bizonyosan ismerik ezt a beszédet, hiszen az Úr Jézus az eucharisztikus jelenlétben ezzel a csönddel közeledik felénk.

vizek forrásaihoz visszatálva vagy kizárólag abból táplálkozva teljesen szabad, senkihez sem tartozó emberként lehessen Isten ajándéka mindenki számára. A szerzetes többé nem a családé, nem a nemzeté, nem az Egyházé, kizárólag és közvetlenül az élő Istené, és így az Egyházé és csak így a nemzeté és a családé. Ha ez a radikális és végleges szakítás nincs meg az életében, jellegtelen figura lesz, még ha bizonyos szentségre eljut is. (A jellegtelenséget nem a hírnév-nélküliségre értem, mert a hírnév nem való a szerzetesnek. Ha van, kolonc az, kísértés, állandó szétszórtság, végeláthatatlan nyugtalanság, hacsak meg nem veti mindenestül, vagy fel nem használja, hogy mindenkit megnyerjen Krisztusnak – bár ez utóbbi igen kényes dolog: túl sok lehet az „én” – és Krisztus evangéliuma ürügy marad csupán.)

Hideg van. A havat szeretem. A telet is, de nem állandó fázások közepette. Tavaly sokat fáztunk, s ha minden éjjel nem keltünk volna fel hajnal háromnegyed kettőkor matutinumra, és nem raktuk volna meg újra a kályháinkat, bizony reggelre deres lett volna a szobánk. A folyósokon süvített a téli szél és minden növényünket megölte a fagy. Soha életemben nem küszködtem annyit a hideggel. Jó tapasztalat! Sokszor egész éjszakán át fütyült, süvített a szél a padláson, az ajtóknál a torony körül, a kárhozott lelkek rettenetes síró hangján. Néha majd a tetőt emelte le. Dombon van a kolostor, és a szél messziről, a Borjúpástról fut neki a várszerű épületnek. Megtapasztalni az elemeknek ilyenfajta tombolását szorongást kelt a lelkemben. Milyen jó volt abban az egy bizonyos esti időben az Eucharisztia meleg színű kis olajmécsese fénykörében meghúzni magamat!

Most innét jövök. De jó, hogy jelen vagy, Uram, Jézus. Szentségi jelenléted megszokhatatlan csoda. A katolikus hit legnagyobb kincse. Mi lenne belőlem szentségi jelenléted nélkül? Mivé lettem volna a kenyér és bor szentségének gyakori vétele nélkül?

Te vagy az én igazi otthonom, szentségi Jézus! A mennyország lokalizálható a földön: ott van, ahol Te vagy, ahol ez a nagy Szentség őriztetik. Minden Isten utáni vágy, minden istenkeresés itt találja meg végső beteljesedését e földi zarándokúton. Jelenlétedben mintha már üvegtengerre meredne a történelem és nyitva állna a könyv... mintha már meghaltam volna és fel is támadtam volna, hiszen Te magad vagy az én életem, feltámadásom és örökkévalóságom.

Október 14.

Ma arról olvastam egy cikket, hogy Európában egy nemrég megjelent statisztika szerint a katolikus híveknek csak egyharmada hisz abban, hogy a kenyér és a bor valóban Krisztus testévé és vérévé változik. Ez akkor azt jelenti, hogy a katolikusok egyharmada katolikus, mert csak egyharmada mondja Péterrel: „Uram, kihez menjünk? Neked örök életet adó igéid vannak!” Úgy érzem, itt Európában magán az Egyházon belül fogyatkozóban van a hit (ugyanakkor sokakban hatalmas erővel éled).

Amerikában sem sokkal jobb a helyzet. Francis Canavan SJ írja:

„Túladtunk az állami egyházakon, hogy a protestánsok otthon érezhessék magukat országunkban. De protestantizáltuk az országot, hogy a katolikusok is otthon érezhessék magukat benne. Később kereszténytelenítettük, hogy barátságos otthona legyen a zsidóknak, majd vallástalanítottuk, hogy az ateistáknak és agnosztikusoknak is barátságos otthona legyen. Most pedig demoralizáljuk, hogy az elfogadott erkölcsi normáktól

elhajló deviánsok se érezzék magukat kirekesztettnek.”

Rettenetes belső bomlás indult el az Egyházban. Nem tudom, honnét veszem ezt, hiszen nem viselem el a katolikus katasztrófaírodalmat, de egészen biztosan érzékelem valami különös természetfeletti érzékszervemmel. A közös nevező keresése, amely pluralistának, demokratikusnak és ökumenikusnak tűnik, valójában az ember leglepusztultabb szellemi és erkölcsi szintjének istenítése, hatalmas reklámapparátussal. Ha ebbe belemegyünk, ha az Egyházat e világhoz hasonítjuk és kiszolgáltatjuk e világ fejedelmének, hiába hivatkozunk Urunk ígéreteré, hogy „a pokol kapui nem vesznek erőt rajta”. Csak az lehet komolyan az isteni ígélet beteljesedésében, aki minden tőle telhetőt megtesz ez ígélet megvalósulásáért.

A modern társadalmi berendezkedés el akarja hitetni velem, hogy a történelmi fejlődés csúcsán áll, és ezért örökkévaló. Nem hiszem. Azt követelné, hogy az Egyház szolgálja őt. Megtagadom: az Egyház az ember üdvösségét szolgálja. Nem félek. Egyre jobban a Hit forrásaihoz, a szent liturgiához, a Szentíráshoz, a szentségekhez csapódok, és az Egyház szent életű, egyetemes tanításhoz. A hit embere akarok lenni. Főleg a természetfeletti világ, a mennyország közelsége vonz: Péter sziklájába kapaszkodva a Szent Szűz és az Egyház ölen trónoló megtestesült Igére függesztem belső tekintetemet.

Nem fogadok el akármilyen meghívást. A tudós kerekasztalok, a hatalmas symposionok nem nekem való. Nem kell ott tündökölni a rangos társaságban, inkább el kellene még mélyebben rejtőzni, megsiratni bűnemet és várakozni a Te látogatásodra, Uram, Jézus. Nem félek a kihívásoktól, de szeretnék a hit kontextusában élni és meghalni, nem átkerülni a kultúráéba, sem a politikai pártokéba, mert nekem nem ott van a helyem. Mások-

nak ott van. Egyesek remekül csinálják. Szeretném tudni a helyemet, hogy az most Szécsény, a noviciátus: a tabernákulum közelsége, a hatalmas esti csöndességek, amelyek varázslatosan és ellenállhatatlanul hívogatnak egyre beljebb és beljebb.

Abba viszont örömmel beleegyezem, hogy beszédeimet kazettán terjesztik. Az élő igehirdetésnek lesz most jövője az ezredvég felé. Kevesen és keveset olvasnak, én meg beszélni jobban tudok, mint írni. Ha megsokszorozzák a vetést, ám legyen, csak a Te áldásod legyen rajta, növekedést adó Istenem!

Október 16.

Jáki Szaniszló atya egy cikkében olvastam a következő, megdöbbentő sorokat:

„...Az utolsó ítélet előbb eljöhét, mint sejténénk. A nyugati társadalom közeledik ahhoz a ponthoz, amikor már nem lehet elég nagy rendőrségi erőt fenntartani, hogy megakadályozzák a bűnözés további növekedését. Nekünk, keresztényeknek nagyon kimértek a lehetőségeink ennek az irányzatnak korlátozására. A modern társadalom elpogányosodása rohamosan nő. Ez a gyorsulás utolsó fázisa annak a folyamatnak, amely két évszázaddal ezelőtt indult, és amelyet a nyugati kultúra szekularizációjának nevezünk. Ki felelős érte? Természetesen az Ellenségéről nem szabad megfeledkezni; folytatja a konkolyhíntését a világ végezetéig. De a felelősség egy része ebben az elkeresztényietlenedésben mégis bennünket, keresztényeket illet. (...)

Egy amerikai protestáns teológus jelenlétben nemcsak az abortuszt védte, de az abortuszhoz való vitathatatlan jogot is azon az alapon, hogy Amerikában Jézus Krisztus evangéliumát igazítani kell a *Constitution*ban lefektetett személyes szabadság szelleméhez... Néhány hónappal halálát megelőzően két másik, nem kevésbé kiváló kollégája előtt mondta nekem: Az az igazi egyház, ahol kellemesen érzed magad – ez annak a szubjektivizmusnak fajtája, amely mindig fő forrása annak a naturalizmusnak, amely készségesen kielégíti a természet vágyát és kényelmét.”

Ezzel a minőségét veszített, világhoz igazodó kereszténységgel és teológiával szemben én inkább Uramnak, Jézusomnak szavait részesítem előnyben: „Aki utánam akar jönni, vegye fel keresztjét mindennap, és így kövesse engem.” (Lk 9, 23)

Van egy tévedhetetlenül működő „módszerem”: elképzelem magamat a Názáreti Jézus mellett, Vele társalgok, aztán átmegyünk a múltba, ahol abortuszt végeznek... Az én Uram, Jézusom, ma itt, a XX. század végén tényleg elfogadná ezt? Aztán átmegyünk az elfekvőbe, egy orvos hozza azt az injekciót, amelyet Péter anyósának adnak be, aki már elaggott, és láthatólag semmit sem ér az élete. Tényleg jóváhagyná ezt az Úr? Aztán továbbmegyünk: zsidó fiúk és lányok Izraelben, magyarok itt hívő, ifjúsági táborra készülve gumióvszereket vásárolnak... aztán ott a szemünk előtt játszanak olyan játékot, amely a férfi és nő egyesülését készíti elő. Tényleg csak szelíden mosolyognál, Jézusom, és megáldanád őket? Nem beszélve még az enyhe drogról és az aberrációkról. Tényleg helyeselnéd?

Aki odáig züllött, hogy hívő létére minderre igennel válaszolna, ahhoz nincs közöm. Az ilyennel Szent Pál szerint szóba sem szabad állnunk. Ha van keresztény, akinek a Jézusa mindezt megáldaná, akkor az a keresztény nem keresztény, és az a Jézus nem az evangéliumok Jézusa. Aki az abortusz, az eutanázia tilalmát vitathatónak tartja, az leköpdöste a méhében Krisztust hordozó Szent Szület és a haldokló Istenembert. Ezt a logikát a józanság evidenciája kényszeríti ránk. Ez olyan világos, mint minden korok szentjeinek együttes tanúságtétele.

Egyes modern morálteológusok többet dialogizálnak a hitetlen és istentelen (Szent János-i értelemben vett) világgal, többet olvasnak és gondolkodnak, mint amennyit elmélkednek, ez pedig katasztrófa, mert a keresztény erkölcs a szemlélődésből születik, abból a hozzáállásból, amelyet egyik liturgikus könyörgésünk így foglal össze: „Amit most a szent jelekben ünnepeltünk, azt cselekedeteinkben is utánozzuk.” Nem vagyunk-e mi is hasonló veszélyben, mint az a naiv amerikai protestáns teológus, aki az evangéliumot a *Constitution*hoz akarta igazítani, amikor a mai koráramlatok csiszolta hallással hallgatjuk az evangéliumot?

El kell feledni minden divatos szólamot, eszmét, és olyan üres és szegény lélekkel kell az Igazság előtt állni, hogy maga az Igazság hatolhasson belénk. Az, aki így szólt egyszer: „Én vagyok AZ IGAZSÁG.” (Jn 16,8) Ezzel a kijelentéssel azt is kinyilatkoztatta, hogy van abszolút igazság, és hogy az abszolút igazság Isten létében gyökerезik. Aki az abszolút értékeket tagadja vagy kikezdi, az Isten létét kezdi ki a saját maga számára, és nemsokára tagadni is fogja. Az nem teológus, aki a Theoszt (Istent) nem tartja abszolút igazságnak, mert az azt jelenti, hogy nem tartja Istennek. Istentelen teológus pedig fából vaskarika. De ma a fából vaskarika a divat, a látszatok, a hazugságok, az utánzatok...

Köszönöm, Istenem, a hit kegyelmét és a „józan paraszti észt"! Mentsd meg tanítványaimat, növendékeimet, mentsd meg provinciánkat az álteológia „lángelméitől", akik sziporkázó okfejtéseikkel az önmegtágadást, végül is Jézus Krisztus keresztségét akarják kidisputálni az életünkből. Ma egyre inkább nem az a katolikus, apostoli Egyház tagja, aki annak vallja magát, hanem az, aki erkölcsében az emberi élet szentségét vitathatatlanak ismeri el. Belepillantva a kétezer év egyháztörténetébe, a breviárium egyik himnuszának egy sora jut eszembe, mint kiáltás Istenhez: Ne engedd, hogy megrontson bennünket „új álnoksággal régi bűn".

Ez az októberi vasárnap délután tele volt békességgel talán azért is, mert Grácián testvérünk szüleit látogattam meg. Olyanok, mint a mi családunk volt (most már csak édesanyám él a szülők-nagyszülők közül): ott a rossz rossz volt, a jó pedig jó. Isten igaz emberei! Jellemző, hogy a választások után Józsi bácsit mindjárt levették a képernyőről, ugyanis a tévében addig a déli harangszókor őt mutatták, ahogy az Úrangyala imádkozására hívó harang szavára, kalapot levéve keresztet vet. Nem véletlen, hogy ezt a gesztust az ország és a tévé új urai el nem viselhették. Inkább a pornó és az agresszivitás képei vannak műsoron.

A misén Márk evangéliumából átélve olvastam fel a vak Bartimeus meggyógyítását. Belesodródtam az eseménybe. Hogy lehet azt állítani, hogy ez nem történt meg... Olyan valóságos, mint az ellentmondásos hétköznapok eseményei. Kiáltásai visszhangoznak a lelkemben. Az éjszakai imaórára is ezzel a kiáltással szeretnék ébredni: „Jézus, Dávid fia, könyörülj rajtam!"

Október 18.

Éjjel fagyni fog. Lehordtuk a pincébe a muskátlikat. Leszedtem a kert utolsó rózsáit, és a fenti kápolna szent-

ségőrző oltárára kerültek. Amikor a vecsernyére mentem, lilásvörös csík úszott az égen.

Egy szektás írt ma nekem. Kegyetlenül lehordott, mivel a tévében a képek tiszteletéről beszéltem a fatimai Szent Szűz szobrának országjárásával kapcsolatban. Gőggel és bálványimádással vádol. Gőggel, hogy tudásomat fitogtatom a tévében, bálványimádással, mert Máriát imádom. Ha címét megírta volna s ha nem állítana keményen, hanem kérdezne, akkor megválaszolnám neki: soha önszántamból a tévébe nem megyek. Ha nem hívnak, egy teherrel kevesebb lesz! Aztán azt is megmondanám neki, hogy higgye el: nem imádom Szűz Máriát! De ha neki abszolút és megdönthetetlen tudása van rólam, akkor kár is vele foglalkoznom.

Valamikor nagyon felzaklatott az ilyen levél. Ma csak sajnálkozom az illető magabiztos tévedésén, mely hatalmas öntudattal párosul. Ez az *error invincibilis*, a legyőzhetetlen tévely esete, tehát hagyni kell! Mindezeket és egyébeket az utolsó ítéletre kell hagyni, ahol feltáru-
nak a szívek titkai. A világ tűzben fog elpusztulni. Ez a lilásvörös sáv az égen nyugtalanító lehetne, ha belegondolnánk...

Úgy kell élni, mintha szent lennék, és Isten azzá fog tenni engem. Úgy kell élni, mintha örök békeség lenne a lelkemben (minden apró és nagyobb feladat, minden gyöngeség ellenére), és Isten megadja a békeséget. El kell távolodnom az „ez tetszik, ez nem tetszik” világtól. A mulandó érzelmeknek teljes halála szükséges ahhoz, hogy mélyebben éljek és magasabbra lássak. Ez könnyűvé válik, ha az Úr Jézus személyes szentségi jelenlétének valóságában elmerülök. Naponta többször be fogok Hozzád surranni – ajtód ajtómmal szemben van, Uram! Megkapaszkodom az oltárban, azilumjogot élvezve az üldöző sátán vagy a felületesség szelleme ellen. Az örökkévalóság sziklapartja az oltár. Gondozni kell a mécsesét, virággal

díszíteni, hófehér terítővel leteríteni, ragyogóra, illatosra takarítani, de csak azért, mert itt van az a kenyér, amelyre azt mondtad, Uram: „Ez az én testem.” Az oltárkép egyszerű, népies Madonna, Esztergomból hoztam.

Kinéztem a kápolna ablakán: fehéren világít a hold az égen. A quadrum tele van éjszakai fényvel... Jön a fagy, kegyetlenül érkezik. Mi lesz a rózsáinkkal? Ezeket hagytam, talán a belső kert védelme megmenti őket... Toronyszobám ablakából a völgybe tekintek: a kolostor árnyéka vetődik az éjszakai tájra. Ilyen erős holdsütést ritkán lehet látni. Hányszor láthatok még ilyet? Megérezem-e még egyszer ezt a titokzatos világvégi készülődést a tél érkezésére? Láthatom-e még ugyanilyen fényben az éjszakát?

Október 19.

A mai nap szentjének, Alkantarai Szent Péternek volt lelki leánya Avilai Szent Teréz, akinek *A belső várkastélyát* olvasom. Az első lakásról szóló II. fejezetben arról az esetről ír, amikor egy nővér a főnöknője tilalma ellenére „oly kemény életet él, hogy rámegy az egészsége. A dolognak az a vége, hogy azután még csak annyit sem képes megtenni, amennyit a szabályok előírnak”.

Minden szent életű szerzetes egyöntetűen vallja: a szabályok előírásai csak az abszolút kötelező minimum. Ha nem így gondolkodunk, veszélynek tesszük ki magunkat. Jézus szavára gondolok: „Ezt meg kell tenni, azt meg nem szabad elhagyni.” A rendi szabályok lekicsinylése oda vezet, hogy a szentség minimumát sem érjük el. Nem a rendi szabályok tesznek szentté, de azok leírják azt az életutat, amelyet Isten Lelkének sugalmazására önként választottam örökre! Hogy lehet akkor ezek lenézésével, semmibe vételével (vagyis megtalált utamon kívül) járni a szentség útját? A legalapvetőbb kisiklás! Önbecsapás

és önámítás az egész! Úgy akarom betartani a rendi előírásokat, mint egy jóra törekvő kisgyerek, kizárólag az Úr iránti szerelemből, nehogy a saját akaratomat, a saját fantáziámat kövessem! Minden képmutatást vagy annak vádját félretéve, kötelességem ragaszkodni a rendi előírásokhoz, különben egy sajátbejáratú, egyszemélyes ferences rendet alapítok, amely csak arra jó, hogy az ördög bolondítson, és egy nem létező útra tereljen, amelynek a végén ezt kell majd hallanom: „Nem ismerlek téged!”

Uram, Jézus! Bárcsak mindig egész lélekkel törekedtem volna minden erővel betartani a szabályokat, nem itt tartanék – kezdő a kezdők között! De Reád bízom magamat, és azokat is, akiket rám bízál. Ezután ebből a minimumból soha nem akarok engedni a „lényegre” és a „szeretetre” való hamis hivatkozással.

Október 20.

Nem is tudom, nevessek-e vagy sírjak azon, hogy az állatbarátok Szent Ferenc atyánk napját szemelték ki állatvédő napnak! Persze, védeni kell minden létezőt, de micsoda háttér van itt! Szent Ferenc atyánk a megfeszített Krisztus szerelmese volt, nem a kutyáké és a macskáké! Éjszakákon át lázasan-forrón imádkozott: „Istenem és minden (dolog)!” Inkább magzatvédő napot kellene rendezni ünnepén, ha már mindenképpen a teremtményekhez való viszonyára figyelünk. Ő az emberben, a legkisebben is, Jézus Krisztust látta. Hogy lehet ilyen őrzítő, hülye, botránys hangsúlyeltolódásban élni?! Bőgetik egész nagy Budapestet két elveszett kutyuska miatt, míg kosárszámra viszik ki a mútókából a meggyilkolt emberi magzatokat!

Talán nevetnék rajta, ha ez nem egy félelmetes tendencia lenne. A módszer a következő: először cseppfolyó-

sítják az erény fogalmát, elszakítva azt az eredeti tartalmától, majd a formát teszik tartalommal (így váltja fel az értékek tiszteletét és a felebaráti szeretetet a pusztaság kötelező tisztelete), végül a formát bűnnel töltik ki, és kirekesztőnek bélyegzik azt, aki ezt nem tiszteli. Például tisztelnem kell annak a nőnek vagy férfinak a másságát, aki az abortuszt nem tartja gyilkosságnak. Ezt a „másságot” nem tisztelem, hanem szívből utálok és gyűlölöm, még ha kirekesztőnek neveznek is (a felebarátomat azonban szeretni akarom!). Persze ezzel a „végső” megbélyegzéssel, hogy „kirekesztő”, engem akarnak kirekeszteni, éspedig egy meg nem nevezett, mégis megfellebbezhetetlen tekintély alapján.

Örülni kell és vigadni, ha kizárnak maguk közül azokat, akik a bűnt dicsőítik. Én azt az utat követem, melyre az 1. zsoltár tanít:

„Boldog ember az, ki nem jár az istentelenek tanácsa szerint,
sem a bűnösök útjára nem állt,
sem a káromkodónak székébe nem ült.
Hanem az Úr törvényében van teljes akarattal,
és az ő törvényein elmélkedik éjjel és nappal.
És léssen, mint a fa, mely folyóvíz mellé plántáltatott:
megadja gyümölcsét a maga idejében.
Levele el nem hull,
és szerencsével jár mind, amit cselekszik.
Nem így a gonoszok, nem így,
hanem mint a pelyva, melyet elhány a szél a föld színéről.
Azért meg nem állhatnak az istentelenek az ítéletben,
sem a bűnösök az igazak gyülekezetében.
Mert ismeri az Úr az igazak útját,
és az istentelenek útja elvész.”

Uram, könyörülj ezen a megőrült világon! Ahol a hangsúlyeltolódások az abszurdba fordultak; ahol az égbekiáltó bűnök lassan erényként csillognak, és az erény aberrációnak számít, mert mi „modernekek” vagyunk!

Október 23.

Isten nem elméleteket közölt velünk, még csak nem is teológiát, hanem úgy szeretett bennünket, hogy megszületett Fiát adta érettünk. Ettől kezdve a vallás nem lehet más, mint önmagunk teljes önátadása Istennek. Ami ez alatt van, az nem kereszténység, legfeljebb készülődés a kereszténységre. Nem annyira a megértés számít, a megértés általában az élet után kullog. Az önátadás a lényeg! Éppen ebben az önátadásban fogom egyre jobban megérteni Istent, aki maga a szeretet.

Az Énekek énekét vettem a kezembe, igazából önszántamból először életemben. Eddig csak tanulmányaim vagy a tanításom, illetve kötelező templomi olvasmányaim kényszerítették rá. Most azonban határozottan érzem, hogy eljött a szerelem ideje, mert vagy elhidegülök Istentől, amint életem lassan lefelé áldozik majd' ötven évem után, vagy még inkább megszeretem Őt.

Eljött az igazi nagy szerelem ideje, de nemcsak az én életemben, hanem az egész kereszténységben is. A megtestesülés 2000. évfordulójára az Énekek énekével kellene felkészülnie az egész Egyháznak. Túl bűneink megsiratásán, túl a hatalmas küzdelmeken a sötétség hatalmával (vagy talán azok közepette), menyegzős lélekkel kellene elébe menni az érkező Vólegénynek, a Krisztusnak, az Urak Urának, a Királyok Királyának!

Talán nem is lehet ezt a könyvet igazából megérteni fiatalabb korban (Lisieux-i Teréz persze kivétel), mert legyen bár a szerzetes büntelen és tiszta, a test mégis

valamiképpen túlteng benne. Azt hinné talán, amit a mai pervertált világ sugall, hogy itt valamiféle spiritualizálásról van szó, amikor egy fiú és egy lány szerelmét Istenre és a lélekre értelmezi a Szent Hagyomány. A Szentírás azonban figyelmeztet: „a látható világ a láthatatlanból lett” (*Zsid 11,3*), vagyis Isten teremtette saját képére az embert, nem pedig a Biblia embere a maga képére az Istent. Így tehát Isten benső, szentháromságos élete nem más, mint egy gigantikus, transzcendens szerelem.

„Szeretet az Isten” – írja Szent János első levelében. Vagyis Isten nem más, csak szeretet, Isten csupa szeretet! Az ilyen szeretet kizárólagossága, isteni intenzitása miatt inkább hasonlít a szerelemre, mint az általános emberi szeretetre. Isten nem tud „jobban” és „kevésbé” szeretni: amikor engem megteremtett, ugyanazzal a szeretettel szeretett, mint Krisztust, az Ő egyszülött Fiát, ezért Benne gondolt el és Benne teremtett meg.

„Áldott legyen az Isten, Urunk, Jézus Krisztus Atyja, aki Krisztusban minden mennyei áldással megáldott minket! Benne választott ki a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből eleve arra rendelt, hogy akaratának tetszése szerint, Jézus Krisztus által fogadott fiaivá legyünk, magasztaljuk fölséges kegyelmét, amellyel szeretett Fiában fölkarolt minket.”

(*Ef 1,3-6*)

Igaz, a mi Urunk Atyjának nevezi az Első Isteni Személyt, de Vele oly forró szeretetben él, hogy arra itt a földön legjobban az emberi szerelem hasonlít. Amikor a végtelen fölségű Istent Abbának, Apukának szólítja a Getszemáni kertben vérrel verítékezése közben, akkor

ezzel nem bizalmaskodó érzelmekről, hanem végtelen fokú ragaszkodásról tesz tanúságot. Ezt az elementáris ragaszkodást csak a szerelem képével lehet megragadni. Az „egymásban levés” Jézus életének legnagyobb titka: „Én és az Atya egy vagyunk” (Jn 10,30); „Atyám, te bennem vagy, és én tebenned” (Jn 17,21). Ugyanakkor éppen azért jött, hogy Atyjával együtt belénk költözzön (lásd Jn 14,23). Ez pedig a Szentlélekben, a Szentlélek által valósul meg, vagyis a pünkösdi esemény a szerelem legmerészebb álmait felülmúló beteljesülés. Az édes Lélek bennem van örökre, és így az Atya is és a Fiú is, mert a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik (most és mindörökké). Amikor mindezeket komolyan kezdi venni a hívő ember, akkor belép az Énekek énekének a világába.

Az Egyház történelmének a legautentikusabb s egyben legréjtettebb rétege azoknak a Szent Ágneseknek, Cecíliáknak, Goretti Máriáknak, Gonzága Alajosoknak, Prohászka Ottokároknak és annak a számtalan, Isten szerelmétől eléggő férfinak és nőnek a szívében van, akik Istent teljes szerelemmel vizsontszerették. Ezt a történelmet majd csak az égben fogjuk látni. A legszebb tavasz, a legédesebb, leggyöngédebb szerelem. Az örök szerelem első tekintete, első szavai, első lépései...

Ezeknek a szenteknek a szívében elkezdődött a Bárány lakomája, elkezdődött az örök ünnep, az örök jegyesség Isten és ember között. Lelkük mélyén szüntelenül zengett az Énekek énekének minden verse:

„Igen, szerelmed édesebb a bornál,
Keneteidnek illata kellemesebb,
mint a kiöntött olaj, olyan a neved...
Vigyél magaddal! Siessünk el innen!
Palotájába vezet a király!”

(Én 1,2-4)

A szerzetesség ebben a „rétegben” éli meg teljes valóságát. Szent Ferenc atyánk, Alkantarai Szent Péter, Avilai Szent Teréz, Lisieux-i Szent Teréz... A szüzességnek itt lesz értelme, mert ez a Mennyek Országá, ez az Isten Uralma, Isten szerelme az emberi szívben! „A balját a fejem alá teszi, a jobbával meg átkarol...” (Én 2, 6)

Ma a délelőtti és az esti szentmisém elején is megragadott egy kép (Avilai Szent Teréz azt mondaná: látomás): egész szerzetesi életem szakadatlan ünneplés, de a híveké is, akik vasárnapról vasárnapra az Úr feltámadásának erejében részesülnek. A szerzetesi élet lényege a nap különböző óráiban és az éjszaka közepén felhangzó ének; a többi: munka, szenvedés, vágyak, remények, kudarcok, csalódások mind elmúlnak, de az Úr dicsérete örökké megmarad. Micsoda sivár lenne enélkül az életem! Milyen gyalázatosan laposak a világ ünnepei: a halállal vannak megjelölve, mert be vannak zárva a múlt időbe. Az Úr feltámadása azonban az idő vaszárait letörte, és nyílást hasított a kozmoszon. A Jelenések könyve tanúsítja, hogy Odaát is ének hangzik! A szeráfok, a kerubok és a többi angyali karok és az üdvözültek megszámlálhatatlan serege énekel! Hittel énekelni a szent misztériumok ünneplése közben annyi, mint részesedni az angyalok és üdvözültek legfontosabb ténykedéséből: Isten dicsőítéséből.

Ide világi hang nem való! Az ortodoxia és a nagy latin hagyomány egyszerűen kizárja a zajjal teli naturalista muzsikát, mely a test zenéje. Micsoda felelőtlenység a diszkók világát felidéző parázna hangzatokat és ösztönösen rángó ritmusokat bevinni Isten templomába! Árulás, még akkor is, ha kegyes szöveggel történik, hiszen az új ének nem e világból való, hanem az eljövendő világ hangjainak átszüremkedése imádkozó és szent önmegtagadásban élő szíveken és füleken! A gregorián örök eszmény marad. Mindennapi kenyér, soha meg nem unható táplálék. Szentírási szövegeivel, a idegeket soha fel nem

korbácsoló hangközeivel és végtelenül szabad és tiszta dallamaival. A gregoriánon vagy az ortodoxia énekein megtisztult szív képes helyesen megközelíteni az Énekek énekének üzenetét. Nem kocsmák és diszkók szerelméből nőtt az ki, hanem Isten szerelmének megtapasztalásából! A szentmise az Énekek énekének megvalósulása: *communio*, a lehető legteljesebb egyesülés két személy, Jézus Krisztus és a hívő élek között.

Csendes oratóriumaink is az Énekek énekének dallamaival legyenek telve! Ezért ragyogóak legyenek: aranyozva minden, virággal díszítve, patyolattiszta ruhák és illat és fény! Oratóriumunk oltárát aranyoztatom. Nem nyugszom, míg minden nem ragyog, míg minden, ami csak körülveszi a Szent Jelenléte, nem beszél egyértelműen arról, hogy már „itt áll házunk falánál, benéz az ablakon, nézelődik a rácson át” (*Én 2,9*). Az ablak a tabernákulum ajtaja. A rács a kenyér anyaga.

Október 27.

Szobámat rendkívüli, egészen szokatlan ragyogás tölti be. Kint hideg van, de idebent jó meleg. A nap csodákat művel: az ezerféle fénysáv és árnyék játszi szövete leírhatatlan látványt kínál a szememnek. Az ablakon túl sárga levelű faág integet, meg vörös-bíboros bogycserjék. Az erdő egyes fáit a völgyben óarany színbe fordulnak át. Virágaim isszák a fényt... De mintha ez nem is szerzetesi cella lenne, hanem egy polgári lakás nappalija: annyi szépség tobzódik itt egyszerre, olyan szép ez a világ, hogy elkápráztat. Túl éles ez az őszi ragyogás! Uram, Istenem, ments meg engem minden káprázattól, amely nem mozdít kereszted hordozására!

„A rossz napoktól miért félnék?” – amikor majd hideg köd üli meg a világot... Nemcsak testi szemmel kell

A szerzetesi élet lényege a nap különböző óráiban és az éjszaka közepén felhangzó ének; a többi: munka, szenvedés, vágyak, remények, kudarcok, csalódások mind elmúlnak, de az Úr dicsérete örökké megmarad.

nézni a létezés csodáját, hanem lelki szemmel is, vagyis a kinyilatkoztatás által feltárt valóság sugárzásában. Egyik testvérem írt „jelzéseképpen”. Ez is elég ahhoz, hogy belül is kisüssön a nap, nem az őszi, hanem az örök tavasz napja.

Lélemben összetörve jött hozzám egy régi tanítványom. Beszélgettünk. Szentségekben részesítettem, az esti misémen felolvasott, ministrált, együtt vacsoráztunk, és átalakulva ment el. Szent Ágoston *Vallomásait* nyomtam a kezébe. Hinnünk kell nekünk, papoknak, hogy „egy a ti Mesteretek, a Krisztus” és ehhez az élő, a szentségekben jelen levő és hatalmasan működő Mesterhez kell vezetni mindazokat, akik hozzánk jönnek, de úgy, hogy mi is velük együtt megyünk a mi áldott, isteni Mesterünkhöz. (A régiek annyiszor mondták: „isteni Mester”, ma szinte soha nem mondjuk – pedig ez igazán evangéliumi megszólítás.)

A központi fűtést ma indítják be a kolostorban, de van egy lelki központi fűtés is: az Eucharisztia az Isteni Kazán, a radiátor a mi szívünk, a csövek: a hit, a remény és a szeretet. Nagy tél lesz a világban, szinte világvégi, sarki tél. Növekszik a gyűlölködés és az önzés. Testvéri közösségünk Isten melegét ajánlja fel azoknak, akikkel találkozunk.

Október 28.

Rekollekciónap van, össze akarom szedni magamat, de csak azért, hogy Neked adhassam, Uram, Jézus. Találó kifejezés: szétszórtnak vagy összeszedettnak lenni. Sok minden nyugtalanít: a kert, a vendégszobák, a hit-tanterem, az előadásaim, amire készülnöm kellene, benső életem gyöngeségei és sebei, de mindez el fog múlni egy szép napon, amikor a szobámba futnak a testvérek, és ijedten azt mondják: meghalt. Tudom, hogy nem halok

meg, csak átmegyek ebből a világból a másikba, de mindent itt fogok hagyni. Eszembe jut szülőfalum temetési éneke, amely gyöngé kis költemény, de van benne egy csodálatos gondolat: „és hátrahagyva félelmünket, / itt lenn látjuk az Istent”. Istent már most is lehet látni azzal a belső látással, amely egy végtelenül szerető és szeretett Lény jelenlétére figyel. Összeszedem hát magamat, mert én magam nem lehetek benne egészen a feladatokban. Istenben kell lennem. Hagyom a megírásra váró levelet, az elintézendő ügyeket holnapra, ma kizárólag a Tiéd vagyok, Uram, de csak azért, hogy holnap a teendőik közepette legyek ugyancsak a Tiéd!

Elgondolkodtam azon, kinek is, minek is írom ezt a naplót. Nem azért, hogy sokan olvassák. Nem gondolom, hogy irodalmi alkotás, vagy hogy egy „nagy” ember valamói. Pilinszkynek igaza van, amikor ezt írja: „Egy napló nem arra való, hogy nyomot hagyjon a világban. Ellenkezőleg. A hajnal vagy az éjszaka csendjében épp ahhoz segíthet hozzá, hogy megszabaduljunk önmagunktól.” Bár itt-ott megcsillan valami – remélem, Isten kegyelméből –, amikor az ígét hirdetem, tisztában vagyok azzal, hogy én magam mennyire középszerű vagyok. Valami – vagy inkább Valaki – mégis arra készlet, hogy írjak le fontos dolgokat, belső történéseket. Szeretnék az Úr Jézussal tudatosan együtt lenni, s ennek egyik módja lehet egy-egy leírt szó, meglátás, vallomás. Talán így is össze tudok gyűjteni néhány lelki-szellemi kincset egy útszakasról, hogy aztán mindent kiszórhassak, amikor annak jön el az ideje.

Október 31.

Esténként olvasok Gyökössy Endre: *Az őstörténet c.* kis remekművéből. A nagy tudós és ígéhirdető érett gyü-

mölcse! A lelki könyv mögött hatalmas tudás van, de ezt nem fitogtatja – minden az életet szolgálja. Mennyire meglepett, hogy ő, a nős ember és igehirdető ugyanazt mondja a szüzességről, a cölibátusról, mint én az utolsó nagymarosi ifjúsági találkozón. Az is közös megnyilatkozásunkban, hogy én ugyanolyan lelkesedéssel beszéltem a házasság szentségéről, mint ő az Úrban vállalt cölibátusról. Sorait ideírom magamnak:

„Én ismerek embereket..., akik tiszta derűvel és önként vállalt cölibátusban élnek, vagy sose mennek férjhez, és mégis a szó legnevesebb értelmében »közösségi lények« és kiégyesült emberek. Egész emberek. Egészséges emberek – az Úrban.

Az Úrban! Jézus Krisztus lényében találta meg életük másik felét, szebbik, tisztább, kiteljesítő felét. Gondoljunk csak Pál apostolra, akit az Úr Jézus »egészített ki« egész emberré. Leveleiben mindkét életformát egyenértékűnek mondja – feltéve, ha mindkét életformában élők – az Úrban élnek... Azért imádkozunk, hogy akár társunkkal együtt élünk, akár egyedül: az Úrban egész, az Úrban egészséges életű emberek lehessünk!”

A legkisebb tudatos bűn is felmérhetetlen rombolást végez bennünk, emberekben. Roncsol lelkiileg, közönségessé, kiégetté, istentelenné tesz, de roncsol pszichológiai szempontból is. Minden bűn méreg, amelyet lenyelünk. Roncsol szellemileg: megzavarja látásunkat, hallásunkat, egyensúlyérzékünket, emberi kapcsolatainkat. Az akarat sérül a legjobban. Minden tudatos bűnnel – legyen az akár csak a legkisebb is: apró kényelmesség (vagyis testiség), pici hiúság stb. – az akarat gyöngül. Csoda, hogy az emberiség

még él a földön! Ez szinte foghatóan bizonyítja a kegyelem létezését, amely lemos, kimos, átszellőztet, gyógyít.

Ott kezdődik az igazi lelki élet, amikor akarva-akaratlanul az ember lelkébe ragad, tapad az Ige egy darabkája, és többé le sem válik róla. Ez velem megtörténik; de aztán nem figyelek eléggé arra, hogy ez a belém ragadt igerész olyan önálló életre kelhessen bennem, amely lassan átkódolja lelkemet-testemet, mint egy megfogant élet. Az Úr Jézus nem fogalomalkotásnak gondolta az ige helyes befogadását, hanem fogantatásnak, hiszen ezt mondta: „A mag az Isten igéje.” Erdemes lenne összegyűjtenem és tudatosítanom az igazán belémragadt ige-magvakat.

Ilyen például a következő: „Aki hisz bennem, az átment a halálból az életbe.” (Jn 5, 24) Ez az átmenet nem a „biológiai” halálban valósul meg, hanem ebben a földi életben, amikor egész lényünkkel odafordulunk (megtérünk) a Szentháromság Istenhez, aki bennünk él: a mennyország bennem van. Az Életet, a soha el nem pusztuló Életet hordozom magamban! Így készülök a holnapi és a holnaputáni szent napokra, így nézem a ragyogó őszt, az engem szerető és engem elfelejtő emberarcokat, így a temetőt és a sírok rettenetes mélységeit... A kompletórium után beállt hatalmas csöndben és sötétségben felemelem tekintetemet a mennyekre, ahonnet segítség jön énhozzá: a Minden-szentekre nézek. Boldog győztesek! Ne csak integessetek, ne csak hívogassatok, ne csak elkápráztassatok, hanem segítsetek is: Isten irgalmát kérjétek nekem!

November 2.

Isten nagy kegyelmének tudom be, hogy gyermekkorom óta igen éber haláltudatom van, amely nem rémiszt, mert nem terjed ki a részletekre, tehát nem romantikus és érzelmi. Maga a tény, hogy meghalok, úgy lépett

be az életembe, mint az a másik tény, hogy szeretve vagyok. Igaz, van valami lényeges különbség a kettő között: az a tény, hogy szeretve vagyok, előbb ragyogott fel érzékelő és gondolkodó mikrokozmoszomban. A bizalomteli haláltudat csak a szeretet tapasztalatának a következménye, mert a szeretet természete szerint örökkévaló. Ha nem az, akkor nem szeretet, akkor gyalázatos, undorító gonoszság, hiszen a szeretet nem más, mint annak kimondása, hogy te, akit szeretek, örökkévaló vagy.

Volt bennem rémület is – nem falum temetőjétől, az nem rémisztett soha, mert a föld anyja. A kriptá és az urnák rettenetese, a nagy, ünnepélyes kripták (pl. az esztergomi bazilikáé) még szörnyűbbek. A halotti pompa borzadálya elviselhetetlen, de csodálatos a római liturgia ősi szertartása: olyan, mint egy altatódal. Gyermekkoromban is láttam temetést. Hála Istennek, nem kíméltek meg tőle. Édesanyám karján voltam még, amikor az engem keresztelő papot, Szolga Istvánt temették. Azt kérdeztem hangosan Anyukától, miért dobálnak az emberek virágot a sírba. Majd később megdöbbenett húgom egyik kislányának a kérése, amikor is látta a temetést, a koporsóra zúduló hantokat: – Ugye, anyukám, te majd befogod a szememet, ha engem temetnek? – A gyermeki kérdések zseniálisak: mindegyik a körül a titok körül forog, hogy a szeretet „átnyúl” a halálon, vagyis a szeretet „nem szakad meg.” Azért nem is a haláltól félünk, hanem attól, ami a halálban nem is halál, hanem maga a kárhozat: a szeretet megszakadásától. Persze, Isten nem szakítja meg szeretetét, mert Ő maga a szeretet, csak a teremtmény képes bezárulni a szeretet előtt.

Nemcsak ezekért nagy kegyelem a gyermekkorom óta kísérő éles haláltudat, hanem mert általa betör az életembe a földi élet egyszerűségének bizonyossága és az örökkévalóság szinte elviselhetetlen fénye. Az eljövendő örök élet biztos tudata miatt nekem sokkal szebb volt egy

tavas, egy nyár, egy ősz, egy tél, mint azoknak, akik ezt a kegyelmet így nem kapták meg. Emlékszem, kertünk hatalmas körtefája alatt „miséztem” (hat-hétéves gyerekként), és hullottak a körtefavirág-szirmok, mint hópelyhek a hózivatarban, és tudtam, hogy meghalok, és fel fogok ébredni egy szebb világban, ahol nem hullanak le a szirmok és nem borul be az ég...

Szerettem játszani, igazi gyerek voltam, eleven, tele álmokkal, mesevilággal, étellel. Szangvinikus temperamentumú voltam, terveim megvalósításában gyakran erőszakos, nem úgy, mint az én kék szemű és szelíd bátyám, akiben igazán soha semmi rosszat nem tapasztaltam. Mégis egy farsangi bál, lakodalom vagy hasonló multság teljességgel unalmas volt nekem. Minden, ami erre a szép földi életre rendezkedne be, jelentéktelenné tűnt, mely „nem mérhető az eljövendő dicsőséghez”. Sajnos, ez a fajta haláltudat nem tartott vissza a hibáktól és a bűnöktől, mert azoktól csak a szeretet képes visszatartani, de megtérésemet lehetőségként mindig ébren tartotta bennem.

Szerzetesi hivatásom gyökere ebbe a talajba nyúlik. Nem világmegvetés, nem menekülés, hanem az örökkévalóság jelenléte a pillanatban, amelyet szétrobbant és jelentéktelenné tesz az örökkévalóság jelenléte a térben és időben, melyeket megszabadít korlátaitól. Igaz, az Úr Jézus pontosan arra tanított és tanít mindmáig, hogy a pillanatban kell hordozni az örökkévalóságot, hogy vele kell megjelölni a teret, vagyis a cellát, a kolostort, az utazást, az egész kozmoszt; és az időt, vagyis az órákat, a napokat, benne a napszakokat, az évszakokat és az éveket.

Nem tudom, milyen lesz a halálom. Azt tudom, hogy Isten Szent Anyja agóniám perceiben velem lesz, mert amikor még Győrben, bencés diákként felvettem a skapulárét, átjavítottam az imaszöveget, amelyet a Kármel-hegyi Boldogasszonyhoz végzek: „*Állj mellet-*

tem halálomban látható, édesanyai jelenléteddel!" Egy-egy nehéz helyzetben, egy felém szegeződő haragvó vagy rosszindulatú arcot látva, arra gondolok: – Szegény, nemsokára meg fog halni. – Ez segít. Irgalmasabb tudok lenni. Néha, esténként elvégzem a haldoklók imáját a világ haldoklói felett.

November 3.

Alig merek Isten szeretetére gondolni. Olykor ez az az a kudarcjal jár, hogy szó szerint megáll az eszem, megbénul a logikai képességem, valami rettenetes, rideg hitetlenség örvénye húz le. Ugyanakkor végtelen gyöngédség, elképzelhetetlenül édes intimitás vesz körül.

Isten nem kezdett el szeretni, hiszen akkor lett volna idő, amikor Ő nem ismerte volna a szeretetet. Ha pedig lett volna ilyen „idő”, akkor Istenről ma sem lehetne állítani, hogy Ő a szeretet, akkor a szeretet csak egy tulajdonsága lenne a sok közül. Márpedig a kinyilatkoztató Szentlélek nem azt mondja, hogy Isten egyik tulajdonsága, hogy szeret, hanem azt, hogy „Szeretet az Isten” (1Jn 4,16). Ez az állítás teljes, az alany és az állítmány fel is cserélhető: „Isten a szeretet.” Persze ez arra a szeretetre áll csupán, amely Őbenne van. Pünkösöd óta azonban képeséget kaptunk arra, hogy úgy szeressük egymást, ahogy Jézus szeretett minket: azt az örök, személyes szeretetet áramoltatva egymás között, aki maga a Szentlélek. Isten soha sem volt szeretet nélkül, ezért Isten végtelenül ártatlan, végtelenül egészséges, végtelenül boldog.

Mit érezhetett a testté lett Ige, az örök Fiú, amikor szembetalálta magát az emberek gyűlöletével? Micsoda sötétség, undor, csömör telepedhetett a pszichéjére! Ó, én ártatlan Jézusom! Imádlak Téged abban a percben, amikor először találkoztál a mi rosszakaratunkkal, közöm-

bösségünkkel és hálátlanságunkkal! Bárcsak annak a pillanatnak engesztelésére egész életem megváltozna és Neked szentelt áldozattá lenne!

Hogyan lehetnek olyan örültek, akik az Úr Jézus életébe belevetítik a bukott Ádám fiainak szerelmeit? Ő akkora szerelmet hordozott „tudatalatti” világában, hogy pszichéjét állandóan az Atya iránti végtelen gyöngédség örvényei húzták felfelé! Annyi bizonyos, hogy a mi megváltásunk ebben az áldott lélekben kezdődik, Jézus lelkében, amikor nem lép be a gyűlölet ördögi körébe, hanem tovább szeret minket.

Mindig, minden misében megérint az a kifejezés: „Elárultatásának éjszakáján kezébe vette a kenyeret és így szólt: »Ez az én testem, mely értetek adatik.«” Mit teszünk mi a mi elárultatásunknak éjszakáján? Tudjuk-e tovább szeretni azt, aki bár el nem árul, de elfeled minket? Elárultatásunk éjszakáján alá tudjuk-e vetni akaratunkat Isten akaratának? Jóságos Atyának tartjuk-e Őt továbbra is, vagy beléolvadva a minket körülvevő emberi hűtlenség sötétségébe megtagadjuk Őt? Getszemáni Jézus, Te Istent és embert továbbra is szerető, irgalmazz nekem!

Szeretet-e az, amely megszűnik? Már az is kérdés, hogy szeretet-e az, ami keletkezik?! Hogy lehet az igazán szeretett lény nélkül élni? Csak egy mód van válaszolni ezekre a kérdésekre: nélküle az én életem nem volt élet. Élni és szeretni ugyanaz. Élni és még nem szeretni, az csak előkészület az életre. Élni és már nem szeretni többé, annyi mint élőhalottnak lenni: a kárhozat kezdete.

Az a szeretet, amely képes megszűnni, sohasem volt szeretet. Ezért, mivel Isten maga a szeretet, van örök élet és lesz dicsőséges föltámadás. A halál titka a szeretet titkában oldódik fel. Nemhiába akkor kívánja az ember a halált, ha megtapasztalja a szeretet megszűnését, mert a szeretet megszűnése mélyebb halál, mint a biológiai.

November 6.

A halál és a temetés valóban abszurd esemény. A hit sem oldja fel abszurditását, nem változtatja idillé. Maga az Üdvözítő is keserves könnyeket hullatott barátjának, Lázárnak halálán. A halál nem engedi elbagatellizálni az Isten-kérdést. Ostoba vagy gonosz az, aki ezt a kérdést lesöpri az asztalról. Nem lehet! Meg fogok halni, s aztán soha többé így nem találkozom itt ezen a földön szerettemmel, és azzal a testvéremmel sem, akit várok. A testem fel fog oszlan! A csontjaim is és a koporsóm is. Semmi sem marad belőlem ebben a világban! Az Úr Jézusban azonban már most örök életem van, mert hiszek benne, mert remélek benne, s mert szeretném őt minden erőmmel viszontszeretni.

A halál kérelhetetlenségének van mondanivalója hétköznapijaink számára is. A halál rettenetes keménységét előre kell hozni a mai napba, amikor esetleg nyersen, kegyetlen élesen ellene kell mondani a testnek, a világnak és a sátánnak és minden manőverezésének. Meg kell halni mindannak, amit Isten tilt, bármilyen édesnek tűnjék is az a mérgezett gyümölcs. Hát akkor soha többé? Soha többé! A majdan rám hulló hantok dobogásával kell mondanom: Soha-soha bűnt el nem követni! Így a mai napon, az időnek ebben az elillanó kicsi részecskéjében az Örökkévalóval ölelkezhetem.

Két „idő” van bennem: egy időtlen idő, amely a keresztséggel, a hittel kezdődik és a Szentháromság benső életébe sodor, és egy elillanó, evilági idő, amely a testi halál felé ragad magával. A keresztény ember alig érzékelhető kísértése, hogy ne álljon meg a mai nap és az örökkévalóság metszéspontján, hanem egyiknek vagy másiknak adja át magát. Amíg az ember fiatal és valóban hívő, hajlamos az örökkévalóságban élni és lenézni az ideigvalókat, vagy ha hitetlen, akkor fordítva.

Jáki Szaniszló írását olvasom az idő és az örökkévalóság kapcsolatáról. Említi a strasbourgi katedrális óráját, amelyet két éven át hetente egyszer megcsodáltam, mert az ingaóra az az utolsó technikai vívmány, ami engem még igazi csodálattal tölt el: van benne költészet, a kozmosz rendjének látható, hallható költészete. Azután így ír:

„Az idő és az örökkévalóság kapcsolata kétféleképpen szemlélhető. Ha akármikor és akárhol az az elképzelés válik uralkodóvá, hogy az örökkévalóság már beköszöntött, akkor és ott az idő elértéktelenedett. Ilyen perspektíva mellett az volt a legtermészetesebb, ha az időszámítást minden ciklus elején újakezdi. Az ókori Egyiptomban minden egyes dinasztia fölemelkedése egyben új időszámítás kezdetét is jelentette.

Az idő leértékelésének baljós szelleme kopog, ha valaki azt hiszi, hogy beköszöntött az örökkévalóság. Az idő azonban felbecsülhetetlen értékűvé válik, ha az örökkévalósághoz, és valóban oda vezet.”

Csak az az idő képes elvezetni az örökkévalósághoz, amelyet már megsebzett az örökkévalóság. A boldog Szentháromság bennem lakik, így az örökkévalóság „zálogát vettük”, ahogy többször imádkozzuk az áldozás utáni könyörgésben. Ez a „zálog” nem azt jelenti, hogy valami mást kaptunk volna az örökkévalóság helyett, hanem már magából az örökkévalóságból részesedünk a hit és a szentség által.

Szaniszló atya az én nagy tanítóm. Éles szemű meglátásai, kérlelhetetlenül pontos megfogalmazásai elmélyítik bennem mindazt, amit még csírájában magától a katolikus hittől kaptam. Nemrégiben az az öröm ért, hogy

Győrben személyesen hallgathattam őt. Adtam neki és egy fiatal zongoraművésznek, aki az előadás előtt Bachot játszott, néhány darabot a könyveimből. A fiatalember az előadás után odament Szaniszló atyához, aki a vállára téve kezét a könyveimre mutatott, és ezt mondta neki: – Ilyeneket kell olvasnia.

Hála legyen Istennek, hogy ezt a kis örömet elültette bűnös és méltatlan, szorongó, saját igehirdetésem és írásaim felől is bizonytalan szívembe. Isten dicsőségére akkor is dolgoznom kellene, lelkiismeretem szavára hallgatva és tehetségem legjavát bevetve, ha nemhogy elismerést nem kapnék érte, de csupa gyalázat és visszautasítás érne. Mégis, mekkora lendületet ad az elismerés, ha az nem rajongásból, hízelgésből, hanem őszinte értékelésből fakad, és különösen is, ha az, akitől kapom, olyan hatalmas lelki-szellemi tekintély, mint Jáki Szaniszló!

November 9.

Ritkán hallgatok rádiót. Ma este kerekasztal-vita volt orvosok között az egészségről. Egy nagytekintélyű és tudós orvos lehengerelte materializmusával és pozitívizmusával a fiatalabbat, aki úgy gondolta, hogy a testlélek-szellem teljes egységében van az ember egészsége. A közönség az idősebbnek tapsolt. Túlságos magabiztosság! Megdönthetetlen meggyőződése, hogy azért a jó evések és ivások és egyéb gyönyörök adják az emberi élet savátborsát. Milyen lapos, üres életfelfogás! Uram, Tebenned egy egészen más világot ismertem meg! Ami az ételt illeti, nincs jobb egy darab sültkrumplinál kevés kis zsírral, vagy a pirított kenyérnél fokhagymával... S van-e nagyobb gyönyör, mint ez az esti béke? Olyan, mint az ízletes, hazai kalács. Ezt a vidéki Isten-csöndet és Isten-békét nem adnám semmiért!

Aki Isten országáért tényleg megpróbál mindent elhagyni, megkóstolja a föld igazi ősi ízeit is. Isten nélkül nincs egész emberi élet, vagyis egészséges ember. Nem egészséges az, akire az örök megsemmisülés vár. Az már most is megsemmisült lény: számára csak a felület csillog csupán, de benne rothadni kezd már a lélek, akit Isten saját képmására teremtett.

November 12.

Itt van édesanyám. Végre fogadni tudtam, mert meleg a vendégszoba. Hetven évet megért, de sohasem pihent. Most hetekig itt lesz. Boldog, és én is boldog vagyok. Végre ketten vagyunk. Gyermekkorom óta igazából sohasem voltam vele hosszán kettesben. Részt vesz kolostori életünkben. Csodálkozik, hogy itt milyen hosszúak a napok, és mindenre van idő, mert be van osztva. A zsolozsma számára egy egészen új világ. Végezte ő velem nyaranta, de most így, a testvérek kórusában egészen más.

Gyerekefejjel nem is figyeltem Apuka meséire, amikor háborús élményeiről beszélt. Most édesanyám eleveníti fel. Negyvennyolc hónapot töltött a fronton motoros tüzéerként. Remekül beszélt németül (Teixler Ferencnek hívták, még én is voltam egy évig az anyakönyvben Teixler István, míg fel nem vette édesanyám vezetéknévét). Kurszk mellett bombatámadás érte őket egy pályaudvaron. Barátja ott halt meg szeme láttára. Ő elugrott a vonattól, így is derékgig beborította a föld. Ez az esemény juthatott el elferdítve Anyukámékhoz, mert úgy tudták: Apukámnak egy gránát levágta a lábát. Igaz, megsebesült, igaz, sérvre is megoperálták minden érzéstelenítés nélkül. (Amikor meggyógyult és megköszönte a katoniorvosnak, az csak annyit mondott: „Majd otthon köszönje meg!”)

Bécsbe került, onnét Pestre. Anyuka édesapjával, Barsi papával felutazott hozzá. Rátaláltak a Honvéd kórházban, akkor már semmi baja sem volt. Amikor a kórházból szabadult, gyalog, kertek alatt bujkálva jött haza katonaruhában és fegyverrel Sióagárdra. Beértek akkorra oda is az oroszok. Apuka átöltözött. Katonaruháját és fegyverét a szénakazalba rejtették. Amikor az oroszok szénáért mentek a kertbe, nehéz perceket éltek át. De nem lett semmi baj. Apuka és bérnakörösztapám kiváló böl lérek voltak. Vágták a teheneket, disznókat, állandó lakomát rendeztek a „felszabadítóknak”. Volt közöttük rendes, jó ember, aki imakönyvet látva keresztet vetett, aki bátyámat, Tibit (négyéves éves lehetett) minden este a térdén lovagoltatta, és katonazsebébe oda készített neki száz forintot (vagy pengőt). Szüleim később ebből a pénzből tudtak disznót venni.

Mindezek az emlékek azért is merültek föl, mert éjszaka a szécsényi alvilág, midőn kiözönlött a Paradiso nevű diszkóból, petárdákkal szórakozott. A nővérek szociális otthonának idős, beteg lakói nem tudtak aludni. Édesanyám is fölriadt. Azt hitte, háború van... Milyen embertelen, milyen állat tud lenni az önző ember! Jelentsem őket? Minek? Liberalizmus van! Azt csinálnak, amit akarnak. Az más kérdés, hogy nem mindenki teheti azt, amit akar – például nem aludhat.

Dijonban egy idős dominikánus szerzetes, aki egy évtizeden át papként működött Leningrádban, mesélte, hogy Sztálin halálakor valóban hangosan felzokogtak az emberek, pópák sírtak az utcán, és értelmes emberek kérdezték: Most mi lesz? Lehet még élni? Fog még sütni a nap? Hát ez a diktatúra pszichopatológiája. Lassan lehet gyógyulni belőle: minimum fél évszázad kell hozzá. Meggyógyult magyar népet én már nem fogok látni...

Igaz, kétszer láttam, illetve hallottam róla. 1956-ban gyermekként és most, amikor az utolsó orosz katona

is elhagyta országunkat, és a független, szabad Magyarországot ünnepeltük. Láttuk, hogy a második világháború után a kommunisták hogyan váltottak rendszert: kinyírták az ellenkezőket, hülyére verték és üldözték azt, akinek más véleménye volt. A mostani rendszerváltás is képmutató és megalkuvó volt: mindazokat, akik párttagok voltak, tíz évre el kellett volna tiltani a közügyek gyakorlásától. Ez nem kivégzés. Ezt az igazság követelte volna meg! Melyik párt kapott negyven évet a magyar történelemből, és mit csináltak ebből az országból? *Tu autem Domine miserere nobis!*

November 14.

Ma a tíz leprásról szóló evangéliumi részt olvastuk a szentmisében. Nem hiszem, hogy az a kilenc, aki nem ment vissza Jézushoz megköszönni a gyógyulását, újra leprássá lett volna. Isten szeretetének nem ez a stílusa, Ő soha nem vonja vissza kegyelmi ajándékait. Mégis, Jézus keresztjében talán a legfájdalmasabb a viszonzatlan szeretet. Ezért az egész teremtett világból a szentek Jézus öröme és boldogsága.

Nem azért akarok hálás lenni, hogy meg ne vonja tőlem javait, hanem azért, mert a hála maga a legnagyobb isteni adományok egyike. A hála nem csupán az ajándékokra irányítja a figyelmemet, hanem magára az Ajándékozóra, aki még az engem ért rosszból is valami láthatatlan jót tud készíteni. Amikor sötétség vesz körül, amikor nem értem, mi történik velem, akkor már előre hálát akarok adni azért a láthatatlan jóért, amivel Ő készül megajándékozni engem. Urunk feltámadása után a leprásnak már előre tudnia kell megköszönni a gyógyulást, még mielőtt a lepra eltűnne a testéről. Húsvéti hittel már most megköszönöm azt, amit az Úr tenni

akar velem, és kérem Őt, hogy addig is, míg műve beteljesedik, adjon türelmet, ha türelmetlenség van bennem, vidám arcot, ha szívemet keserűség tölti el, figyelmességet és gyöngéd szavakat, ha fogva tart saját szomorúságom, és kedvet az élethez, ha kezdene kihunyni bennem az életöröm.

November 17.

Az a sajátos nyomorúság, amelyet minden józan és realista ember felfedezhet magában, nem akadály a szentségnek. Eljön az idő, amikor az ember hálát ad azért a sajátos és egyedi nyomorúságáért, amelyet talán soha senkivel sem tudott megosztani, nem okvetlenül az őszinteség hiánya miatt, hanem a szóban forgó nyomorúság kifejezhetetlen volta miatt. Ez a nyomorúság nemhogy akadály lenne a szentség útján, inkább hatalmas lendítő erő. Nélküle elbizakodott és üdvösségével mit sem törődő, végül is gyakorlatilag hitetlen emberré válik, mert a hit mint egzisztenciális és személyközi esemény – elsősorban bizalom. Bizalom Istenben, hogy üdvözít, vagyis hogy végbeviszi azt, ami embernek lehetetlen, Istennek azonban lehetséges.

Szávai Dorottya *Bűn és imádság* című írásában olvasom:

„A 'miser' szó etimológiailag is az Istenhez fordulás gesztusához köti a nyomorúság valóságát, hiszen a „miserere nobis” ima-szöveg egyértelmű etimológiai összefüggést hordoz a 'nyomorúság' szó latin alakjával. Az ima így lesz az emberi bűnök nyomorúságának feloldási kísérlete az Istennel való párbeszédben.”

Mindig is tapasztaltam, hogy azok a legmélyebb imádságaim, amikor a bennem lévő nyomorúságot őszintén és teljesen fel tudom tárni teremtő és megváltó Istenem előtt. Ezért is kezdődik a szentmise liturgiája is *Kyrie eleison*nal. A mise azonban nem csupán „kísérlet” az emberi bűnök nyomorúságának feloldására, hanem valódi feloldás: Krisztus megváltó áldozatának jelenvalóvá tétele a bűnök bocsánatára.

November 18.

A szegény özvegyasszony két fillérjéről olvastunk a mai evangéliumban. Istent nem hatja meg a „sok”, Ő a „mindenre” figyel oda, mert Ő is mindenét odaadta, amikor egyszülött Fiát a világba küldte. A szentségre törekvő keresztény hívő is mindent odaad, csak apránként, az élet ritmusának megfelelően. Előbb erejét, energiáját, fiatal-ságát áldozza a családjának, aztán elengedi gyermekeit, akik szárnyra kelnek, és többé már soha nem térnek vissza úgy, mint azelőtt, végül az öregedéssel mindenét átadja Istennek, s készülődik a másik világba.

A szerzetes az, aki örökfogadalmával ezt a mindent egyszerre, a szeretet egyetlen nagy lendületével adja át. Ezzel bizonyos értelemben a földi élete be is fejeződik, mert saját magára vonatkozóan kimondta Istennek az utolsó szót, ugyanakkor a jövő eseményei még nem értek el hozzá, és ilyen értelemben önátadásának gyakorlati megvalósulása az időben elhúzódik. Vannak ragyogó életű szerzetesek, akiknek örökfogadalma valóban örök és végleges, akiknek életében mindvégig az értük megfeszített Szeretet a legdrágább, és egy pillanatra sem fontosabb nekik senki és semmi más. De nagy a kísértés, hogy a szerzetes egyesével visszalopkodja az életébe mindazt, amit az örökfogadalom ünnepélyes pillanatában egyszer-

re és véglegesen Istennek adott. Én azokhoz a középszerű szerzetesekhez tartozom, akik gyalázatosan visszalopkodnak sok mindent, de aztán a kegyelem hatására mégis újra átadják Istennek azt, ami a szívükhöz nőtt.

November 20.

„Vajon Isten nem szolgáltat igazságot választottainak, akik éjjel-nappal hozzá kiáltanak? Mondom nektek: hamarosan igazságot szolgáltat nekik.” (Lk 18,7-8)

Ez az igazságszolgáltatás az utolsó ítélet napja, a „hamarosan” pedig nem annyira időbeli közelségre utal, inkább azt a nagyon szoros összefüggést jelzi, amely a kérés és a megvalósulás között fennáll. Annyira bizonyos Krisztus második eljövetele, a holtak feltámadása és a végső igazságszolgáltatás, hogy azt már jelenvaló tényként illik ünnepelni, ahogy azt tesszük is mindennap a szentmisében, hiszen a húsvéti misztérium a végső idő elővételezése: „Halálot hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat, amíg el nem jössz.”

Isten a teremtés kezdete óta belevon minket az Ő nagy műveibe. Az utolsó ítéletet is kérnünk, sőt siettünk kell, mert az Egyház hittelt mondott kérő imádsága és a reményben történő készüllete a boldog színjátásnak nagyon fontos előzménye. Most kezdem érezni Urunk szinte szorongva feltett kérdésének igazi súlyát: „De amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?” Ha nem találna, második eljövetele értelmetlen lenne. Ha az Egyház megszűnne létezni, ha abbahagyná a misézést, az egész emberiség rettenetes sötétségbe, örök értelmetlenségbe zuhanna. De az Egyház fennmarad az utolsó napig, Urunk ígérete szerint „a pokol kapui sem vesznek erőt rajta” (a „pokol kapui” személyes lények: a bukott angyalok, akik éppen az Egyház hitén akarnak erőt venni), és

a visszatérő Emberfia fog hitet találni a földön. Ezért az Egyháznak – és benne nekem is – a legdrágább kincsünk az élő hit, mely remél és szeret.

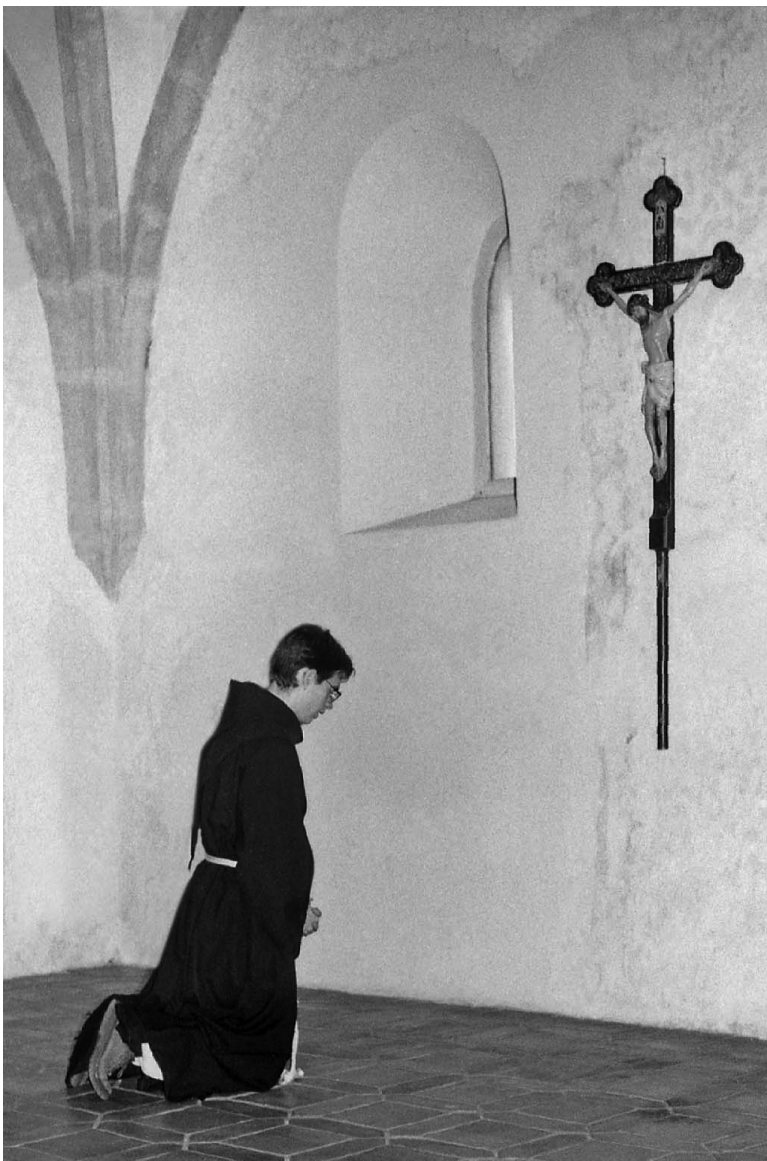
November 21.

Krisztus Király ünnepe.

A 'királyság' fogalma csak árnyék és hasonlat (*umbra et imago*), a Szentlélek azonban, aki ismeri Isten mélységeit, megengedi nekünk, hogy mintegy az árnyék és a kép mögé tekintsünk, és ha csak „tükör által, homályosan” látva is, de megpillantsuk az Igazságot, és színe elé járuljunk. Ehhez az kell, hogy teljesen átengedjük értelmünket az Igazság Lelkének, hogy Ő azt kiüresítve képessé tegye arra, hogy beletekintsen az isteni cselekvés borzongató, de jóleső szédülést keltő örvényeibe.

Ez a királyság a teremtés pillanatában kezdődik, mert „mindent Benne teremtett az Atya”. Ez a királyság, ez az uralom nem más, mint a teremtés oka és célja: Isten mindent azért teremtett, hogy az idők teljességében az értelmes lényeket Krisztusban, az Ő megtestesült Fiában fiává fogadja. Ezért ez a királyság rejtett, nem a felszínen van, hanem a mélyben, a gyökereknél: a végső miértben. Minden egyéb királyság és uralom, minden történelemben megvalósuló hatalom a fáraók mérhetetlen nagy hatalmától Hitlerig, Sztálinig és a modern áldemokráciák népbutító médiauralmán át a világ végezetéig a létezés felszínén van csupán, nem érinti magát a létezést. Hiszen a halál minden ember közös osztályrésze, vagyis a halál királysága erősebb minden földi királyságánál.

Ugyanakkor három hatalmas tény bizonyítja, hogy Krisztus királyságán mégsem úr a halál: a teremtés, Jézus feltámadása és az Egyház szentségei. A teremtés, mert a létezés gyökere nem a biológiai síkban van, hanem Isten

Tudjuk, hogy új teremtmény vagyunk, és nem szabhatjuk tetteinket a világhoz, még a nagy egyházi és rendi gyakorlathoz sem. A mérce maga a megfeszített Krisztus, kinek fönséges ismeretéhez képest mindent semminek tekintünk.

teremtő akaratában. Ha egy emberi személyt megszólít éspedig örökre megszólít, akkor az a személy ezen megszólítás erejében egzisztál. Minden biológiai-testi összeomlás ellenére a halál nem éri el a létezés gyökerét. Jézus Krisztus feltámadása, mert itt láthatóan és tapasztalhatóan megtört a halál uralma biológiai-testi szinten is, hiszen a feltámadt Jézus nem szellem, neki van csontja és húsa, de olyan csontja és húsa, amely ki van véve a halál uralma alól. És a szentségek, mert általuk a hitben ebből a romolhatatlan életből részesülünk.

Ebből következik, hogy abban a közösségben kezdődik el Jézus Krisztus királysága, Isten egyértelmű uralma, amelyben a teremtést mint a Megtestesülésben fogant valóságot ünneplik és „élik” (lásd Naphimnusz). Ahol az Úr Jézus feltámadásába vetett hittel élnek, vagyis legkisebb döntéseiket is ez a hit határozza meg, de úgy, hogy egyértelműen, láthatóan nem is lehet életüknek más magyarázatot adni, mint azt, hogy tényleg hisznek az Úr feltámadásában. És ahol a szentségeket – főleg az Eucharisziát – élő hittel életük abszolút forrásává teszik, és eköré rendezik életüket (mint Szent Ferenc atyánk és az első kisebb testvéri közösség), mert a feltámadás nem távoli esemény, hanem a szentségekben hat, jelen van.

„Magánéletemben” sokszor átadom magam ezután annak a szemlélődésnek, amely a létezés gyökeréig hatolva néz egy-egy tájat, jelenséget, embert. Keresztségi elkötelezettségemet fogadalmaim erőterében egyre komolyabban akarom venni, a szentgyónásokban megtapasztalt isteni irgalomból és a legszentebb Eucharisziából akarok élni: vagyis az Úr szeretetéből és személyes, szentháromságos életéből, és így egész életemet minden nyomorúságával együtt egyetlen, szakadatlan ünnepnek fogom fel.

Kisebb testvéri közösségi életünk is így alakul: a teremtés mindennapi valóságát nemcsak költői megközelítéssel, hanem veritékes, ugyanakkor derűs munkával az

incarnatio absoluta fényében szemléljük, és a Feltámadottal való személyes találkozások sorozataként éljük meg a közös és egyéni imádságokat. Látom a novíciusok arcán: lassan átalakulnak. Egy olyan végső uralom örömteli világát kóstolják meg, amelyben minden földi hiány, seb, egyensúlyvesztés, sérültség gyógyul, és megtalálja végső, pozitív beteljesülését.

Most is, hogy e sorokat írom a fenti kápolnában, a vasárnap délelőtt különös csöndjében, három novícius adorál előttem. Ővele vannak. Ezekben a fiatal szívekben elkezdődött Krisztus Király örök uralma, és Krisztus békéje szinte mint látható fénysugár-kontúr keretezi be alakjukat. Kell, hogy legyenek olyan emberek, akiknek az a fő feladatuk, hogy hivatásszerűen szemlélik a létezést, és ennek kegyelmeit árasztják ki a világra. Az emberi élet sorsdöntő óráiban, amikor minden összeomlik bennünk és körülöttünk, nem mindegy, hogy azért kiáltunk-e Istenhez, hogy segítségét kérjük annak megvalósításához, amiben mi kudarcot vallottunk – mint tette ezt a bal lator, aki mindent ugyanott akart folytatni, ahol abbahagyta –, vagy mint a jobb lator, Isten uralma alá helyezzzük magunkat és sorsunkat: „Emlékezzél meg, rólam, Uram, midőn eljössz a te országodban!”

November 22.

Éjszaka leesett az első hó. A hóval borított táj szépsége eszembe juttatja a tegnapi ünnep zsoltárának egy versét: „Király az Úr, ékességbe öltözött.”

Az egyházi évben minden szép, de mindig más és más szépség ragadja meg a hívő ember szívét. Nagyon lényeges, hogy a szépség megragadjon, hogy általa vonzásba kerüljek. Így rontatik el az Ósellenség töre, melyet azért vetett, hogy elbizonytalanítson, hogy az igaz útról

letérítsen. Az is szép, hogy Krisztus Király ünnepe után semmi új nem jön, hanem a liturgia körforgásával újra előhozza nekünk a Szentlélek a Megtestesülés titkát. Igazi „évközi idő” ez a hét, a Krisztus Király vasárnapja és Advent első vasárnapja, az új egyházi év kezdete közti hétköznapok sora. Az Úr eljövételét homály veszi körül.

Sose hittem volna, hogy ilyen szép lehet ez a télkezdeti, szürke égbolt. Mintha vasútállomáson várakoznék, ahol minden rideg és közönséges, de a köd mélyéből már hallom a vonat zakatolását, melyen Ő érkezik. Jöjj el, Uram, Jézus!

November 28.

Advent első vasárnapja. Az evangéliumban az okos és balga szüzekről szóló példabeszédet olvastuk. „A vőlegény késett. Valamennyien elálmosodtak, és elaludtak.” Bizonyos emberi tapasztalatok szükségesek az evangélium üzenetének befogadásához. Ebből a példabeszédből semmit sem ért az, aki még nem tapasztalta meg, hogy milyen, amikor késik az, akire oly nagyon vár.

Múlt télen történt. Péter-Pállal telefonon megbeszéltük, hogy vizsgája után találkozunk a fogaskerekű végállomásánál, hogy végre kibeszéljessük magunkat. Fél órával a megbeszélt időpont előtt értem fel a Széchenyi-hegyre, nem akartam, hogy őneki kelljen rám várnia. Amikor elérkezett a találkozás ideje, valami történni kezdett velem: egy mély elváltozás, mely minden találkozásban végbemegy az emberben, ha bevallja magának, ha nem. Péter-Pál azonban késett. Eltelt fél óra, egy óra. A kritikus pontra jutottam: Miért nincs még itt? Talán nem is jön... Közben többen felismertek, és megkérdezték, kire várok itt fenn a hegyen. Kíváncsiskodásukat mérhetetlenül indiszkrétnek éreztem. Aztán eszembe jutott, hogy a

hiteles keresztény élethez hozzátartozik, hogy látják rajtunk azt, hogy várunk valakit, és megkérdeneznek minket reménységünk felől.

A várakozás lemér: túl tudom-e lépni az ésszerűség határát, és tovább várni. Persze ebben a helyzetben lehetett volna racionálisabban is gondolkodnom, de a várakozás angyalának készítésére úgy éreztem, csak egyet tehetek: várok, ameddig csak le nem jár az időm.

Újabb másfél óra telt el. Már csak fél órám maradt, hogy elinduljak a szécsényi buszhoz. Most már bizonyosan nem jön. Hirtelen nagyon szegény lettem. A várakozás angyala kifosztott, mindent elszedett tőlem, csak a pusztá létezőm maradt. Kívül-belül fáztam, és nagyon megsajnáltam magamat. Beleálltam a hegyek mögé lebukni készülő nap utolsó sugarába, és próbáltam megküzdeni az önsajnálát kísértésével. Aztán hirtelen elfogott a riadalom: Mi történhetett vele? Baleset? Betegség? Mert az nem lehet, hogy ő maga nem akart jönni...

A nap már eltűnt a hegyek mögött. Összerázkódtam. Indulnom kell. Elhatároztam, hogy nem fogom felhívni, hogy számon kérjem rajta, miért nem jött, mert hiszek. Nagyon kiszolgáltatottnak éreztem magamat, valamilyen új módon mégis erősnek. Este aztán Péter-Pál felhívott. Kiderült, hogy ő a fogaskerekű alsó végállomásánál várt rám. Miután nem jöttem, hazament, azzal, hogy biztosan közbejött nekem valami, és majd úgymint ott fogom keresni. Hogy esetleg félreérthettük egymást, az egyikünknek sem jutott eszébe, mindketten olyan logikusnak és egyértelműnek gondoltuk azt, amit megbeszélünk.

Lehetne pusztán kommunikációs zavarként értelmezni azt, ami történt. Én mégis mély tanítást kaptam arról, hogy mit is jelent igazán várni. Hogy tudok-e minden látszat ellenére hinni a szeretetben és abszolút megbízni a másokban. A várakozni tudás mutatja csak meg

igazán, hogy mennyit ér ő számomra. Ezen a ponton derül ki, hogy van-e tartalék olajom. Az olaj nem más, mint az ingyenes, feltétel nélküli, minden jelzésnélküliség ellenére is kitartó szeretet. Ez a kereszténység lényege. Az a keresztény szent, aki belehal a várakozásba azzal a biztos meggyőződéssel, hogy Jézus eljön érte.

December 5.

Tegnap eljött Tibi bátyám és hazavitte édesanyámat. Anyika egy hónapot volt velem. Olvasgatott, varrogatott a vendégszobában, türelmesen várva, hogy lemenjek hozzá beszélgetni. Csodálom szeretetének kristálytisztá folyamatát: soha-soha az életben nem tett szemrehányást vagy legkisebb utalást sem arra, hogy miért nem vagyok többet vele, csak egyszerűen és boldogan vár.

Ennek az egy hónapnak csak így utólag kezdem sejteni óriási jelentőségét. Mi ketten így utoljára akkor voltunk együtt, amikor egészen kicsi voltam, és hozzá voltam kötve. Fel is elevenítette ezt a korszakot. Nekem még volt bölcsőm, zöldre volt festve. Azt akartam, hogy állandóan ringassanak. Ezt ki is követeltem magamnak. Erre már nem emlékezem, de arra igen, hogy a zombai szőlőben a kunyhó melletti fán „függőágyat” csináltak nekem egy nagy lepedőből. Ott sem aludtam, csak ringatva. Igen, több mint negyven év múlt el azóta. Mindig mások körében voltunk együtt, ketten soha.

Meglepi és magával ragadja életünk belső sodrása: az, hogy „nálatok mindig ünnep van, kisfiam”. Zsolozsmázásaink elragadták: – Kisfiam, milyen szépségben éltetek! – mondta. Átvette csendességünket és életritmusunkat. Egyszer-kétszer „titkosan” együtt uzsonnáztunk, még az ajtót is bezártuk, hogy ránk ne nyissanak. Nem az uzsonna volt a lényeg, hanem ez az együttlét: beszélgetés,

hatalmas nevetések, amelyek nem egyszer megrendülésbe mentek át, hiszen rettenetes hírek jöttek a kis rádióján keresztül a világból. Álmaid is elmesélte. Sokszor álmodik halottakkal. Nem csodálom. Szeretteinek sokasága van már odaát. Főleg Apuka. Viccelődtem vele: Anyuka éjszakai absztrakt színháza! Főszereplők kizárólag halottak lehetnek, így én kimaradok belőle.

Egerben is velem volt, s amíg lelkinapot tartottam az angolkisasszonyoknál, ő két novíciussal megnézte a székesegyházat, ahol egy igen aktív idegenvezető bemutatta nekik a kriptát is, megemlítve annak nemcsak jelenlegi, hanem eljövendő lakóit is. Aztán megnézték az egri várat, könyvet is vett róla. Órákig olvasta. A hős egri vitézek ugyanolyan fényben állnak előtte, mint a szent vértanúk. Szeretném olyan egységesen, szervesen látni hazám történetét, ahogy ő látja: mint egy nagy család történetét, amelyben a legendák, a túlzó nagyítások csakis a szeretet miatt vannak, de ebben semmiféle kirekesztés nincs. Ha családomat szeretem, ez nem jelenti azt, hogy más család értéktelen; de ez az én családom, és nem a másik. Anyika egyébként azokkal a más családból valókkal is úgy találkozik, mint rég nem látott testvérekkel. Voltak itt francia vendégek. A vacsora alatt egy hölgy mellett ült, és úgy kommunikált vele, mint rég nem látott kedves ismerőssel. Minden egyben van benne! Csodálatosan szép világot hordoz magában.

December 12.

Különös álmom volt. Vissza-visszatér. Otthon voltam, s édesapám és édesanyám szeme láttára felemelkedtem, és mintha a súlytalanság állapotában lettem volna, úsztam a levegőben. Csak koncentrálnom kellett rá, és máris emelkedtem. Csodálatos érzés volt. Valami

volt a kezemben, talán egy szál virág. Arra is gondoltam, hogy milyen jó lesz felszállni a magas kereszthez, Krisztus arcához. Ebben már benne van a keresztény tartalom – „Ha majd felemeltetem a földről...” – maga a repülés azonban ősi vágy bennem, és a paradicsomi állapotból őriz valamit.

Rendkívüli mélyről törhet fel bennem ez az álom. Nem hinném, hogy arról van szó, hogy az ember rokona a madaraknak – inkább az angyaloknak, a teremtettség és a szabadság alapján. Az sem véletlen, hogy éppen születésem előtt, akik eredetemet jelentik, bizonyítottam, hogy tudok repülni. Igen, mert arra születtem, hogy Istené legyek, aki a mennyekben van. Minderre nem gondoltam álomban, de valahogy éreztem.

Kicsi gyermekkoromban sokszor szerettem volna repülni. De nem gépen vagy szárnyak segítségével: mindig azt reméltem (igen-igen vézna fiúcska voltam), hogy kezemmel a levegőt verdesve és a földről felugrálva egyszer csak a levegőbe emelkedhetek, és fent is maradhatok. Határozottan emlékszem, hogy pár pillanatig az volt az érzésem, hogy sikerült is. Ez az ébren szerzett tapasztalat találkozott most az álomban beteljesülő vágyak legmélyebb rétegével.

Szép hó esett. Az álom hatása alatt, mintegy megtisztulva, jóleső szédüléssel és elragadtatva nézem a havas tájat, miközben szelíden csordogál bennem az élet vize.

December 13.

Nem mérhetem magam John Henry Newman bíboros lelki nagyságához, mégis amit önmagáról ír, teljesebben – természetesen nyersebb formában – illik rám. Soha, semmiféle szöveg más tollából nem talált így el engem:

„Közismert, hogy bennem semmi sincs egy szentből, s nagyon is üdvös vezeklés, ha az emberről a közelében valaki ilyesmit gondol. Lehetnek szép meglátásaim sok mindenről, de ez semmi más, mint neveltetésem és különösen mozgékony értelmem következménye, ez azonban igen messze van attól, hogy az legyen, amit annyira csodálok. Nincs bennem semmi hajlam az életszentségre – ez szomorú, de így van. A szentek nem irodalmárok, nem szeretik a klasszikusokat, nem írnak történeteket. Lehet, hogy egyenes úton járok, de ez nem jelent magas szintet. Az embereknek, legalábbis legtöbbszörüknek érezniük kellene ezt. Csak akik távol vannak, azok képzelnek valami többet. Elég nekem, ha a szentek cipőit tisztíthatom – Szent Fülöp ezt csinálja a mennyben.”

December 15.

Még sötét van. Újabb hó esett az éjjel. Kinyitom az ablakom. Sajátos csönd és télszag vágódik be a szobámba. A hidegnek, hónap, téli hajnalnak ez a friss, jó szaga az ötvenes évek hajnalait idézi, amikor kicsi, üvegfalú gyertyás mécsessel indultunk a hajnali misére. Ha akkor tudtam volna, amit most tudok, milyen boldog lettem volna: a lelkemben még meglévő gyermeki tisztaság elemi erővel vonzott Tehozzád, Istenem! Nem messze a kertünktől vonat robog át duruzsolva a tájon; hangja a kávédaráló családias konyhamelegét idézi. Lám, az illat is, hang is kilendít az objektívnak induló reggelből, és érzések, emlékek sokaságát ébreszti fel lelkemben.

Felmerült előttem Nagymama képe. András atya primíciájára siettem. Sióagárdon már nem találtam. Bevitték szegényt a szekszárdi kórházba. Sohase felejttem el azt az arcot. Ő az utolsó találkozás biztos tudatában búcsúzott, én ámítottam magam, hogy még látjuk egymást. Hogy tudtam őt olyan gyorsan otthagyni? Most majd megszakad a szívem.

Drága Nagymama, aki oly keservesen megsiratva bűneidet oly fönségesen vezettél engem az Úr Jézushoz. Hol vagy most? Kétszeres anyás jószágoddal hajolj fölém, míg e sorokat írom a lámpa fényénél ebben a nagy csön-
dességben. Most arra merészkedem, hogy meghallgassam hangodat a magnóról... de mégse – félelmetes lenne. Majd valamikor, ha élek, évek múlva.

Soha senkit sem tudok feledni, az engem feledőket sem. Mindenki egyszerre jelen van életemben, és állandóan imádkozom értük. Kegyelem ez vagy kísértés? Hogyan van ez másoknál? Nem feledem Hanna nénit, aki franciára tanított, sem Irma nénit, aki férjét gyászolta, de tanítva engem megosztotta velem uzsonnáját, és lassan felengedett a gyászból, és a „múzeumszobát”, mely férje földi emlékeit rögzítette, végre fölszámolta a kérésemre. Nem feledem azt sem, aki tudatosan feled. Egyre jobban jelen van mindenki az életemben.

A szentek közösségének valósága ez, vagy üres szórakozottság? A leglényegesebb dolgokra senki sem tanít meg, és senki sem ad választ. Rád bízom, Uram, Jézus, átadom Neked memóriámat is!

Az események kihullanak. A négyéves bencés diákéletből egyetlen óra sem jut eszembe, érettségi tétel végképp nem. Semmi, semmi. De az arcok igen. Oszi (Dr. Kelemen Atanáz), Dr. Holenda Barnabás, Dr. Bánhegyi Jób és Hugó atya... akik előttem mentek el, és már a béke álmát alusszák; de az élők is: Kemény Dózsa rektor atya, Oszvald atya és akikkel állandó kapcsolatban vagyok: Ede

atya, Alfonz bácsi, Teodóz atya. Ez a kapcsolat sokszor láthatatlan, de egyre erősödő tanításuk, példájuk hatványozottan hat rám, ahogy az évek rohannak.

December 16.

A mai evangéliumban olvastuk: „A vámosok és utcanők megelőznek titeket Isten országában.” A vámosok a szemek kívánságának, az utcanők a test kívánságának élnek, a farizeusok azonban az élet kevélységének a rabjai. Ha előbb nem is, de mikor a szemekből kezd kihunyni a fény, és a gazdagságról hirtelen kiderül, hogy semmi nem marad belőle, a vámos még felkiálthat: „Uram, irgalmazz nekem, bűnösnek!” Ha előbb nem is, de mikor a test öreg és beteg lesz, és kialszanak benne a vágyak, az utcanő is felkiálthat: „Uram, irgalmazz nekem, bűnösnek!”

A farizeus van a legnagyobb veszélyben, mert a kevélység úgy beleveheti magát a lelkébe, hogy nem tud megszabadulni tőle élete utolsó pillanataiban, sőt a túlvilágon sem, és így a kárhozat lesz az osztályrésze. Mert a szemek kívánsága és a test kívánsága evilági, mulandó javakra irányul, az élet kevélysége viszont az ember szellemében székel. A vámos és az utcanő tudja magáról, hogy vámos és utcanő, vagyis hogy bűnös, a kevélyben viszont fel sem merül, hogy ő kevély.

Ha ismerem nyomorúságomat, és egy nap elém áll az Úr, és megkérdezi, mint a vaktól, hogy „Mít akarsz, hogy cselekedjem veled?”, akkor meg tudom nevezni betegségemet, amelyre gyógyulást kérek. De ha nem ismerem a nyomorúságomat, ha még csak megnevezni sem tudom, akkor hogyan várhatnék gyógyulást a mennyei Orvostól?!

December 17.

Egy vértanú protestáns lelkész, Dietrich Bonhoeffer könyvét olvasom, *Szentek közössége* a címe. Sorait, melyek az igazi krisztusi közösségre tanítanak, a legmélyebb evangéliumi valóság és sugalmazottság hatja át. Ha vannak ilyen testvérek a protestánsok között, akkor a helyesen értelmezett ökumenizmus, mely a közös gyökereket keresi, a pusztuló világ egyetlen lehetősége a megmenekülésre. Oldalakat kellene kimásolnom magamnak, hogy az abban foglaltakat soha el ne felejtsem, hanem mindig azokhoz tartsam magam, különben elveszek.

„Az emberi lélek az Én és a Te tökéletes egybeforrására vágyik, akár a szerelmi egyesülésben valósul meg ez, akár – ami végeredményben ugyanaz – a másik ember tökéletes leigázásában. A lélek szerinti szeretet viszont Jézus Krisztus felől ismeri föl a másik ember valódi arcát... tiszteletben tartja a másik önállóságát, s a másikkal a minket egyedül összekapcsoló és egyesítő Krisztusban találja meg a teljes közösséget.”

Ha Isten Lelke megmutat egy igazságot, feltárja a valóságot, akkor azt azért teszi, hogy onnantól kezdve ehhez igazítsam az életemet. Ha ezt elfelejtem, az annyi, mint elhanyagolni a Szentlélek utasításait. Az ilyen magatartás gyökerében mond ellent a *lelki* életnek.

December 24.

Reggel van. Halványkékes köd takarja el a távoli dombokat. A völgyben a havas út vár valakit. A csöppnyi

erdő hallgat... a fák szinte fülelnek. A források csobogása hallatszik csupán a kinyitott ablakon keresztül, ahogy szellőztetek. A novíciusoknak mise van a kápolnában, én majd délután négykor mondok ünnepi misét a ferences szegénygondozó nővérek kápolnájában a Ferences Betánia idős lakóinak.

A matutinum invitatóriumának antifónájában már benne volt karácsony ígérete: „Még ma megtudjátok, hogy eljön az Úr, holnap pedig meglátjátok dicsőségét.” Hol lehet meglátni Isten dicsőségét ebben a ködös világban? Jézus Krisztus arcán. Az Eucharisztia fehérségében és az Ige egyértelmű isteni ártatlanságában. Isten dicsősége nem más, mint elrejtett mélységének megmutatkozása a felszínen, a láthatóság világában. Ez a rejtett mélység az irgalmas szeretet. Jézus Krisztusban ez az irgalmas szeretet lett láthatóvá, amely most már velünk marad a világ végezetéig. Ezt a dicsőséget szeretném meglátni új szemmel, a bűnbánat könnyeivel megmosott szemmel a karácsonyi szentmisékben és igehirdetésekből. A mi testvéri családunkat nem test és vér tartja össze, hanem a szentséges Megtestesülés. Jézus Krisztus a mi közösségünk eredete, forrása, összetartó ereje és beteljesülése.

A novíciusoknak talán soha többé nem lesz ilyen külsőleg is nyugodt és békés Karácsonyuk, majd talán csak öregségük napjaiban, 2050 felé, amikor vizsgakészület nem fojtogatja őket, nem kell beszédekre készülniük. Egyedül a takarítás van még hátra és a karácsonyfák feldíszítése. Igazából ezzel egyidőben a tegnapi esti gyónásuk (belső takarítás) és a mai nap lelki díszítése: a jóság egymás és mindenki iránt.

Hatkor kezdjük az ünnepélyes vecsernyét. Hosszú harangszó vezet be, a quadrum kis harangja hívja össze a testvéreket. A téli kápolnában már ott illatozik két fenyőfa. Az oltáron szegfűk lesznek. Az oltár előtt a jászol és benne a Gyermek Jézus szobra. Négy novícius

arany dalmatikába fog öltözni, Szent Ferenc atyánk emlékére, aki fölszentelt diákonus volt, és a grecciói éjszakában énekelte az evangéliumot. A vecsernye olvasmánya után szokás szerint a legfiatalabb testvér fog beszélni. A Magnificat gyönyörű ünnepi tónusban valahogy mindent egybefoglal. Honnét is vennénk méltó szavakat a legnagyobb szeretet ünneplésére, ha nem a Szent Szűztől!

A vecsernye végeztével égő gyertyákkal kísérjük a gyermek Jézus szobrát végig a felső majd az alsó folyosón beérve az ebédlőbe, és az egyik novícius testvér ünnepi dallamon meghirdeti a mi Urunk, Jézus Krisztus születését. Minden este felolvassuk a *Martyrologium*ból, a vértanúk és szentek ünnepeit tartalmazó könyvből az adott napon ünnepelt szentek rövid életrajzát. Ezen az estén egyedül a Megtestesülést hirdeti meg az ősi, szent szöveg:

„A világmindenség teremtésétől, amidőn kezdetben Isten megalkotta az eget és a földet, egyedül a Végtelentől tudott sok ezer évvel, a vízözöntől pedig a kétezer kilencszázötvenhetedik évben, Ábrahámnak születésétől a kétezer tizenötödik évben, Mózesről és Izrael népének kijövetelétől Egyiptomból az ezerötszázötvenedik évben, Dávid királlyá fölkenésétől az ezerharminckettedik évben, a hetvenötödik évhétben Dániel jövendölése után, a százkilencvennegyedik görög olimpiász idején, Róma alapításától a hétszázötvenkettedik esztendőben, Oktáviánusz Augustusz uralkodásának negyvenkettedik évében, egész földünkön amikor béke volt, világnak hatodik korában: Jézus Krisztus, az örök Isten, és az örök Atyának Fia, minket vágyva legkegyesebb eljöttével meg-

szentelni, a Szentlélektől fogantatván, mint-hogy fogantatása után kilenc hónap betelt, Júda Betlehemében születék Szűz Máriától, emberré lévén, megszületék a mi Urunk, Jézus Krisztus test szerint.”

Megrendítő hallani ezt az időbeli és egyben térbeli betájolását Jézus Krisztus születésének. Nem mítoszt ünnepelünk, nem a szeretetet úgy általában, hanem egy történelmi személyt, a Názáreti Jézust, aki az élő Isten szent Fia.

A karácsonyfa gyertyáit ezekkel az imádságokkal gyűjtjük meg:

Az első gyertyát gyűjtsuk meg az Atyaisten imáadására, aki úgy szeretett bennünket, hogy egyszülött Fiát küldte el nekünk, hogy senki el ne vesszen közülünk, hanem mindegyikünk az üdvösségre jusson.

Atyaisten, Kyrie eleison!
Kyrie eleison!

A második gyertyát gyűjtsuk meg a Fiúisten imáadására, aki irántunk való szeretetből a mi testvérünk lett. Nézzétek, testvérim, az Isten milyen alázatos! A Világosság a világba jött.

Fiúisten, Christe eleison!
Christe eleison!

A harmadik gyertyát gyűjtsuk meg a Szentlélek imáadására. Azért testesült meg a Fiúisten, hogy nekünk adja a Szentlelket. Ál-

tala vagyunk az ő testvérei és az Atya gyermekei.

*Ó, Szentlélek, Kyrie eleison!
Kyrie eleison!*

A negyedik gyertyát gyűjtsuk meg a boldogságos Szent Szűz tiszteletére, aki Istent a világra hozta. A Szentséges Istenanya oltalmát kérve:

*Könyörögjünk az Úrhoz!
Kérünk téged, hallgass meg minket!*

Az ötödik gyertyát gyűjtsuk meg Szent Józsefnek, az igaz férfiúnak tiszteletére, aki a mai éjszakán Isten szent Fiát először szólíthatta fiának.

*Könyörögjünk az Úrhoz!
Kérünk téged, hallgass meg minket!*

A hatodik gyertyát gyűjtsuk meg a Pápa úrért, N-ért, N. Püspök úrért és minden apostolutódért, minden rendi előjárónkért: N. (generális), N. (provinciális) és N. (házfőnök) testvéreinkért. Imádkozva kérjünk nekik békességet:

*Könyörögjünk az Úrhoz!
Kérünk téged, hallgass meg minket!*

A hetedik gyertyát gyűjtsuk meg egymásért, megköszönve Istennek, hogy egy közösségbe hívott meg minket. Adjon a szívünkbe

egymás iránt türelmet, irgalmat, békességet. Távollévők testvéreinknek is adjon boldogságot. Testvéreinket, akik elhagyták a Rendet, vezesse üdvösségre. Szüleinknek testvéreinknek, barátainknak és jótevőinknek, élőknek és holtaknak adjon örök életet.

*Könyörögjünk az Úrhoz!
Kérünk téged, hallgass meg minket!*

A nyolcadik gyertyát gyújtjuk meg minden keresztényért. A keleti testvérekért, a protestáns testvérekért és mindazokért, akik Jézust üdvözítőjüknek vallják. Urunk, add meg nekik a hit útján az istenlátás boldogságát.

*Könyörögjünk az Úrhoz!
Kérünk téged, hallgass meg minket!*

A kilencedik gyertyát gyújtjuk meg Izrael fiaiért, hogy ők, akik egyedül várták évezredek óta a világ üdvösségét, a törvényt betartva, tehát szeretetben élve felismerjék Jézusban, az ő testvérükben az élő Isten Fiát, mire dicsőségében újra eljön.

*Könyörögjünk az Úrhoz!
Kérünk téged, hallgass meg minket!*

A tizedik gyertyát gyújtjuk meg ennek a szent vacsorának öröme, mely már előre jelzi azt a második asztalt, melyről az éjszaka közepén titokzatosan Krisztust vesszük

magunkhoz. Hogy ezt és minden étkezést szeretetben, a szív örömeiben költünk el, míg asztalhoz nem ülhetünk Isten országában:

*Könyörögjünk az Úrhoz!
Kérünk téged, hallgass meg minket!*

Végül a legfiatalabb testvér énekl: „*Aki szeretetben marad, az Istenben marad, és Isten őbenne.*” Mi pedig mind ráfeleljük: *Ámen. Alleluja!* Ezután köszöntöm rendi családunk tagjait.

Greccióra fogok emlékezni és emlékeztetni, ahol kevéssel halála előtt szent atyánk a pápától kapott engedély alapján először ünnepelte a környék szegényeivel és a testvérekkel úgy szent Karácsony ünnepét, ahogy ma ünnepeljük. Jártam ott. A testvérek őrzik a nagy emlékezés nyomait: a barlangot, amelybe szamarat, ökröt is bevezettek. Az oltárt, ahol miséztek, és Szent Ferenc szavát, aki Isten alázatosságáról beszélt: igazán *humilis* egyedül csak az Isten, hiszen mi mindannyian földből alkotottak vagyunk (a latinban az 'alázatos' a *humus* szóból ered), Ő azonban irántunk való szerelméből lett testté. Ez az ünnep ezért minden másnál jobban a hétköznapjainkat érinti meg: kísértéseinket, bűneinket, elsötétüléseinket, sivárságunkat és benső éjszakáinkat, mert mindezt vállalta értünk Krisztus, amikor megszületett.

Vacsora után a stúdióteremben várja az ajándék és egy másik, hatalmas, szép karácsonyfa a ház tagjait. Éneklés következik az éjjeli zsolozsmáig, melynek invitatórium-antifónája hirdeti meg a már gyülekező híveknek az örömet: „*Krisztus megszületett, jöjjetek, imádjuk!*” Az éjféli mise alatt életemben először gyóntatok; így nem a ragyogásban fogok állni, hanem az emberi lelkek istállójának mélyén. Mégis ez az a hely, ahol érezhetően,

tapasztalhatóan fogható fel a Megváltó szabadító jelenlétének ereje. A mai laudesben énekeltük: „*Holnap a földön a gonoszság hatalma megtörik.*” Ez sehol máshol annyira nem tapasztalható, mint a gyóntatószékben.

Az éjféli mise után a téli kápolnában laudest éneklünk, majd a pásztorok miséjét végzem az álmodáson is túljutott novíciusokkal. Aztán még visszamegyünk a stúdióterembe, még egyszer boldog Karácsonyt kívánva megöleljük egymást, aztán a hajnal felé forduló éjszakában alszunk egy kicsit...

A harmadik mise evangéliuma a nap delén Szent János evangéliumának Prológusa, amelyben Nagypéntek véres drámája és Húsvét ragyogása is benne van: „Övéi közé jött, de övéi őt be nem fogadták, de akik befogadták, azoknak hatalmat adott, hogy Isten fiai legyenek.” (Jn 1,11-12) „Hatalmat”, vagyis képességet, láthatatlan, belső, új szervezetet, személyünket beburkoló örökkévalóságot adott. Karácsony számunkra az Isten emberré születése; Isten számára azonban a bűnös ember istengyermeki születésének a valósága.

Szelíd fény tölti meg a völgyet ablakom alatt. Varjak és vadludak hangja hallatszik. A havas út, mely az erdő mögé kanyarodik, továbbra is vár valakit. Várni azt, akit szeretünk, annyi, mint igazán élni.

December 25.

A következő kis történetet adtam a novíciusoknak karácsonyi ajándékként:

Réges-régen, amikor még nem volt az angyalok között megoszlás, vagyis amikor még Lucifer is az egy igaz Istent imádta, szerette és csodálta, nem pedig önmagát, és amikor még az emberek is bűn nélkül éltek, az angyalok elhatározták, hogy egy hatalmas tükröt készítenek az

Ez az ünnep ezért minden másnál jobban a hétköznapjainkat érinti meg: kísértéseinket, bűneinket, elsötétüléseinket, sivárságunkat és benső éjszakáinkat, mert mindezt vállalta értünk Krisztus, amikor megszületett.

ártatlan emberek számára, hogy ők is láthassák a mennyei Atya arcát.

El is készült a tükör, de ahogy vitték lefelé az égből, Lucifer és társai néha-néha beletekingettek, s lám, nemcsak Istent látták benne az Ő fenséges trónusán, hanem észrevették önmaguk tükörképét is. Eleddig ugyanis soha-soha nem látták magukat. A tükörben pedig, mivel túl közlelről néztek bele, úgy látszott, hogy ők maguk is ugyanolyan hatalmasak és szépek, mint maga Isten. Furcsa, eddig soha nem ismert érzésük támadt, melybe egész lényük beleremegett, de velük együtt az egész teremtés is. Mihály egy pillanatra megrémült – eddig a félelem érzését sem ismerte angyali szív –, mert azt látta, hogy a tükör megbillen angyaltársai kezében. Oda is kiáltott Luciferéknek:

– Mi történt veletek? Vigyázzatok, tartsátok jól a tükröt, le ne essen és össze ne törjön!

De addigra már Lucifer és angyalai az önszeretet hatalmas lángjaiban égtek, s az öntetszelgés édes mérge átjárta egész angyali természetüket: most már nem is nézték Isten arcát a nagy tükörben, hanem csak saját magukat, és végtelenül szépnek, végtelenül ragyogónak találták alakjukat. Önkéntelenül is felkiáltottak:

– Olyanok vagyunk, mint az Isten!

Erre Mihály és angyalai az egész világmindenséget megrázó kiáltásban törtek ki:

– Ki olyan, mint az Isten?!

Ekkor Lucifer társaival együtt lebukott az égből, az emberek szívét pedig félelem szállta meg, mert először láttak villámlást és hallottak mennydörgést. Talán egy pillanat sem telt el a kozmikus hasadás után, amikor a hatalmas tükör, melyet Lucifer és társai estükben kiejtettek a kezükből, lezuhant a földre, és millió darabra tört. A darabok szétszóródtak: jutott belőlük a szárazföldre, a vizekbe, a levegőbe és a föld mélyére, de még az emberek

szívébe is. Az emberek a föld porától bepiszkolódott tükörcserepeken már csak homályosan látták Isten arcát, s mivel Lucifer közben rávette Ádámot és Évát, hogy ők is olyanok akarjanak lenni, mint az Isten, azóta bizony könnyen előfordulhat, hogy e tükördarabokba tekintve nem azt látják, akit látni szeretnének vagy akit látni vélnek... És ennek súlyos, sőt rettenetes következményei vannak.

Az emberi szív ugyanis megőrzött valamit a Paradicsomkert ártatlanságából, s valahányszor egy ember tiszta szeretettel kezd közeledni a másik felé, a szív ajtaját lángpallossal őrző kerub nagylelkűen félrenéz vagy odébbáll, és egyszerre csak feltárul a másik ember szívének ajtaja. Csakhogy nagy a veszély, majdnemhogy elkerülhetetlen, hogy a tükör becsapja az embert:

Ha a szeretett személy ügyetlen és ostoba módon saját szívébe tekint, mert érzi, hogy ott valami rendkívüli történik, a hozzá szeretettel közeledő személy Isten helyett csak őt fogja látni, és szeretete zsákutcába téved, bálványimádóvá válik. Ha a szeretett személy hagyja, hogy szívébe betolakodjon Lucifer, akkor az őt szerető ember, miközben azt hiszi, hogy Istent szemléli, Lucifert látja, vagyis szeretete ismét csak tévútra terelődik, és a mennyország helyett a kárhozat felé halad. Az is megeshet, hogy a szerető a szeretett társ szívében saját ragyogóan szép tükörképét pillantja meg, hiszen az égi tükör darabja a bűnbesett ember eredeti ártatlanságát tükrözi vissza. Tragikus módon ezentúl minden egyes találkozás alkalmával önmagát fogja keresni a másikban, s szeretete visszacsavarodik önmagába.

Egyetlen esélye van a szeretőnek, hogy szeretete valóban elérje célját: ha a tükörben a szeretett személy és saját ragyogó képe mögött észreveszi Isten homályos képét, és abban merül el, s ezentúl a szeretett személy képét, sőt saját arcképét is ebben a távoli, de valóságos ragyogásban

látja. Mondanom sem kell, ez olyan gyönyörűség, mely csak ahhoz fogható, amit az angyalok éreznek az Isten és egymás iránti szeretetben. Akkor Lucifer már hiába akar odaférfkőzni: a szerető képes megkülönböztetni Isten képét a bukott angyal képétől. A szeretett pedig csak csodálkozik, hogy mi lehet benne ennyire szeretetre méltó. Ha be tudja fogadni társának ezt a földöntúli, Istent „tükör által, homályosan” szemlélő szeretetét, akkor képessé válhat rá, hogy ő maga is ezzel a szeretettel szeressen, és mindketten már itt a földön élvezzék az örökkévalóság előízét. Ha viszont nem képes erre, akkor a szeretetkapcsolat töredékes marad.

A félresiklott szeretetekből, a szeretet karikatúráiból származik minden bonyodalom és az összes lehetséges szenvedés, ami csak létezik a földön. Ezért van az, hogy annyi barátság, szerelem fakul meg, veszti ízét, szakad meg, sőt képes akár gyűlöletté is változni, végérvényesen leleplezve, hogy valójában soha nem is volt igazán szeretet, hiszen „a szeretet soha el nem múlik”.

December 26.

Szent Család vasárnapja van. Amikor a szentmiséről vonultunk ki, a hívek a *Fel nagy örömrre...* kezdetű éneket harsogták. Ahhoz a sorhoz érve, hogy „*csak ez a szalma, koldusi hely*”, kis híján elnevettem magamat, mert eszembe jutott, hogy kicsi koromban, nem értve a 'koldusi hely' kifejezést, az utolsó szót felkiáltásként értelmeztem, mint a népdalokban: „*koldusi, hej!*” A pápai himnusszal kapcsolatban is volt egy hasonlóan sajátos értelmezésem: „*Hol Szent Péter sírba tévedt...*”

Megkérdezhetné erre valaki, hogy nem lenne-e jobb olyan imádságokat és énekeket tanítani a gyermeknek, amelynek minden szavát érti. Nem! A kisgyermek sokkal

tágasabb világban él, mint amit fel tud fogni belőle. Abszolút hamis út, magának a gyermeknek a semmibe vétele, ha infantilis gügyögéssel beszűkítjük a horizontját, és egy teljesen rászabott világot hazudunk neki.

Emlékszem, négy-öt éves koromban világosan tudtam, hogy a világ tele van titkokkal, és azt is éreztem, hogy ez így van jól. Bizalommal ráhagyatkoztam szüleim szeretetére, és nyugodtan rá mertem bízni magam a titkokkal teli világra is, mert mindezek mögött ott éreztem a Szentháromság egy Isten szeretetét.

Istenem, egy nagy kegyelmet még nem köszöntem meg Neked: azt, hogy még személyes bűneim elkövetése előtt, a szent keresztség által elnyert új ártatlanság hajnalán léptél be az életembe. Mi lett volna velem, ha nem hívó és vallásos szülők neveltek volna, ha gyermeki értelmem nyiladozása idején nem hallottam volna Rólad? Lehetnél volna-e nekem akkor is ilyen végtelenül jóságos Istenem, ha csak már bűneimmel való küzdelmemben ismertelek volna fel? Nem torzította volna-e el arcodat, jelenlétedet a kívül-belül megtapasztalt rossz?

Áldott légy, Uram, ki a kerubok fölött trónolsz, de letekintesz a kicsinyekre, áldott légy, fönséges, teremtő és gondviselő Isten, aki gyermekkorom kertjének fái között megjelentél és kinyilatkoztattad nekem magadat. Hálát adok neked, hogy még büntől el nem torzított szemmel és szívvel felismertelek Téged, és egész földi életemet végigkísérik a Paradicsomkert emlékei. De nem is jó kifejezés a 'Paradicsomkert', mert az ősszülők állapotára utal, engem pedig Krisztus által a Szentlélekben végtelenül magasabbra emeltél. Most, majd' negyven-ötven évvel később szakadt fel bennem az emlék, hogy milyen erős és édes kötelékekkel fűztél magadhoz. Milyen hatalmas és jelenvaló valóság voltál nekem: úgy léteztél számomra, ahogy senki és semmi más nem létezett. Te voltál a minden mindenben, és semmiben sem hiányoztál.

Köszönöm az Oltáriszentséget, szent Fiad eucharisztikus jelenlétét, melyet igen korán megismertem és mint megkérdőjelezhetetlen valóságot elfogadtam. Ettől kezdve, számomra a templom valóságos mennyország volt. Külön meg kell köszönnöm, hogy engem még a latin nyelvű misének a szolgálatára hívtál. Az, ahogy öspörös úr a főoltárnál misézett, a szent szövegek és gesztusok nemcsak erre a földi életre, hanem egy egész örökkévalóságra megjelöltek. Te azt akartad, hogy egy gyermek benyomásaival, de nem infantilis élményekkel kezdődjék a Veled való tudatos kapcsolatod. Ezért van az, hogy a felnőtt korokban hitre térőknek, a konvertitáknak is gyermekké kell válniuk, hogy befogadhassák Isten országát. A kezdetek kegyelme alapkegyelem, melyhez vissza kell térnem – ahogy múlnak az évek, egyre gyakrabban.

December 27.

A Karácsony és Újév közötti hétnek sajátos csöndje van. Most, Szilveszter felé sűrűsödik a csönd. A mindenség megtelik csönddel, amely aztán Újév napján kimozdul valahová.

Egyre érzékenyebb leszek a csendre. Aki csak a hangokra érzékeny, az a létezés igazi titkait nem sejtí. Mozart a csendekre is hallgatott. Mindegyikünk megtanulhatja ezt: egyszerűen el kell csendesedni, és belehallgatni a csendbe. Más a vidéki csend és más a városi. Más a tavasz, a nyár, az ősz és a tél csöndje. Más az ifjúkor, a felnőttkor és az öregkor csöndje. Más az Adventé és a Karácsonyé, más a nagypénteki, a húsvéti, a mennybemeneteli, a pünkösd és a nagyboldogasszonyi csönd. Más a reggel csöndje, a délelőtti (ezt nem annyira szeretem még), és más a kora délutáné és a délutáné, mely az este felé halad, és egészen más az éjszakáé. Az éjszakának is vannak sajátos

csöndjei: az éjfél előtti, az éjféli (2-ig tart), a hajnal előtti és a hajnali. Ezek a különböző csöndek tulajdonképpen egyfajta zene, főnséges muzsika, mely a létezés ősforrásából ömlik a létezőkre, tehát nem tompa némaság van a létezők mögött, hanem az Atya, és a Fiú és a Szentlélek örök, csöndes élete, mely nem más, mint végtelen, soha föl nem fogható szeretet.

„*Pleni sunt caeli et terra gloria tua!*” (Dicsőséged betölti a mennyet és a földet!) – énekeljük a Sanctusban. Ez a dicsőség a mindenséget beborító isteni csönd, amely minden szónál beszédesebb. Ez a csönd nem uniformizált csönd: minden létezőt sajátos csönd borít be és tart fenn a létezésben. Az asztalomon nyíló virág csöndje egészen más, mint a tányér csöndje, amelybe állítottam. Mennyire más a cserépkályha csöndje! De más a bolthajtás csöndje, mint a padló csöndje. És más az üveg csöndje, mint a bútorok deszkáinak csöndje...

Ezeket a különböző csöndeket egybehallani sajátos belső tehetség kifejlesztésén múlik... Mindenesetre nem csak a formák és színek miatt nem szabad bizonyos dolgokat egymás mellé tenni, hanem sajátos és elütő csöndjük miatt sem.

A szavaknak is megvan a maguk csöndje. Ezt akkor érzem, amikor írok. A néma olvasásban ezek a csöndek jobban előtörnek. Hangzó beszédeimet leírva alig tudom elviselni. Miért van ez így? Mert leírva a szavak belső csöndjét is hallom, és ezek a különböző csöndek nem illenek egymás mellé. Ez mutatja, hogy nem lett volna szabad azt így mondani hangosan sem. Nemcsak a kegyelemben, a „lelki életben” van szemlélődés: az ember természeténél fogva szemlélődő, ha hagyják (és ha hagyja saját magát). Nemcsak a prédikációnak, hanem egyáltalán az emberi beszédnek egyfajta belső csöndből szabad csak a világra jönnie.

Rengeteget levelezek, különösen egyesekkel. Ez nemcsak azért kegyelem, mert a levelezés lényegében a szere-

tet költészete, hanem azért is, mert megtanít hallgatni a szavak csöndjét. Egyik testvérem levelét igen sokszor átolvasom, remek sorai mögött hallom és hallgatom a mélységet. Ha írok neki, szavaim általában mélységes csöndből bugyborékolnak elő, mint forrásból a víz, főleg ha nem eseményekről, nem másokról, hanem magamról írok.

Uram, Jézusom, Neked is szeretnék írni. Te viszont írtál nekem a Szentlélekben. Most kezdem értékelni a nem hangzó szentírásolvasást is. A Te leveled az számomra. Az Írások szentségének csendje sajátos csönd, más mint az Eucharisztiaé. Az Énekek énekét betűzőm héberből. Szótározom, kínlódom, de mégis gyönyörűségem találok benne. „Én a kedvesemé vagyok, a kedvesem az enyém.” (Én 6,8)

December 30.

Délután fél ötkor tartottam a bevezetést az elmélkedésbe. Azt kértem a novíciusoktól, hogy a mai nap legyen a hálaadásé, a holnapi a bűnbánaté, az új esztendő első napja pedig a kérésé.

Ma hálát adunk Isten kegyelmi adományaiért, melyekkel üdvösségünket munkálja. De ne csak az egészen nyilvánvaló jelekért adjak hálát, hanem mindenért, mert minden mögött Isten szeretete van. A „jó és rút időért” egyaránt hálát kell adni, mert Isten mindkettővel éltet. A helyett, hogy mindennek az értelmét igyekeznék kibogozni, szeressem Istent, aki mindent közreműködtet azok javára, akik szeretik Őt. Csak azt „vettem át” Istentől, amit meg is köszöntem. Mindent szeretnék átvenni. Úgy szeretném, ha hálaadásom felemelkedne egészen Szent Ferenc atyánk imádságának magasságáig: „Hálát adok Neked önmagadért”! És ha sikerülne az embereknek is köszönetet mondanom, hiszen úgy vagyok összerakva másokból.

Ez a lelkület termeli ki lelkemből az édes-keserű érzést: „*non sum dignus*” – itt folytathatom holnap Isten színe előtti hatalmas bűnvallomással és bocsánatkérés-sel. És ha megérem az új évet, mit kérjek? Ne akármit: a Szentlelket a magam, a rám bízottak és minden szerettem részére, és hűséget Hozzád, Istenem...

A bevezetés után kiléptem a folyosóra. A hatalmas üvegablakokon át láthattam az esti fényben fehérlő, havas belső udvart. Nagyon hideg van, a napokban mínusz huszonnyolc fokot is mértek. A novíciusok a quadrum kútjának rácsozatára felszereltek egy fenyőfát, melyet alulról világítanak meg: havas, és belülről ragyog.

Nagy a csönd. Az év végének csöndje, és még valami másé is: életem eljövendő, csendes, de nagy, engem örökre megjelölő eseményének a csöndje. Ez a szépség és ez a csönd sajátos szenvedést hordoz: Isten csöndje, békéje, szerelme és a testvéri szeretet a mennyei boldogság előíze itt a földön, de megoszthatatlan tapasztalat. Szent Ferenc atyánkról jegyezték fel – meg is van festve az ebédlőnkben –, hogy élete vége felé egy alkalommal édes hegedűszót hallott. Egy angyal hegedült neki, de Ferenc kérte, hogy hagyja abba, mert nem bírja elviselni ezt a gyönyörűséget. Velem nem ilyesmi történik – ez Ferencnek és a hozzá hasonló, egészen tiszta lelkeknek a története –, én csak egyszerűen attól szenvedek, hogy ezt a csöppnyi, szívem mélységeiből feltörő békességet, mely Istentől eredt, átszűrődött a teremtett világ dolgain, és összegyűlt végül a testvéri közösség csendjének kútjában, szeretném megosztani valakivel, de lehetetlen...

December 31.

Pár perc múlva ünnepélyes vecsernyét kezdünk az Isten Anyjának tiszteletére. Az év utolsó vecsernyéje. Fel-

öltöm a hófehér albát, az arany stólát és palástot... majd felhangzik a Szent Szűz ártatlan, gyönyörűséges éneke, a Magnificat, és száll a tömjén füstje. Milyen lesz az én utolsó vecsernyém?

Istenem! Köszönöm, hogy megteremtettél, hogy élhetek, hogy tudhatok Rólad! Az egész föld minden emberének minden nyomorúságával lépek eléd: könyörülj e békétlen világon! Megtestesülésed szent titkának örömevel vigasztald meg ezt a szegény, megvigasztalhatatlan és éppen ezért egyre agresszívebb emberiséget az új esztendőben. Áraszd ki kolostorunk csöppnyi békéjét sok-sok emberre!

Szilveszter este különös fáradság és álom száll a szememre, a szívemre és az egész testemre. Nem tudok éjfélig ébren maradni, de feleslegesnek is tartom. Csak Terád várva érdemes virrasztani, Uram, Jézus, csak Miattad érdemes felkelni ágyamból... Az éjszakai felkelések előképei a föltámadásnak, mert ott is, akkor is a Lélek szólít, és Jézusért kelek fel a porból.

De szép lesz az az éjszaka, amikor az invitatóriumot maguk a szeráfok kezdik: „*Krisztust, ki utolsó ellenségét, a halált is legyőzte, jöjjetek, imádjuk!*” Egyre bővül a kórus... micsoda találkozások! Egy új világ, melyben nem lesz unalom, nem lesz halál, nem lesz kísértés, nem lesz jelzésnélküliség a szeretetben, nem lesz fájdalom, gyász, nem lesznek félelmek, nem lesznek szorongató feladatok, nem lesz éjszaka, mert kél az örök Hajnal... Egy új világ, amelyben nem lesz halállal megjelölt idő, nem lesz öregedés, fáradás, elközömbösödés. Egy egészen új világ, amelyben Te, szerelmes Uram, Jézus, Te leszel a minden a mindenben.

Milyen jó lesz tudni, hogy mindenki ismer és szeret Téged, hogy végre mindenki megismerte megtestesülésed, kereszthalálod és föltámadásod szent titkait. Milyen jó lesz érezni a Te szeretetedet soha le nem nyugvó, személyes,

egészen személyes voltát. Az Énekek énekét énekelhetem egészen bátran, hiszen Szentlelkeddel akkorra már meg fogsz tisztítani engem... De jó lesz látni a kozmikus tavaszt, amikor a földből előbújnak az örökkévalóság virágai, amikor az isteni dicsőség fénye láthatóvá lesz minden létezőben. Vágyakozom a föltámadás után, de tudom, előbb még szenvednem kell Veled, én Uram, Jézusom.

Mi vár rám az új esztendőben? Mi vár a kolostorunkra? Mi vár szegény magyar népünkre? Mi vár az emberiségre? Te vagy az én személyes jövőm, Uram, Jézus, és kolostorunknak is Te vagy a jövője. Bárcsak tudnák az emberek mindnyájan, hogy egyedül Te vagy a jövőjük, az egyetlen és utolsó lehetőségük!

„Jézusom, hiszek Tebenned, mert örökké igazmondo vagy. Jézusom, remélek Tebenned, mert végtelenül hű és irgalmas vagy. Jézusom, mindenekfölött akarlak szeretni Téged, mert végtelenül jó és szeretetreméltó vagy.”

Valószínűtlen ez a békesség, amelyet szívembe és közösségünkbe adtál. Ezt nem érdemeltem meg. Valamire fel akarsz készíteni engem, érzem, de hogyan tudnék felkészülni arra, amit nem ismerek! Talán úgy, hogy szeretném átadni magamat Neked, Uram, Jézus.

Kérlek, fogadd el egészen értelmemet, hogy állandóan a Te gondolataid birtokában legyek! Kérlek, fogadd el akaratomat – ne engedj mást akarni, mint Téged és parancsaidat! Fogadd el emlékezőtehetségemet és fantáziámat, fogadd el szenvedélyeimet, lelkem ősi, általam sem ismert erőit, fogadd el és foglald le egész tudatalatti világot, szexualitásomat, érvényesülési vágyamat, sőt létfenntartásra irányuló ösztöneimet is! Fogadd el testemet, minden emberi kapcsolatomat, minden munkámat! Fogadj el engem magamat! Ámen.

Január 2.

A mai teológusok szerint minden szeretetben meglátjuk Isten arcát, a régiek, azok közül is a szentek viszont azt állítják, hogy ez igen ritka kegyelem. Én már csak nekik hiszek.

Különösen is a mai napon együtt ünnepelt Nagy Szent Vazulnak és Nazianzi Szent Gergelynek, akik egyszerre látták meg egymás szívében Isten arcát, és csak azután a másik arcát és legvégül saját arcukat. Az ő barátságuk tanúsítja, hogy ha a szeretet helyes sorrendjét betartjuk, helyreáll az ősi, Istentől akart rend Isten és ember, ember és ember között, s létrejön egy olyan, a földön alig ismert egység, mely már a mennyország kezdete.

Így vall erről Szent Gergely a matutinum második olvasmányában:

„Athénban úgy voltunk, mint egy folyónak két ága, amelyek közös hazai forrásból fakadtak, de a tudásvágyuk szétszakította őket, majd aztán egy akarat folytán, tudnillik Isten ösztönzésére, újra egyesültek. Akkoriban nemcsak magam vettem körül csodálattal az én nagy Vazulomat, mivel láttam erkölcsi komolyságát, érett és bölcs beszédét, hanem hasonló viselkedésre bírtam másokat is, akik kevésbé ismerték őt. Így sokan mások is megbecsülésükbe fogadták, mivel már hírből ismerték.

Mindennek mi lett az eredménye? Az, hogy így csaknem ő volt az egyetlen kivétel azok között, akik Athénba jöttek tanulni; mert nagyobb megbecsülésben részesült, mint ami a kezdő tanulóknak kijárt volna. Ez lett barátságunk bevezetője, kapcsola-

tunk gyűjtőszikrája. Így sebzett meg minket a kölcsönös szeretet.

Amikor idők múltával kölcsönös vonzalmunkat feltártuk egymás előtt, és azt is, hogy a filozófiáért lelkesedünk, akkor már mindene lettünk egymásnak: lakótársak, elválaszthatatlan barátok voltunk, egyetértettünk, egyformán gondolkodtunk, és napról napra forróbbá és erősebbé szóttuk egymás közt a szeretet szálait.

Egyforma tudásszomj vezetett bennünket, és – noha ez a féltékenység egyik legerősebb indítéka – mégis távol állt tőlünk az irigység, bár a vetélkedést nagyra tartottuk. Ez a kettőnk közötti versengés egyikünket sem emelte a másik fölé, mert mindegyikünk a másiknak engedte át az elsőséget, hiszen mindegyikünk sajátjának tartotta a másik dicsóságát.

Úgy tetszett, hogy egy lélek lakik kettőnkben, két testet éltetve egyszerre. Ha nem is lehet igazat adni azoknak, akik szerint a dolgok mind átjárják egymást, nekünk mégis nyugodtan elhiheti bárki, hogy mindketten egymásban és egymásnál éltünk.

Mindkettőnk munkája és törekvése egyformán az erényre irányult, hogy a jövődő reménységnek éljünk, és így felkészüljünk arra, hogy már halálunk előtt kiköltözzünk ebből a világból. Ezt tartottuk szem előtt életünk és minden cselekedetünk irányításában. Egyrészt az isteni parancsok útmutatását követtük, másrészt pedig egymást támogattuk erényeink tökéletesítésében. Talán nem tűnik elbizakodott beszédnek, ha

azt mondom: mi egymásnak szabályul és mértékül szolgáltunk a jónak a rossztól való megkülönböztetésében.

Az embereknek más és más nevük van, amelyet vagy szüleiktől kaptak, vagy maguk szereztek az életben tanúsított törekvéseik, illetve elért eredményeik alapján. Nekünk viszont az volt nagy dicsőségünk és nagy nevünk, hogy Krisztus-követők legyünk, és kereszténynek hívjanak minket.”

Kertünk forrásánál, a lourdes-i barlangtól nem messze van egy fenyőfa, mely két ágra szakadva kapaszkodik az égre. Gyökerei az éltető vizekbe nyúlnak – vágyai a mennybe.

Január 4.

Mínusz tizennégy fok van. Éjjel hatalmas köd volt, mára a fák fehér lombozatot kaptak, a kerítés rácsa pedig olyan, mintha vastag, hófehér csipkét varrtak volna rá. Kisütött a nap. Ez a menyasszonyként felöltöztetett, ünnepi világ egyszerűen csodálatosan szép.

Most olvastam *A szépség teológiája* c. francia nyelvű kötetben a következő mondatot: „A létezés és a semmi között nincs más létprincípium, mint a szentháromság.” Nyilvánvaló, hiszen nem egy személytelen, de nem is egy magányos istenség teremtette a világmindenséget, hanem a Szentháromság. Isten azonban nem ügyetlen művész, aki mindig elárulja magát, aki állandóan a közönség elé tárja végső alapelveit, legbenső működésmódját. A világ szentháromságos jellege nem szembetűnő, csak Jézus Krisztusban lett egyértelművé és nyilvánvalóvá. Azóta csak ebben a perspektívában, a hármasság ragyogásá-

ban szabadna szemlélni az életet és a halált, a történelmet és a kozmoszt, mert csak ebben tárul fel mindennek a végső értelme. Persze nem a logika számára, mert a felszínen nem jelenik meg, csak a mélyben, a létezés gyökerénél. A keresztény szemlélődés nem okoskodás, nem a valóság szétszedése és összerakása, hanem a Háromságos Fényben történő nézés. Annak felfedezése, hogy mivel a Szentháromság az anyagi és emberi világot fel akarja venni háromságos életébe, az ember környezetének, az anyagnak is szentháromságos gyökere és rendeltetése van. A háromságos hűség átragyog minden egyes hókristályon...

„Mi új eget és új földet várunk, mely az igazság otthona” – olvassuk Szent Péter apostol első levelében. Ez az új ég és új föld egyértelműen és áttetszően hordozza a szentháromságos eredet és a szentháromságos dicsőség jegyeit. De minden közösség eredete, hivatása, kibontakozása is szentháromságos. Ez persze csak akkor derül ki, ha a család, testvéri, baráti közösség minden tagja az Atya gyermekeként él, és testvérét Isten közvetlen ajándékának tekinti. Akkor csodálatosan megvalósul közöttük az egyetlen igazi létbeli esemény: a Pünkösd, csendesen, lángnyelvek és ekstázis nélkül, mégis életre szólóan. A családok és a szerzetesi közösségek akkor lépnek óriásit előre, ha tagjai a hűségen, a fogadalmon és az érzelmek áramlásán túl, mely csak emberségük pszichikai rétegét érinti, megtapasztalják, hogy létezésük legmélyén a Szentlélek árad közöttük. Ehhez olyan testvérek kellenek, akik megtanulták Szent Ágostontól, hogy a szeretetben mindig hárman vannak: a szerető, a szeretett és maga a Szeretet!

Uram, adj nekem hűséget Irántad, úgy ahogy megfogadtam az Egyház színe előtt. Szeretteimnek, Szentegyházadnak se kívánok mást – adj minden embernek hűséget! A haldoklóknak is adj hűséget: ki ne hagyjon

a hitük a rémülettől, mikor ezt a szép világot egy még szebb reményében örökre itt kell hagyniuk.

Január 5.

Születésnapom. Egyszerű szavakkal megköszönöm Neked, teremtő Istenem, a létezésemet, és Rád bízom magamat. Édesapámnak add meg az el nem múló élet dicsőségét, Édesanyámat vezesd a szentség útján, amen.

Január 6.

Végre megjött a hó. Vékony, de szép fehér takarót kapott a táj.

Ma este az ebédlői olvasmányból megragadott Avilai Szent Teréz: megy fel a lépcsőn, fent megpillantja a Gyermekek Jézust, aki így mutatkozik be: „Teréz Jézusa”, mire Teréz így: „Én meg Jézus Teréze vagyok.” Ezek a látomások nem is olyan rendkívüliek, mint vélénk! Hányszor csapódik be fantáziánkba vagy még inkább értelmünkbe hasonló kép! Kegyelem ez. Figyelni kellene rá! Hosszasan nézni és kezdeni imádkozni...

Tegnap egy család otthonát áldottam meg két novícius testvérrel. Egy szép és boldog fiatal családot láttunk. Három gyerek, a negyedik még csak rejtetten van jelen. Jó volt együtt lenni, nekem mégis különös felfedezés volt, hogy a két novíciust saját hivatásában erősítette meg.

A *socius* intézménye (vagyis hogy kettesével menjünk mindig ki a világba – a noviciátusban még gyakoroltuk) az idők folyamán jogi szabállyá merevedett, majd elmaradt, pedig bibliai, Szent Ferenc-i értelme van. Íme, ilyen szokásokat azonnal vissza lehetne venni a gyakorlatba. Nyilván van, amikor egyedül a pappal akarnak be-

szélni. Ez azonban ritka családi keretben. Ha két-három lelki testvér menne ki a családokhoz „megáldani” őket – vagyis Isten erejével jóváhagyni létezésüket, felbiztatni őket arra, hogy merjenek élni és szeretni, és bízniak Istenben –, kölcsönösen megerősödnének.

A mi kolostorunk nem a falaktól, a quadrumtól, a templomtól, a kerttől kolostor, hanem a testvérek közösségétől. A ferences kolostor nem egy helyben álló monasztérium, hanem Szent Ferenc és az első testvérek óta folytonos mozgásban lévő közösség: nappal az emberek között, éjjel Isten imáadásában.

Mikor hazaértünk, annyira fáradt voltam, hogy csak egy pillanatra térdeltem be a karácsonyfa apró éggőtől sejtelmesen fénylő éjszakai kápolnába. Köszönöm, Uram, a havat. Régóta vártam. Miért késlekedtél velem? Áldott légy a millió hópehelyért és azért az orrvérzést, mély alvást, tisztulást előidéző titokzatos testi-lelki hatásért, amelyet a hó testvér által viszel végbe bennem.

Január 7.

Ami kegyelem (Istentől kapott ajándék, ami igazán az öröm forrása) az életünkben, az mindig feladat is. Minél nagyobb kegyelem, annál nagyobb feladat. Talán érthetetlen ez, de így van. Maga a szerzetesi élet is ilyen. A fogadalmakban látszatra mi adunk Istennek valamit, önmagunkat, valójában azonban Ő ajándékoz meg bennünket saját magával, önmagunkkal és a testvérekkel is.

A szüzesség a szexualitás egyik legszebb és legteljesebb megoldása, mert teljes önátadás. Szent Pál karizmának: rendkívüli, isteni ajándéknak nevezi. Ez az ajándék nemcsak a szerzeteseké, Isten ezt az ajándékot ajánlja fel minden fiatalnak a házasságig és a házasságban is, amikor férj és feleség távol vannak egymástól. A tiszta élet

nemcsak a szerzetesek kizárólagos ajándéka! Mit is akar Isten ezáltal ajándékozni nekünk? Belső csöndességet, tiszta látást, hallást, tapintást, erőt, bensőségességet, s végül is önmagát, hiszen az örökkévalóságban Ő lesz minden a mindenben. Ezt elővételezi a tisztaság!

A szegénység „lelki”. Ez a jelző nem azt akarja mondani, hogy plátói, vagyis nem materiális, hanem arra utal, hogy a Szentlélekben, a Szentlélek hatására kell szegénynyé válni, ami azt jelenti, hogy Jézus Krisztus és lelkem közé semmi sem állhat. Harcot követel ez a magatartás és szüntelen exodust (kivonulást) a kevélység és a bírvágy által épített puha fészekből.

Az engedelmség kapcsán az akaratot szokták elsősorban emlegetni, vagyis hogy Isten akaratának keresése végett alávetem akaratomat a törvényes előljárom akaratának mindabban, ami nem bűn és nincs ellenére lelkiismeretemnek (ez utóbbi csak azt jelenti, hogy számomra bűn lenne vagy a bűn felé vinne, ha ezt és ezt megtenném). Szent Ferenc atyánk ennél többet akart: áttetsző életet! Az egész testvéri közösség előtt legyen életem átlátszó. Mire jó ez? Arra, hogy Isten akaratát könnyebben felismerjem, mert zavaros szándékaim, útjaim elterelnének tőle.

Ebben az ajándékozásban is Isten az, aki valójában megajándékoz, mert olyan békességet ad, és akkora hatalmat, hogy az enyém lehet az egész föld, hiszen a föld a szelídeké lesz.

A háromkirályok ajándékaiban ezt szemlélem:

Az arany a szüzességet, a tömjén az engedelmes akaratot, a mirha a szegénységet jelenti. Aztán kiderül, hogy mindezeket Isten adta nekem önmagával együtt. Az a sokak által érthetetlen „szent csere”, amelyet annyiszor emleget a liturgia (főleg a karácsonyi), számomra összefoglalja egész hitemet, szerzetesi életemet, legbensőbb szeretetemet. Ezekben az ajándékokban saját magamat

szeretném Neked adni, Uram, de Te végtelen nagylelkűségben Magadat adod nekem.

Január 8.

Ma, vasárnap ünnepeljük Vízkereszt ünnepét, Urunk Epifániáját.

Izajás úgy látja Sion hegyét, amely Izrael képe, hogy beragyogja a fölkelő nap. A völgyekben (vagyis a pogány nemzeteknél) még sötétség van, de Izraelben ragyog a teljes nap. Ez az Egyház, az „egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyház” képe. Ez az egyértelmű ragyogás nem azt jelenti, hogy nincs benne szemét, rom, visszatetsző avíttóság! Az Egyházban egyértelműen ragyog az evangéliumi tanítás, a kinyilatkoztatás. A dogmák felszabadítanak. Ha olyan keresztényekkel beszélek, akik gyűlölik a dogmákat, mindegyikről kiderül, hogy zavaros fejű, saját dogmái vannak, de azok össze sem mérhetőek az Egyház dogmáival, melyek sokszor egy „műszóval” egyszerre több Jézusi kijelentést foglalnak össze és védenek meg az emberi vélekedéstől (mint például a 'Szentháromság' szó, amely ebben a formában egyáltalán nem található meg a Szentírásban, de egyértelműen kiolvasható belőle). A dogmák nem megkötöznek, hanem éppen ellenkezőleg: felszabadítanak, mint ahogy a külvilág szigorú fizikai törvényei sem kötik gúzsba szabadságomat, hanem védik. (Mi lenne, ha fakultatívvá válna a gravitációs erő?) Ebben a romlott, mindent relativizáló ál-liberalizmusban még inkább megváltás az emberi szellem számára Isten kinyilatkoztatott szavának szabatos megfogalmazása és megvallása.

Ezt az egyértelmű ragyogást mindennél többre tartom, és láthatnék akármilyen botrányokat a katolikus Egyházban, és találkozhatnék folttalan és szeretettől

lángoló eretnek csoportokkal – nem állnék be közéjük! A naptól megvilágított Sion hegye jelenti számomra azt a meg nem alkuvó erkölcsi értékrendet, amelyet a katolikus Egyház hirdet, és napjainkban II. János Pál pápa védelmez. Minden más felekezetben elvi szinten is engedékenységet, megalkuvásokat látok (újracházasodások, házasság előtti nemi élet stb.). Ezek az engedékenységek az emberiség jegyében jönnek létre, de elárulják az embert, sötétségbe, a halál völgyeibe taszítják.

Az Úr világossága az Egyházban leginkább a szent Eucharisztia által, a Jelenlét szentsége által valósul meg. Micsoda világosság! Ezt a Szentséget semmiért nem adnám oda! Az isteni gyöngédségnek ezt a soha ki nem fogyó jelét semmiért sem cserélném el! Köszönöm, Uram, hogy a Sionon lakhatom, a Te szent Hegyeden, melynek Te vagy a világossága. Bárcsak megindulnának a pogány nemzetek, vonzódva e szelíd fényhez! Jöjjön el a Te országod! Ámen.

Január 9.

Ha valaki végigjárja termeinket, a két kápolnát és a refektóriumot, nem sok új dolgot talál benne. Nem vagyok már híve a nagy söpréseknek. Ez a szegénység ellen is lenne. Hogy is írta Eccleston, a Rend angol krónikása? Valahogy így: Vilmos provinciális a szegénység iránti lángoló szeretettől hajtva leromboltatta a kőkolostort, amit felajánlottak nekünk, és vályogból újat építtetett, kidobatta a másoktól kapott bútorokat tisztán a szent szegénység iránti tiszteletből, és gyalulatlan fából készíttetett újakat mérhetetlen sok pénzért...

Ezek a negyvenéves kommunista rombolás után még itt talált tárgyak és az Esztergomból hozottak nemzedékeket kötnek össze. A szentélyben a pulpitus igaz,

hogy barokk stílusú, mely nem teszi lehetővé, hogy gyékényt és farönköt tegyünk eléje, s hogy az ősi, térdeplő testhelyzet helyett bevezessük a „guggolást” a nyugaton divatos, sámedliszerű „guggolódeszkákkal” – de ez előtt a pulpitus előtt évszázadok óta álltak novíciusok izgulva, hogy sikerül-e a közösség előtt első éneklésük. Ártatlan arcukat ugyanígy megvilágította a mécses, és ugyanígy betűzték a hatalmas kottákat, a kisebb termetűek ágaszkodva, mint ma. A félhomályban mintha sejteni lehetne jelenlétüket. Ők is magyarok voltak, de deákul kellett énekelniük. Már csak irántuk való szeretetből is éneklünk latin antifónákat és himnuszokat mi is. Mennyi megsejtes, megérzés, megvilágosodás történhetett e körül a pulpitus körül! Kicsi, állandósított Pünkösöd színhelye volt, és az is marad ez a tér. Nemzedékek hosszú sora tanult itt belső fegyelmet, tartást, amely nélkül az Isten dicsérete nem más, mint vallásos érzelmeskedés. Most már az ő istendicséretük tökéletes, szeretettel nézik a XX. század végi kis testvéreiket, és imádkoznak értük, hogy szívükben felgyulladjon az Isten iránti szerelem, hogy tartsanak ki, hogy meg ne tántorodjanak, hogy Isten abszolút primátusa megvalósuljon lelkükben.

Nem halmozzuk fel a régi tárgyakat! Elengedjük őket a minden test útjain, mely a felbomlás és a pusztulás útja, de megbecsüljük azokat a tárgyakat, amelyek kitartanak mellettünk. Van a tárgyaknak is hűségük. Meglepetve látom, hogy egy-egy tárgy minden változást átvészelve „ragaszkodik” hozzám, hozzánk. Ilyen az nagy cseréptál, amelyet itt találtunk negyven év után. Alaposan megkopott már, de épséges, kenyeret vagy gyümölcsöt szolgálunk fel benne. Olyan nagy, hogy a kisebb termetű novíciusoknak kitért karral kell ölükbe venni és vinni körbe a testvérekhez, hogy vegyenek belőle. Szépek ezek a kitért karok, amelyek kenyérrel telt cseréptálat ölelnek. Az igazi testvériség képe Szent Ferenc atyánk sze-

Ez előtt a pulpitus előtt évszázadok óta álltak novíciusok izgulva, hogy sikerül-e a közösség előtt első éneklésük. Ártatlan arcukat ugyanígy megvilágította a mécses, és ugyanígy betűzték a hatalmas kottákat, mint ma.

rint, aki Regulájában így ír: „Ha az anya táplálja és szereti test szerinti fiát, milyen gondos szeretettel kell kinek-kinek szeretnie lélek szerinti testvérét.” (RB 6,8)

Ma is érvényben van a szabály, hogy ha valaki ösztetör egy tárgyat, például egy tányért, jelentenie kell ezt előjárójának. Ha ilyenkor mentegeti magát a novícius testvér, kizárólag csak sületlenséget tud mondani: például, hogy „nem készakarva” tette (még csak az hiányzott volna!), vagy hogy nem tehet róla, kicsúszott a kezéből. Már hogynem tehetne róla? Mindannyian felelősek vagyunk a dolgokért, akkor is, ha „véletlenül” történik velük valami. Az emberi szeretet (odafigyelés, törődés, felelősség) itt kezdődik, nem az élőlények világánál (ott a felelőtlenesség már félelmetes mértéket ölthet!). Az emberi szeretet az élettelen dolgokra is kiterjed, mert nincs két lelkünk. Ha az élettelen világgal agresszívek, felelőtlenek vagyunk, előbb-utóbb az élővilággal is így fogunk bánni. A tárgyakkal szemben mutatkozó agresszivitás visszaüt az élővilágra és magára az emberre is. Micsoda óriási küzdelmet jelent felelőssé tenni egyik-másik novíciust egy cserép virágért! De ha egy kis virágra képtelen figyelni, akkor hogyan fog vigyázni a Krisztus drága, szent vérén megváltott lelkekre?

Január 10.

Sötét este van, de ablakomból kihajolva látom, hogy hatalmas pelyhekben hull a hó. Hószagú, hideg az éjszaka. A források szakadatlanul csobognak, kis tavunk lent a kertben még nem fagyott be.

Ebéd után a novíciusokkal kimentem a kolostor alatti részre. Hógolyózás, vidámság! A látványt azonban nem tudtam velük megosztani. Bizonyára ők is látták, amit én, de nem úgy. Egyszerűen eksztázisba ejt a havas táj és

a szakadó hóesés. A szépség látványa mindig leírhatatlan és megoszthatatlan élmény, már csak azért is, mert mindenki másképp fogékony rá. Meg vagyok győződve arról, hogy én jóval az átlagon felül, szinte sebezhetően érzékeny vagyok rá, és mindig valamiféle belső kényszer hajt, hogy rögzítsem magamnak a rögzíthetetlen látványt.

Milyen jó ez a téli színelvonás, a sokszínűség után a fehér és szürke különböző árnyalatai, mintegy pihentetése a szemnek. Milyen jó, hogy semmiféle hatalom, egyetlen diktatúra sem képes elcsúfítani az évszakokat vagy a csillagok ragyogását! Még az igaztalanul bebörtönzött vagy kényszermunkára ítélt foglyoknak is vigasztalást nyújthatott a szögesdrót mögött a fölkelő és lenyugvó nap, a gerle bűgása vagy a pacsirta éneke.

Nincs más magyarázat a szépségre, mint hogy az az Isten dicsősége, mellyel telve van az ég és a föld. A jóság, az igazság és a szeretet mind hasonló élményt ad, mint a szépség, mert mindháromnak a forrása a Szentháromság Isten, akiben a szépség nyilvánvalóan azonos a jósággal, az igazsággal és a szeretettel, és mindez azonos isteni lényegével. A teremtésben millió színben tündököl az isteni Forrás egyetlen valósága. A bűnbeesett emberben viszont megromlott a tiszta látás képessége: számára a világ kusza és rendezetlen, fárasztóan bonyolult és zavaros. Csak a hit adja vissza a tiszta látást, amely képes az Ősforrás egyetlenségében és mégis Hármasságában nézni mindent. A Szentháromságban minden „közös”, csak az isteni személyek nem. Minden egyszerre az Atyáé és a Fiúé is, és ez a 'minden' nem valamit, hanem magát a Szentlelket jelöli, aki közöttük áramlik.

Miért van az, hogy nagy élményeinket azonnal szeretnénk megosztani szeretteinkkel? Valószínűleg azért, mert a szépség szemlélése interperszonális esemény, és csak akkor lesz igazán teljes, ha megoszthatjuk valakivel. A legteljesebb megosztás két személy között valósulhat

meg, mert az így közössé vált élmény nem más, mint a szeretetről szerzett igaz tapasztalat, melynek gyümölcsét azután továbbadják másoknak. A világban látható isteni dicsőség csak két szempárral fogható fel úgy-ahogy. Egyetlen szempár csak akkor fogja fel ezt a ragyogást, ha annak a jelenlétében nézi, akit a lelke szeret. Nagy titkok ezek, és megállapításaim nem a logikai gondolkodásból, hanem valamiféle tapasztalati evidenciából merítik igazságtartalmukat, mely tapasztalat bizonyos utakat kijelöl nekem a gondolkodás és az élet számára.

A kompletórium, amelyet egy szál gyertya fényénél énekeltünk, a téli kápolnában tompábban is meg teltebben is hangzott. A hó szigetelő, takaró hatása még itt bent is érvényesül. A tabernákulum piros mécsese olyan, mint egy áttetsző, vérrel teli, dobogó szív. A kerengő, melynek bolthajtásos nyílásai üveggel vannak borítva (most már szigetelve), titokzatos fényekkel van barázdálva. Mintha földöntúli lények járkálnának itt is, ott is. Mint egy vízbe merült világban, felülről jön valami sárgás fény, mely az utcáról vetődik fel, és csapódik be a belső kertbe. Kis, örökzöld bokrok roskadoznak a hó alatt, a kút is fehér párnás bevonatot kapott. Az egész quadrum, amely négyszög alakú alaprajzával, „kapuival”, kútjával a mennyei Jeruzsálem előképe, bár csak rejtetten, de az eljövendő szépségből hordoz valamit. Mióta a noviciátus újra ideköltözött, az imádság kezdi átjárni a falakat, lemosni a teret, beragyogni még az éjszakákat is. Ahogy a hó hull, úgy hull Isten kegyelmi adománya állandóan minden testvérrre. A kolostor környezete is egyre tisztul. Élet, titokzatos szellemi élet merészkedik elő a roppant kőtoronyból, a boltívek hajlataiból, a kripta közeléből, a templom küszöbéből.

Isten nemcsak látható világot, hanem láthatatlant is teremtett. Ez a láthatatlan világ ennek az egyetlen teremtésnek a része. Nincs távol, és nem másutt van. Angyalok

és üdvözültek milliárdjai velünk együtt imádják az Örök-
kévalót. Ha valaki hátulról néz engem, a tarkómról meg-
érezem. Nem így, de valamiképpen mégis hasonló módon
érezem magamon az angyalok és a szentek tekintetét. Ők,
akik szüntelenül szemlélik Jézus Atyjának arcát, énreám
is figyelnek. Ez a figyelés, ez a nézés „érezhető”, de nem ér-
zékeim, hanem a hit bizonyosságában eltöltött évtizedek
gyümölcseként kifejlődő hitérzék által. Valahol a kárho-
zat is itt kavarog rémséges örök mélységeivel, de egyre
távolodik... Ez a kolostor hatalmas ördögi támadásoknak
volt kitéve. A közösséget ide-oda rángatta az ördög, de
végre távozott. Most az Üdvözítő gyógyít minket, áldott
kezével bekötözi sebeinket és olajat önt bele: vagyis szent
Eucharisziájával és Szentlelkével táplál.

Fordul az éjszaka. Álomosság vesz erőt rajtam. A
novíciusok valószínűleg már mind alszanak. Engedélyt
adtam nekik a korábbi lefekvésre; látom, kifárasztotta
őket a tanulás, a Karácsony utáni csönd, és elringatta
őket a kompletórium áldott dallama.

Valaki azt mondta előljárómnak: nem látszik, hogy
a noviciátus visszajött Szécsénybe. Ám az sem látszik,
hogy Jézus Krisztus jelen van az Oltáriszentségben a
szécsényi templom tabernákulumában. A Lélekben imá-
dók ugyanilyen észrevétlen módon vannak jelen. Évtize-
dek küzdelme, áldozata, imádsága kell, míg a város ezt
érezkeli. Nem vagyok plébános, se káplán, a novíciusok
pedig nem arra valók, hogy pasztoráljanak. Ez súlyos
szereptévesztés lenne. Életünkkel kell elsősorban hirdetni
az evangéliumot, de ezt nem érzékelik a vallásos tömegek
sem, csak azok, akiknek már semmi másuk nincsen, és
senkijük sincs, csak egyedül az Isten. Nem az a mi hivatá-
sunk, hogy eredményességre, láthatóságra, mérhetőségre
törjünk. Mi éljünk Jézus Krisztusban elrejtett életet a vilá-
gért, és szolgáljuk testvéreinket! Legyen ez a kolostor ala-
bástromedény telve nárdusolajjal, amelyet egyszer majd

az Úr lábára öntenek vigasztalására. „Szegények mindig lesznek veletek, de én nem leszek mindig veletek.”

Egyébként gondunk van a szegényekre is. A novíciusnak meg kell tanulnia, hogy elsősorban az Úrra legyen gondja, hogy ha majd kilép a kolostorból, akkor is Urát keresse mindenütt: a szegényekben is. Egyik örökfogadalmas testvérünknek különös karizmája ez, és mi magunk is néhány szegénnyel mindennapi kapcsolatban vagyunk. Például az idős Mária nénivel, aki ferences nővéreinknél lakik. Az utóbbi időben igen legyengült. Egyre zavarosabb a beszédje, de jelenlétem mindig mosolyt csal ki arcára. Egy szem fogával, mosolygós arcával valami olyan ártatlanságban ragyog, hogy a ruhája szegélyét sem vagyok méltó megérinteni. Lehet, hogy nemsokára átlépi a két világ küszöbét, és a láthatóból a láthatatlanba megy. Sokat szenvedett, unokáit ő nevelte, megviselte gyöngé kis testét az élet sok-sok szenvedése. A múltkor a nővérek kápolnájában miséztem. Ahogy Mária néni mondta: „Uram, nem vagyok én méltó, hogy hajlékomba jöjj” – elszégyelltem magamat, és elfogott a vágy, hogy mindent elhagyva szentté legyek... Szemem előtt esni kezdett a hó, de nem is a hó, hanem az ostyák: mindazok az ostyák, amelyeket valaha láttam, magamhoz vettem vagy a híveknek kiosztottam. Áldott, égből hulló, drága Manna! Hófürgetege Isten gyöngéd szeretetének, temesd be életemet fehér takaróddal!

Január 11.

Kandid testvér mindjárt az első napokban tévedhetetlenül megmondja: ez vagy az a testvér nem való szerzetesnek. Például kér valamit tőle, és az „elfelejti”. Mi, fiatalabbak (és nevelők) sokszor elbonyolítjuk a dolgot: valami túlkomplikált ideológia dolgozhat bennünk, az-

tán hagyjuk-hagyjuk a nem ide valókat, és beletelik öthat év, mire maguktól is rájönnek, hogy nem itt van a helyük (ám addigra egyik-másik mérhetetlen sok kárt okoz). Kandid testvérnek mindig igaza van. Nem tulajdonságokat lát, mert akkor nekünk lenne igazunk, akik várunk, hanem magát az embert, aki nem rosszabb, mint a többi, csak egyszerűen nem ide való. Valójában én is látom, de még nincs bennem a szentek és a tiszta lelkek merészsége. Kandid felbátorít. Végül is nemcsak itt lehet Istennek szolgálni, a világban is szentségre van hivatva a keresztény.

Ma olvastam a szentmisében az evangéliumban: „Hajnal felé, amikor még sötét volt, fölkelt (Jézus) és kiment egy magányos helyre, hogy ott imádkozzék.” (Mk 1,35) Másutt azt olvashatom, hogy estefelé és az egész éjszakát imádságban töltötte. Nem romantikus érzések vezették a hajnal, az este és az éjszaka felé, hanem az, hogy egész nap szakadatlanul tanított és gyógyított, úgyhogy „még enni sem maradt ideje”. Mégis, ez az elfoglalt, „zsúfolt programú” Jézus tudott időt szakítani az imádságra. Nem hivatkozhatok ezután elfoglaltságra! Ott van az éjszaka! Ha nem Istentől, az Atyától jövök minden reggel, és nem hozzá megyek minden este, akkor szó sem lehet pasztorációról: zavaros motívumok által mozgatott állandó aktivitás, üres futkosás az, nem papi élet; ház, amelyet nem sziklára építettem, és a viharban össze fog dőlni.

Láttam szerzetesi és papi életeket összedőlni. Az ok mindig ugyanaz: az imádság elhanyagolása. Magiszterem mesélte, hogy az ötvenes években Esztergomban egy pap rendtag aposztatált. Amikor csomagolt, hogy elhagyja a kolostort, magiszterem bement hozzá, és megkérdezte, mi is valójában az oka annak, hogy idejutott. Erre ő kihúzott egy alsó fiókot az íróasztalán, benne ott porosodott a breviárium. – Ez az oka: nem imádkoztam – mondta. (Az további félelmetes kérdésként mered elém,

hogyan engedhette meg a gvardiánja, hogy hiányozzék a zsolozsmáról.)

Óriási bomlás kezdete, amikor pasztorációra hivatkozva nem érünk rá imádkozni! Ez kilencvenkilenc százalékban szemérmetlen, ocsmány és romboló hazugság! Mi történne, ha zsolozsmaidőben a lelki beszélgetést mondjuk tizenöt percre megszakítanánk, és vagy meghívnánk az illetőt is, hogy velünk imádkozzék, vagy azt mondanánk neki – ha a zsolozsma a klauzúrában van –, hogy most elmegyünk imádkozni érte, ő is imádkozzék, és utána folytatjuk? Ha utána ebéd jön, akkor az ebéd elmaradhat. Nem halunk éhen. A gyakorlat, sajnos, éppen a fordítottja: a pasztoráció belenyúlik ebbe a tizenöt percbé, de ebédre már ott vagyunk, ha lehet, elkésve, hogy rövid imával és tovább maradva kiadósabban táplálkozhassunk a maradékból. Persze a zsolozsma sem minden. Ha nem a személyes imádság melegébe szól bele a zsolozsma, akkor csupa szétszórtság lesz az egész; és ha az egyéni ima nem a szent szövegből, a szent zsolozsmából táplálkozik, elposványosodik, elveszíti egyetemes és üdösségtörténeti jellegét.

Az Úr Jézus vissza sem ment oda, ahonnét eljött, hanem így szólt: „Tovább kell mennünk a szomszédos helységekbe, hogy ott is hirdessem az igét, hiszen ezért jöttem!” (Mk 1,38). Szent Ferenc atyánk ezt is szó szerint követte! Az a barát, akit nem lehet disponálni, vagy aki évekig gyászolja, hogy ide vagy oda helyezték, nem ferences! (Talán a „stabilitas loci” fogadalmát kellett volna letennie egy monasztikus rendben.) Azt sem akarom, hogy hívek tartozzanak hozzám születésüktől a halálukig. A püspökhöz, a plébánosokhoz tartoznak így, én azonban vándorprédikátor vagyok, akit Isten vetni küldött, nem öntözni, s főleg nem aratni. Ha egy helyezés alkalmával nem szedem azonnal a sátorfámat, ha kötődöm helyhez, személyekhez, nem vagyok igazán kisebb testvér, mert a

kisebb testvéri élet mélystruktúrája az EXODUS, örömteli kivonulás, melyben ott van a mindent elhagyás, és ott van az Isten akaratának egyedüli keresése.

Mégis legmélyebben az érintett meg a mai evangéliumból, hogy Jézus – aki mindig az Atya színe előtt áll – időt szakít arra, hogy órákat legyen egyedül az Atyával. Hát akkor mennyivel inkább meg kell ezt nekem tennem! Ellenkező esetben előbb-utóbb igehirdetésem színvonala esik (szavaimnak elvész az erkölcsi hitele, az evangélium üzenete hamisan csengővé és üressé válik, s puszta ideológiává silányul a számban), s előbb-utóbb a rámbízottak sínylik meg, ha nem szomjazom az élő Isten után. Egy kolostort ez az elementáris szomjúság tesz kolostorrá. Ha tíz testvérből csak három jut el erre, minden meg van mentve, csak legyenek közösségben egymással, csak igyekezzenek a Regulát betartani! Ez a szomjúság ragályos: el lehet kapni egymástól, mert vonzó. Láttam Istenre szomjas szerzeteseket (nem sokat!), azóta a puszta rájuk gondolás is kegyelem.

Egy idehirdetőt, tanítót azonnal le lehet mérni azon, hogyan él otthon a plébániáján vagy a kolostorban. Minket, papokat, ugyancsak megkísért a verbalitás ördöge: rengeteget beszélünk a csendről, de csendben nem vagyunk; a fiatalok csoportjait elcsöndesítjük, de mi magunkban soha el nem csöndesedünk; tanítjuk az elmélkedést, de mi magunk alig elmélkedünk. Van, aki egyebet sem tesz, mint megimádkoztatja a fiatalokat meg az öregeket, de ő nem vonul vissza imádkozni. Állandóan hirdeti a szentségimádás fontosságát, de nem látni soha a kápolnában.

Istenem, ments meg engem és testvéri közösségünket ezektől az egyéni és kollektív hazugságoktól! Uram, Jézus, adj nekem abból az Isten utáni szomjúságból, mely Téged arra vezetett, hogy hajnalban és késő éjszakákon át az Atya elé állj egy csendes helyen, és imádd őt szíved

mélyéből! Add meg nekem, Jézusom, a Te imádságnak a lelkét, aztán küldj, ahová akarsz, adj olyan feladatot, amelyet akarsz!

Tovább havazik. A kertünkben eltűnt minden rendtelenség, a hó eltakart mindent. Szeretni akarom a lélek téli korszakait: kifelé semmi változás nem látszik, létem gyökerei azonban az élő vizekig leérnek. Az érlelődés ideje ez. Az elvetett magok, a virághagymák a földben és a fák gyökerei lent a mélyben most télen mintha semmit sem csinálnának. Nem látszik napjaik eredményessége, de majd eljön egy nap a meleg szél, kipattannak a rügyek, és megmozdul a virághagyma, és az a sok-sok felhalmozott energia zöldbe és virágpompába öltözteti a tájat. A napi szemlélődés, visszavonulás is ilyen rejtett, csöndes időszak. Közvetlenül nincs is haszna (ezért hagyják el sokan, és valami „hasznosabb” dologba fognak) – de hiszen a szeretetnek sincs haszna... A létezés, az élet több, mint a birtoklás, az együttlétezés a létezés kiteljesedése, a mennyország csendes, de boldog kezdete. Az Úr Jézus harminc évig készülődött, hogy hirdesse Isten Országát. A szerzetesnek is harminc év csendje kellene legalább. Most látom, hogy túl hamar és túl sokat kellett beszélnem.

Istenem, takard be életemet irgalmad ártatlan-fehér havával, és járd át lelkem földjét éltető vizeddel, hogy majd ha tavaszodik bennem a Szentlélek Napjának melegére, olyan legyen a lelkem, mint egy májusi-júniusi kert, melynek fáí között Te jársz-kelsz!

Január 12.

Ma délután visszajött csomagjaiért a tegnap eltávozott novícius testvér. Békében ment el. Istenem, vigyázz rá! Nyilatkoztasd ki neki, hogy a világban is szentül kell élnie. Nem okvetlenül a több és a kevesebb áll egymás-

sal szemben, ha összemérjük a szerzetes és a világi keresztény életét, hanem a másfajta hivatás, a másféle út az egyetlen Úton belül.

Régóta kínzott a kérdés: Elég-e a szerzetességhez a megtérés? Ha elég, akkor miért van az, hogy megtért valaki, mégsem lesz belőle jó szerzetes? Ha nem elég, hanem ezenfelül még valami más is kell hozzá, akkor a szerzetesség útja evangéliumi út-e egyáltalán? Hiszen Jézus mindenkitől csak ezt kéri: „Beteljesedett az idő: közel van Isten országa. Térjetekek meg és higgyeteket az üdvösség jó hírében.” (Mk 1,15) A válasz ennek a testvérnek az elmenetelével lett világossá számomra: Igen, elég megtérni, de nem elég akárhogy megtérni. Másképp tért meg Krisztushoz Lévi és másképp Mária Magdolna, másképp János evangelista és másképp a jobb lator, másképp a kis normandiai lány, Lisieux-i Teréz és ismét másképp egy négygyerekes családapa. Megtérésükből tanulhatok, de ahhoz, hogy a Kisebbségi Testvérek Rendjének tagja legyek, az én Istenhez való téréssemnek, odafordulásomnak Szent Ferencéhez hasonlónak kell lennie! Ha egyszer örökfogadalommal elköteleztem magamat Szent Ferenc Rendjében, akkor a Szent Ferenc-féle megtérés lett az üdvösségem útja, s ez többé nem fakultatív út! Nemde Szent Pál is írja: „Legyetek követőim, amint én Krisztusé.” (Amikor korholja a korintusiakat, hogy az egyik Péterrel tart, a másik Apollóval, nem azt kifogásolja, hogy megtérésük és szentségük típusában találtak más-más mintát, hanem hogy pártoskodnak.)

A szerzetesség nem ráadás a keresztségre, hanem a keresztségi kegyelem sajátos, egy bizonyos fajta kibontakozása. Így előfordulhat, hogy egészen jó, erkölcsös és tehetséges ifjakat arra kell rávezetnünk, hogy nem itt van megtérésüknek a helye, hanem úgy is meg lehet térni, szentté lehet lenni, hogy udvarol egy kislánynak és feleségül veszi, vagy pedig szemináriumba lép, és egyházmegegyés pap lesz belőle.

Január 13.

Kemény télre ébredtünk, de tiszta az ég, és süt a nap. Ilyenkor gondolkodásom is tisztább. A laudes, a mise és az utána következő teljes csendben elfogyasztott böjtös reggeli, az ágybevetés, a szellőztetés mind abban a békeségben zajlik, amelyet az éjszakai imaóra emléke hagy a lélekben. Aki rendszeresen imádkozik éjszaka, megjelölt lesz pszichéjében és testében is az Úr békességével.

Ma reggel a Zsidókhöz írt levélből felolvasott részlet éppen a matutinum invitatóriumának egyik részét idézi és fejtegeti:

„Akkor léptünk be a nyugalomba, amikor hívökké lettünk. Azt mondja ugyanis [az Úr]: »Ezért megesküdtem haragomban, bizony nem mennek be az én nyugalomba.« Hátra van tehát, hogy némelyek még bejussanak. Ezért innét kijelölt egy napot, egy »má«-t. Dávid által ugyanis annyi idő múltán azt mondja, mint föntebb: »Bárcsak hallgatnátok ma az ő szavára: meg ne keményítsétek szíveteket!« Ha Józsué megszerezte volna nekik a nyugalmat, nem szólt volna később egy másik napról. Ezért marad meg a szombati nyugalom Isten népe számára. Aki ugyanis belép az ő nyugalomába, az abbahagyja munkáját, mint Isten a magáét. Iparkodjunk tehát bejutni abba nyugalomba, hogy valaki a hitetlenségnek ugyanabba a bűnébe ne essék.”

(Zsid 4,3–11)

A Teremtés könyve szerint csak Istennek van sabbatja (nyugalma). Ez jelenti az Ő benső létmódját: a

világtól teljesen független, örök, belső ünnepet a Szentháromságban. A látható, teremtett világból csak az embert hívta meg az Ő nyugalomába. Izrael, amikor a sabbatot ünnepli, a legmélyebb isteni üzenetben remél és a legmélyebb isteni titkokat ízleli. A növények és állatok a maguk egyediségében nem kaptak meghívást ebbe a nyugalomba. Mi is akkor a sabbat? Rendíthetetlen, örök és személyes együttlét a Szentháromság Istennel, ugyanakkor minden tevékenység beszüntetése.

A hittől megvilágosított értelem akkor megy be Isten nyugalomába, amikor többé már semmi titkot nem von kétségbe, sőt, az egész kinyilatkoztatás lesz számára a valóság. A világ és saját életének külső-belső eseményei csupán napi és mulandó események. Nem ezek adják meg élete értelmét, nem ezek világítják meg előtte a történelem és kozmosz végső okát és célját, hanem a kinyilatkoztatás ad ezeknek értelmet. Az értelem ekkor elpihen, megnyugszik Istenben. Hogy ez nem tunyaság, hanem valami hasonlíthatatlanul termékenyebb aktivitás, mint amit azelőtt tett, azt maga az élet igazolja. Az értelem szemlélni kezdi Istent szentháromságos életében. Az Oltáriszentségben jelenlevő, föltámadt Krisztus lesz térbeli és időbeli igazodási pontom. A hit fényével mérek le és ítélek meg mindent. Az a végtelen égbolt boldogít, amelyet a kinyilatkoztatott isteni üdvösségterv tár elém, például az Efezusi levélben:

„Tudtunkra adta ugyanis jóságos tetszése szerint akaratának titkát, amellyel elhatározta, hogy az idők teljességével Krisztusban mint Főben foglaljon össze mindent, ami a mennyben és földön van. Benne vagyunk hivatva az örökségre, melyre annak végzése szerint lettünk rendelve, aki mindent akaratának szabad elhatározása szerint cselekszik.”

(Ef 1,8-11)

Az akarat akkor lép be Isten nyugalmába, amikor egyedül és mindig Istent akarja. Még a jó dolgokat, a valóságos tevékenységeket vagy az Istennek szentelt életformát sem akarja önmagában, és nem lendíti ki sem kudarc, sem pedig hiú dicsőség. Az akarat ekkor abbahagy minden eddigi tevékenységet. Ez nem azt jelenti, hogy nem dolgozunk, de teljesen másképp dolgozunk: motívumaink, céljaink gyökeresen mások lesznek. Mindent átjár az Isten dicsősége. Ekkor és csakis ekkor az akarat gyakorlatilag véglegesen elszakad a bűntől. Az Isten nyugalmban elmerült akarat nem ismeri a bűnalkalmat, mert egészen betölti az Isten utáni szomjúság és éhség. Az élő Szeretnek odaadott tisztaságot minden földi kincsnél többre tartó férfinak és nőnek a legkényesebb helyzet, legrafináltabb ajánlat sem lesz bűnalkalom. Mert nem annyira az alkalom szüli a tolvajt, hanem még inkább a tolvaj szüli az alkalmat. A bűnalkalom nem az eseményekben van, hanem bennünk.

Érzelmekkel is beléphetünk Isten nyugalmába, ha sokáig gyakoroltuk azt, amire Szent Pál tanít:

„Azt mondom tehát testvérek: Az idő rövid, ezért akinek felesége van, éljen úgy, mintha nem volna; aki sír, mintha nem sírna, aki örvend, mintha nem örvendene, aki vásárol, mintha meg sem tartaná, s aki érintkezik ezzel a világgal, mintha nem érintkeznék vele, mert elmúlik a jelen világ.”

(1Kor 7,29-31)

Ezt folytatni kell: ha valaki előljáró, mintha nem is ő lenne az előljáró; ha megsértették, mintha meg sem lenne sértve; ha sok tennivalója lenne, mintha semmit sem kellene tennie... Egy egészen új keresztény aszketikát kellene erre a magatartásra mint alapra felépíteni. Kierkegaard is

beszél egy bizonyos rezignációról. Egészen más ez, mint Szent Pál világa, de a nagy filozófus is ráébredt arra, hogy a normális emberi élet megköveteli ezt az eltávolodást a dolgoktól és főleg önmagunktól.

Még a szenvedélyek is bemehetnek Isten nyugalmaiba, ha olyan életformát folytatunk, amelyben „nem piszkáljuk az oroszlán bajszát”. Nem akarok soha egyetlen szemérmetlen szót, viccet, utalást a számon kiejteni (egyébként szintén Szent Pál utasítása szerint), soha egy romboló könyvet el nem akarok olvasni, soha egy pornófilmet meg nem nézni, sőt memóriámat, ezt a szivacsot kimosom az imádság élő vizében, és beáztatom Jézus jelenlétének nárdusolajába; fantáziámat, ezt a művészt megfizetem, hogy dolgozzon hitemnek, reményemnek, szeretetemnek.

Nem szabadna fogadalmat tennie és pappá szentelődnie annak, aki nem ment be Isten nyugalmaiba, vagy legalábbis meg nem ízlelte azt, és nem minden vágya és akarata bemenni oda. Itt van az értelme a szerzetesi hagyományban jelenlevő szakításnak. Igenis mindenkivel szakítania kell a novíciusnak a szíve mélyén, és mindenki nélkül és minden csomag nélkül, hátizsák nélkül, sőt egészen mezítelenül belépni Isten nyugalmaiba. Ha ezt megteszi, éppen azoknak teszi a legnagyobb szolgálatot a hitben, akiket elhagy: majd visszakapják őt, de már mint Isten újjászületett emberét. A világban élő kereszténynek is meg kell ezt tennie, hiszen a Szentírás nem csak a szerzeteseknek szól.

Ezekről próbáltam beszélni a novíciusoknak is. Az egyik, akit arra biztatok hetek óta, hogy bátran menjen el innét, hiszen Istent a világban is lehet szeretni, bejött hozzám és közölte: döntött, maradni szeretne. Istenem! Te légy most ezzel a testvérrel, és értesd meg vele, hogy nemcsak az ő elhatározásán múlik minden, hanem a Te kegyelmeden, és ezért neki is egyedül Belőled kell élnie.

Milyen különös, hogy éppen tegnap este kaptam meg valakitől a Szentháromságról nevezett Erzsébet anya (dijoni karmelita) egyik újonnan fordított írását, amely így kezdődik:

„Én Istenem, Szentháromság, akit imádok: segíts, hogy teljesen elfeledjem magamat, hogy Benned merüljek el indulatoktól mentesen és békésen, úgy, mintha már most az örökkévalóságban élnék! Békédet ne zavarhassa meg semmi; semmi se boríthasson ki Belőled, ó, én Változtathatatlanom! Inkább minden perc merítsen el egyre jobban Titkod mélységeibe. Ajándékozz békét a lelkemnek, tedd mennyországoddá, kedves otthonoddá, nyugvóhelyeddé! Add, hogy sose hagyjalak ott egyedül, hanem egészen jelen legyek, egészen éber hittel, egészen imádvá, egészen kiszolgáltatva magam teremtő tevékenységnek!”

Ezt gyakorolni szeretném. Már várom az alkalmat, hogy valami nyugtalanítson, felkorbácsoljon, érzelmileg háborgasson, mert ezentúl minden erőmmel a Te nyugalmadban akarok élni, Istenem, az örök sabbatban, amely megkezdett örök élet.

Január 14.

„Mi közünk hozzád, názáreti Jézus?” – kiáltozták a démonok a ma reggeli evangéliumban. Még az ördögöktől is lehet tanulni: pontosan az ellenkező irányba kell indulni, mint ők, és akkor az üdvösség útján fogunk járni. Közöm van Hozzád, Názáreti Jézus, és azt akarom,

hogy egyre több és több közöm legyen Hozzád! Gondolatvilágomat járják át a Te gondolataid, úgy, hogy elmondhassam Szent Pállal, hogy Krisztus gondolatainak birtokában vagyok. Elhatározásaid járják át akaratomat, hogy semmit se tehessek Nélküled, hogy mindent Érted, Veled és Benned tegyek, érzelmeim pedig a Te érzelmeidre hangolódjanak, hogy ugyanazt az érzést ápoljam mindig magamban, amely Benned megvolt, midőn kiüresítetted önmagadat.

Holnap lesz az utolsó karácsonyi időszak liturgikus nap: Urunk megkeresztelkedése. Urunk teljesen alámerült az emberi létezésbe, és nem kevesebbet vár tőlem, mint hogy én is merítkezzem bele isteni életébe. Neki nagyobb szakadékot kellett átlépnie, hogy emberi természetemet magára vegye, mint nekem, miután én már az isteni természetéből ingyenesen részesültem a szent kereszttségben.

Micsoda nagy feladat lehetett számára emberként élni minden körülmények között, és pedig minden pillanatban lemondva isteni mindentudásáról, mindenhatóságáról és isteni, örök, magától való boldogságáról, és vállalni az ember tudásának, akaratanak és érzelmvilágának szűkösségét és korlátait. Mindezt érettem! Annyira szeretett, hogy rám akart egészen hasonlítani. Mondhatom-e ezután, hogy nekem nehéz az Isten akarata és Isten öröme szerint élnem? Amilyen hatalmas belső szakadékot hordozott saját magában értem, olyan nagy szakadékot kell hordoznom Érte szeretetből, mivel engem isteni természetének részesévé tett.

Nem hivatkozhatom ezután az én emberi természetemre. Egyáltalán mi az, hogy „emberi természet”, mikor Isten öröktől fogva arra rendelte az embert, hogy isteni természetéből részesüljön?! Egy bizonyosfajta horizontális humanizmus a legnagyobb, legalattomosabb és leg-egyetemesebb lázadás Isten tervei ellen, és tulajdonképpen

merénylet az ember egyetlen lehetséges jövője: az örök dicsőség, a dicsőséges feltámadás ellen. Nemcsak a szerzetesi hármasság fogadalom vágja ezt az igazságot a hazug humanizmus képébe, hanem minden valódi, szentségre törekvő keresztény élet is. A reneszánszsal kezdődő, Isten nélküli humanizmus mára megtermette mérgező gyümölcseit a nyugati kereszténységen belül is. A bennünk lévő isteni természetet akarjuk a test szerint működtetni, nem pedig a Lélek szerint való életre törekszünk, amely meghalás önmagunknak, de megszületés Isten számára. Mennyi házasságra előkészítő könyvet olvastam végig, hogy felkészíthessek jegyeseket – hiába volt rajtuk az *Imprimatur*, semmiben sem voltak krisztusiak: az élvezetek minél nagyobb fokainak útját mutatták meg a kereszt legteljesebb kiiktatásával.

Meg vagyok győződve arról, mert látom és magamban is tapasztaltam (senkit el nem ítélve, sőt rendtársaim sokaságát lelkiekben messze magam felett tudva), hogy a Rend össze fog omlani itt, Európában, mert rendházaink levegője is tele van már a horizontális humanizmus miazmáival, már a szentélyeinkbe is behatolt. Ennek számtalan apróbb és nagyobb jele van: ahogy ott kommunikálunk egymással, ahogy ötleteinkkel a híveket ünnepről ünnepre meglepjük, ahogy a szenteltvízhintés és a tömjénezés idegen lett, ahogy egyesek kézfogót tartanak stb. Önmagukban ártatlan és jelentéktelen kis mozzanatoknak tűnnek, valójában a horizontális humanizmus nyilvánvaló jelei, melyek sok gyanútlan testvért csöndesen megmérgeznek.

Ha a kisebb testvéri identitáskeresésből kimarad a keresztény szentség legalapvetőbb vonatkozása, a szent Istenhez való tartozás világot orrba rúgó, a langyos egyházat megbotránkoztató radikalitása, nem ér semmit: ócska papíralkotmány, amelyen lehet minden előljáró jóváhagyása és ezer meg ezer közös konferencia és káptalan

pecsétje, elsodorja az idő. Lángoló Jézus-szerelem kemény obszervanciával, teljes meghalás az önzésnek, elsősorban befelé való étellel – ez kell, ez a jövő. Ha csöpp eszünk lenne, a legnagyobb pszichológusokra is figyelnénk: Jung már a század derekán azt mondta, hogy a nyugati kereszténység túlságosan extravertált – ebből az következik, hogy ha egészséges akar lenni, most befelé kell fordulnia. Ez a befelé fordulás nem elzárkózás a világ elől, hanem a világ megmentése: mert nem más az igazi keresztény befelé fordulás, mint az új, a keresztségben kapott isteni élet szerint rendeződő emberi élet, mely a szívből származik.

Minden ember állandó belső monológot folytat: megbeszéli önmagával a történeteket, az őt ért benyomásokat, az egész világot. Amikor az ember nem önmagával áll titkos belső párbeszédben, hanem állandóan az Úr Jézussal, akkor misztikus. Mindent Hozzá mér és mindent Vele mér le.

Január 15.

A múlt hét egyik éjszakai imaóráján olvasta az egyik novícius Sirák fia könyvéből a tél apológiáját. Jó volt hallani:

„Amikor az Úr elrendelte, akkor hull a hó, akarata szerint száguld a szél... mint madarak röpködnek a hópelyhek, olyan az esésük, mint a sáskajárás. Hófehér szépsége vakítja a szemet, a hullása pedig gyönyörködteti a szívet.”

(Sir 43,13.16a.18)

Ez is Isten igéje! Istennek legyen hála! Most úgy rendelte, hogy megálljon a hóesés, és kisüssön a nap.

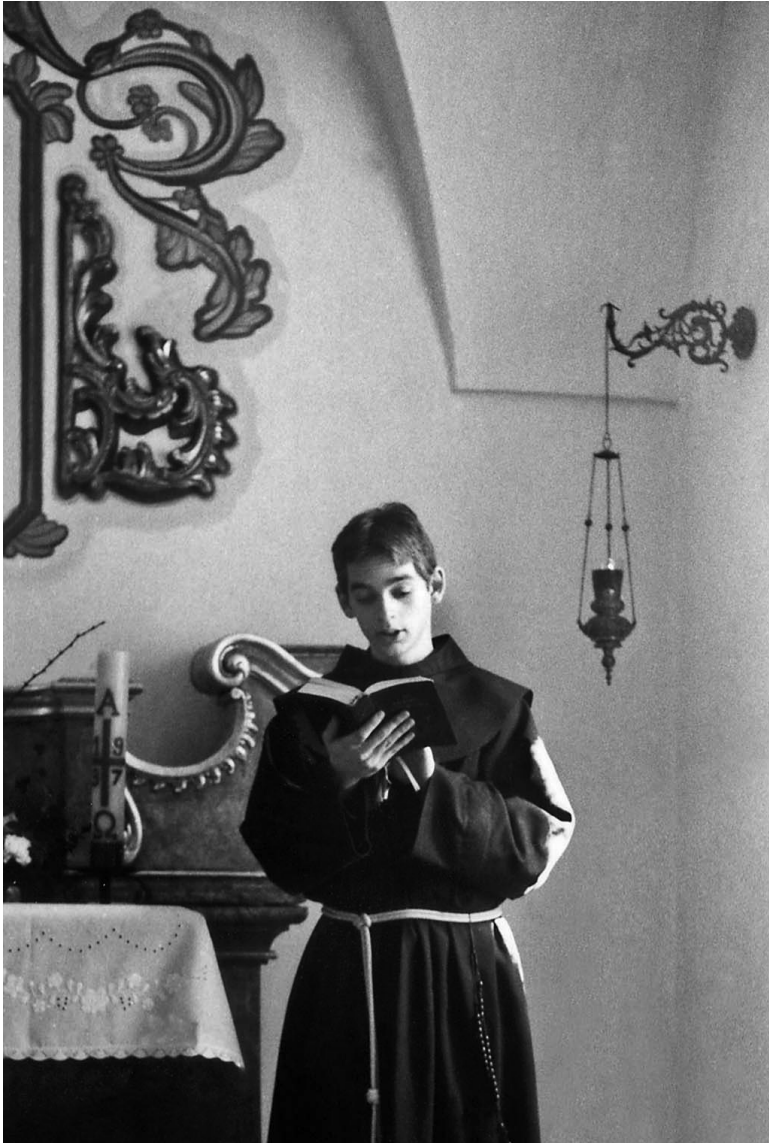

A novícius külön lény. Vannak növények, állatok, emberek, vannak novíciusok és vannak angyalok. A novícius, ha teljes szívvel követi a belső hívó hangot, és Jézusért mindent elhagy, még egyszer (és talán utoljára) visszakapja Istentől a szent naivságot (nem a bűnös naivságot) és a Jézus szent vérével szerzett ártatlanságot. Ezért a novícius végtelenül törekeny lény. Isten hívása újjáteremtette, ugyanakkor régi életének rossz vagy jó tapasztalatai is hatnak. Nem gyerek és nem infantilis lény, mégis van benne valami igazi, hiteles, Istentől kapott ártatlanság. Az ártatlanságnak persze az a tulajdonsága, hogy az, akiben benne lakozik, nem látja, nem tudja, hogy ő ártatlan. Ez az ártatlanság számunkra kihívás, de Isten kihívása! Néhány jellemző tulajdonságát leírom:

A kezdetek világában él, Szent Ferenc első társai között (vagy ha bencés, Szent Benedek első testvérei, vagy ha jezsuita, Szent Ignác első társai között), és így előfordul, hogy tisztábban látja a Rend alapvető karizmáját, mint saját előjárója. Csakhogy ez a tisztánlátás sokszor egyoldalú, és nincs története, vagyis történelmietlen, és mindez drámai helyzetet teremt.

A nevelőnek itt kettős feladata van. Neki is kérnie kell Isten kegyelmét, hogy őt is helyezze bele a kezdetek kegyelmébe, de úgy, hogy vigye oda magával a Rend egész tapasztalatát, és egyéni szerzetesi életének történetét. Másrészt, meg kell tanítania a novíciust arra, hogy szívében ezzel a kezdetek fényében virágzó Paradicsomkerttel lépjen be a ma létező, valóságos Rendbe, és vállalja azt (kizárólag önmagát megítélve). Isten ezért alapította meg az Egyházban a noviciátust. Ezért kell a novíciusokat bizonyos szempontból különvinni egy „magányos helyre”. A novíciusnak is meg a mesterének is kérnie kell a Szentlélektől azt a sajátos kegyelmet, hogy ezt a belső utat együtt tudják megtenni minden törés, kritizálás, bírálat és valamiféle, a provinciát megreformálni akaró nagyzolás nélkül.

Már nem „mondjuk a magunkét” Istennek, hanem figyelünk az Ő misztériumára, és elkezdünk egyre jobban Hozzá alakulni. Így az imádkozás egyértelműen és világosan életünk legmélyebb eseményévé válik, sőt ez lesz maga az életünk: Isten fiainak élete.

Kell, hogy a novícius belépjen a Rend kezdeteinek isteni Paradicsomkertjébe, és vele együtt a mestere, sőt az őt körülvevő testvérek is; majd pedig, miután interiorizálta, a szívébe befogadta ezt a szerzetesi paradicsomi állapotot, belépjen, ugyancsak mesterével és az őket körülvevő testvérekkel a Rend jelen helyzetébe, és mindent elfogadjon, kivéve a rosszat... Egy példát hozok fel. Ne mondja egy nem tanítórend előjárója a novíciusnak és magiszterének, hogy ide csak tanár kell. Ezzel vét a lényeg igazsága ellen, és megsebzí a novícius lelkében és a mesterében is azt, ami a Rend igazi jövője lehetne. Lehetséges kisebb testvérként is tanítani, de még mennyire: Szent Bonaventura egyetemi tanár volt, és nem volt kevésbé kisebb testvér, mint egy korabeli szakács testvér. De előbb be kell lépni a kezdetek Paradicsomkertjébe, ott időzni, és ezt a kertet a szív mélyébe befogadni! Nem ócska romantikázás ez, hanem a keresztség kegyelméről van szó; tudjuk, hogy új teremtmény vagyunk, és nem szabhatjuk tetteinket a világhoz, még a nagy egyházi és rendi gyakorlathoz sem (természetesen senkit el nem ítélve és senkit meg nem vetve). A mérce maga a megfeszített Krisztus, kinek fönséges ismeretéhez képest mindent semminek tekintünk.

Persze van a noviciátusnak egyfajta romantikája, de miért is ne lenne? A fiúnak, aki szeret egy lányt, szerelme nem maradhat elvont jóakarát és felindított szándék! Megölelheti, becézheti, sétálhatnak holdvilágos utakon, és hallgathatják kedvenc zenéjüket, és megfedkezhetnek az egész világról. Csak így épül belőlük a világ! A keresztesnek és a szerzetesnek is e világban kell élnie, de nem e világból.

Az igazi novícius szent akar lenni, a szó egyszerű, nem túlságosan elteologizált formájában. Minden bűnt el akar kerülni, és Krisztus erényeibe öltözni. Hősies fokban akarja gyakorolni az erényeket. Erről szintén nem szabad lebeszélni. Ebből nem szabad kiábrándítani, mert ha ezt

tennénk vele, megölnénk a lelkét, megfojtanánk igazi hivatását. Vigyázni kell, hogy a novícius Istentől visszakapott új ártatlanságát és naivságát se le ne romboljuk, se ne rögzítsük, hanem növekedésén dolgozzunk, amennyire lehet, nem feledve, hogy a „növekedést az Isten adja” (1Kor 3,7).

Ebbe a noviciátusi világba be kell lépnie a mesternek, mégpedig nem csak pedagógiai fogásként, hanem őszintén és minden noviciátusi évvel újra meg újra. Így felfogva a magiszteri szolgálat a szentség legsodróbb, legvonzóbb iskolája. (Könyörülj rajtam, Uram, hogy még csak itt tartok, ahol tartok!) De úgy kell belépnie a novícius szentségre törekvő világába, hogy vigye oda saját, talán érettebb (?), de mindenesetre tapasztalatból származó tudását, hogy a szentség elsősorban Isten maga és a Vele való személyes kapcsolat. A mester jöjjön le a novíciussal együtt a Színeváltozás hegyéről (de a színeváltozás látomásával a lelkében, vagyis azzal, hogy minden ragyog!), és beszéljen a novíciusnak arról, hogy bár még kísértések, megpróbáltatások, esetleg elbukások várnak rá, de soha nem szabad lezúlnunk hibáinkhoz, és feladni, elfelejteni a látomást, és soha-soha fel nem szabad adni a küzdelmet – a „*Nem érzem, nem is gondolom, de akarom, akarom, akarom*” Sík Sándor-i elhatározásával (utolsó verse: a *Néma Miatyánk*). Meg kell szeretniök az Úrért való gyönyörűséges küzdelmet, soha nem feledve a színeváltozásban megpillantott örök dicsőséget, a mindenség Istentől foszforeszkáló, eljövendő állapotát.

Az igazi novícius egyszer s mindenkorra és visszavonhatatlanul oda akarja magát adni az élő Istennek szent fogadalmi által. Igaza van. Erről van szó. Az ember képes erre annak a Szentléleknek a hatására, aki Jézust az új és örök szövetség megkötésére indította saját vérében, hiszen „ő az örök Lélek által saját magát adta tiszta áldozatul Istennek” (Zsid 9,14). Ezt az örök Lelket kaptuk a keresztségben és a bérálásban, és ha Ő hív minket erre

a visszavonhatatlan önátadásra, akkor ez az egész életre szóló önátadás lehetségessé válik.

A novíciussal együtt, aki a fogadalomtétel felé siet, mesterének is újra a fogadalomtétel csodálatos világa felé kell sietnie. Át kell együtt élniük azt a felszabadító kegyelmet, amelyet a „pogány” Gandhi is megkapott, amikor belső sugallatra letette az önmegtartóztatás fogalmát. Úgy érezte, felszabadult. A Lélek hatására letett örökfogadalom nem megkötöz, hanem átlök egy szűk kapun egy tágasabb világba, ahol már nem kell sok mindennel foglalkozni, újra és újra választani, hanem elég élni és örvendezni.

Ugyanakkor meg kell mutatni a novíciusnak, hogy a fogadalmak nem „finis”, nem végső beérkezetttség, hanem út, amelyet végig kell futni, pálya, ahol harcolni kell a nem hervadó koszorúért (vö. *2Tim 4,7-8*). Hosszasan el kell beszélgetni vele arról, hogy ezt az alaplöntést részletező döntésekkel mindennap újra gazdagítani kell. Arra is fel kell nyitni a szemét, hogy ne játssza a hőst: testvérei a világban ugyanazokat a kísértéseket szenvedik, csak kevesebb segítséggel és sokkal erősebb támadásnak kitéve.

Az ifjú keresztény házaspárok döntöttek a síríg tartó hűség mellett. Igen ám, de a jóképű férjet megszállják munkahelyén a csinosabbnál csinosabb lányok (ugyanígy a feleség helyzetében is!), az is bekövetkezhet, hogy távol kell egymástól lenniük, és az is előfordulhat, hogy érzelmi hullámvölgyben vannak. Mi a megoldás? Kezdetben és azonnal ellenállni, és a döntést az alaplöntésen belül meghozni. Aki így harcol, győzni is fog, sok keserűség után megérzi az Úr igájának édességét, terhének könnyűségét, és ha megöregszik, megízleli az est békéjét, amely az örökkévalóság földi előíze, az érett gyümölcs íze, a bölcsesség mézétől csorduló édesség.

Sok mindent kellene még leírnom magamnak, de nem győzöm. Holnap majd folytatom.

Január 17.

Még be sem fejeződik az áldott, de kemény küzdelem a szent tisztaságért, valami félelmetes ellenségként feltűnik a láthatáron az, amit eddig kis bűnnek minősítettünk, amit olyan szívesen gyóntunk meg, mert semmi szégyellnivalót nem találtunk benne: a szórakozottság, a szétszórtság. Főleg az imádság idején jelenik meg, mert az imádság szorosán vett ideje a nagy leleplezés ideje. Aki szórakozott az imádságban, az szórakozott a munkában is, szórakozott a szeretetben is: vagyis saját magával van elfoglalva.

Lehet, hogy nagy titokra találtam rá a mai nap a Szentlélek kegyelméből: a tisztaságért vívott küzdelem is csak egy fajtája a szórakozottság ellen vívott küzdelemnek. A szórakozottság pedig (ez nyilvánvaló az imádság idején) nem csupán a „test” (az önzés) elleni csata, hanem a bukott szellem ellen vívott gigantikus küzdelem. Olyan háború ez, amelyet nem nekünk kell megnyernünk. Ez lehetetlen is lenne. Jézus Krisztus, a mi Urunk nyerte meg, amikor a kereszten legyőzte a sátánt. Jézus szent nevének segítségül hívásában van a mi menekvésünk. A szórakozottsággal való hiábavaló küzdelmünkben jobban átélhetjük üdvösségünk lehetetlenségét, mint bármely más erkölcsi küzdelemben. Ez pedig egy igazi és alapvető evangéliumi tapasztalat: „Hát akkor ki üdvözülhet?” Jézus válasza: „Embernek ez lehetetlen, de nem az Istennek, mert Istennek minden lehetséges.” (Mk 10,26-27)

A szórakozottság egyfajta megszállottsáig tud fokozódni. Olyanná válik az ember, mint egy valóságos örült. Csak az imádságban szórakozottsággal küzdő ember tapasztalja meg, hogy rokona az örülteknek, és hogy a rendezett, logikus gondolkodás mögött a teljes elmezavar örvényei kavarnak. Ezt a valóságos örültséget igazából csak a kolostor csendjében és békéjében lehet megtapasztal-

talni, ahol nincs gyerek, aki sírna és el kellene ringatni, nincsen állandó családi feladat, amelyek megoldása a szeretet magasiskolája és így az üdvösség útja lehet. Ha valaki a kolostorban tényleg csendben és magányban tölti életét (elsősorban belső magányban és belső csöndben), annak számára a keresztény lét lecsupaszított küzdelem lesz, mégpedig merőben kilátástalan küzdelem.

Éppen ma van Remete Szent Antal emléknapja. Évekig küzd ő is, míg végre az isteni jelenlét és vigasztalás egy sugara áthatol belső világának dzsungelén. Ekkor felkiált: „Hol voltál, Uram, Jézus?!“ És hallja a választ: „Itt voltam melletted, Antal, és gyönyörködtem abban, ahogyan küzdesz.“ Az Úr Jézus, aki a fán győztes Sátánt a kereszt fáján győzte le, gyönyörködik a szórakozottsággal küszködő szerzetesben. Abban a szerzetesben, aki kitart az imádságban, pedig nem tud imádkozni, pontosabban: aki már tudja, hogy nem tud imádkozni, de semmit sem szeretne jobban, mint imádkozni. A gonosz léleknek teljesen mindegy, hogy mivel veszi el a figyelmünket Istenről, akár jámbor dolgokkal is, csak az a fontos, hogy sikerüljön rávennie minket, hogy abbahagyjuk ezt a hiábavaló küzdelmet. Nem hagyom abba, mert Jézus nevét mindig el tudom suttogni, két zsoltárvers között is, és „mindaz, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözülni“ (Róm 10,13).

Mennyire megvigasztalódtam, amikor Thomas Mertonnál ezeket a sorokat olvastam:

„Imádkozni és szeretni akkor tanulunk meg, amikor az imádság lehetetlenné válik, és szívünk kővé dermed. Ha sohasem tudtad elengedni magad, akkor nem tudod, hogyan kell imádkozni, mert az imádság titka: éhség Isten és az Ő látása után, amely sokkal mélyebb rétegekbe nyúlik, mint az érzések és a nyelv birodalma. És az az ember, akit

emlékezete és képzelete haszontalan vagy éppen gonosz gondolatok és képek tömegével üldöz, néha rákényszerül, hogy jobban imádkozzék agyonkínzott szíve mélyén, mint az, akinek elméje világos fogalmak, ragyogó célkitűzések és könnyű szeretetek között úszkál.”

Az a belső üresség, amelyet bizonyos módszerekkel teremtünk magunkban, lehet, hogy nem sokkal különb a szórakozottságnál. Ezt a gyanút az is erősíti, hogy a gonosz lélek ezt nem támadja! Tehát nem igazán és mindenestül jól! Végül is az üresség, amelyet képzeletünkben és értelmünkben létrehozunk, ugyanúgy nem Isten jelenléte, még csak nem is a jelenlétére való figyelés, mint a szórakozottság.

A lámpásnak nem üresnek kell lennie, hanem olajjal megtöltöttnek, hogy amikor érkezik a Vőlegény, meg lehessen gyújtani. A lélek akkor telik meg olajjal, ha akár a szórakozottság ellen küzd, akár ürességet sikerül teremtenie magában, mindezt kizárólag az Úr Jézusért teszi, vagyis tiszta hitből, biztos reménységből és egyedül Iránta való szeretetből. Természetesen még ez sem kényszerítheti a Vőlegényt arra, hogy most jöjjön; de a várakozás, melyben kizárólag Őt várjuk mint lelkünk Jegyesét és egyetlen Megváltónkat, valóban bevezet bennünket az ima legmélyebb titkába. Aki egyedül Jézust várja az életében, mint életének egyetlen Üdvözítőjét, az imádkozik.

Van csönd, amely az Úr jelenlétének a csöndje. Ő maga teremti meg az ember lelkében. Hatalmas csönd ez, egészen más minőségű, mint az általunk teremtett csönd. Az Úr által hozott csönd „kozmosz”, sőt még annál is nagyobb: a Szentháromságnak a csöndje. Amikor itt járt nálam az egyik testvérem, jól kibeszéltük magunkat. „Be kellett hozni” a külön eltöltött időt, hogy a másik is tudja

azt, amit én tudok, élje át azt, amit átéltem, érzékelje a változásokat, és így fogadjon el – de aztán beállt a csönd. Ezt a csöndet is egyszer szóba kell hoznunk egymás között. Nem szabad félni tőle. A legmélyebb közösség jele: nem témahiány, nem érdektelenség vagy eltávolodás, hanem újfajta beszéd. Nem a csend az Isten, az csak az Ő beszéde, amikor ezt Ő maga kezdeményezi. A mennyországban bizonyosan ismerik ezt a beszédet, hiszen az Úr Jézus az eucharisztikus jelenlétben ezzel a csönddel közledek felénk..

Január 18.

C. G. Jung: *Bevezetés a tudattalan pszichológiájába* című munkáját olvasom. Nem könnyű olvasmány, de J. H. Newman írásainak olvasása óta számomra a legérdekesebb. Az I. világháború alatt arról ír, hogy éppen az egész művelt világot felforgató háború és annak pszichológiai kísérőjelenségei bizonyítják „a rendezett tudatvilág alatt nyugtalanul szunnyadó kaotikus tudattalan” létezését. Alább így folytatja:

„Az egyes ember pszichológiája azonos a népek lélektanával. Amit a nemzetek tesznek, azt teszi az egyes ember is, s amíg az egyes ember megteszi, meg fogja tenni az egész emberiség is.”

Mindezt éppen ma, Árpád-házi Szent Margit ünnepekor olvasom, akit (és a hozzá hasonló önmegtagadókat) egy népszerűsített freudi pszichológia alapján egyesek beteg lelkűnek minősítettek. Holott Margit volt korának talán egyetlen egészséges magyarja, aki tudatalatti világának káoszát nem vetítette rá a sororokra, hanem azok,

bűzös sebeiket mosogatta, kötözgette, és így önmaga is gyógyult. Aki nemzetének bűneit magára vette párszáz évvel Jung előtt, elfogadva a szentek közösségének dogmáját, elfogadva a szőlőtő és szőlővesszők életegységét feltáró krisztusi kijelentést és Szent Pálnak a Krisztus Titokzatos Testéről szóló tanítását, hogy amíg ő megteszi a rosszat (vagy ha „viszontgyűlöli” az őt üldöző sororokat), addig megteszi a nemzet is; de ha ő nem fogja megtenni, csökken a rossz egyetemes ereje, és nemcsak matematikailag. Most jobban megértem a szentek „beteges” önvádolásának valóságos őserőtől duzzadó, egészséges voltát. Elfogadták a bennük szunnyadó mindenfajta rossz lehetőségét, és azt Isten irgalmas szeretetével szemlélték. Ennek volt a következménye, hogy ellenségeiket nem tartották ellenségnek, hogy a rosszért jóval tudtak fizetni.

Ma felszabadultam. Freud és Adler ideológusok. Túlságosan bezárják az embert saját ösztöneik világába. Jung felszabadítja, mert mélyebbre tekint, de feloldozni csak Jézus Krisztus fogja. A szerzetesi életben nem is olyan rossz az a sok magányos óra, amikor szembe kell nézni a tudattalanból feltörő hiénák, oroszlánok, vadkutyák, kígyók rémítően világító, kegyetlen tekintetével. Ez a bestiasereglet, amely bármelyik pillanatban kész elnyelni, alá van vetve Jézus Krisztus uralmának. Csak le ne tagadjam, csak ne tegyek úgy, mintha a tudattalan világom is „teljes öntudattal” szent akarna lenni. Nem akar az lenni, azonban nem akadályoz meg engem abban, hogy én szentté, vagyis Istené legyek.

Ezek a vadállatok egy esetben válnak pokolian pusztítóvá, de olyannyira, hogy egész életemet képesek cafatokra tépni: ha letagadom a létezésüket. Az nem elfojtás, ha a hatalmi ösztönt leintem, és tudatosan szolgálni akarok; ha a nemi vágyakat nem élem ki, hanem felajánlott szüzességként Jézus Krisztusnak, az Istenembernek adom. Az elfojtás az lenne, ha letagadnám létezését. Ha viszont Isten

elfogad engem állatseregletemmel együtt, akkor nekem is el kell fogadnom magamat, de minden esetben rajta kell kapnom magamat, ha állatseregletem árnyait másra rávetítem. Természetesen mások is hibázhatnak, bűnt is követhetnek el, és azt helyeselnem nem szabad, de azzal az irgalmas szeretettel kell nézmem, amellyel Isten néz engem: gyógyító tekintettel! Semmit sem kell takargatnom előtte...

Szent Ferenc atyánk semmi pszichológiát nem tanult, de Jung előtt hétszáz évvel arra intette a kertész testvért, hogy ne irtsa ki teljesen a gazokat, hanem hagyjon a kert sarkában egy kis helyet azoknak is. A gazok itt, most már látom, nem a bűnös tetteket jelentik (azokat irtogatni kell), hanem a lélek ősi, vad, ösztönös erőit: az éroszt, a hatalomvágyat stb.

Nem kell őket kiirtani, de nem is szabad őket hizlalni, mert akkor átveszik az irányítást, felfalják tudatos világunkat, és szó szerint kifordult emberré leszünk, akiknek a tudatalattija lesz a tudatos, a tudatos pedig a tudatalatti... Nem kell messzire menni példáért: elég csak a ma divatos, „értéksemleges” társadalomra nézni. Az a társadalom, amely „semleges” akar lenni Istentől (vagyis a lét végső értelmének keresésétől), az a társadalom, amely mindent legalizálhatónak és megszavazhatónak tekint, a tudatalatti erőknak ad szabad utat. Amit a budapesti alvilág művel, azt teszik a társadalom felső rétegei is, csak képmutatók, ezért – egyelőre – „elegánsan” csinálják, amit az alvilág nyíltan. Csak idő kérdése, hogy mikor veszi át nyíltan a tudatalatti a hatalmat, és lesz a modern emberből olyan „fordított keljfeljancsi”, akinek a fejében az agya helyett ólomgolyó van, és nem lehet többé lábra állítani: deréktől lefelé van a fent, és a feje az alsófele. Milyen igazuk volt a szentatyáknak, amikor azt állították: Jézus Krisztus állította talpra az embert!

„A krónikussá lett heroizmus görcsben végződik, s a görcs neurózishoz vagy katasztrófához vagy mindket-

tőhöz vezet” – írja Jung. A heroizmus nem nevel szenteket, hanem csak a kegyelem, és csak a kegyelemben élő ember képes olyan heroikus cselekvésre, amely nem görccsel vagy neurózissal végződik, hanem a mindvégig szerető Istennel való egyesüléssel. Milyen jó, hogy a keresztény (a szerzetesi) élet nem heroizmus, hanem Istennek felajánlott élet, ahol evés és ivás közben is kedves lehet az ember az Istennek, ha azt hálaadással teszi. „Pihentében is megad minden áldást annak, akit szeret”. Igen fontos jó korán megtanulni (és megtanítani), hogy a kellemes és élvezetes dolgokat sem Isten nélkül kell megoldani, mintegy lopva, mintha bűnt követnénk el, hanem Vele.

Megdöböntett a következő meghatározás: „Normális ugyanis az az ember, aki bármilyen feltétel mellett meg tud élni, ha az életlehetőségnek az elengedhetetlen minimuma megvan.” Ezek szerint Szent Ferenc atyánk evangéliumi vállalkozásában nemcsak „szentnek”, hanem többek között „normális embernek” is bizonyult, és amikor azt kérte fiaitól, hogy Jézusért próbáljanak minimális létfeltételek mellett élni, akkor a maga módján az egészséges élet útjaira terelte profétai hivatást nyert fiait, akiket egyébként megkísértene a megalománia. Azt is megjegyzi Jung, hogy „sokan képtelenek erre; ezért nem túl sok a normális ember”. Mint pedagógust engem viszont az érdekelt, hogy egy személyes szeretettől indítva nem éppen a minimális feltételek között való életre nevelés tenné normálissá az embert?!

Jung arról is beszél, ami engem érint, aki lassan ötvenéves leszek: „Reggelből a délutánban való átmenet, korábbi értékek átértékelése”. Aztán megállapítja, hogy az, aki erre képtelen és bemerevedik, kiegészített figura lesz. Az viszont, aki száznyolcvan fokot fordul, és megtagadja addigi életét, kiegyensúlyozatlan helyzetet teremt, elfojtja korábbi életét. „Nem az a kötelességünk, hogy az eddigi ellentétévé váljunk, hanem a korábbi értékeket meg

kell őriznünk ellentétek értékének elismerésével együtt.” Tehát a nagy pszichológus szerint is lehetséges egy emberi életen át a teljes hűség. Természetesen az én hűségem ennél mélyebb forrásból szeretne táplálkozni: Istennek hozzám való – minden feltétel nélküli – hűségéből, a kegyelemből. Mindenesetre jó fogódzópont a harsogó és mindent elárasztó, parttalan, erkölcsi és ideológiai liberalizmussal szemben Jung tapasztalatból táplálkozó, tudományos megállapítása.

Január 19.

Délután négy óra van. A csönd gigantikus torlaszai a kolostor felett. Egész nap valami meghatározhatatlan bágyadság, álmoság fojtogatott. Alig várom, hogy lefekhessem. Holnap pedig Máriabesnyőn kell lelkinapot tartanom. Micsoda üresség ez, Uram? De nem izgulok, készültem, ahogy tudtam. El kell ezeket a napokat is fogadni. Tulajdonképpen áldás ez. Maga a testem állít le a munkával... egy kis szabadságot vesz ki, téli álmát alussza. Te mondtad, Uram, hogy a vetés magától növekszik. (Csak el ne fojtsa a bennem lévő konkoly.) Igen, lelkem Általad bevetett mező, tele vagyok a Te szavaiddal, gondolataiddal – de ez még nem jelenti azt, hogy valami közöm lenne a szentséghez, mert poklok mélységei húznak lefelé. Mégis hiszem, hogy a belém vetett élet magától növekszik és bontakozik.

Anagy hó miatt elmaradhatna a holnapi lelkigyakorlat. Nagy balesetem óta mindig megborzongok az ilyen utaktól, és könnyen támad halálfélelmem egy hirtelen fékezésnél. Más az, hogy készülök az örök életre, és más az, hogy van halálfélelmem. Tudniillik a halál egészen más, mint az örök élet. Milyen jó énekelni a gyertya fényénél a kompletórium rezponzóriumát: „Uram, a te kezedbe ajánlom az én lelkemet!”

Mióta a noviciátus újra ideköltözött, az imádság kezdi átjárni a falakat, lemosni a teret, beragyogni még az éjszakákat is. Élet, titokzatos szellemi élet merészkedik elő a roppant kőtoronyból, a boltívek hajlataiból, a kriptá közeléből, a templom küszöbéből.

Január 21.

Titkon nem félek én az örökkévalóságtól?

Ezernyi módon álcázva van bennem ez a mély, szeretetem alapjait kikezdő félelem, és ritkán, csak egyszer-egyszer kerül a felszínre. Így hát választ sem kap, csak megriaszt. Ha őszintén a mélyére nézek, azt találok, hogy igazában attól tartok, hogy unalmas lennék Istennek, vagyis méltatlan Hozzá egy örökkévalóságra.

Ebben erősít meg emberi tapasztalatom: még a leg-hűségesebb és egyetlen igaz szeretetben is joggal félhetek attól, hogy unalmassá válok, vagyis kiderül méltatlanságom. Ugyanezt a félelmet találok az unalom mélyén is: ez az, ami megbénít, és elveszi a kedvemet mindentől. Az unalom a pokol előcsarnoka. Aki viszont szeretve tudja magát, az nem unatkozik.

Istenem! Nem akarok az unalom és a méltatlanság érzése elől kábulatba, a tevékenység szédületébe menekülni, inkább hinni akarok a Szeretetben. Kérlek hát: dicsőíts meg engem a Te dicsőségedre! Küldd el Szentlelkedet, aki tanúságot tesz bennem szent Fiad értem kiontott vérének végtelen értékéről. Ó, nemcsak bűneimet kell lemosnia annak az áldott vérnek, hanem méltatlanságomról kialakított öntudatlan, de annál makacsabb meggyőződésemet is.

Meglátogattam Karcsi bácsit, akit rég nem láttam, mert beteg. Evangélikus, Simeon-féle szent öreg. Nefe-lejcskék, bibliás szeme könnyes lett, amikor meglátott. Azt hitte, látogatásommal én adok neki valamit, holott valójában ő ajándékozott meg engem. Ez az igazi ökumenizmus.

Január 23.

Tegnap és ma Esztergomban vagyok. A testvéri találkozások élménye felnyitotta a szememet Rendünk alapvető „szerkezetére”. Nem a kolostor fog össze bennünket, hanem a testvéri kapcsolatok Jézus Krisztusban. Ezek a testvérek talán nincsenek is egészen tudatában, micsoda értéke van annak, amit tesznek: négyszáz hívő katolikus fiú nevelése van rájuk bízva! Messzebből jobban látni ennek egyedülálló jelentőségét. Találkoztam a tanár és prefektus testvéreimmel – őket se cserélném el senkivel a világon. Egyikük mesélte, hogy sok gyerek szenved családi bajok miatt, s látom, itt találnak igazi otthonra, ahol törődnek velük. Ne gimnáziumot, kollégiumokat! Tanítsa polgárait az állam matematikára, de nincs otthona az ifjúságnak!

Most csend van a házban. Folyik a tanítás. Más csönd ez, mint Szécsény csöndje, de itt is jelen vagy, Uram, akiről Lukács evangélista írta, hogy „növekedtél”. Titokzatos Tested fiatal tagjainak növekedése „korban, bölcsességben és kedvességben Isten előtt” – a Te életed misztériuma.

Idős és beteg testvéreimet is meglátogattam. Nekik ezek a találkozások jelentik az életet. Azok közül, akikkel együtt laktam itt huszonegynéhány éven át, sokan már „a béke álmát alusszák”. Többüknek ott lehettem a halálos ágyánál; volt, aki a karjaim közt halt meg: Odiló atya, Geláz testvér, Asztrik atya... Vilmos testvérem egyszer meg is jegyezte, hogy nekem mindig főszereplőnek kell lennem jelentősebb halálesetknél, és ez irigységet kelt egyes testvérek szívében.

Egyébként igaza volt magiszterünknek, Gottfrid atyának, aki szerint „a szerzetesek szeretnek ünneplésen meghalni, és tetszenek tudni, sikerül is nekik”. Ugyanakkor a halál körül nem csak ének fakad és könnyek a mi kolostorainkban, hanem egyfajta leírhatatlan humor is.

Peregrin testvér jut eszembe. Kamill atya halva fe-
küdt a kriptánkban. Festő és zenész volt, a gimnázium
énektanára, aki ötvenes évei elején egy reggelre hirtelen
meghalt. A beindult mítoszképződés első fázisa mindig
az volt, hogy keresték: ki is volt a „gyilkos”, vagyis mi-
ért kellett meghalnia. Egy bizonyos kaján osztályra esett
most a bűnbakszerep. Peregrin magas kettőslétrán állt, és
mosta az ablakokat. Az illető osztály két folyosón kerge-
tőző tagja nekiesett Peregrin létrájának. Baj nem lett, de
Peregrin alatt megingott a föld. Kiabálni kezdett: – Hát
meg vagytok ti teljesen örülve?! Hát ti mindenkit kiké-
szítetek? Ott fekszik az *élő példa* a kriptában! – Gyász ide,
gyász oda, meg kellett gyorsítanom lépteimet, mert a ne-
vetés fojtogatott.

Az öreg Ákos atya (áldott gyóntatóm) volt a „főbe-
teg” éveken át. Asztmás volt, állandóan a szobájában ült.
Egyet nem tudott elviselni: ha azt mondták neki, hogy
jobban néz ki, és biztosan meg fog gyógyulni. Az egyik
testvér vitte neki az ebédet. Ebédje után bementem hozzá.
Rossz kedve volt, és vádolta magát:

– Kedves lélek, mondd meg, miért van ilyen aver-
zió bennem ezzel a testvérral szemben? (Tudtam, de nem
mondhattam el: azért nem bírta ezt a testvért, mert mi-
közben behozta ebédjét és letette az asztalra, megdicsérte
arcának színét, és kedveskedve megállapította, hogy Ákos
atya jobban van, és ugye, biztosan gyógyul is.) Hát, ked-
ves lélek, én elkárhozom, mert valóságos dühroham fog
el, mikor ezt az áldott testvéremet látom – vallotta be
nekem.

Bocsássa meg nekem az én drága Ákos atyám, de
ezt a helyzetet kihasználtam. Budapestre jártam fel még
ötödévesként az egyetemre, tanítottam, és prefektus is
voltam. Néha igen fáradtan bekopogtam hozzá.

– Ákos atya, mi van veled?!

– Miért? – kérdezte meglepődve.

– Hát olyan vagy, mint akit a koporsóból szedtek ki! Rettenetes! Csoda, hogy még élsz!

– Tényleg? Na várj egy kicsit, most rajtam van... – a fulladási rohamra értette.

Vártam. Arca hirtelen felderült:

– Kedves lélek, nyisd ki a szekrényemet, meguzsonnázunk. Van ott téliszalámi és banán is...

Erre a kis uzsonnára számítottam.

Filozófus volt. Rómában doktorált. Latinul remekül tudott. Remek doktoriját azért vonakodtak elfogadni, mert „azért se” tett bele egyetlen idézetet sem. – De jó nektek – mondogatta – én akkor ott Rómában társaimmal csak a neoskolasztika száraz farka végén rágódhattam. – Szentségre törekvő és minket, fiatalokat lelkesítő rendtárs volt. Nagyvonalúságára jellemző, hogy amikor a kommunizmus puhább formájában olyan hallatlan nagy engedményt adtak, hogy az egyik ajtót befalazhattuk és másutt nyithattunk ajtót, így biztatott bennünket: – Mit toldozzátok-foldozzátok ezt a régi épületet! Romboljátok le és húzzatok fel egy ötemeletes, modern kolostort és iskolát a Duna-parton!

Gyónóival szemben is nagyvonalú volt, és abszolút tisztán látott velük kapcsolatban, miközben saját magát illetően aggálllyal küszködött. (Ez is bizonyítja, hogy Isten az ő szentségeit nem szolgáltatja ki mindenestül a pap szubjektivitásának.) Este ellenőriztem a gyógyszerbevetését.

– Valamit még nem vettél be, Ákos atya.

– Mit? – kérdezte morcosan, hidegen, idegesen.

– Egy kis tablettát!

– Melyik gyógyszerből?

– Abból, amelyiknek a dobozára az van írva: Istenbe vetett bizalom.

– Kedves lélek – nézett rám hálásan –, áldjon meg téged az Isten!

Egy éjjel csendesen megszökött közülünk. Egyik testvérünk így adta tovább a megdöbbentő hírt: – A doktor mondta, hogy Ákos atya *álmában* halt meg. – Elnevettem magam, de most az egyszer sírtam is: de jó lenne, ha csak álmában halt volna meg, akkor még mindig lenne igazi gyóntatóatyám!

Január 24.

Tegnap Esztergomból hazafelé autózva, Pilismarót után, de még Dömös előtt valami leírhatatlanul nagy kegyelemben volt részem. A másodperc törtrésze alatt történt: nem látvány volt, mégis láttam; nem érzés volt, mégis éreztem; nem értelmi belátás volt, mégis értelmemmel beláttam, ahogy ezt a mindenestől mulandó világot Isten létben tartja. A mulandóságot nem úgy értem, hogy a dolgok szétesnek, darabjaikra hullanak, anyaguk megváltozik és átalakul, hanem hogy a világmindenség olyanannyira magában hordozza a megsemmisülést, hogy önmagában egyetlen pillanatra sem tudna megállni, hanem mindenestül visszazuhanna a nemlétezésbe, és utána a semmi maradna. Csak Isten szüntelen teremtő akarata miatt áll fenn a teremtés, mert Ő nemcsak előhívta a teremtményeket a semmiből, hanem folyamatosan akarja is, hogy létezzenek.

Minden, ami létezik, egyetlen pillanatra sem létezik Isten és az ő kifejezett teremtői akarata nélkül. Nincs igazsága Madáchnak, amikor azt írja *Az ember tragédiájában*: „A gép forog, az Alkotó pihen”, mert a világ nem gép, és az a szentírási mondat, hogy „Isten megpihent minden munkájától”, nem jelent mást, mint azt, hogy új világot nem teremt, vagy talán helyesebben: *új részeket* nem teremt hozzá. De nem jelenti azt Isten pihenése (ez is csak kép, hiszen az Úr Jézus ezt mondja: „Atyám szüntelenül

munkálkodik”), hogy a világ most már megáll magában, leszakadva Isten jelenvaló, teremtő akaratáról. A teremtői aktus olyan isteni cselekvés, amely a dolgok létezését úgy érinti, hogy azok létükben a legmélyebben ki vannak szolgáltatva a Teremtőnek. Isten nem a hátán viszi ezt a világot, mint Atlasz a földgolyót, hanem létezésében akarja.

Egy hópehely és egy állócsillag sok mindenben különbözik egymástól. Egyben viszont azonosak: mindkettőt Isten hozta elő a nemlétezésből, és ma is ugyanazzal az erővel fenntartja a létezésben. Ez a leglényegesebb tulajdonságuk: a létezés csodája. A Teremtőhöz való viszonyulás olyan alapadottsága minden teremtménynek, mely minden egyedi jellemzőjét messze megelőzi.

Evidenciaként jelent meg előttem, hogy én magam is meg fogok semmisülni, és ezen a világon nem marad belőlem semmi, de semmi. Még emlékek sem, mert a világgal együtt azok is megsemmisülnek. De mégsem! Igaz, hogy a világ számára megsemmisülök, Isten azonban akar engem, ezért halálommal az Ő örökkévalóságának részese leszek. Sőt a világról is kiderül, hogy nem egyszerűen visszacsavarodik a nemlétezésbe, mert Isten nem a megsemmisülését akarja, hanem az örökkévalósítását. A jelen világ elmúlik, de nem a szó hétköznapi értelmében, hanem úgy, hogy létezésének gyökeréig átalakul, vagyis Isten újjáteremti. Bűn, betegség, szenvedés nem lesz benne, mert ezek a jelen világ struktúrájának részei, és nincs bennük semmi, ami érdemes lenne az örökkévalóságra.

Ahogy próbálok írni erről az élményről, érzem, hogy csak dadogásra vagyok képes, egy-egy részlet megragadására, de összefüggéseiben nem tudom rekonstruálni, és mivel magamnak sem tudok számot adni róla, mással még inkább lehetetlennek tűnik, hogy közöljem. Mégis, maradt bennem e különleges tapasztalat után valami, ami többé már meg nem változtatható:

- egyedül Isten elég, akármekkora fájdalommal jár is ez ebben az életben, vagyis csak a szentség útja lehet az utam;
- semmi más nem vonz, csak az, ami el nem múlik;
- bűneimet szeretném keservesen megsiratni.

Január 25.

Pálfordulás napja. Saul tudatos, istenesen rendezett életében hívő farizeusként mindent megtett, hogy bűn és hiba nélkül szolgálja az Örökkévalót. A kételyek, a bizonytalanságok, az ösztönök mindenestül leszorultak a tudattalan világába. Amikor azonban egy olyan csoporttal találkozik a zsidóságon belül, akik mást hirdetnek, akik életük megoldását nem önmaguk vallási erőfeszítésében látják, tudattalan világának minden elfojtott kételyét és kérdését rájuk vetíti. Nem István megkövezésével értett ő egyet – később joggal menti is magát, hogy tudatlanságból cselekedett! –, hanem saját tudattalan világának meggyilkolásával (amelyet viszont nem lehet megkövezni és eltemetni, azt csak Jézus vére képes megtisztítani). Amikor Damaszkuszba indul, hogy elfogassa és börtönbe vesse Krisztus híveit, akkor is tulajdonképpen önmagát üldözi. Jézus pedig nem is annyira Damaszkuszban élő hívein, mint inkább magán Saulon könyörült meg akkor, amikor vakító fényével belevilágított lelke mélységeibe.

Ez a világosság, amely most beragyogta Sault, megmutatta, hogy az a világosság, amelynek fényénél eddig nézte Istent, önmagát és másokat, igazából vakság volt. Most látta csak meg, mi is lakik a lelkében, pszichéjének legmélyebb rétegében. De nemcsak önmaga mélységeivel találkozik, hanem a Názáreti Jézussal, aki a nevéen szólítja. Amikor hallotta István imádságát üldözőiért és gyilkosaiért, már találkozott Krisztussal, a Megfeszítettel, aki a

keresztben így kiáltott: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.” (Lk 23,34) A haldokló István gyilkosaiért mondott imádságában a Saul tudattalan világát is megváltó Jézus Krisztussal találkozott, de még valami hiányzott: a néven szólítás. Nem vizuális ember, hanem auditív (majd azt fogja írni: „A hit hallásból van.” [Róm 10,17]). Jézus ezen a déli órán nevével szólítja, és azt mondja: „Én vagyok a názáreti Jézus, akit te üldözöl.” Saul most megtudja, hogy Jézus Krisztus azonos a keresztényekkel, akiket ő üldöz, de azt is – mivel bennük saját tudattalan félelmeit üldözi –, hogy a Názáreti Jézus magára vette és megváltotta tudatalatti félelmeit. Ez a világ már Jézus Krisztusé, aki elveszi a világ bűneit. Nem kell gyűlölnie a tudattalanba leszorított, még egyáltalán nem „vallásos” részét. Abba kell hagynia az üldözését, és el kell fogadnia Jézus Krisztus iránta való ingyenes szeretetét.

A nagy kiengesztelődés megtörtént, de valami még nincs elintézve. Megvakul. Miért? Mert csak „az igazság szabadít meg” (Jn 8,32). Most Ananiás pap házáig még egyszer be kell járnia testileg is az eddig lelkileg megtett utat a vakságtól a látásig. Ha ez a lelepleződés, ez a déli napnál is ragyogóbb fényvel való „átvilágítás” kimarad a megtérésünkből, akkor a megtérés nem lehet teljes, mert a pusztán jóakarattal történő elfordulás a bűntől nem eredményez ilyen egyetemes kiengesztelődést a tudattalan világunkkal. Ettől kezdve Saul (most már Pál) szüntelenül látja lelke mélységeit, látja a tudattalan világ ősi, Isten-ellenes tendenciáját, és ezért tudja, hogy „ő az első a bűnösök közül” (1Tim 1,15). Furcsa módon megtérése előtt nem tartotta magát bűnösnek, most azonban annak tudja magát, és ettől a naptól kezdve rászorultnak érzi magát Jézus Krisztus megváltó kereszthalálára. Az a meghasonlottság, amelyről a Római levélben ír (7,14-25) nem azt jelenti, hogy állandóan súlyos bűnöket követett volna el

megtérése után, és azt minduntalan „meggyónta” volna, hanem azt jelenti, hogy a rosszra való hajlam által a rossz benne lakik. Ki is jelenti: „Bár a jót szeretném tenni, a rosszra vagyok kész.” (Róm 7,22) Ezt látja megtérése pillanatától kezdve vértanúsága napjáig, de még mást is lát: azt, hogy a Názáreti Jézus „szeretett engem, és életét adta értem” (Gal 2,20).

Örökre vége a tettek általi megigazulásnak, amikor is megpróbálja az ember lelki szemetét a tudattalan szőnyege alá söpörni. Ezután Pál még több jót cselekszik, de ez már nem vallási manőverezés az Isten nélküli üdvösség „előállítására” (benyújtva neki a számlát a megérdemelt és ledolgozott üdvösségért), hanem az önmagával is kiengesztelődött szív gyümölcse, termése lesz.

Szent Pál megtérése valóban katolikus, vagyis egyetemes mértéket hordoz magában. Túllépve a tudattalan küszöbét önmagát mindenestül elfogadva nemcsak a zsidóságból megtértekhez lépett át, hanem a pogányoknak is ő lesz az apostola. A Sault fogadni vonakodó Ananiásnak így szól az Úr: „Őt választottam eszközül, hogy nevémet hirdesse a pogányok előtt.” (ApCsel 9,15) Ez valószínűleg magát Ananiást is meglepte, akinek tudattalan világába le volt még szorítva a pogányság. Az Egyház Pál lelkében lett katolikussá, egyetemessé (nyilván Krisztus keresztdozata eredményeképpen).

Soha nem akarom feledni: tudattalan világomat elfogadva lépek be az Isten által kezdettől fogva tervezett, Ádám bűnével elrontott és Krisztus Jézus vérében megvalósított egyetemességbe. Ő halálával a válaszfalat ledöntötte, a belső válaszfalat is: vagyis nemcsak tudatos világomat, hanem a tudattalant is megváltotta.

Ma délelőtt bejött hozzám egyik testvérem. Panaszkodtam neki, hogy ma még semmit sem tudtam csinálni, csak levelekre válaszoltam, ügyeket intéztem. Erre megjegyezte: – De hiszen azt csináltad, ami a fel-

adatod! – Szája által maga Isten szól. Megdöbbenő világhosszág vett körül: megszégyenülés, de valami végtelen nagy megnyugvás is. Miért akarok számtalan alkalommal mást tenni, mint amit tennem kell? Ezek az ártatlannak tetsző elcsúszások nem rosszabbak-e, mint egy botlás vagy elesés? Ez az alig érzékelhető „földcsuszamlás” megingathat mindent, és életem házából romhalmaz lehet, legalábbis a szentségből, amelyre Isten meghívott.

Sokszor megismétlődik a pusztai atyák korából ismert történet. Az egyik sivatagi atya évekig böjtölt és imádkozott, kérve Istent, hogy küldje el angyalát az égből, és magyarázzon meg neki egy szentírási részt, amelyet sehogy sem értett. Egy nap meglátogatta őt a legközelebb lakó remete, és megmondta neki, hogy kell érteni azt a bizonyos szentírási szöveget...

A novíciusok között kiosztottam a Vatikáni rádió füzetekben is kiadott előadás-sorozatát a keresztény hit alapvető kérdéseiről, a szektákról stb. Két-két testvér felkészül, és ők irányítják a beszélgetést. Ma a szektákról beszélgettünk. Meglepő nyitottságot, szabadságot, józan-ságot és minden félelemtől való mentességet tapasztaltam novícius testvéreimben. Ítéleteik ebben a kérdésben is kristálytiszták. Élményeikről is beszámoltak.

Egy ilyen beszélgetés igazi lelki gazdagodással jár. Ha ez hiányzik a mi életünkből (és a családok életéből), és a beszélgetések helyét betölti a tévé kritikátlan és passzív nézése, elidegenedünk egymástól. Újra meg kell ízlelni annak gazdagságát, ha testvérek beszélgetnek, reflektálnak együtt a hit nagy tényeire, a történelemre, a világ-mindenségre, az aktuális eseményekre.

Január 26.

Szent Timóteus és Titusz emléknapja. A reggeli szentmisében hallottam Szent Pál Timóteusnak írt sorait: „Éjjel-nappal szüntelenül megemlékezem rólad imádságomban. Ilyenkor könnyeidre gondolva szeretnék látni, hogy öröm töltjön el.” (2Tim 1,3-4)

Szent Pálnak ezek a sorai sejteni engedik azt az egyedülálló kapcsolatot, amely Timóteushoz fűzte. Miért gondolják némelyek, hogy a nagy szenteknek nincs szívük, s ha szeretnek is, az inkább az értelem és az akarat dolga, feladat, amit teljesíteni kell? A valóság egészen más. Pál törődik Timóteussal, és örül neki. Semmi sem hasonlít jobban az üdvözültek életére, mint a tiszta szeretet örvendezése, mely egyszerre végtelenül szegény és végtelenül gazdag. Az Ige köti össze őket, ezért ez a mester-tanítvány kapcsolat az örökkévalóság jegyét hordozza magán. A mennyország nemcsak Istennel való kapcsolat, hanem Istenben – a Szentháromság egy Isten szeretetközösségében – szőtt személyes kapcsolatok örökkévalósítása. Az biztos, hogy Pálnak Timóteus „odaát” is Timóteus marad, olyannyira, hogy Timóteust Isten sem akarja helyettesíteni Pál számára. Isten szeretetének ebben is látom őseredetiségét: teret ad, ahol egymást szerethetjük.

Valamikor a kolostorokban ilyen szeretet virágzott. Virágzik ma is ott, ahol a szentségre összefogva törekszenek, s ahol a szabályok keményen betartatnak, mint ahogy kemény bordázatnak kell védenie a dobogó emberi szívet.

Január 29.

Megborzadva gondolok vissza egyik rendtársam pedáns szobájára. Minden glédába állítva: asztalán a ceruzát csakis az íróasztal vonalaival párhuzamosan lehetett

letenni és ugyanígy a radírt is. Attól is megborzadtam, amit egy másiknál láttam. Csak egyetlen sáv vezetett az ágyához, ami járható volt, másutt mindenütt rendetlenség. Igazából azért borzadtam meg mindkét szobától, mert bennem együtt van meg a kettő, s ha egyik felé elbillenek, az soha sem jelent jót. Szobámban rendnek, egy nagy rendetlenség feletti, éppen hogy csak mindent összetartó rendnek kell lenni. Káosz és a kozmosz együtt van – ez az én mikrokozmoszom. Belehalnék, ha olyan szobában kellene laknom, ahol csak egy sima vonalú íróasztal, sima vonalú szék, sima vonalú ágy lenne! Akkor inkább nyaranként kiülnék a fák alá írni és aludni, de legfőképpen imádkozni.

Január 30.

Valószínűleg minden gondolkodó emberben benne van egy zseniális feltaláló (újat meglátó) lehetősége, csak nem vagyunk eléggé bátrak a meglátás kimondására, nincs tehetségünk megfogalmazására, vagy minden következménynek a végiggondolására.

Évekkel ezelőtt a nagymarosi ifjúsági napon prédikálva az emmauszi tanítványokról villant fel előttem újra egy igazság. Azt mondják a tanítványok: „Nemde lángolt a szívünk..., mikor útközben beszélt hozzánk és kifejtette az írásokat?” (Lk 24,32) Vagyis csak visszatekintve állapítják meg, hogy akkor lángolt a szívük. Így vagyunk a földön a boldogsággal. Hányszor mondjuk: „De boldog voltam akkor!” Például diákkoromban a győri bencéseknél. Pedig tele voltam feladattal, izgalommal, néha szorongással – akkor nem mondtam volna, hogy boldog vagyok, most azonban tudom, hogy akkor boldog voltam...

Egyik testvérem jelenlétét a legnagyobb földi kincsnek tartom. Ha meglátogat, megnyílik fölöttem az ég;

mégis, ha arra kezdek figyelni, hogy most boldog vagyok, elszáll minden boldogságom, és megrémülök a boldogtalanságtól. Nem a saját boldogságomra kell figyelnem, hanem őrá. Egy igazi találkozásnak ezért végtelenül szegénynek kell lennie, és semmit sem szabad várni őrajta kívül. Se szavait, se tanácsait, se jóváhagyó jelenlétét, se a szép programot, amelyet együtt elterveztünk. Minderről le kell mondani, és egyszerűen csak az ő létezését tekinteni ajándéknak. Ha így történik, utána hónapokkal majd egészen biztosan tudom, hogy meg kell vallanom magam előtt: akkor tényleg boldog voltam.

Ha az Úr Jézust egész szívvel követem, biztos lehetek abban, hogy boldog vagyok. Ő maga jelenti ezt ki, úgyhogy el kell fogadnom, akár érzem, akár nem. Ha azonban azt keresem, boldog vagyok-e én most, akkor azonnal elillan a boldogságom. Ahogy megfigyeltem, mindig azokra az időszakokra mondom utólag, hogy akkor boldog voltam, amelyekben valamilyen nagy, szent vonzásba kerülve szinte elfelejtettem magamat, amikor egyáltalán nem foglalkoztam azzal, hogy boldog vagyok-e. A mennyországban a szentek sem foglalkoznak saját boldogságukkal: Istentől és egymástól vannak elragadtatva. Így tehát nem azzal kell törődnöm, hogy boldog vagyok-e vagy sem, hanem azzal, hogy egészen átadjam magamat Neked, Jézusom.

Február 2.

Holnap lesz a névnapom, ma este érkeznek a testvérek, hogy felköszöntsenek.

Korábban féltem az ünnepeltetéstől, és egyszerre vágytam is rá. Általában az fél tőle, aki vágyakozik rá – most mintha szabad lennék tőle. Jó alkalom lesz találkozni több testvérrel. Viszont az, akit külön is várok,

nem jön, mert ilyenkor úgysem tudnánk nyugodtan beszélgetni, így életem nagy ünnepi forgatagából ő mindig kimarad és én is az övéből – de éppen ez jelenti azt, hogy Istenben, aki maga a szeretet, jobban jelen vagyunk. Még jó is ez, hogy hiányzik mindig valami lényeges, hogy soha el ne teljek az ünneplés örömeivel egészen, és így vágyakozzam magára Jézus Krisztusra, aki a mi életünk.

Február 3.

Évekkel ezelőtt Esztergomban László testvérem, aki akkor házfőnököm volt, névnapomon így köszöntött: – Ha arra vagyok kíváncsi, mi is volt régen, kérdezem Ignác atyát (együtt tartottuk mindig a névnapunkat); ha arra, mi lesz, megkérdezem Balázst. – Volt ebben valami igen tapintatos oktatás is számomra, amit elfogadok, de mostanában sokat emlékezem. Ez azt jelenti, fordult az életem. Eddig a jövőben jártam ösztönösen, most kezdek a múltban barangolni. El-elragad a múlt, még nem úgy, minden ok nélkül (az már az öregség lenne), csak okkal: például amikor beragasztok egy új képet valamelyik régi albumba, önkéntelenül is elkezdem visszalapozni. A látvány abszorbeál, magába szív. Minden megsemmisül körülöttem, és egészen csodálatos módon mostani önmagammal régi önmagamát élem át.

Azért ez gazdaggá is tehet lelkileg, ha nem csap át időlopó, romantikus álmodozásba. Felszakít bennem egy réteget, és tudatosan, hogy mindennap az egész eddigi életemet egyszerre élem. Nem múlt el az mindenestül. Ez bölcsőbbé és megfontoltabbá tehetne, de bölccsé csak Isten Lelke tesz, nem a tapasztalatok. Az csak nyersanyag.

Mindkét védőszentem vértanú: Szent István diakonus és Szent Balázs püspök. Arra figyelmeztetnek, amiről minduntalan elfeledkezem, hogy a halálos küzde-

lem kispórolhatatlan annak az életéből, aki Jézus Krisztusé akar lenni. Ez a halálos agónia talán veszélyesebb, ha ötven-hatvan évre, a hétköznapokra van elosztva, és egy napra nem jut belőle több, mint egy pillanatnyi lemondás erről-arról, önmagamról. A pillanat aránytévesztésétől ments meg, Uram, engem! Add, hogy a pillanat vékony hidacska alatt lássam örvényleni az örökkévalóságot!

Amikor boldogok vagyunk, szeretnénk átölelni az egész világot. Az Isten Fia, Jézus, akkor ölelte át, karjait kitérve a kereszten, amikor mindenki elhagyta Őt. Ez a megváltás. Erre csak Ő volt képes. Mi csak Benne és Átala válunk képessé arra, hogy azt az egy-két embert, aki többé nem is emlékezik ránk, aki csendesen vagy nyíltan, okkal vagy ok nélkül megtagadott minket, szüntelen hűségű imádságainkkal átöleljük.

Akkor virágzik a szerzetesi élet, amikor az Egyház inkább saját rejtett dimenzióira lesz érzékeny, mint struktúrájára, feladataira. És ezek a korszakok erősítik meg igazán struktúráját (hiszen Krisztus Titokzatos Teste), és adnak lendületet küldetésének. A mi hivatásunk feltárni a mi Krisztusban elrejtett életünkkel az Egyház rejtett dimenzióit. Hogyan lehetséges ez? Hinni a dicsérő, hálaadó, engesztelő és közbenjáró imádságban; emberek százaival tartani mélységes kapcsolatot az eucharisztikus Jézusban; önmegtagadással részt venni a világ szenvedésében, hogy azt Jézus megváltó szenvedésének erőterébe emeljük. Ha kolostorunkban nem érezhető mélységes szellemi-lelki csönd, Krisztus kimondhatatlan békessége, Isten felfoghatatlan irgalmassága, akkor egészen biztosan identitászavarban szenvedünk.

Köszönöm, Uram, Jézus, hogy jelen vagy a kenyér színe alatt, de azt is köszönöm, ami még ennél is nagyobb ajándék Tőled, hogy hiszem jelenlétedet! Igazán, még ennél is van nagyobb ajándékos: maga a Szentlélek, aki szentségi jelenlétedet is meg hitemet is létrehozza. Áldott

légy, Szentlélek, drága, teremtő Lélek, ki mélységes isteni alázatosságodban Jézust hozod közel hozzám, és engem Őhozzá. Te végtelen önkiüresítésedben erőtérré, légkörré változol.

Február 4.

Reggel 8 óra előtt 8 perccel írom ezeket a sorokat. Azért néztem az órára, mert a kolostor kertje alatt, kissé távolabb most jelzett egy vonat, talán csak azért, hogy utána még nagyobb legyen ez a reggeli csend.

Ha valaki egyedül az élő Isten miatt jött ide és marad itt, annak nem kell félnie élete értelmetlenségétől vagy csődjétől. Lehetetlen, hogy csalódjon, hiszen a mindenség értelmébe kapaszkodik bele szüntelenül, a teremtő Isten világot fenntartó szeretete építi életét.

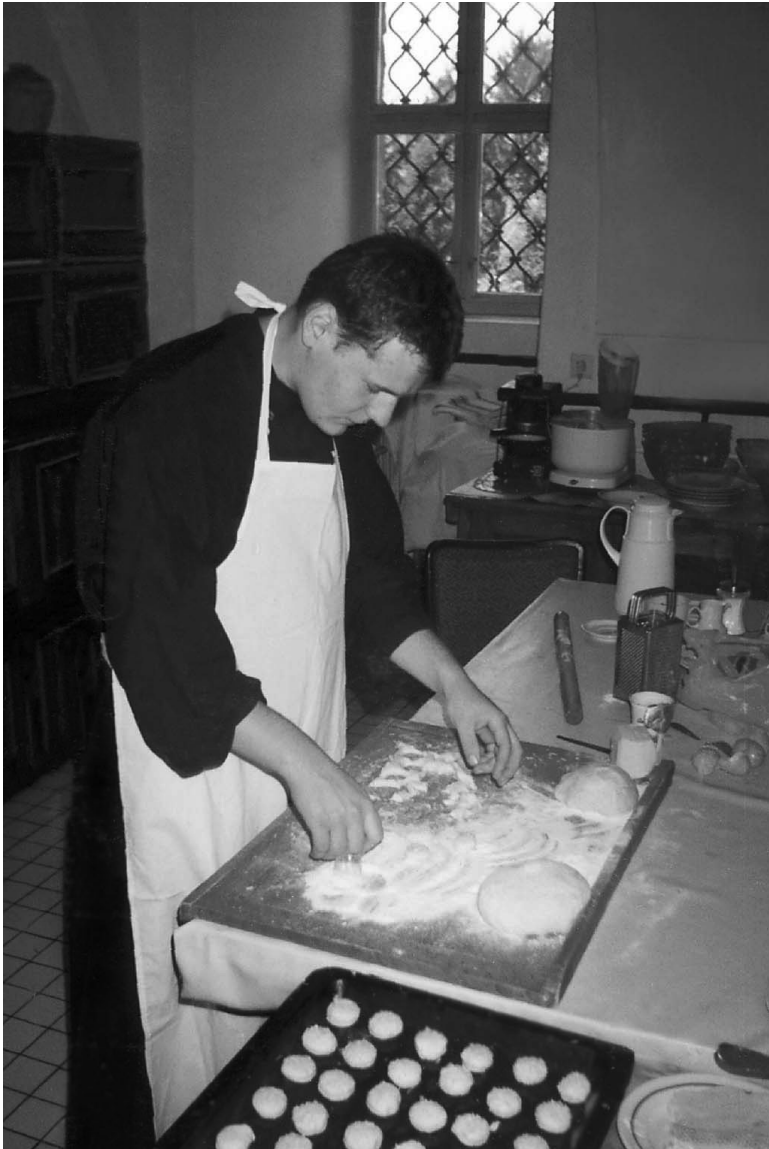
Ma éjjel az éjszakai imaóra második olvasmányából előragyogott nekem egy mondat: „A teremtmény ugyanis a Teremtő nélkül a semmibe zuhan.” Ez a zuhanás már akkor is elkezdődik, amikor valaki úgy él, mintha nem teremtmény lenne és mintha nem lenne Teremtője. Nem mindig érzékelhető ez a zuhanás, mert az ember test, ez a zuhanás pedig lelki. Az illető lehet csinos és ünnepeelt vadállat, akinek minden téren sikerei vannak (a világ értékrendje szerint), de az a tény, hogy létezése legmélyebb titkára nem figyel, már zuhanás, rettenetes, szinte menthetetlen zuhanás a semmibe.

Egy kolostor, ha lakói az élő Istent keresik, mindig modern. A látszatok ellenére az, sőt megelőzi korát – ezért értetlenség veszi körül –, mert nem e világból él, hanem a Teremtőből és a Megváltóból. Egy kolostor annak egyértelmű jele, hogy van megváltás, de nincs önmegváltás, hogy van Megváltó, de nincs önmegváltó. Azok az igazi szerzetesek (és az igazi keresztények), akik úgy élnek Is-

ten irgalmából, mint más az ételből-italból; akik annyira rászorulnak Isten bocsánatára, mint a fuldokló a levegőre; s akik mindig, mindennap újrakezdenek, tudva, hogy a múlt valóban elmúlt bűneivel együtt, de nem múlt el a jóra való törekvéseivel. Mindez pedig azért van, mert a mi megváltó Jézusunk, a teremtő Isten egyszülött Fia maga is Teremtő. Amikor „elveszi a világ bűneit” (Jn 1,30), ez azt jelenti, hogy megsemmisíti azokat, nem csupán elfedi, nem egyszerűen felment azoktól amnesztiát adva, hanem teremtő erővel veszi el, így Benne nem fölmentett bűnös, hanem „új teremtmény” (Gal 6,15) leszünk. Ez az új teremtmény sarjad bennem valahol a mélyben, mint ahogy nemsokára a nap melegére sarjadni fog a fű.

Ilyenkor reggel, ebben a paradicsomkerti csendben (csupán egy kis veréb csiripel az ablakom alatt) szinte érzékelné lehet ezt a sugárzást. Az áldozás hatása ez. Nemde a szent liturgia az Eucharisziára alkalmazza a Szentírás szavát: „*omne delectamentum in se habentem*” (telve minden gyönyörűséggel)? Pedig csak ostyaízü! Igen, az ízlelőbimbóknak, de az emberi értelem, szív, akarat számára végtelenül ízes: az istenség egész teljessége lakozik benne, az egész üdvösségtörténet foglalata és az egész teremtett univerzum jövőjének záloga. Jézus, a Föltámadott, aki a kenyér színe alatt van, nem a gyomromba száll le, hanem lelkem tudattalan mélységeibe. Minden áldozás alkalmával elmondható róla: „alászállt a poklokra” – hogy ott lényem halott részeinek megvigye az örömhírt. Ezt a találkozást a legalapvetőbb, legmindennapibb tevékenységhez kötötte: az evéshez, de inkább Ő az, aki belevon engem a maga életébe, mint én Őt az enyémbé.

A szentmise utáni reggeli étkezés érezhetően, tapasztalhatóan más. Az étel a gyomorba kerül, nem marad meg az örök életre. Ez csak a földi, pusztai vándorlás napjaira táplál. Természetesen magában a tényben, hogy van ennivalónk, felfedezem Isten jóságát, szeretetét, így

Magában a tényben, hogy van enivalónk, felfedezem Isten jóságát, szeretetét, így minden étkezés sokkalta több, mint az állat táplálkozása. Minden falatban lenyelem egyben Isten gondoskodó szeretetét is, és ezért hálát adok Neki.

minden étkezés sokkalta több, mint az állat táplálkozása. Minden falatban lenyelem egyben Isten gondoskodó szeretetét is, és ezért hálát adok Neki.

Azok az igazi szerzetesek, akik a Szentlélekből élnek: sőt, akik ráébrednek, hogy mindent benne kapnak Istentől, minden megmaradó, örökkévaló ajándékot, sőt Ő maga az örökké megmaradó ajándék, hiszen a teremtés célja, hogy az Isten képmására teremtett ember egyesüljön Teremtőjével, s ez csak a Szentlélekben lehetséges! Az eucharisztikus jelenlét és táplálék sem végső ajándék, hiszen „elolvad”, de marad belőle a Szentlélekben fennálló örök krisztusi jelenlét a lelkemben. A Szentlélek sugall minden jó gondolatot, Ő ad indítást a jóra akaratomnak, és Ő játszik érzéseim hárfáján isteni zsenialitással olyan dallamokat, amelyekben az angyalok is gyönyörködnek: a hála és a dicséret „szavakba nem foglalható” (Róm 8, 26) dallamait.

Egy kolostor attól lesz hatalmas jele a reménységnek minden ember számára, ha lakói a Szentháromságban élnek, illetve ha a Szentháromság bennük él. Dolgozunk kell keményen, mert aki „nem akar dolgozni, ne is egyék”. Ez a munka szellemi és fizikai is. De a munka nem minden! Munkánkat végezve úgy kell Isten színe előtt állnunk a Lélek belső kozmikus csöndjében, ahogy a Názáreti Jézus állt Atyja előtt, miközben verítékezve dolgozott.

A szemlélődés a keresztény hit egyetlen igazi jövője. Ha a cselekedetek, a jó tettek nem ebből a mélységből fakadnak, akkor nem a hitnek lesznek a tettei (üres humanizmus!) és így nem is a remény tettei, következésképpen nem a szeretet tettei – legalábbis nem annak a szeretetnek a tettei, amely „soha el nem múlik” (1Kor 13,8).

A nap közben áttörte a köd sűrűjét, és rózsaszínes fényben ragyognak a februári, jéggel borított tócsák lent a kertben. Hétfőn jön egy teherautó és egy markológép.

Rendbe tesszük a templom udvarát. Elrejtő örökzöldeket és a szent orosz földre emlékeztető nyírfákat ültetünk a leendő kópadok és asztalok köré. A nyírfákat csak kettésével vagy hármásával szabad ültetni, így olyanok lesznek, mint a görög püspök gyertyái a Hiszekegy éneklése alatt: a kettős ágai jelentik Jézus Krisztus két természetét, mely egyetlen személyben egyesült, mert Ő valóságos Isten és valóságos ember. A hármás ágai jelentik a boldog Szentháromságot, aki egyetlen Isten, de három Személy: Atya és Fiú és Szentlélek. Dicsőség néki mindörökké!

Február 5.

Tegnap az egyik testvér meglátogatott Budapestről négy növendék testvérrel, hogy névnapom alkalmából köszöntsenek. Az egyik testvér szegényes inge gallérjának gyűrődött állása eszembe juttatta, hogy nemrég halt meg az édesanyja. Hirtelen olyan végtelenül árvának láttam és olyan ragyogóan ártatlannak, hogy az leírhatatlan.

Szűz Anyám! Te, aki Savio Szent Domonkost halálában megvigasztaltad anyai jelenléteddel, légy ennek a testvérnek vigasztalója e földi életben, hiszen Te vagy, aki a Szentlélek vigasztalását teljesen befogadtad, és most meg tudsz vigasztalni minket ugyanazzal a vigasztalással.

Február 6.

Van paptestvér, aki minden elismerést szinte durván visszautasít. Az Úr Jézus ezt nem tette. Ha nem ócska hízelgés, akkor a dicséret embereken keresztül adott isteni ajándék. Az Úr Jézus elfogadja, de magasabbra emeli fel az őt megdicsérőt:

„Még beszélt, amikor egy asszony így kiáltott a nép közül: »Boldog a méh, mely téged hordozott, és az emlő, melyet szoptál.« Ő azonban hozzáfűzte: »De még boldogabb, aki hallgatja és megőrzi Isten igéjét.«”

(Lk 11,27-28)

A tanítványok lelkesedését sem töri le, sőt Ő maga is felujjong a Szentlélekben, amikor látja, hogy általa az Atya a kicsinyeknek kinyilatkoztatja titkait. Nem önti nyakon a visszatérő tanítványokat az alázatosságra való intés hideg zuhanyával, hanem az öröm még nagyobb motívumára hívja fel a figyelmüket:

„A hetvenkét tanítvány nagy örömmel tért vissza: »Uram«, mondták, »a te nevedre még az ördögök is engedelmeskednek nekünk.« Ő így válaszolt: »...Mégse annak örüljete, hogy a gonosz lelkek engedelmeskednek nektek, hanem annak, hogy nevetek fel van jegyezve a mennyben.«”

(Lk 10,17-20)

Az álszentséget ugyanúgy kerülni kell, mint a bűnt, mert bizonyos szempontból még veszélyesebb is lehet: olyan bűnök melegágya lesz, amelyekről alig derül ki (legalábbis előttünk), hogy valóban bűnök. Minden elismerésre, dicséretre eddig is ezt mondtam: Hála legyen a jó Istennek. Most ezt még nagyobb hittel akarom mondani, úgy, hogy valóságos felemelkedés legyen Őhozá.

Február 7.

A szentség útja a teljes leegyszerűsödés, az együgyűség útja. Isten végtelenül, elkápráztatóan gazdag,

ugyanakkor megdöbbenően szegény és egyszerű is: csak Szeretet, semmi más! A szereteten kívül nincs semmije, de szeretete sem birtoklás. A kinyilatkoztatását feldolgozni próbáló irodalom több könyvtárt megtöltene, ugyanakkor üzenete végtelenül egyszerű: az Atya öröktől fogva azt mondja nekem a Fiú által a Szentlélekben, hogy „szerelek”.

Amikor Szent Pál arról ír a Galata levélben, hogy nem akar másról tudni, mint Krisztusról, a megfeszített-ről, hasonlóan egyszerű látásmódról tesz tanúságot. Ez az egyszerűség nem azt jelenti, hogy kezdetleges, hanem hogy leegyszerűsödött, az Istenben feltárulkozó lényeket ragadja meg. Ez az Istenre vetett egyszerű tekintet nem lehet pusztán gyakorlás eredménye, mert az mesterkéltséget és primitív lesz, vallásos szólások és giccsek kivonata. A leegyszerűsödés Isten kegyelme, és az egész emberi életre vonatkozik, mert lehetetlen szemlélődővé válni, vagyis Isten mérhetetlen gazdagságát egyetlen szerető tekintettel nézni, ha életünk, beleértve annak értelmi, érzelmi, akarat, testi és lelki, és főleg erkölcsi vonatkozásait, a végletekig le nem egyszerűsödik. A kettő abszolút korrelációban áll egymással: nem szemlélhetem Istent egyszerű, gyönyörködő tekintettel, ha magam le nem egyszerűsödtem, mert tekintetem zavaros marad.

Mit jelent ez a leegyszerűsödés a gyakorlatban? Nem okvetlenül azt, hogy abbahagyom mindazt, amit eddig tettem, és bezárkózom egy kolostor klauzúrájába. (A klauzúra persze szimbóluma és elősegítője a lelki leegyszerűsödésnek, akárcsak a tiszta, egy férfi és egy nő között kötött szentségi házasság.) A leegyszerűsödés első lépése, hogy amennyire csak telik tőlem, elhagyom a bűnöket, melyek életemet a létezés és nemlétezés zagyva keverékévé teszik, a valóság és az illúziók kotyvalékává. Minden bűnökkel megalkuvó lélek összekuszált és zavaros. Előbb érzelmeiben lesz úrrá a zűrzavar, aztán

akarataiban és erkölcsiben, végül értelmében is, mellyel próbálja megideologizálni megalkuvását. Jó példa erre a New Age, amelyben különböző, tiszteletre méltó vallási tanítások keverednek természettudományosnak nevezett megfigyelésekkel, alaptalan hiedelmekkel és esztelen mítoszokkal, mindezek színes szövődéke mögé rejtve az Istentől elfordult ember önistenítését. Ezzel szemben a keresztény hit dogmái – ha igyekszem szerintük is élni – tiszta fejjé és szívűvé tesznek: Jézus istenemléke, a Szentháromság titka, a kenyér és bor átlényegüléséről szóló katolikus tanítás a hétköznapok kemény és valós világába küldenek, és jobb emberré tesznek.

A második lépés, hogy a kegyelem vonzásának engedve gyakorlom az értelmi leegyszerűsödést. Az emberi értelem legnagyobb teljesítménye, hogy a teremtett világból következtetve felismeri Isten létét. A hívő értelem ennél végtelenül többre képes: Istenben jelöli meg az ember egyetlen és végső célját. Ez persze nem jelenti azt, hogy eszemmel szüntelenül csak Istenre gondolok, azt azonban igen, hogy mindent egyedül Érted gondolok, és mindent Vele mérek le. Elmélkedéseimben egyre kevesebbet okoskodom, ehelyett Jézusra tekintek, a láthatatlan Isten képmására, és le nem veszem róla a tekintetemet, még az emberekkel való találkozásban sem. Igazából a szerelmes ember állapota ez; örökség a paradicsomi Isten-központú ártatlanságból, amely majd a boldog örökkévalóságban teljesedik ki a maga tökéletes valóságában.

Az értelmi leegyszerűsödésnél is fontosabb az akarat leegyszerűsödése. Többé semmit sem akarok a szó igazi értelmében, egyedül csak Istent. Ez nem közömbösség vagy érdektelenség, éppen ellenkezőleg: akaratom, vágyaim gyógyulása, életem súlypontjának helyrebillenése. Ezentúl is lesznek terveim, de azok célja nem valami, hanem végső soron a legfőbb Jó elérése, a legszeretreméltóbb Személyhez való tartozás. Elengedhetetlen feltétele ennek az egye-

nes szándék és a tiszta lelkiismeret, melyek felszabadítják az akaratot a görcsöktől az egy szükséges keresésére. „Márta, Márta, sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges” – mondja az Úr Jézus. Ösztönös bizonyossággal érezzük, hogy ezzel nem azt akarja mondani, hogy Márta hagyja ott a háziasszonyi teendőket, és üljön ő is Máriával együtt a lábához, hanem azt, hogy teendőiben is az egyedül szükségest, Isten országát keresse. Nem maga a sok munka, a különféle elfoglaltságok vonnak el ugyanis Isten országának keresésétől, hanem az, hogy ezek gondná válnak és nyugtalanságot okoznak, vagyis szétszórttá teszik benső világunkat. A leegyszerűsödött embernek ugyanezek a teendők, feladatok nem jelentenek gondot és nyugtalanságot, mert benne mindezeket egységben tartja az egyetlen Szeretet.

A fiatal embernek nagy esélye van arra, hogy elinduljon a szentség, vagyis a leegyszerűsödés útján, mert megízlelte a szeretet abszolút voltának édességét. De pontosan ezért szinte lehetetlen is eljutnia az igazi egyszerűsége és szentsége, mert konkrét élménye a szeretetről felkavarja és szétzilálja benne az egységet: a szeretetet ehhez a világhoz és önmagához köti, holott az mindenestül az Istentől való. Az idősnek óriási esélye van a végtelen nagy leegyszerűsödésre, vagyis a szentségre, mert színes és bonyolult világa kezd redukálódni, de pontosan ez szinte lehetetlenné teszi számára, hogy tekintetét az Egyetlenre irányítsa, mert az elvesztett értékeit, képességeit, lehetőségeit siratja. Keresztelő Szent János lelkülete segíthet rajta: „Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem.” Az élete delén álló embernek van a legnagyobb esélye a szentségre, mert mindkét előző életkor esélyéből magában hordozza a lényegét, ugyanakkor az ő rizikója is a legnagyobb, mert mindkét életkor kísértései ördögi erővel rontanak neki, és mindent megpróbálnak azért, hogy ne egyszerűsödjön le és ne váljon szentté.

A leegyszerűsödés és a szentség mellett van egy hiten kívüli érvem is, mely tisztán evilági tapasztalaton nyugszik. Eddigi életem során akárkivel találkoztam, ha nem a leegyszerűsödés felé tartott, emberségében is sérült, keserű vagy gonosz volt. És azt is megtapasztaltam, hogy aki viszont az Istenben való leegyszerűsödés felé halad, elviselhetőbb, szeretetre méltóbb, emberebb ember.

Chambersnek igaza van: Isten valószínűleg nem azt akarja, hogy ezt vagy azt megtegyem, ezt vagy azt elérjem, innét odáig jussak, ezt a fejlődést végigéljem, hanem hogy mindezekben az Övé legyek. Mi más a szentség – hiszen egyedül Isten a szent! –, mint Istené lenni, hozzá tartozni mindig, minden körülmények között, abszolút módon. Ezért a szentség szempontjából nincsenek eleve pozitív és negatív körülmények: még rossz hajlamok, átkos örökségek, megkötöttségek sem jelentenek okvetlenül akadályt, mint ahogy a jó adottságok és kegyelmi ajándékok sem jelentenek önmagukban előnyt – a lényeg, hogy mindenben: minden eseményben, történésben, emberi kapcsolatban, szerencsében és szerencsétlenségben, dicsőségben és elfeledettségben egyaránt Istené legyek. Amennyire az övé vagyok, annyira vagyok szent.

A körülmények csak annyiban fontosak, hogy Isten éppen ezekben akar magáénak tudni. Mert nem másutt, nem más körülmények között kell szentnek lennem, mint ahol azt Ő akarja. Nekem például nem azért az a szentség útja, hogy szerzetes vagyok, mert ez az üdvösség szempontjából eleve értékesebb életállapot, mint a házasság, hanem mert Isten erre hívott meg öröktől fogva. Nagyon fontos felismerés ez. Sok szerzetes és pap legnagyobb kísértése onnét ered, hogy látva azt, hogy a házasságban is lehet Istenhez tartozni, vagyis szentnek lenni, úgy gondolják, talán jobb lenne nekik is megházasodni. Holott önekik nem erre az életformára szól a meghívásuk, és jaj nekik, ha letagadják az Istentől kapott hívást. Ott kell Is-

tené lenni, ahova Ő helyezett tudatos meghívással, illetve ahova esetleg akaratom ellenére kerültem, Isten megegyezéséből.

Jézus azzal váltott meg bennünket, hogy az ártatlanul elítélt, kivégzésre szánt, keresztre adott ember állapotában is egészen Istené volt, utolsó leheletéig, sőt még halálában is. Éppen ezért tudott elítélőiért, kivégzőiért imádkozni.

Február 15.

Egy hete valami influenzaféle gyötör. Egyre gyengülök, de érzem, hogy ez egyben lelki gyengülés is: el vagyok csüggedve, magányosnak és meg nem értettnek érzem magamat. Felhívtam Bözsikét, s elmondtam neki, hogy nem gyógyulok, és jó lenne lemondani a vasárnapi konferenciabeszédet, sőt az egész sorozatot. Csak hallgattam, majd egyszerre megszólalt, és ezt mondta: – Te akkor nem is akarsz igazán meggyógyulni. – Leleplezett ez a mondat. Valóban nem: halálomról képzelődtem, aztán erről álmodtam is, és kezdett körülfonni a Krisztus-nélküliség üressége és ízetlensége.

Bözsike szavára erőt vettem magamon, és elkezdtem jegyzeteket készíteni a konferenciabeszédekhez. A Szentlélekről szeretnék szólni. Megragadott az a tény, hogy Ő az én szívemben lakik, és ismeri nemcsak Isten mélységeit, hanem az én mélységeimet is. Ő, aki feltámasztotta Jézust, engem is fel fog támasztani a végtelen, örök életre, ahol nem lesz többé süket csönd, sebzettség, elhagyatottság, hanem csak Szeretet, mely maga a Szentlélek.

Életre kaptam. Meg fogok gyógyulni. Tapasztalatom van arról, hogy egy bizonyos ponton túl rajtunk, a mi döntésünkön múlik az életünk: akarunk-e még tovább maradni ebben a világban, vagy inkább meg aka-

runk halni. Igazából persze csak az élet mellett szabadna dönteni. A teremtménynek nincs joga sem a maga, sem más haláláról dönteni, ez a döntés a teremtő Istennek van fenntartva, aki minden élet forrása, és aki örökkévalóságának boldogságából akarja részesíteni az embert. Nekünk e mellett az örök élet mellett kell döntenünk, ha kell, a küzdelmes életet választva, ha pedig kell – mint a vértanúk – a szeretetből vállalt halált.

Aki nem szeret, az nem ismeri a szenvedést sem, csak a fájdalmat. Ami szenvedésként érhetné az életében, azt is csak fájdalomként elviseli, majdnem, mint egy állat. Aki szeret, ismeri a szenvedést. Sőt nagy a kísértése, hogy minden fájdalmat szenvedésként éljen át.

Február 16.

Bárhova mennék is a földön, bármi lenne is az életállapotom és az életformám, életem szövedéke tele lenne kisebb-nagyobb megoldhatatlan problémákkal. Szívem azonban nem szabad, hogy ettől a szövedéktől gúzsba kötöttek dobogjon – életem középpontja sokkal mélyebben van, annak a valóságnak a szintjén, melyről az Úr az utolsó vacsorán beszélt: „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők.” A képesség, hogy bizonyos megoldatlanságainkkal együtt tudjunk élni, anélkül, hogy megalkudnánk, talán a jóságos Isten legnagyobb kegyelme.

Ma felhívott Anne-Marie nővér, és azt mondta, hatalmas *solitude* (magány) vár rám. Éppen ezen a napon – először a telefon előtt, majd utána néhány órával másodszor is – a fagyos és havas téli kertben meghallottam egy ismeretlen madár csodálatosan finom ezüsthangját...

Február 18.

Tavaszcél

Lakatlan fennsík,
örök hó hazája.
Végtelen csönd-tenger az ég.
Embernyomok nincsenek a hóban,
rózsállós reggel váltja fel az éjt.
De egy napon itt minden elolvad:
a hó, a csönd, a reggel és az éj,
s az Ég az ő szép, kék szemével
a Föld barna, nagy szemébe néz.

Február 21.

Valóságos tavasz van. A novíciusok, megihletve a tegnapi aszketikaórától, szigorúan tartják a csendet, kezük alatt ég a munka. Dél előtt már Virágvasárnapra készültünk a helyszínen, kint a templom előtt, majd neki-láttunk kitisztítani az erdőt és a kis fenyves alatti részt. Mókusok járhattak a fákon: bár látni nem láttam közülük egyet sem, a rengeteg „feldolgozott” toboz rájuk vall. Nagyon kedves kis állatok. New Brunswickon, amikor egy nyáron kint voltam angolt tanulni magyar testvéreink-nél, az egyetemre jövet-menet láttam, amint csapatostól ott futkostak a parkokban, egész közel jöttek hozzánk, aztán leültek, és a „kezükhöz” vett ételt előttünk falatozták. „Pius úrnak” (Máté atya így nevezi Piusz atyát, az egykori kínai misszionáriust) a mókusoktól kellett védenie magyar paprikaültetvényét a kolostor kis kertjében.

Kárpáti Sándor atya járt nálam egy metodista lelkésszel, annak feleségével és kisfiával. Ragyogó arcok, Isten igazi emberei. Kértem a lelkészt, hogy imádkozzon

fölöttem. Amikor közös imára elcsendesedtünk, az ötéves kisfiú előbb ránk nézett, majd ő is behunyta a szemét, mint a „nagyok”. Gyönyörű kis gyermekarca olyan lett az ima végére, mintha most fürdették volna meg.

Ma olvastuk az evangéliumból: „Aki befogad egy ilyen gyermeket az én nevemben, engem fogad be. Aki pedig befogad engem, nem engem fogad be, hanem azt, aki engem küldött.” (Mt 9,37) De hogyan vonatkozik ez ránk, szerzetesekre? Ez a kérdés ma újra és újra előjött bennem. Árvaházakat kellene nyitni? Vagy a novíciusokra vonatkozik, hogy őket Isten ajándékként és minden fenntartás nélkül elfogadjam az egész Rend nevében? Amikor ma délután végigjártam ferences nővéreink kis Betániájának lakóit, és másodszor is meghallgattam Berci bácsi elbeszélését az egyik aradi vértanú kivégzés előtti éjszakájáról, talán én is befogadtam egyet a kicsinyek közül. Furcsamód én gazdagodtam általa.

A mai evangéliumban az Úr Jézus azért állítja az apostolok elé a gyermeket, mert azok arról vitatkoztak, ki a nagyobb közülük. A *potestas* (hatalom) az Úr Jézus gondolatvilágában azt jelenti, hogy az egyik ember *-hat, -het, tud* valamit tenni a másik javára. Számára csak az a hatalom, amely képes jót tenni a másiknak, vagyis szolgálni igazi javát. Ebben szabad elsőségre törni, de nem úgy, hogy bárki is tudjon róla, csak hangtalanul és titokban: beleágyazottan az állapotbeli kötelességek hétköznapi szövetébe.

Február 22.

A novíciusok az igen súlyos kézihengert úgy húzták le a kertbe, hogy egyszerűen eleresztették a lejtőn, aztán nevetve nézték, ahogy hatalmas zakatolással kiszakít a földből néhány karót és egy-két fiatal gyümölcsfát. Még

jó, hogy a beteg keze miatt kórházban levő Kandid testvér mindezt nem látta. Bár már nyolcvanas éveiben jár, igen fontosak számára a kétéves fák, úgy vigyáz rájuk, mint igazi élőlényekre. Ő, aki azt mondta, amikor amputálták egyik ujjpercét, hogy anélkül meglesz a hátra levő egy-pár évben, nem nézte volna el kis gyümölcsfái ilyenfajta kipusztítását, mert az a fa a majdan idejövő testvéreit fogja táplálni, és mert a szegénység nem romantikázás (gyalulatlan asztallal és szalmazsákkal vagy farönkkel a fej alatt), hanem kemény munka és odafigyelés a dolgokra (engedelmesség!).

Lényegében úgy élni, hogy csupán pár hónapom, esetleg évem lehet, és még egy elveszített tagom miatt sem szomorkodni, mégis megengedhetetlennek tartani, hogy figyelmetlenségből kitörjek egy nemsokára virágzó cseresznyefát: ez a keresztény lelkiség, amelyet egy kolostornak a maga rendjével és lelkiségével prófétai módon kell élnie és megjelenítenie. Ebből Krisztus békéje fakad. Nem önámító, esztétikai vagy entellektüel békességérzet ez, hanem a valóság, más szóval az igazság rendjének csendes ragyogása.

Február 24.

„Amint engem szeret az Atya, úgy szeretlek én is titeket. Maradjatok meg szeretetemben.” (Jn 15,9) Ez az „amint... úgy...” értelemmel soha föl nem fogható örvényt nyit meg előttem. Mielőtt átengedném magamat édességének, előbb hagyom, hogy hatalmas méretével szent borzongást keltsen bennem. Ahogy az Atya szereti Jézust, Jézus úgy szeret engem!

Az Atya egész istenségével, személyének végtelen mélységeivel, teljes lényével szereti Jézust. Jézus a minde, az egyetlen! Ez a szeretet teszi őt Atyává öröktől fog-

va! Nincs külön élete, hogy még mást is akarna, másra is gondolna, és csak azután és mellékesen fordulna szent Fiához, hanem mindent Benne gondolt el öröktől fogva, mindent Benne teremtett és mindent, ami csak létezik, Benne szeret. A Fiú pedig öröktől fogva viszonszereti az Atyát, de a legtökéletesebb szeretet olyan abszolút biztos a másik szeretetében, olyan nyugodt, annyira nem féltékeny, hogy mások felé fordul. Csak egy ilyen, szeretettel teljesen jóllakott személy képes másokat ingyenesen és „ugyanúgy” szeretni (ahogy Ő szeretve van), mert tudja, hogy az Atya Őbenne másokat is fel akar venni az atyafiúi kapcsolatba. Végső soron ez az „amint..., úgy...” a Szentlelket jelenti, aki maga a szeretet, az Atya és a Fiú közös lelke, közös élete, közös szeretete. Ha Jézus „úgy” szeret, „amint” az Atya szereti őt, akkor ez azt jelenti, hogy nekem a Szentlelket adja.

„Maradjatok meg szeretetemben!” Itt nem arról beszél az Úr Jézus, hogy mi szeretjük őt, és most kéri, hogy tartsunk ki ebben az iránta való szeretetben! Ez ellenkező az előbbi kijelentés logikájával. Itt arról van szó, hogy Ő szeret bennünket (amint az Atya szereti Őt), és azt kéri, ne lépünk ki az Ő irántunk való szeretetének világából, hanem hagyjuk magunkat „így”, ilyen isteni módon (a Szentlelket adva) szeretni.

Hogyan maradhatok meg az Ő irántam való szeretetében? Az első feltétel, hogy az előbbieket tudatában élek, érzek, gondolkodom, hozok döntéseket, cselekszem, lépek kapcsolatba angyalokkal, üdvözült emberekkel, a földön élő emberekkel, állatokkal, növényekkel és az egész teremtett világgal, sőt, magával a létezéssel. (A szeretetében való megmaradásnak erről az első feltételéről nem is szól, mert hiszen maga a tény, hogy ezt kinyilatkoztatja, már felhívás arra, hogy fogadjuk el ezt az isteni feltárulkozást).

A második feltétel így hangzik: „Ha parancsaimat megtartjátok, megmaradtok szeretetemben.” (Jn 15,18) Te-

hát a parancsok megtartása nem az Ő szeretetének kiérdemlését célozza. Az igazi szeretetet egyébként sem lehet kiérdemelni. Az a szeretet, amelyet ki kell érdemelni, nem szeretet: az fizetség, a szeretet viszont abszolút ingyenes. Tehát nem azért kell jónak lennem, hogy az Úr Jézus szeressen engem, hanem hogy megmaradhassak szeretetében, mert az Ő szeretete létezését megalapozó és fenntartó szeretet, amelynek megvan a maga világréndje.

A parancsok (főleg a felebarát szeretetének parancsa) Jézus szeretetének része. A parancsokon kívül nincs szeretet, mert azokat megszegve olyan világba lépnék, amelyet Isten nem teremtett: az illúziók világába, ahol az „én” az isten, az Isten pedig gyakorlatilag semmivé válik. Természetesen a parancsok itt elsősorban Isten akaratát jelentik. Ezzel az akarattal összhangban lenni annyi, mint Jézus szeretetének a világán belül lenni. Nem kell okvetlenül éreznem Jézus szeretetét. Ezután tudom, hogy szeretetében vagyok, amikor minden erőmmel parancsai szerint akarok élni.

A János-evangéliumban nem is ezekről a parancsokról van szó (többes szám), hanem csupán egyetlen parancsról: „Szeressétek egymást!” (Jn 15,17) Vagyis ha mindig mindenkit szeretni akarok, biztosan az Úr Jézus szeretetében maradok, mert ez az Ő parancsa, és mert „a szeretet a törvény teljessége” (Róm 13,10). Milyen csodálatos, hogy az Úr Jézus itt nem is beszél arról, hogy Őt viszont kell szeretnünk, hanem csak arról az „egyenes vonalról”, amely az Atyától indul és Őrajta keresztül eljut hozzám, és általam másokhoz. Az Atya szereti Őt, Ő meg úgy szeret engem, ahogy az Atya szereti Őt, és ha most én is úgy szeretek másokat, akkor megmaradok szeretetében. Nyilván mindez arra indít engem, én Uram, Jézusom, hogy Téged vizontszeresselek, megköszönve Neked ezt a kinyilatkoztatást, amely mindent egészen más megvilágításba helyez.

Ma reggel megszólaltak a madarak. Ezen az enyhe februárvégén lassan érkezik az előtavasz. A Te szerelmed, Jézusom, olyan tavasz, amelyre nem jön soha tél! Ismeretlen szeretet, titokzatos szeretet, édes szeretet, egyetlen szeretet, mert csak ez a szeretet az, amely soha el nem múlik.

Február 26.

Milyen félelmetes feladat az igehirdetés! Akkor döbbenek rá erre, amikor Isten fölnyitja a szememet azokra a valósággrétegekre, amelyek sokkal mélyebbek, mint amelyeket eddig hirdettem.

A bűnt sokszor úgy fogalmaztam meg (modernkedve), hogy önzés. Szent Pál kijelentéseit a „testi emberről” úgy értelmeztem, hogy önző emberről van szó. Máskor meg a léthiánnyal azonosítottam a bűnt, mondván, hogy a bűnnel az ember egy illuzórikus világba lép át, olyanba, amelynek nem szabadna léteznie, mert Isten nem akarja (következésképpen nem is létezik). Az előbbi elpszichologizálása, az utóbbi elfilozofálása a kinyilatkoztatásnak! A Biblia szerint ugyanis a bűn nem más, mint lázadás Isten ellen! Ezt kellett volna hirdetnem! Ezt Isten tárta fel, erre ember rá nem ébredt. Ha pedig valamit Isten kijelent, azt akkor is abszolút ténynek kell vennem, ha egyáltalán nem értem. Komolyabban kellett volna vennem, mint a bűnt „végre érthetővé tevő” saját magyarázatomat. A Biblia szerint tehát a bűn nem csupán egoizmus, önmagam körül forgás, hanem gyalázatos lázadás a végtelenül jó Isten ellen. Ezután Jézus Krisztus kereszthalála erre is figyelmeztet. A keresztnemcsak Isten ingyenes szeretetének a kinyilatkoztatása, hanem a bűnnek Istent gyilkolni akaró valóságáé is.

Hogy is tudna összeszedetten imádkozni, Krisztus békéjét lelkében hordozni az, aki időnként határozottan

Isten ellen lázad? Olyan lenne ez, mint az a részegeskedő férj, aki csak időnként verné össze feleségét és gyermekeit, de úgy általában „szeretné” őket. Oswald Chambers írja:

„A bűn egyébként nemcsak az önzésben tűnik elő, hanem előfordul, hogy az emberek önzetlenségnek nevezik azt. Lehetséges olyan részvéttel lenni embertársaink iránt, hogy az nyilvánvaló lázadás Istennel szemben.”

És ez a részvét elveszi az eszünket. Egy újságcikk dicsérte a prostituált önzetlenségét, aki pusztán szánalomból és minden ellenszolgáltatás nélkül adta oda magát elmagányosodott, elszegényedett férfiaknak. Az eutanázia törvénybeiktatását is majd olyan „pszicho”-művészfilmek fogják előkészíteni, amelyek könnyekig meghatják a tévénéző polgárt, mert be fogják mutatni például azt, hogy egy szegény anya pusztán „önzetlenségből”, legyőzve saját érzéseit végül is enged gyógyíthatatlan beteg gyermeke kérésének, és beadja neki a halált hozó „gyógyszert”. Az abortusztörvényt is így készítették elő mindenütt: meg kell szánni a torznak, nyomoréknak születendő magzatot, vagy az áldott állapotban levő beteg édesanyát. A lényeg a megszánnásban van. Így a legnagyobb bűnök közül is kimarad az Istenre való vonatkoztatás. Márpedig Ő a főszereplő; hiszen a bűn Isten ellen való lázadás!

A nép félre van vezetve. A jelenlegi demokrácia a legaljasabb pszichológiai és demagógiai manipulációra is alapot adó modern blöff. Demokrácia helyett inkább az abszolút értékek tanítása, átadása, azok szerint való élet lenne az előremutató. Mert a „népnek” csakúgy nincs joga és hatalma az abszolút értékek felett, mint a királynak vagy a diktátornak. Ha a demokrácia alapján meg lehet szavazni az abortuszt és az eutanáziát, akkor az a de-

mokrácia *démonokrácia*, hiszen a démonra mondta Jézus, hogy „a hazugság atyja” és hogy „gyilkos ő kezdettől fogva”. Ezen a ponton a leghatározottabban politikus vagyok, mert a szerzetes arra küldetett, hogy létevel, életformájával leleplezze a kollektív hazugságokat, gyilkosságnak nevezze a gyilkosságot, aljasságnak az aljasságot és ördögi megszállásnak az ezeket megszavazó népuralmat, továbbá hogy felhívja a figyelmet, hogy nem ez az utolsó döntés, hanem lesz még egy végítélet is. Az Utolsó Ítélet nem valami váratlan és isteni találékonysággal előkészített bosszú lesz, hanem az Igazság fog felettünk ítélkezni, aki megvilágosított minden e világra jövő embert. El nem rontott gyermeki lelkiismeretünk fog felettünk megfellebbezhetetlen és végleges ítéletet mondani!

Aki ezt üres fecsegésnek veszi, az cinikus ördög, az többé semmiféle értékről nem beszélhet, mert hogy lehetne azt állítani, hogy *a* igazabb, mint *b*, ha nincs abszolút igazság; és hogy lehet azt mondani, hogy *X* jobb, mint *Y*, ha nem lenne abszolút jóság, és ha az az abszolút jóság nem lenne személy? Eszünk kerekei is az eljövendő egyetemes és megfellebbezhetetlen igazság erejében működnek. Ez az abszolút igazság, jóság, szépség felette áll a parlamentnek és a népszavazásnak, mint ahogy a matematikai igazságok sem törődnek a mellettük vagy ellenük szóló szavazatok százalékarányával, de irgalmatlan „bosszút állnak”, ha a demokratikusan megszavazott szorzótáblát használva konstruálnak hidakat és toronyépületeket, nem pedig az egyetlen létező szorzótábla szerint. Azok összedőlnek, és maguk alá temetik az egész demokráciát. Ha a pokolnak lenne humora, halálra röhögné magát rajtunk...

Az az igazi hívő ember, aki Isten kijelentéseit abszolút igazságnak fogadja el, és nem helyettesíti be azokat saját „teológiai megközelítéseivel”. Az az igazlelkű igehirdető, aki elismétli Isten kijelentéseit még akkor is, ha azok

felfoghatatlanok; aki arra buzdul fel, és a kegyelem erejével másokat is arra tanít, hogy azokat abszolút valóság-nak tekintsék, és azokhoz igazítsák életüket.

Február 27.

A novíciusok kezdik érezni és értékelni a csendet. Most este is, ahogy kijöttem a kápolnából, testetlen árnyként suhantak el mellettem. Hetek óta soha seholy hangos szó! Az éjszaka felé haladva még nagyobb a csend. A kerti források csobogása hallatszik, meg igen távoli kutyaugatás. Csönd. (A csönd teltebb és töményebb, mint a csend. A csönd arany, a csend ezüst).

Íróasztalomon egy dupla virágú jácint ontja bódító, paradicsomkerti illatát (Krisztina mama ajándéka). Gyermekkorom kedvenc virága. A szentsírből minden nagy-szombaton ez az édes illat áradt a hűvös, nagyon hűvös kora tavaszi, templomi levegőben. Tavasszal és nyáron szerettem virágot vinni a templomba. Ma is látom magamat, amint megyek a mi utcánkából a Pap közön végig szombat délután (vagy délelőtt?), hogy elvigyem kedvenc virágaimat, és a kevésbé kedvenceket, például a dáliákat, melyek letört szárainak kesernyés illatát ma is érzem.

Ha le tudnám írni a lelkét annak a kisgyereknek, aki voltam, nagy szolgálatot tehetnék a hitoktatásnak és a mai katolikus nevelésnek! Az azonban leírhatatlan, mert olyan végtelenül gazdag volt és olyan végtelenül egyszerű. Akkor, ott az élő Isten színe elé mentem. Világos tudásom volt a föltámadt Jézus szentségi jelenlétéről. Titokzatos jelenléte átszötte egész gyermeki világomat, még a bűnök megismerése előtt, abban az ártatlan világban, amikor az Úr Jézust még nem is mint Megváltómat ismertem, hanem mint – nem is tudom megfogalmazni – mint Isteni Barátomat, Testvéremet. Ártatlan lelkem nem

Az igazi novícius egyszer s mindenkorra és visszavonhatatlanul oda akarja magát adni az élő Istennek szent fogadalmi által. Igaza van. Erről van szó. Az ember képes erre annak a Szentléleknek a hatására, aki Jézust az új és örök szövetség megkötésére indította saját vérében.

érezte méltatlannak magát szeretetére. Ő Istennek Fia, én emberek fia vagyok, mégis, valami félelmetesen merész és szép intimitásban, teljesen „egyenrangúként” szólhattam hozzá, ugyanakkor átérezve az Ő mérhetetlen dicsőségét. Tudtam, hogy jelen van a tabernákulumban a kenyér színe alatt. Bántott, hogy miért nem így látja és érzi mindenki. Azt hiszem, ez a vonzalom az Atyától származott, aki öröktől fogva elhatározta, hogy szent Fia papságában részesít engem. Végtelen nagy javakat veszít el az, akinek gyermekkorát nem járhatja át a hit. Fogalma sem lehet arról, milyen is lehetett a paradicsomi állapot, amikor az Örökkévaló még ott sétált a jázminbokrok között a virágzó körtefák alatt... Túl érzékeny lettem az illatokra és a csöndre. Az nem is templom nekem, amelynek nincs az a gyermekkoromból jól ismert tömjénes illata.

A síóagárdi templom tabernákuluma „forgatható”. Később teológiai tanulmányaim alatt találtam egy régi rubrikát (előírást), mely szerint ez szigorúan tilos. Nekem azonban akkor nagyon tetszett, úgyhogy otthon papírból ilyen készítettem. Egészen világosan látom emlékezetemben a pillanatot, amikor „öspörös úr” kifordítja a tabernákulum legbelső rekeszét és kiveszi a ragyogó monst-ranciában levő Szentséget. Vízkereszt táján többször volt „szentséges létányia” a csodálatosan szép Jézus Neve litániával és mindig tömjénezéssel. A nép buzgón énekelte:

*„Betlehemi Kisdéd,
kegyes Istenünk,
ki kenyér s bor színben
jelen vagy velünk.
E szentségben halld imánk,
áldásodat öntsd ki ránk.
Leszállottál egykor, testesült Ige,
egy szeplőtlen Szent Szűz tiszta méhibe.
Ide szálltál most alá, a kenyér- s borszín alá.”*

Nagyon megragadta lelkemet a Jézus Neve litániája. Ez most jön a felszínre, hogy e sorokat írom; szinte elragadott egy-egy fohász. Emlékszem, a következők tetszetek leginkább:

*Szeretetre méltó Jézus – irgalmazz nekünk!
Jézus, erős Isten – irgalmazz nekünk!
Jézus, a jövő élet atyja – irgalmazz nekünk!
Jézus, a nagy tanács angyala – irgalmazz nekünk!*

Vagy ahogy nálunk mondták, szebben, ünnepélyesebben (és énekelhetőbben is): „*irgalmazz minékünk!*” Emlékszem, Nagymama rám szólt a „*létányia*” alatt: – Nem *irmadzag*, hanem *irgalmazz!* A madzgot már ismertem, de olyan kicsi voltam, hogy még nem kellett ismernem az irgalmasságot.

*Jézus, szerető barátunk – irgalmazz minékünk!
Az örök haláltól – ments meg minket, Jézus!*

Ez utóbbi fohász szent félelemmel, de még nagyobb békével töltött el, hiszen sejtettem, hogy az örök halál nem fenyegetheti a gyermekeket, akik szeretik az Úr Jézust. Hány gyerek élt akkor a falunkban, aki mind imádkozta ugyanezeket a fohászokat, és nem volt rosszabb, mint én, de akinek talán ma már ezek a litániák az égvilágon semmit sem mondanak. Nekem sokat mondanak, hiszen megteltek sok szomorú és boldogító emlékkal. Egy bizonyos: ami ott csak kezdet volt, az örök isteni Szerelem tavaszi közeledése, az most számomra az életem. Mindez nem azt jelenti, hogy szentté lettem (bár szeretnék azzá lenni), de azt igen, hogy életem főszereplője Jézus lett. Hála neked, Uram, Jézus!

Február 28.

Uram, ha jóságod szelíd ragyogásában nézem kisgyermekkoromat, észre kell vennem az életembe belopódzó bűnt is. Eszembe jut egy nagyon korai emlék – talán nem is bűn volt ez még, inkább csak kísértés.

A szemek kívánsága vitt rossz útra. Vasgyűjtés volt a faluban, mindenki vitt valamit, én is. És akkor ott, a nagy halom vas közepén megláttam egy szép, falusi függőlámpát. Akkor én már rendszeresen „miséztem”, és arra gondoltam, milyen jó is lenne ennek a lámpának az alsó része kehelynek a misémhez. Se éjjelem, se nappalom nem volt, a kehely utáni sóvárgás teljesen befonta gondolataimat és érzéseimet. Már nem tudom, hogyan sikerült ellopnom, de magammal vittem. Azonban nem tudtam élvezni a birtoklását, mert éreztem, hogy nem helyes, amit tettem. Tudtam, hogy bűn lenne, ha megtartanám (bár a Tízparancsolatról még nem kaptam részletes tanítást, az, hogy lopni bűn, nyilvánvaló volt számomra). Így hát az esti szürkület idején, nagy titokban visszavittem. Óriási tehertől szabadultam meg.

Mondom, talán nem is volt ez igazi bűn, de éreztem, hogy a bűn mintegy belemart a lelkembe. A tárgyak vonalai, a színek és formák ma is elkápráztatnak, és tudom, hogy birtokló módon viszonyulok a szépséghez. Valóságos lelki halál kell ahhoz, hogy érdemben változtatni tudjak e súlyos mérgezettségen. Könyörülj meg rajtam, Uram, irgalmazz nekem, és szabadíts meg engem!

Lakott akkor a plébánián két száműzött, dombóvári orsolyita nővér, Cielešky Margit, Agnéta nővér (főnöknő, és az is maradt végig) és Hitter Margit, Aloysia nővér. Ez utóbbinak a bátyja, Hitter Győző bácsi, a volt szekszárdi táblabíró is ott lakott a plébánia egyik szobájában. Az orgona még nem volt villamosítva, és Hitter bácsi, hogy valami kis pénzt tudjon neki adni az egyházközség, elvál-

lalta a fújtató feladatát. Aloysia nővér zongorázni tanított engem a végtelenül unalmas Cserny–Hovánból. Szerettem a két, számomra akkor igen idősnek tűnő kedvesnővér szobájában gyakorolni. Ami meglepett, hogy bizonyos órákban latinul imádkoztak. Engem egészen elbűvölt a zsolozsmával való első találkozásom: ugyan semmit sem értettem belőle, de a lényeget felfogtam: hogy bizonyos időben mindent abbahagytak, mindent félretettek, mert valami egészen rendkívüli dologba kezdtek, valami olyanba, ami soha el nem múlik. Rákosiék és Gerőék elpusztulnak, szobrok fognak majd összeomolni és bálványok ledöntetnek, s az osztály nélküli társadalom hazug meséje lelepleződik... minden, minden elmúlik – de az Úr dicsérete örökké megmarad.

Talán ide nyúlnak vissza a szerzetesi hivatásom hajszálgyökerei, de ez csak emberi látásmód, hiszen az Örökkévaló döntött felőlem és az Ő szent Fia, az Úr Jézus, aki nyíltan ki is mondta: „Nem ti választottatok engem, én választottalak ki titeket” (*Jn 15,10*)

Bencés diákkoromban, talán másodikos lehettem, amikor olvastam a Pálffy Anna grófnő által írt Szent Ferenc-életrajzot. Tudtam, hogy nem irodalmi alkotás, de olyan elevenen jelent meg előttem Assisi Szegénye, hogy kimenőre se társaimmal mentem, hanem egyedül, hogy vele lehessenek. Nagy hatással volt rám a szanta sekrestyés, Feri bácsi (csak Bocinak csúfolták, ami ellen ő nem is tiltakozott), aki később, élete vége felé a pannonhalmi szociális otthonba került, és ott letehetette az örökfogadalmat Paskál testvér néven. Zágler Mária, Anna nővér (ferences szegénygondozó) az internátus tálalójában dolgozott. Példája – a végtelen szegénység és derű Jézusért – ugyancsak megragadott.

Azon a nyáron, amikor hazamentem Győrből szünidőre, és előadtam az orsolyita nővéreknek a tervemet, hogy ferences akarok lenni, Agnéta nővér írt Juvenál

ni. A padlás engem mindig vonzott különös régiségeivel és félhomályával... Ez a hármastagolású ház olyan volt, mint maga a test: az első ház a maga szakrális csendjével az isteni jelenlétre, az értelemre utalt; a konyha a gyomorra; a lakószobában pedig fogantattak, születtek és nevelődtek a nemzedékek. Utána már nem laktak emberek, az istállók következtek. Emberméretű világ, s ha benne hit, remény és szeretet volt, akkor végtelenül gazdag is egyben.

Dédmama kiskertjében nyíltak a világ legillatosabb jácintusai, ahogy ő nevezte őket. Szimplák voltak és kékek, de náluk édesebb, erősebb illatú jácintot azóta sem találtam. Még ma is meg tudnám mutatni, hol nőtték a széles, nagy udvar tikok elől bekerített, utca felőli sarkában. Azóta másé lett a ház. Minden megváltozott... Amikor egyszer nyáron arra sétáltam, azt láttam, hogy csak gaz nő ott, ahol egykor kövér muskátli virított... Egy pillanatra látni véltem dédpapát nagy bajuszával, sovány arcával, meg Finta mamát, ahogy bemegy a konyhába. Elmondhatatlan érzés szorította össze a szívemet. Ez az utca is egészen más. Valaha de szép volt, tele kiskacsával, az árok partján puha fűvel és illattal, illattal, illattal – leírhatatlan, de elfelejtethetlen illattal... Az ég sincs olyan közel, mint akkor, szinte a nádastető kéményénél kezdődött. Minden idegen lett. És ez az új nemzedék a régiek romjain él, nem is tudja már, milyen ősi, évezredek hagyomány talaján.

Nem kísértés ez a napló? Kell-e emlékezni ilyen vizuálisan? Nem kell-e mindent Isten jelenlétének parázsán elégetni, mint illatos tömjént? Amiről lemondunk Isten szeretetéért, visszakapjuk, de megrostálva, megtisztítva. Isten maga az örökkévalóság – ha valamit szeretnénk örökkévalósítani, azt bele kell vetni Istenbe, mint a tömjént a tűzbe.

Március 2.

Érden, a ciszterci nővéreknél tartok továbbképzést és lelkigyakorlatot a női rendek újoncmesternőinek. Átjárja ezt a hatalmas monostort az állandó imádság sajátos illata. Fél évszázad küzdelme: üldöztetés, elhagyatottság, csend és igen kemény lelki és fizikai munka épült bele a falaiba.

Olyan jó lenne csak egyetlen lelkigyakorlatot a bennem lévő nyomorúság megtapasztalása nélkül, valami nagy, felszabadult örömben megtartani! Ez sohasem sikerül. Számomra mindig nyilvánvaló, hogy az erő a gyöngeségben nyilatkozik meg. Minden lényeges és fontos dolog szorongatások között, maradék negyedórákban születik meg. Igazi pünkösdi tapasztalat!

Március 8.

Nekem a papokban a papságuk tetszik leginkább. Gyóntam alkoholistát, elvonókúrán levő papnál, erkölcsi gyöngeségekkel és pszichológiai zavarokkal küszködő papnál, nagyon egyszerű lelkületűeknél és szenteknél is. Egy ponton semmi különbséget nem találtam: mindannyiszor Krisztus oldozott fel. Aki halálosan szomjazik, nem nézi, hogy milyen edényben, milyen körülmények között adják neki az életadó vizet. Én mindig halálosan szomjaztam...

Március 10.

A vasárnapi evangélium kezd belesodorni saját vonzásába, bár pokoli dolgok történnek körülöttem. Egészen egyértelmű isteni ajándékot kérdőjeleznek meg. Igaz,

a színéváltozás jelenetét megelőzik az Úr szavai: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, de aki elveszíti életét énérétem, megmenti azt.” (Lk 9,24) A nehéz helyzetben nem annyira magára a nehéz helyzetre kell figyelnem, mint inkább az Úr Jézusra, hogy amikor elveszteni látok sok mindent, Őt magát el ne veszítsem, sőt érette veszítsem el azt, amit el kell veszítenem...

Jézus akkor adja oda szabadon az életet, amikor erőszakkal elveszik tőle. Ez Jézus legnagyobb tette. Az ember jó hangulatában eljátszik azzal a gondolattal, hogy odaadom életemet testvéreimért, de ha el akarják venni tőlem, amikor úgy látszik: a munkám kell, de én magam nem, akkor megrémülök, és vége az önfelelt odaadásnak. A mi Urunk, Jézus Krisztus akkor is odaadta magát, amikor erőszakkal az életére törtek.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy ez az evangélium mezítelenre vetkőzteti a három főapostol hitét. Jézusból nem marad semmi, csak istenemberi élete. Vége lesz az evilági messiási álmoknak, hiszen az Úr Mózes és Illéssel a „saját haláláról beszélgetett, amelynek Jeruzsálemben kellett bekövetkeznie” (Lk 9,31).

Hinni annyi, mint az egyszer meglátott végső valóságra építeni az életemet. Istenhívőnek lenni annyi, mint remélni Istenben úgy, hogy a reménykedésnek semmi más alapja nincs, csak maga Isten. Most ez az állapot ígérkezik kegyelemnek – talán utolsó és legnagyobb kegyelemnek az én igen nyomorult földi életemben.

Március 12.

Véletlenül tanúja voltam egyik testvérem sommás véleményének, amely körülbelül így hangzott: – Tudod, milyen a Balázs. – Érdekes, ők tudják, én nem. Ha az ember találkozik a ténnyel, hogy sokan nem fogadják el,

megízleli a legsötétebb szorongást. A „sokaknak az a véleménye” gyilkos szófordulat, mert kik azok a „sokak”? Védekezni sem lehet. Belső zokogás. Van ilyen. Kívül nem folynak a könnyek, de a lélek belső könnyei eleredtek, mikor a zoltárokról tartandó előadásomra készülve ismét rábukkantam erre a szakaszra:

„Alleluja! Megkezdte uralmát Urunk, Istenünk, a mindenható. Örüljünk és ujjongjunk és dicsőítsük, mert eljött a Bárány menyegzőjének napja. Menyasszonya már fel is készült. Írd! Boldogok akik hivatalosak a Bárány menyegzőjének lakomájára.”

(Jel 19,6-9)

Igazából az emberektől meg az ördögtől lehet félni, de az emberektől való félelem néha rosszabb, mert jót várnánk, és a szép szavak mögött tömény visszautasítás és elítélés van. Az ördögtől nem vár jót az ember, de ha jó emberektől rossz származik, az igen nagy szorongást okoz bennem. Mintha meg akarnának ölni...

Milyen megnyugtató, hogy azért egyedül Te tudod, hogy milyen vagyok, én jó Istenem! Te, aki meghívtál a tökéletes szeretetre. Te vagy a Forrás, mely szakadatlanul ontja az élet vizét. Én nem vagyok forrás, csak csatorna: ha nem kapok vizet, nem tudok mit továbbadni. Mégis kérlek, taníts meg arra, hogy viszonzás nélkül is tudjak és akarjak szeretni, s elég legyen számomra az, hogy tudom: Te végtelen és feltétlen szeretettel szeretsz engem. De jó lesz majd Nálad, Istenem: csak szeretet lesz; csak szeretve leszek, s ami még jobb: csak szerethetek félelmek és szorongások nélkül, ahhoz hasonlóan, amit életem első éveiben tapasztaltam. Addig letörlöm könnyeimet, és ezzel a látomással a lelkebben indulok tovább.

Éjjel havas eső esett. Még visszajött pár napra a tél, de a tavasz előretörését már semmi sem akadályozhatja meg. Fázósan ugyan, de énekelnek a madarak.

Március 15.

Lelkigyakorlat a debreceni leánygimnáziumban. Egy nővér bejött hozzám, és őszintén megosztotta velem gondját: elbeszélék a lányok feje fölött. Így van: mondom a magamét, azt, ami nekem sokat jelent, de már kezdek elszakadni a kamaszok világától. Mennyire más volt tegnap este előadásommal megnyitni az Országos Egyházzenei Kongresszust a Református Kollégium oratóriumában! Ott nem kellett figyelnem arra, hogy érdeklí-e mondani-valóm őket: az enyéimhez szólhattam. Így figyelmük által én magam is nagyon sok meglátást kaptam.

Imádkozom. Eléggé tehetetlen vagyok. Megriaszt ez a hirtelen beállt távolság. Igaz, ez már a harmadik év, hogy nem tanítok gimnáziumban. Nincsenek történeteim sem: életemben egyáltalán nincsenek történések; kihullanak és eltűnnek a feledésben – egy-egy hatalmas érzés marad, és az elkötelezettség, de a történetekből semmi. Olyan ember vagyok, akinek nincs történelme, vagy ha van, az nem érdeklí... Egy héttel ezelőtt a testvériskolában óriási Lélek-járás volt. Nem miattam: azokat a lányokat felnőtte osztálytársuk hirtelen halála. Azt a mélyszántást, amit a lelkekben a halál végez, kellene elvégezni a beleélés művészetével azért, hogy az ő nyelvükön szólva az Isten igéje megérintse őket.

Március 16.

A dúsgazdag és a szegény Lázárról szóló példabeszéd 26. verse valamiképpen a földi helyzetet örökkévalósítja:

„Ráadásul köztünk és köztetek nagy szakadék tátong, hogy akik innét át akarnának menni hozzátok, ne tudjanak, se onnét ne tudjon hozzánk átjönni senki.” A tragikomikus csak az, hogy az üdvözültek közül senki sem kívánna átlépni a kárhozottakhoz! Sok szegény és nyomorult ember kísértése a földön, hogy szeretnének a dúsgazdag helyén ülni. Így lélekben ott is ülnek. Jó megjegyezni: Jézus nem nevezi boldognak azt a szegényt, aki dúsgazdag szeretne lenni, de igenis boldognak nevezi azt, aki csupán enni szeretne néha, de átlépni soha nem kívánja a dúsgazdag világának a küszöbét. Lázár igaz ember volt. Nem akart a dúsgazdaggal helyet cserélni, „csak annak örült volna, ha jóllakhat abból, ami a gazdag ember asztaláról hulladékként lekerült” (Lk 16,21), vagyis még lélekben sem lépte át azt a mezsgyét, amely őt elválasztotta a dúsgazdag ember világtól.

És a dúsgazdag? A földön úgy élt bezárkózva a maga világába, hogy soha át nem lépett Lázár világába. Nagyvonalúan észre sem vette. A dúsgazdag most szeretne átlépni Lázár világába, de most már nem lehet. Ezt az átlépést a földön lehetett volna megtenni. Most már az elválasztottság véglegessé vált. Megdöböntő tanítás: itt és most saját szabadságomon múlik, hogy belépek-e Isten országába, az üdvösség világába. Ha átlépek a nyomor, a szegénység, az elhagyatottság küszöbét, ha állandóan segítem hordozni, szívemen viselem Lázár ügyét – az üdvösség állapotában vagyok.

Lehetséges, hogy a szécsényi szegénygondozó ferences nővérek kis Betániájának kapuja számomra a mennyország kapuja legyen! Naponta szeretnék belépni rajta. Az is meglepő, hogy az első ajtó a kápolnába vezet. Belépve hozzájuk mindjárt térdet hajtok. Igazából hozzád megyek, Jézusom! Milyen jó lenne egészen a szegényeket és elhagyatottakat szolgálni – bár van bennem félelem. Nem ennek a félelemnek a küszöbét kellene átlépnem, hogy egyáltalán üdvözülhessek?

Március 31.

Lelkigyakorlat Leányfalun. Jézus életéről elméltünk, egy-egy helyhez kötve: Betlehem: a megtestesülés misztériuma, Názáret: a csendes növekedés misztériuma, Jordán: a benső identitás megnyilvánulása, a júdeai pusztaság: a megkísértés misztériuma, a nyolc boldogság hegye: Isten országának és a boldogságoknak a misztériuma, Tábor hegye: a rejtett dicsőség megnyilatkozása a színeváltozásban, Olajfák hegye: a szeretet beteljesülése, a két akarat egyesülése, és végül a Genezáreti-tó partja: a szeretet ér át a túlsó partra.

Engem leginkább Názáret misztériuma, a názáreti csönd megrendítő üzenete ragadott meg. Sem az ókor, sem a New Age által fémjelzett „vallásosság”, sőt bizonyos keresztény jámborság sem képes elfogadni ennek a harminc évnek az igazi üzenetét. A jámborság kezdettől fogva csodákkal tölti ki Jézus názáreti életét, mert elviselhetetlennek tartja azt a végtelen csöndet és vidékiséget, amely a megtestesült Igére borul. A New Age-féle gnosztikus vallási irányzat meg másképp „tölti ki” ezt a harminc évet: szerinte Jézus Arábiába ment varázslást tanulni. Mekkora ostobaság! Majd a farizeusok és a többi hithű zsidó elfogadná a vele való közösséget, ha a pogányoktól tért volna haza?

Az igaz, hogy egyetlen hozzáállásunk ehhez a nagy misztériumhoz valami ürességet, félelmetes jelentésnélküliséget tapasztal. Pedig nem így van: „Jézus növekedett Isten előtt.” Ez emberségének misztériuma és üzenete, üdvözítő, megmentő tanítása számunkra. Isten legmélyebb kinyilatkoztatása, hogy szeretetből képes emberré lenni és semmiféle hatalomra nem törekedni; csak velünk lenni, megosztani halandó életünk minden pillanatát; vállalva a vidéket, a csöndet, a szegénységet, a jelentéktelenséget. Bűntől sebzett tudatunk mélyén olyanok akarunk

lenni, mint az istenek, vagyis hatalmasak, uralkodók. Ez romlott agyunk rögeszméje, amelyet a lázadás szelleme, a sátán sugall nekünk, mert Isten nem olyan, amilyennek mi elképzeljük. Isten alázatos.

A hívő lélek legmélyebb élete közvetlen kapcsolatban van a Szentlélekkel. Őt magát nem tapasztaljuk, de sugallatait igen! Minél mélyebb a csend a lelkünkben, annál tisztábban hallani Őt. Így elérheti az ember, hogy szüntelenül hallgatója a Lélek szavakba nem foglalható beszédét, és szemlélheti az isteni lét rézsút eső fényeit. Igazlelkű tanítóim: Szent Ferenc atyám, J. H. Newman bíboros, Lisieux-i Szent Teréz, Prohászka Ottokár püspök és a többiek mindig egy csendes estén hatottak rám, „amikor házam már elpihent”, ahogy Keresztes Szent János írja.

Ez a csend kell ahhoz, amit előkészületnek, tanulásnak, elmélyedésnek, személyes és bensőséges életrendnek, és rejtekben végzett imának nevezünk. Vagyis családi otthonoknak, noviciátusoknak, szemináriumoknak el kell merülni ebben a csendben. Ha ez meg nem történik, nem lesz megújulás sem a családokban, sem a papság körében, sem a szerzetesrendekben. A „személyes és bensőséges életrendet” először itt, Szécsényben tapasztaltam meg, harminc év szerzetesi élet után. Ezt így rettenetes leírni, de „az igazság megszabadít” (Jn 18,32).

Április 3.

Hatalmas csend vesz körül. Kimerült vagyok. A betegség hajlamos az ember átmenetinek tartani. Meglepődünk, ha maradó vendégként mutatkozik be. „Betegségünket ő hordozta” (Iz 53,4), tehát betegségünkben nekünk Őt magát kell hordoznunk.

Krisztina mama karamellás hársfateát főzött nekem. Amikor a csészét a számhoz emeltem, és orrom-

ba ért a rég nem érzett illat, szinte a szememmel láttam gyermekkorom egyik jelenetét: még iskolás sem vagyok, negyven fokos lázzal fekszem, és Nagymama hozza a hársfateát. Érdekes, nemcsak a lázzal való birkózás izzadságos emléke maradt bennem, hanem valami az eljövendő sabbatból is, melyben igazi nyugalomra lelünk. Nemcsak a sok rossznak: a bűnnek, kísértésnek, fájdalomnak, átoknak és szeretetlenségnek az elmaradása teszi a mennyországot gyönyörűségessé, hanem a minden kötelezettségtől és kötelességtől való „jogos” és mindenki által elismert felszabadulás. Ott többé nem lesznek gyűlések, amelyeken részt kell vennem, nem lesznek hivatalos aktusok, kitöltendő adatlapok, számadások és beszámoló tetteinkről és a ránk bízottakról...

Április 6.

Lehetővé kellene tenni az Istent mindenekfölött kereső fiatal embereknek, hogy valóban belekóstoljanak a mi szerzetesi életünkbe. A jelöltség más, hiszen ott már van egy bizonyos elkötelezettség, ugyanakkor nincs komoly szerzetesi élettapasztalat. Azokkal a fiúkkal, akik valóban szeretnének tapasztalatra szert tenni a szerzetesi életben, kellene alapítani egy *pia unio fideliumot* a provinciális atyától jóváhagyva; úgy élnének, mint az örökfogadalmások, teljes felelősséggel egy kis ferences közösség oldalán.

Ferences Názáret lenne a neve a kolostornak. Az eretekhez térnénk vissza Szent Ferenc atyánknak a remeteségnek adott regulája alapján, amely a következő:

Akik szerzetesként akarnak remeteségben élni, hárman vagy legfeljebb négyen legyenek

együtt; közülük kettő legyen az édesanya, és legyen nekik két vagy legalább egy fiuk. A két édesanya Márta életét utánozza, a két fiú pedig Máriáét, és elzárt helyen lakjanak, mindegyik külön kis cellában, melyben ki-ki imádkozzék és aludjék. Mindjárt napnyugta után mindig mondják el az aznapi kompletóriumot, és igyekezzenek megtartani a csendet; a napi imaórákat mondják el és Matutinumra keljenek fel; mindenekelőtt pedig keressék az Isten országát és annak igazságát. A Primát rendes időben mondják el; Tertia után megtörhetik a csendet, beszélhetnek egymással, s odajárulhatnak édesanyjukhoz. És amikor jólesik nekik, szegény kisgyerekek módjára az Úristen szerelméért alamizsnát kérhetnek tőlük. Azután mondják el a Sextát s a Nonát, és a Vecsernyét is kellő időben mondják el. Az elzárt helyre, ahol tartózkodnak, senkit ne engedjenek belépni, se ott étkezni. Azok a testvérek, akik az édesanyák, gondosan tartsák magukat távol minden idegen személlyel való érintkezéstől, és miniszterük iránti engedelmességből, fiaikat is tartóztassák minden idegentől, hogy így senkinek se legyen alkalma beszélni velük. A fiúknak tehát édesanyjukon, miniszterükön, vagyis örükön kívül, amennyiben ez utóbbinak tetszik az Úristen áldásával meglátogatni őket, senki mással nem szabad beszélniük. A fiúk időről időre vegyék át bizonyos időtartamra az édesanyák szerepét úgy, ahogyan közös megbeszéléssel jónak látják elrendezni; s a fentebb mondottakat iparkodjanak gondosan és szorgalmasan megtartani.”

Egy kolostor lakóinak is át kell lépniük Názáret küszöbét és kívül hagyni minden ambíciót, minden előre felvázolt karriert. Egy ferences kolostor leginkább Názárethez hasonlít, ahol egy lelki család él, igazi testvérek (nem főtisztelendő urak és nem befolyásos emberek). Kapcsolataik is elsősorban a kicsikhez és a gyöngékhez kötik őket.

Az első és legfontosabb, hogy „mindenekelőtt keresés az Isten országát és annak igazságát” (Mt 6,33). Mivel ez a keresés láthatatlan és a lélek legmélyén történik, szükséges kifejeződni bizonyos látható elkötelezettségben. Ez a kis regula meg is határozza azt a három abszolút elkötelezettséget, amelyben konkretizálódik Isten mindenekelőtt való keresése az engedelmesség, szegénység és tisztaság által kijelölt szoros Krisztus-követésben: 1. Az imaórák hiánytalan ünneplése, amely felette áll minden teendőnek, mert minden elmúlik, de az Úr dicsérete örökké megmarad. 2. Az Isten szerelméért vállalt állandó külső és belső csend a klauzúra megtartásával. 3. A „cellában való imádkozás”, vagyis szemlélődés, amikor is a szent liturgiában kapott isteni eledelt „asszimiláljuk”, és megtanuljuk a szentséges misztériumok ünneplésének fényében nézni saját életünket, az egész emberi történelmet és a világmindenséget.

Az első ferences testvérek valóságos, tiszta, de bensőséges, egymást Istenben teljesen elfogadó szeretete az eszményünk. Akik Istent keresik mindenekelőtt a mi Urunk, Jézus Krisztus által a Szentlélekben, azok a legmélyebb emberi közösségre lépnek az Egyházon belül, mert semmi sem egyesíti oly mélyen és egy egész örökkévalóságra az emberi szíveket, mint Isten kizárólagos szeretete és dicsérete.

Az „édesanya” képét nem érzelmi színezettel említi Szent Ferenc atyánk, hanem a konkrét, gondoskodó, a másik testvért személyi létében végtelenül fontosnak tartó szeretet kifejezéseként.

Ennek a testvériségnek a megalkotása nemcsak a Szentlélek műve, hanem a mi művünk is, amennyiben napról napra együtt dolgozunk Vele. Az egymást teljesen el nem fogadó testvéreknek nincs helye a ferences Názáretben. Egymásért, ha találkozunk, szívünk mélyén imádkozunk. A *discretio* hiányzik a világból, Isten azonban – mivel maga a szeretet – a végtelen diszkréción, a végtelen tapintatosságon. Őt utánozzuk, amikor tisztelettel és Istent imádván megállunk a másik testvér misztériuma előtt. Mindenféle hatalomgyakorlásról örökre lemondunk, és a ránk bízott feladatokat a legnagyobb gondossággal, de szabad lélekkel végezzük testvéreink javára.

A szegénységet elsősorban úgy fogjuk fel, mint kemény és áldozatos munkát Názáret szellemében, ahol a Názáreti Ács mennyei Atyja színe előtt vállalta örömmel az izzadságos és szenvedésekkel teli mindennapi munkát. Munkánk elsősorban Isten imádásának egyik módja: napi áldozat. Munkánk, legyen bár jelentéktelen és hétköznapi, a Názáreti Jézus Lelke által az egész világért felajánlott közbenjáró és hálaadó imádság lesz. A regulában alamizsnakéregetésről van szó, de ezt nem szabad az egész Rend számára írt, a pápa által jóváhagyott Regula nélkül szemlélni, ahol a testvérek rendes megélhetését Szent Ferenc atyánk a munkában, elsősorban a kétkezi munkában jelöli meg: „A testvérek... dolgozzanak hűséggel és odaadással... Munkájuk ellenértékéért fogadják el, ami szükséges a maguk és testvéreik ellátására...” (RB 5) A munkában az igazi testvéri közösséget alkotó kegyelmet is felfedezzük.

Olyan tapasztalat lenne ez, amely a résztvevőket elsősorban a keresztségi kegyelem sajátosan radikális világába vezetné be Szent Ferenc atyánk szellemében! Ha ebből a tapasztalatból lépnek vissza a világba, meg lesznek jelölve a Názáreti Jézus szellemével. Ha pedig úgy döntenek, hogy belépnek a Kisebb Testvérek Rendjébe, egy hasznos tapasztalattal indulhatnak.

Április 8.

Dörög az ég, elborult... már látni is alig lehet a távoli hegyeket. Az este is megérkezik. Igen sötét lett az ég, vihar tépi muskátlijaimat az ablakban, talán jég is esik. A sötétség órája ez. Az első emeleti nagy ablak mellett állok. Egy novícius is odajön, nézzük ezt a félelmetesen tomboló, sötét vihart. Megszólal: – Gyönyörű! – Lehet, de az bizonyos, neki még belső viharban alig lehetett része.

Az előbb egy telefonbeszélgetés fölvezetett. Hatalmas, éles szenvedést hordozva tovább kell nézmem a most már haragos eget. Befelé is nézni kell, és nem szabad a látvány elől megszaladni. A félreértés is fájdalmas lehet, de a gyanúsítás, illetve rágalmazás a passió mélyén van. Ha valaki éveken át csak egyetlen dologra törekedett minden erejét összeszedve, hogy azt az egy dolgot meg ne tegye, és éppen azzal vádolja őt az, aki mindent lábbal tiport meg, ilyenkor mit tegyen a vádlott? Legjobb, ha semmit sem tesz. Van a rossznak olyan ördögien erős tombolása, amelynek nem szabad ellenállni, el kell némulni, és csendben, alázattal várni az ítélet napjára. Hogy változhat a szeretet gyűlöletté, a gyöngédség abszolút feledéssé?

Hogy lehet rágalmazóvá, árulóvá az, aki valaha szeretett?! Ez az egyetlen sötét és pokoli titok, melyhez bármely testi szenvedés, bármekkora rettenetes fenyegetettség hozzá sem mérhető. Mennyi ember szenved emiatt a világon! Micsoda mélységei vannak a szenvedés tengerének! Te, Uram, ezt mindenkinél jobban megtapasztaltad. Most élesen áll előttem a szokványosnak tűnő elmélkedési kérdés: Hogy lehet, hogy azok, akik hozsannát kiáltottak Dávid Fiának, most azt kiáltják, feszítsd meg őt!

Milyen nagy vigasztalás Beléd kapaszkodni, Jézusom, aki egyedül mentél át sértetlenül ezen a pokoli örvényen, aki egyedül szálltál le az alvilágba a feledés földjére, senkit sem feledve, senkit sem átkozva, mindeneket ma-

gadhöz ölelve, mindenkit megáldva. Stációkat járok, egyiket a másik után, s csak az vigasztal, hogy Te, Jézusom, előttem utat törtél. Nem a szenvedésre kell figyelni a keresztúton, hanem a szeretetre. Nem is hittem volna, mit fog ma jelenteni a Te szavad, Uram: „*Bízzatok, én legyőztem a világot*” (Jn 16,33).

Április 12.

Amikor az előljáró döntése mindannak az ellenkezőjét erősíti meg, amire a szerzetes vágyakozott, még ha ezek a vágyak az imádság legmélyén születtek is meg a lelkében, akkor érkezett végre az a lehetőség, hogy a szerzetes belépjen a megváltás világába: odatérdelhet Üdvözítője mellé az Olajfák hegyének éjszakájában.

Nem ünnepélyes pillanat ez, hanem végtelenül sivár. Minden külső szegénység csak gyerekes játszadozás ehhez képest. Erre az ember önerejéből nem is képes. Képes lenne, ha ünnepelnék érte, de saját lelkiismerete, önbecsülése, sőt önbizalma kapott sebet. Ekkor eljött a kegyelem ideje. A sok beszéd és cselekvés után annak az Isten számára egyedül tetsző tettnek az ideje, amely maga a HIT, mely telve van bizalommal. Ez nem jelenti azt, hogy végleg elvannak vetve tervei, de azokat már Isten örök terveiben hordozza; így visszatalál lelkébe a békesség nagy fehér galambja, olajággal a csőrében.

Április 14.

Nagypéntek. Zsidó testvéreink is most ünneplik a húsvétot. Ha majd egyszer ez a két szent nép egy irányba néz, vagyis ha tudatosul, hogy egy irányba tekint a hitünk: az lesz az igazi JEL, amelyre a pogányok felfigyelnek.

Megkóstoltuk a novíciusokkal, hogy milyen az, ha egy szerzetesközösség visszaállítja a szent liturgiát a maga gregoriános tisztaságában. Mélységes közösséget tár fel Istennel Krisztus titkai által a Szentlélekben, és mélységes közösséget valósít meg egymás között, úgyhogy feleslegessé válik mindenféle érzelmes imaösszejövétel. A reggeli zsolozsmánkon, melyen e szent napokban Jeremiás siralmait énekeljük, egyre többen vannak. A három szent napot egybefogja a Filippi levélből vett főséges dallamú antifóna: „Krisztus engedelmes volt értünk mindhalálig, a kereszthalálig. Azért felmagasztalta őt az Isten, és nevet adott néki, mely fölötte áll minden névnek.” (Fil 2,8-9) Nagy lelki fürdés ez: az Ige kimossa az avított gondolatokat, dohos érzéseket, poshadt emlékeket. Olyan vidámak lettek utána a novíciusok, mintha máris allelujázhatnánk.

Délután három óra van. Nagy ma a csend a kolostorban, a szívem mélyén és az egész univerzumban. Koszmikus csönd van a világ felett. Nem fizikai, mert boldogan énekelnek a madarak, hiszen az utóbbi napok borús hidege után végre újra ragyog és melegít a nap. Nem is a belső, a psziché csendje ez, hanem mély, teológiai eredetű világsönd, amilyen nincs soha, egyetlen más napon sem. A holnapi, nagyszombati csönd is más: akkor az alvilágban már kezdődik a Húsvét... Bárcsak napokig, hetekig tartana ez a különös, megváltó csönd, de sajnós, siet az idő: mindjárt hat óra, és kezdődnek a szertartások.

Bárcsak örökre megjelölnél, Uram, Jézus, ennek a keserű órának jegyeivel, hogy soha-soha föl ne oldódjék ez a csönd a lelkem mélyén, hogy míg e világban élek, minden örömöm, minden vidámságom csonka maradjon szenvedésed és végtelenül keserű halálod emléke miatt. Gyarló, esendő, gyöngye teremtmény vagyok, de újra hozzákötöm magamat Szent Keresztedhez most, hogy ott látalak rajta meghalva. Ellene mondok a sátánnak és minden pompájának és minden cselekedetének. Hiszek Benned,

igaz, élő Istenem, remélek Benned, egyetlen, örök Szeretet. Szeretlek Téged, végtelen Jóság. Hozzád kötöm magamat szerzetesi fogadalmaim által: Szegény akarok lenni, s mivel mindig termelődnek körülöttem lelki és érzelmi javak, újra és újra exodusban akarok Veled megszökni puha fészkeimből. Engedelmes akarok lenni a Te menyeyei Atyádnak, aki már az én Atyám is, úgy, ahogy Te engedelmes voltál. Mindenekelőtt szent parancsaidat akarom életem minden napján betölteni úgy, ahogy Te éltél és tanítottál, egyetlen Mesterem. Szüzességben akarok élni. Testemhez csak a Te áldott testednek legyen köze, amikor feltámadott, dicsőséges eucharisztikus jelenléteddel hozám jössz naponta a szentáldozásban.

Szeretnék mindent újrakezdeni, mert nem szeretlek eléggé, és sokszor megfélekeztem Rólad. Küldd el nekem Szentlelkedet, Uram, Jézus, hogy akkor, amikor az ember hajlamos elfeledni ezt az órát, a szeretet és halál óráját, mert jól érzi magát, mert ünnepel, mert tombol a nyár és körülötte az élet, mert annyian semmibe sem veszik a túlvilágot, akkor hirtelen felmerüljön emlékezetemben véres, de mégis szépséges arcod, az az Arc, melynek látása a legnagyobb és örökkévaló gyönyörűség forrása.

Az esti szertartás azzal kezdődik, hogy a kolostor minden lakója leborul a szentélyben a nyitott tabernákulum előtt. Uram, halálod, Szent Kereszted titka előtt olyan béna, néma és süket vagyok. A fönséges rítus perceiben szeretnék mély gondolatokat és érzéseket átélni, de tudom, egy épséges gondolatom sem lesz, az érzések pedig összevissza fognak kavarni bennem. Nem baj, Te nem gondolatokat, nem érzéseket vársz tőlem, hanem vissza soha nem lopkodott, totális önátadást. Fogadd el leborulásomat, Jézusom, mint végső jelet a földön, hogy szeretlek, hogy egyébire sem vágyakozom, mint egyre jobban szeretni téged, hogy utolsó elesésem, haláltusám és sírban

Nem tudom, megadatik-e jövőre is, hogy itt a földön ünnepehessem a Te szent halálodat. Az is lehet, hogy már odaát, az égben. Odaát már nem lesz bűnbánat és nem lesznek könnyek – csak a szeretet marad meg mindörökké.

fekvésem legyen egyetlen néma imádás: a Te imádásod, mert Te valóban az élő Isten Fia vagy. Fogadj el engem újra, úgy, mintha eddig nem is a Tiéd lettem volna, hiszen csak félig a Tiéd lenni vagy rosszul a Tiéd lenni méltatlan Hozzád.

Nem tudom, megadatik-e jövőre is, hogy itt a földön ünnepelhessem a Te szent halálodat. Az is lehet, hogy már odaát, az égben. Nagypéntek van ott is, hiszen amit a földi Egyház ünnepel, azt a szentekkel és az angyalokkal együtt ünnepli. Milyen lesz az égben a Nagypéntek? Hogyan lehet ott átérezni szent haláloz félelmetes titkait? Odaát már nem lesz bűnbánat és nem lesznek könnyek – csak a szeretet marad meg mindörökké.

Április 15.

Nagyszombat. Nem mindegy, hogyan áldjuk meg a húsvéti gyertyát, hogy ki hova áll és mit csinál. Nem szabad a hármasszoros alleluját elsikkasztani: azt háromszor egyre magasabb hangon kell énekelni. A laudest is el kell végezni ősi szokás szerint az áldozás végén! Már alig várom az *Et valde mane* kezdetű antifónát. Hát akkor itt nem az a lényeg, hogy Jézus föltámadt?! Mire valók mindezek?

Örkény István pár sorban visszakérdez, illetve megfelel *Az élet értelme* című Egypercesében:

„Ha sok cseresznyepaprikát madzagra fűzünk, abból lesz a paprikakoszorú. Ha viszont nem fűzzük fel őket, nem lesz belőlük koszorú, pedig a paprika ugyanannyi, éppoly piros, éppoly erős, de mégse koszorú. Csak a madzag tenné? Nem a madzag teszi. A madzag, mint tudjuk, mellékes, harmadrangú valami. Hát akkor mi? Aki ezen el-

gondolkodik, s ügyel rá, hogy gondolatai ne kalandozzanak összevissza, hanem helyes irányban haladjanak, nagy igazságoknak jöhet a nyomára.”

Április 16.

Húsvétvasárnap. Mindig is izgatott a kérdés: Hogyan érint engem Isten legnagyobb tette, Jézus Krisztus feltámasztása? Mi módon, hogyan lesz áttöltve belém az ő romolhatatlan élete? Hogyan lehet egy különálló személy, egy individuum az én új életem alapja? Hogyan vagyunk összekötve? Milyen elektromos hálózattal? Milyen csőrendszerrel? Szent Pálnál találtam meg a feleletet: „Ádám, az első ember, élő lényvé lett, az utolsó Ádám pedig éltető lélekké.” (1Kor 15,45) A föltámadt Krisztus „éltető lélekké”, vagyis Szentlelket közlővé lett: ez a „természet” számunkra. Így Isten legnagyobb újdonsága, amivel meglep, hogy Fiának Lelkét elküldötte a szívembe a hit és a keresztség által. Add, Uram, Istenem, mennyei Atyám, hogy ez a valóság felforgassa életemet, úgy járja át, mint a kovász a tésztát a legkisebb részéig!

Április 21.

Huszonnyolc fok meleg van, valóságos nyár. Egész nap az udvarban dolgoztunk. Egyes testvérek terméskőből utat építettek, mások lent a kertben a tó vizét próbálták megtisztítani a hínártól. Szerezni akarnak a tóba hínárevő halat. Azt sem tudtam, hogy ilyen létezik. Velük voltam egész nap. Édesanyámtól kapott szalmavirágmagot vetettem, és megkapáltam az ültetések földjét.

Ha csak egy pillanatra is engedünk a haragnak, irigységnek, féltékenységnek vagy egyéb indulatnak, pillanatnyi ördögi megszállottságra hasonlító tünetek jönnek felszínre. Az egyik örökfogadalmas testvér (egyéb-ként a legszelídebb) szinte ordított az egyik novíciusra, aki segített neki a munkában, de le akart szaladni a tónál dolgozó testvérekhez, hogy segítséget kérjen. A novícius megdöbbenve állt. Hallgatott. A déli zsolozsmán szinte sírt. Az imaóra után a többiek előtt mondtam: – Nem hibáztál, és mégis sérelem ért: itt a ideje, hogy gondoldj a Megváltódra. A Rendben is érhetik ilyesmik az embert! Vidáman Jézusért!

Elszállt a fájdalma. Azonnal begyógyult a frissen ütött lelki seb, mert tapasztalatból szóltam, mint aki ebben éppen most hitelt érdemel. Mennyire más tanítani és mennyire más élni az evangéliumot, és ezt a belső életet fordítani át szerényen, rövid szavakba, amikor éppen kell!

Most meg én épülök ezen a testvéren. Közösségünk a világ egyik legbékésebb közössége. Soha, sehol nem tapasztaltam meg ilyen mélységes békét, és lám, mégis vannak nehéz percek, órák, hetek! Ilyenkor jobban kell Jézusba kapaszkodni! Engesztelés ez saját bűneinkért, nagy tisztulás és tisztázás. Tisztázása annak, hogy egyedül Jézusért, Jézus miatt, Jézussal vagyok itt, hogy elsősorban az övé vagyok, és csak emiatt a Rendé.

Még villanynál is tovább dolgoztak egyes testvérek. Cserebogarak repültek felettük ügyetlen ívű repüléssel. Mindenfelől madarak énekeltek, mocoogtak, csiripeltek. Nyolc után hirtelen sötétedni kezdett, s a torony mellett igen fényesen ragyogni kezdett egy csillag.

Egész nap foglalkoztatott a reggel hallott evangéliumi szakasz: Simon Péter háromszoros vallomása. Az első vallomás a lelkes szeretet vallomása. Lelkesedés nélkül nincs szerzetesi élet. Kell ez, de nem elég. Maga

a lelkesedés elfogyhat, de a szeretet, ha igazi, soha meg nem szűnik. A második a megfontolt szeretet vallomása. Az élet delén elbizonytalanodik az ember. Nem Istenben, hanem saját magában. Ha ez úgy történik, hogy amilyen fokban elbizonytalanodik önmagában, olyan fokban bízik jobban az Úr Jézusban, akkor ez érlelődés. A harmadik az alázatos szeretet vallomása, amikor a szeretetből nem marad semmi, csak maga a szeretett személy és az egyedül belé vetett bizalom, amikor úgy semmisül meg önbizalmunk, hogy mindenestül átfordul az Úr Jézusba vetett bizalomba.

„Uram, te mindent tudsz” – ebben az is benne van, hogy én meg már semmit sem tudok, vagyis semmi lényegeset és jót magamról. De nem ez a negatív kép az utolsó állásfoglalás magammal szemben, hanem a Te tudásodba kapaszkodva merem remélni, hogy szeretlek Téged. S ha ezt Te tudod, az több, mintha én tudnám. Abban viszont remélek, hogy Te, aki ismered a szíveket és a veséket, aki egyedül ismered a szív titkait, tudod, hogy szeretlek Téged.

Április 25.

Boldog Elréd rievalli apát könyvét olvasom a lelki barátságáról. Szeretném megszerezni. Kijegyzeteltem belőle néhány részletet – az egyiket idemácsolom:

„Nagy vigasztalást jelent ebben az életben, ha van egy bensőséges barátunk, akit megajándékozhatunk szeretetünkkel, akiben lelkünk megpihenhet és kiöntheti szívét. Az ember szívesen beszél vele, amint szívesen hallgat valami éneket, amikor szomorú. A világ nyomorúságai

közepette a barát biztos menedék. Olyan bizalmasan beszélhetsz neki, mint önnön magadnak... Bevezeted őt szíved titkaiba, és annyira össze vagy vele kötve, hogy ha testileg távol van is, mindig jelen van lelkednek azon a helyén, ahol te saját magaddal beszélsz. A világ zajongásától távol, vele kettesben, lelked nyugalmat talál bensőséges egységtekben, amelyet a Szentlélek édessége hat át teljesen.

Hogy senki se bírálja a szeretetnek ezt az igen szent formáját, Urunk, Jézus Krisztus – aki mindenben leereszkedett hozzánk, ami csak emberi – csodálatosan szép példát adott arra a szeretetre, amelyet nem ad meg mindenkinek, hanem csak egynek tart fenn. Egészen különleges szeretete jeléül hagyta, hogy Szent János a szívére hajtsa fejét. S mivel az illatszer is jobban áthatja azt, aki közelebb van az illat sugárzó forrásához, Szent János is több lelki kincset merített Krisztus Szívéből, mint a többiek. Bár a Mester minden tanítványát a legtökéletesebb szeretettel ölelte körül, mégis Szent János egy bensőségebb barátság címén kapta ezt a nevet: »a tanítvány, akit Jézus szeretett«.

Barátom olyanak mond, amilyenek lennem kellene, ellenségem pedig olyanak, amilyen vagyok – tartja a mondás. Van benne igazság. Valóban oda kellene figyelni az ellenséges hangokra is, de azért a barátom eljárása a helyes, mert az ő látása tesz jobbá, ti. nem lehet senkit sem jóvá szidni, de jóvá szeretni igen.

Április 27.

Szeles, hűvös lett az idő. Ez mindig valami tompaságot, álmodóságot idéz elő bennem, bár a nap kisütött, és énekelnek a májust váró madarak. A novíciusok kitisztították a tó vizét. Igaz, hínárevő halak még nem úszkálnak benne, de gyönyörű, balatoni kékeszöld a színe. Éjjel egy erdei madár alig hagyott valamicskét aludni. Nem túl szép a hangja, mintha berregne – éspedig negyed percenként. A csendes órák kedveznek az önreflexiónak.

Konok ember vagyok, mert evidenciákat látok. Aztán ha végképp nem engedik meg azt, amit jónak látok, az utolsó pillanatban mintha mindent elengednék. A hozzám közelállóknak ezen megdöbbennek: gyöngeségnek, gyávaságnak tekintik. Talán mégsem az, inkább hasonlít ahhoz az élményhez, melyet akkor éltem át, amikor egyszer felborultunk autóval, amely fordult egyet a tengelye körül, majd megállt egy gödör mélyén. Először féltem: élni akartam; az utolsó pillanatban viszont hatalmasan átengedtem magam annak a ténynek, hogy meghalok. Egy pillanatra a bűnbánat is átvillant az agyamon, majd szinte a kívülálló kíváncsiságával vártam, hogyan is lesz ez a halál „kivitelezve”. (Emlékszem, akkor ezzel a furcsa kifejezéssel fogalmaztam meg várakozásomat.)

Ugyanezt látom életem nagyobb döntéseiben: valamit jónak látok, elhatározom, hogy megteszem, miután imádkoztam. Tudom, hogy helyes, amit teszek, aztán ütközöm. Egy pillanat törtrésze alatt szinte közömbössé válok eddigi terveim iránt, és elfogadom a számomra elfogadhatatlant. Mégsem vagyok elvtelen, mert ezen elfogadás után lassan kirajzolódik valami ahhoz hasonló, amit korábban akartam. Legnagyobb vágyaim, ha soha nem teljesülnek is ebben a földi életben, nem megsemmisülnek, hanem lelkem mélyébe temetve tudatos életem trágyájává lesznek, melyből csodálatos gyümölcsfák és virágok nőnek ki. A Para-

dicsomkert talaja is trágyázott volt, amelyben felbomlott lények százai táplálták a virágzó életet és benne az emberi személyt, aki az Örökkévalóval barátkozott; ennek az ártatlan és bűn előtti embernek is volt tudatalattija, benne rothadásra szánt és a tudatos életet tápláló étellel, mert ez az ártatlan ember is csak egy életet élhetett: egy helyen, egy feleséggel, ezekkel és nem más gyerekekkel stb., tehát minden más lehetőséget le kellett vinnie a tudat alá, és ott hagyni úgy elromlani, hogy nemes rothadással táplálja tudatos, Istenbe merült életét.

Talán nem is olyan lényegtelen az, amit most leírtam. Lehet, hogy nem is a pszichológia területére tartozik, hanem a kegyelemtanhoz. Jézus szava jut eszembe: „Nálam nélkül semmit sem tehettek.” (Jn 15,5) Isten akarata valószínűleg tükröződik az imádkozó ember akaratában, és amikor ezt megpillantja, fellelkesül. Szinte bántja, hogy más nem látja ezt. Ahhoz azonban, hogy ténylegesen Isten cselekedhessék életünkben, legjobb terveinknek is bűcsút kell mondanunk, szinte meg kell halnunk számukra, hogy azután később, évek, esetleg évtizedek múltán tisztultabb formában valósulhassanak meg.

Május 5.

Ragyogó reggel. Az élet kenyerétől lélekben jóllakottan, a szentséges vérrel újra lemosva mindenre másképp tekintek. A Bárány trónja előtt éneklő kórus részesei a madarak is, de a virágok is Neki nyílnak. Jézusnak minden létezőhöz benső és lényegi kapcsolata van, mert „Bene teremtett minden” (Kol 1,16).

Az egyik ferences szegénygondozó nővért kórházba viszik. Feladtam neki a szentkenetet, és pápai áldásban részesítettem. Egyetlen végrendelkezése, hogy enyém legyen a Kármel-hegyi Boldogasszony-érem, amelyet hor-

dott. Szégyenkezve vettem át. Ahogy félretaposott cipőjében botladozva lépegetett a mentőhöz, ősz hajába a májusi fények szelíd koszorút fontak. Jézus Menyasszonya, Isten veled! Nővérem, emlékezzél meg rólam Jézus Krisztus országában, hogy az én utolsó lépteim is ilyen végtelenül szegény, megtisztult, Isten akaratát teljesen elfogadó lépések legyenek hazafelé.

Május 6.

Az igazi refektóriumnak lelkiisége van. Benne nemcsak eszünk és beszélgetünk, hanem mennyei kenyérrel is táplálkozunk és csönddel is itatjuk szomjas lelkünket. Ha egy kolostori ebédlő állandóan zajos és harsány, ha soha nincs közös olvasás, akkor az a közösség lelki vérszegénységben fog szenvedni.

A ebédlői felolvasás csak azoknak idegen, akik nem gyakorolják rendszeresen. Nem minden étkezés való okvetlenül arra, hogy egymással beszéljünk, hanem esetleg Isten is szeretne hozzánk szólni pontosan abban a kötetlenebb élethelyzetben, amit egy vacsora jelent! Mostanában Lisieux-i Szent Teréz életrajzát olvassuk. Utána is csendben maradunk. Mély közösség tud így is kialakulni: összemósolygások, a találva érzés együttes felfedezése, a humor, a meglepetés, esetleg a csendes csodálat Isten szentsége előtt. A kommunikáció a szerzetesek között (és egyáltalán azok között, akik egy életet egy fedél alatt élnek le) nem csak a szavak szintjén valósul meg. Túlságosan felületes közösség lenne az! A csendben fogyasztott szegényes ebédek és vacsorák teszik – amikor a lelkiolvasmány egy-egy szava belső könnyeket fakaszt, melyekkel vegyíthetem ételemet – a szerzetesi ebédlőt megszentelt hellyé, amely hasonlít a templomhoz, hiszen a Bárány menyegzőjére hivatalosak ülnek ott együtt nap mint nap.

Május 15.

A novíciusok maguk között „házi káptalant” tartanak, így maradt egy csendes estém. Hűvös van, de a lenyugvó nap leírhatatlanul éles, melegsárga sugarakkal világítja meg szobám egy részét. Be kellett fűtenem. Nagyon sokat fázom.

Ahogy kinézek az ablakomon, világosan látom belül a tényt: nincs ínyemre az exodus. S ebben valóban monasztikus hajlamaim vannak: egy életen át jó lenne itt maradni, s ha lehet, nem is utazni, látogatókat rövid időre fogadni, kivéve azt a párat, akik szívem szerinti emberek. Soha sem hittem volna, hogy ötvenedik évemre ekkorát változom: lelkesen dolgozom, ahogy szoktam, de nincs benne a lelkem. Semmiféle céloom nincs. Egyáltalán semmit sem akarok elérni, megvalósítani. Mintha lassan egyfajta születési állapotba kerülnék. Igen furcsa, különös érzés, de nem félek. Istenem, végy a kezedbe! Már semmi sem olyan, mint egy évtizeddel ezelőtt. Hajlamom szerint heteket töltenék csendben, fizikai munkában, zsolozsmában, elmélkedésben, szemlélődésben, sőt éveket is! Jó lenne, ha nem változnának a dolgok. Jó lenne maradni egy helyben, amíg nem jössz értem, Uram. De jó lenne, ha ezekkel a testvérekkel maradhatnék! És mégis mindig pontosan az ellenkezőjét élem. Minden évben új testvérek jönnek (hála Istennek), sőt már húsz éve én fogadhatom őket. Pár év múlva pedig talán egy új közösségbe kerülök. A hivatás nem hajlamaink megvalósítása. A hivatás kegyelem. Pontosán hajlamaink ellen is lehet. Mégis, a békességünket nem hajlamaink követésében találjuk meg, hanem hivatásunkban, vagyis Isten szent akaratában. Végül is Te vagy az én kolostorom, Jézus! Erre ráébredni öröm, virágzó májusi rét, ott belül a szívben.

Lehanyatlott az erdő mögé a nap. Mérges: vörös és sötétlila, sötét ciklámen színekben önti rá haragját erre

a szép, szelíd nógrádi vidékre... A távoli hegyek alján a völgyben sötétzöldes és lilás köd száll fel. Nagyon távol egy kutya ugat; egy madár szólalt meg a kolostor kis erdejében, de lassan minden távoli zajon úrrá lesz ingaóráám békés ketyegése. „*Elfáradtam, megpihenni hozzád térek, Istenem.*”

Május 16.

Milyen lapos, jelentéktelen egy szerzetesi élet, ha ki marad belőle a *via purgativa* (megtisztulás útja), s milyen szegény lesz az Egyház, ha nem lesznek benne olyan keményen vezeklő és engesztelő lelkek, mint Cortonai Szent Margit, akit ma ünneplünk. Nemcsak a bűnös élet gyalázatos az Egyházban, hanem a langyos élet is. A langyos keresztényről maga az Úr mondta, hogy ki fogja köpni a szájából (*Jel 3,16*). Ízetlen életek közössége ízetlen közösséget eredményez. Csak a megtérő, bűnbánatot tartó élet ízes az Úr ízlése szerint. Margit, Margit! Könnyörögj értem, hogy szerzetesi életemben ez a kemény, vezeklő, a poklok lángjaitól rettegő, Isten szerelmének lángjaiba magát belevető buzgalom bennem is meglegyen!

A reggeli szentmise evangéliumából a következő szavak kapaszkodtak bele a lelkembe: „Békességet hagyok rátok, az én békémet adom nektek. Én nem úgy adom nektek, amint a világ adja.” (*Jn 14,27*) A világ úgy adja, hogy a harcoló felek között rendezzi a vitás kérdéseket. Valamiféle külső rendet teremt, amelyből külső nyugalom árad. Nagy dolog ez! De ez sincs kegyelem nélkül, mert ahol leteszik a fegyvereket és tárgyalni kezdenek, még ha önérdékből is, megtörik a sátán hatalmát, aki „gyilkos kezdettől fogva” (*Jn 8,44*). Az Úr Jézus mégsem így adja az ő békéjét, hanem úgy, hogy elküldi a Szentlelket, a Harmadik Isteni Személyt az ember lelké-

nek legmélyére: „Békesség nektek!... Vegyétek a Szentlelket.” (Jn 20,21-22) Így a Szentháromság személyes életébe belevonja a megváltott embert. Olyan létforrás nyílik meg bennünk, amely az örökkévaló Isten mélységéből hozza fel az élet vizét, és árasztja el benső világunkat. Ez az az élő víz, amelyet megígért Jézus a benne bízónak, az új és örök élet békessége, melyről ezt olvassuk Izajásnál: „Mert ezt mondja az Úr: Íme, én elárasztom őt a békességgel, mint folyammal.” (Iz 66,12) Ez a belülről áradó békesség-folyam tör gátat bennem minden szentáldozásban, minden feloldozásban, amelyet elnyerek, függetlenül attól, hogy körülöttem béke van vagy háború dúl. Kodály Budapest bombázásakor az óvóhelyen a Missa brevis „*Dona nobis pacem*”-jét hallja, s benne érzi a békesség belső tapasztalatát.

Május 17.

Ma éjszaka a matutinum után nem sikerült újra elaludnom. Bár méltatlanul, de mégis nagy reménységgel John Henry Newman bíboros szavait mondogattam a szívem mélyén:

„A keresztény lélek akkor éli igazi életét, amikor magára és Istenre hagyatkozott. El tudja viselni önmagát, tud önmagában örülni, mert az Isten kegyelme benne, az örök Vigasztaló jelenléte az, amiben örül. El tudja viselni, kellemesnek érzi, hogy mindenkor önmagával van – akkor van kevésbé egyedül, amikor egyedül van. Párnájára hajthatja fejét éjjel, és megvallhatja túláradó szívvel Isten színe előtt, hogy nem hiányzik neki semmi, hogy megelégtül és bővelkedik,

hogy Isten az ő mindene és hogy semmi sincs, amit az Isten adhatna neki. Nagyobb szentségre szüksége van ugyan, de a gondolat, hogy többje is lehetne, nem aggodalom, hanem öröm diktálta gondolat.”

Május 18.

A novíciusok minden vacsora után felolvassák a direktórium utasításait, vagyis hogy másnap milyen ünnep lesz (vagy köznap), aztán a névnapjukat ünneplő testvérek névsorát, végül a megholtakét. Az elmúlt napok egyik estéjén Lambert testvér nevét olvasták a nekrológiumban. A novíciusoknak Bálint Lambert egy név a sok közül. Nekem hatalmas találkozás! Esztergomban egy rendházban élhettem vele. Nappal dolgozott csendben, szó nélkül, keményen, éjszaka pedig imádkozott. A fél éjszakát imádságban töltötte. Valakivel találkoztam, aki több mint ötven évvel ezelőtt Máriagyüdön lakott együtt vele. Elmondta, hogy Lambert testvér ott is ugyanazt tette. Többször előfordult, hogy későn jöttem haza, s nem vette észre, hogy belépek az oratóriumba és letérdelek mögéje. Hallottam imádkozni egy élő szentet. Azt is láttam egyszer, hogy amikor imádkozott, arca kipirult, mint egy szerelmesé. Láttam őt zokogva bűnvallomást tenni. Aki ilyet nem lát a Rendben, annak valami lényeges dolog mindig hiányozni fog az életéből. Soha senkiről rosszat nem mondott, egy életen át készült a boldog mennyországba. Egyesek konoknak tartották, ám ez a szentek konoksága volt. Nem tekintette az előljáró személyét: az engedelmséggel kapcsolatban az volt a véleménye, hogy akárki parancsol meg neki valamit, ő abban egyedül az Úr Jézusnak engedelmeskedik. Mindig vidám volt és végtelenül szegény.

Egy váltás ruhán kívül semmije sem volt. Lelki írásai óriási érték lenne, de amikor megtudták, hogy össze akarom gyűjteni (még életében, amikor őt már elmeszesedetten a betegszobába költöztették), ezek az iratok eltűntek! Nagy veszteség! Nem egy írása így kezdődött: „Kedves Jézusom!” Voltak papírdarabkák, amelyekre figyelmeztetések voltak felírva: „Lambert, Lambert! Vigyázz! N. testvérért imádkozz, és ne szólj vissza neki indulatosan!”

Május 23.

A novíciusok elutaztak Esztergomba, hogy a környék szerzetesi emlékeit tanulmányozzák történelemtanárukkal, Kapisztrán atyával, meg hogy az egyéves teljes csöndből érkezve találkozhassanak, ha csak egy-két órára is, diákjainkkal.

Két jelölt maradt itthon és a ház örökfogadalmas tagjai. Miért van bennünk, „latinokban” az a határozottan romboló és liturgiaellenes nehézkedési erő, hogy minél kevesebben vagyunk, annál inkább szeretnénk ellaposítani a liturgiát? Az evést miért nem laposítjuk el ilyenkor, miért nem redukáljuk egy darab kenyérré és egy hagyományra? Istentelen tendencia ez, a latin egyház papjainak, szerzeteseinek, híveinek rákfenéje, mely a nyugati liturgiát alapjaiban rendíti meg és a katasztrófa felé sodorja, ha meg nem állunk, és el nem gondolkodunk. A pacsirta nem néz körül, hányan hallgatják! Számára nincs publikum, nem veszi sem rövidebbre, sem laposabbra énekét! A pravoszláv pap sem néz körül a templomban, hogy látva a tömeget, hozzá igazítsa éneklő és ünneplő hangulatát.

Eszembe jut egy nemrég élményem egy falusi szerb ortodox miséről: gyenge kis ikonmásolatok között tizenkét férfi (egy közülük a pápa mellett segédkezett), hátul asszonyok. Az öreg pap – sapkája alól kilátszott fehér

haja, és szakállát, bajuszát is behavazta már az élet tele – összeszedetten és ünnepélyesen végezte a Szent Liturgiát, látszott rajta, hogy együtt ünnepel a mennyei angyalokkal és a szentek seregével.

Mindennek ugyanúgy kell történnie akár sokan vannak, akár kevesen, akár a székesegyházban, akár a legutolsó kis falu eldugott templomában mutatják be a dicséret áldozatát, mert ez Isten-tisztelet, nem embertisztelet. A liturgia teofánikus, Isten-leszállásos esemény! A hívek nem a pap és a kántor publikuma! Isten ugyanúgy jelen van két-három ember, sőt a pap egyetlen személyében is, mint a tömött templomban. Sőt az Egyház is teljesen jelen van: a megdicsőült szentekkel és a szenvedő lelkekkel együtt. Nekem annál felemelőbb egy reggeli liturgia, minél szegényesebb az emberi jelenlét szempontjából, de minél teljesebb az ünneplés minőségét illetően. Ebből ma nem engedtem. Volt tömjénezés és ének, minden ugyanúgy, mintha tele lettek volna a stallumok novíciusokkal.

Ha három-négy testvérrel remeteségben élhetek majd, ott is mindig a legteljesebb liturgiát végezzük. Évseinket, alvásunkat és beszédünket kell megkurtítani és redukálni a minimumra, ahogy az Apostol is tanítja: „Ha van ruhánk és eledelünk, elégedjünk meg vele”, és ahogy maga az Úr Jézus mondja: „Beszédetek legyen igen, igen, nem, nem”, az istendicséretet, a szent liturgiát azonban a maga teljes egészében és szépségében kell megőrizni és végezni minden áldott nap.

Május 28.

Fönséges égzengés ébresztett. Szépen, egyenletesen esik az eső, de a madarak énekelnek. Mindez illik a mai naphoz, amikor énekeljük: „Fölment a Úr harsonazengés-

sel". Valóban égi harsonák szólaltak meg! Most nyugodt a völgy, és a szemközti kis erdőnkben gerle bűg, rigó énekel, és tele van a levegő ezüst csicsergéssel. A teremtett világ több, mint környezet. Környezete egy ember által mesterségesen produkált terméknek van. Mi (az ember és az anyagvilág) Isten teremtményei vagyunk. Hogyan lehet nem látni, hogy Isten dicsősége betölti a mennyet és a földet? Az nem látja, aki magát kivonja Isten uralma alól. Ekkor valóban úgy tűnhet az embernek, hogy a világ csak környezet, nem pedig testvér és nővér, a közös isteni eredet részese.

A dolgok sokfélesége a mi életünket szolgálja itt a földön, ha felfedezzük működésük törvényeit, és uralkodunk rajtuk. Tudománya és technikája révén az ember óriási eredményeket ért el saját uralkodásának területén, úgyhogy ettől elkápráztatva többé nem figyel a dolgok mélységes titkára, Isten csendes uralmára. A dolgok felszínén élünk, és saját uralmunkat érvényesítve magunkat ünnepezzük, s közben megfélemezünk Isten uralmáról, vagyis irántunk való teremtő szeretetéről, mely a mélyben, a létezés szintjén nyilvánul meg. Isten azért is nem szeret lépten-nyomon csodát tenni, mert az rendszerint a dolgok felszínén megy végbe. Itt-ott azért ad jelet, de csak hogy útjelző táblaként mutassák az utat az emberi szellem számára, hogy menjen tovább, és jusson el a létezés titkának boldog szemléletére. Isten dicsőségének ez a szemlélete az egyedüli út az emberiség újjászületésére.

A novíciusok a déli misére készülve a mai nap introitusát énekeltek: „*Viri galilaei quid admiramini aspicientes in caelum...*” Az angyal szava ez az apostolokhoz, mely a világ végéig felhangzik újra meg újra, és nekünk is szól: „Galileai férfiak, mit álltok itt az égre nézvéen? Kit most a mennybe menni láttok, így jön majd ismét vissza, alleluja, alleluja.” Egészen más kívülről, a kerengőből hallgatni a novíciusok énekét, mint velük együtt

énekelni. Mindig szerettem volna kérni attól, aki elhagyja a Rendet, hogy előbb hallgassa meg kívülről a testvérek énekét, a gregorián földöntúli tisztaságú, az örökkévalóságból jövő és az örökkévalóságba, az angyalok énekébe beleolvadó dallamát. Más kívülről hallani és más belülről, a többivel énekelni éjjel és nappal, küzdve a szórakozottság, a lustaság és az unalom ellen. Mégis csak akkor szép ez az emberi élet, ha teljesen vállalom.

Sok műkedvelő szerzeteshivatás van! Arról lehet felismerni őket, hogy míg tetszik, addig csinálják. Magukat keresik vallásos önámítással; keresésüknek alig van köze Isten kereséséhez. Csak ott lehet hitelesen találkozni Istennel, ahol ő találkozott velünk: nyomorúságunk legmélyén, a kereszten. Csak a keresztre feszített életű szerzetes képes tisztán énekelni a gregoriánt, társalogni az angyalokkal és beletekinteni abba a végtelen nagy csodába, amit ünnepnek nevezünk, meglátni és meghallani az egész teremtés öntudatlan ujjongását, ahogy a fény, a föld, a víz, a madarak és a virágba öltözött májusi gesztenyefák celebrálnak, és el is mondják a maguk módján Urunk mennybemenetelét, vagyis a kozmosz jövőendő rendeltetését.

„Az a véleményem, hogy a jelen szenvedések nem mérhetők az eljövendő dicsőséghez, mely nyilvánvalóvá lesz rajtunk A sóvárgással eltelt természet Isten fiainak megnyilvánulását várja. Hiszen a természet is hiábavalóságnak van alávetve, nem önként, hanem amiatt, aki alávetette. De megmarad a reménye, hogy a mulandóság szolgai állapotából fölszabadul Isten fiainak dicsőséges szabadságára. Tudjuk ugyanis, hogy az egész természet együtt sóhajtozik és vajúdik mindaddig. De nem csak az, hanem mi is,

akik magunkban hordjuk a Lélek zsengeit:
mi is sóhajtozunk és várjuk a fogadott fiúságot, testünk megváltását.”

(Róm 8,18-25,28)

A szemközti erdő egyetlen zengő kórus: rigók füttyülnek, a tó felől fácán rikkant rekedten – egy ősi rituálé szerint folyik a hajnalban kezdett ünneplés a réten, az erdőben, a távoli dombokon és az égen úszó felhők világában. Mindig mindent ugyanúgy tesznek, és mégsem ugyanúgy. A legeredetibb művészet, a leghitelesebb rituálé a természeté, amelyben végtelen és mégis szüntelen újdonság van. Nem a formákat kell kitalálni, ez narcisztikus és hisztériás korok rögeszméje, hanem az ősi formákban új lélekkel az Örökkévalót kell imádni. Nem kellene a sok pénzért rusztikusan berendezett szerzetesi kápolnák új meg új ötletekkel színesített, egyénileg fabrikált istentiszteletei. Az igazi liturgia nem a mi kreálmányunk, hanem meg magától egy örök forgatókönyv szerint, mint ahogy ósidők óta mindig ugyanúgy követik egymást az évszakok, vagy mint ahogy el van végezve, hogy az ember megszületik, felnő, aztán megöregszik és meghal, és teremtő Ura elé kell állnia ítéletre. Az igazi liturgiában a pap, a ministránsok és a hívek mind a maguk dolgát teszik, de nem „szerepelnek”: aktivitásuk inkább belső, ahogy életük zavaros világát belemerítik Isten fönségének napsugárözönébe.

A teremtés liturgiája alapvetően teofánikus. Ez az alapja, hordozója néma imádságának. A dicsőítés, Isten leszállásának és felszállásának pazar ünneplése áll a középpontban, nem a közösségi lakoma. A közösségi lakoma csak ebbe beleágyazottan valósul meg, mert nincs közösség és nincs lakoma Isten belső életének kinyilvánulása nélkül, vagyis teofánia és reveláció nélkül. A mindenség egyetlen templom, amelyet az Izajás által hallott szeráfének szerint betölt az Isten dicsősége.

Az ünnepet alapjában véve nem kell megrendezni. Az meg van rendezve a teremtés első napjától és a nyilvánkoztatás első korszakától fogva. Amit változtatni kell, az éppen az úgynevezett modern dolgok eltávolítása, amikor száz év múlva ez a „modern” elviselhetetlenül avított lesz. Csak az ember képes kitermelni a celebrációnak eltávolításra megérett törmelékeit, a természet soha: ott minden fajnak, minden formának megvan az örök, egyetemes és mégis teljesen spontán mondanivalója. Ünnepelni végül is annyit jelent, mint belépni a valóság világába, abba a világba, amelyben Isten valóban Isten, Isten minden istenek fölött; amelyben Isten az egyetlen Úr; s az Ő Fia, Jézus, a Királyok Királya és Uralkodók Ura és a Hét Láng, a Szentlélek ragyog örök ragyogással.

Május 29.

Az Ipolyon túli dombok körvonalai még csak a regeli homályon át sejthetők. Felkelt a nap a toronyszobám alatt elterülő völgyben, galambok fürdenek a ragyogásban. Most vettem észre, miért olyan különös ez az egyszerű látvány: felülről nézem őket. A madarak repülését általában a földről, alulról láttam. Most felülről. Egészen más. Alattuk elterül a völgy, szinte velük együtt látom felülről a kertet és a rétet.

Szent Pál írja: „*Quae sursum sunt quaerite*” (Az oda-fönt valókat keressétek!). Ez a mondat aranylik az esztergomi bazilika Duna felőli homlokzatán. Huszonnégy éven át sokszor elolvastam. Irreálisnak tűnt; most érzem, tudom, hogy ez az egyetlen realitás, hiszen a világ jövője, az én személyes jövőm az Isten dicsőségébe érkezett, a mennybe felment Jézus Krisztus. Ha az a keresztény, aki várja a mennyből Istennek a halottaiból föltámadott Fiát, Jézust, akkor a szerzetes ennek a várakozásnak az élő jele.

Jézus Krisztus nélkül embertelen lenne az örökkévalóság, testetlen és kozmosz nélküli. Nem csodálom, ha ennek az embertelen örökkévalóságnak csupán a megsejtésétől is megborzad az ember, és helyette inkább a gerlebúgást és a madáracsicsergést választja itt a földön, a tavaszt, a nyarat, az ősz és a telet, amíg napjai száma be nem telik. De mi „új égre és új földre várunk, mely az igazság otthona” (2Pét 3,13), nem pedig lelkek túlvilági életére!

Add, Uram, hogy ne mást keressek, csupán hitet, mely bízik Tebenned, mely várja eljöveteledet, amely felülről nézi a világot, a történelem és az egyéni „sors” eseményeit: hitet, amely az odafentvalókat keresi. „Odafentvalókat”? Pünkösöd óta azok az odafentvalók „idebentvalók” lettek. Hiszen Te magad mondottad, hogy „Aki szeret engem, megtartja tanításomat, Atyám is szeretni fogja őt, hozzá megyünk és benne fogunk lakni.” (Jn 14,23) Belsőségre törekszem. Az odafentvalók idebent vannak. A mennyországot magamban hordozhatom: a Lélek zsengeit. Felülről szeretném nézni a világot és saját sorsomat is, vagyis Isten szeretetének végtelen egéből, onnét, ahol Krisztus ül az Atya jobbán. Ráhagyom magam Isten szeretetére, mint ahogy a galambok repülnek itt alattam a völgyben. Két szárnyukat szélesre tárják: ezek a hit és a remény. A szeretetnek nincs szárnya, mert a szeretet már az eljövendő világ kezdete bennünk.

Május 30.

Délután négy novíciussal a ludányhalászi dombokon gombát szedtünk. Holnap Mihály atya jön rekollekciós napot tartani. Megvendégljük e vidék kincsével: friss gombával – talán lesz már kertünkben érett eper is. Szedtünk akácvirágot, bodzavirágot, kakukkfüvet. Kárpáti Sanyi meg Eger környékéről hozott mecseki füvet. Ez

utóbbi szükséges az ún. „Balázs-csöppekhez”, amelyeket testvéreim névnapjára készítek. Most este az előszobámban száradó gyógyfüvek még pazarabban illatoznak. Gyönyörű volt a délután a maga szegényes gazdagságával.

Az az áldás, amelyet a Teremtő adott a teremtés első napjaiban, nem erőtlenedett el: itt van mint illat, íz, forma. Oly gazdagon fakad fel a teremtett dolgok mélyéről az áldás: az az egyedül az ember által fogható végtelen szépség, jóság, jóindulat, gyöngédség, amely Isten közvetlen, de igen titokzatos jelenlétét nyilatkoztatja ki.

Május 31.

A nagy meleg levertséget és halálos fáradtságot hozott, Mihály atya azonban felfrissülést. Jelenléte, szavai mind kezdésre, újramezdésre szólítottak fel. Csak a szentség lehet a célom, semmi más, pontosabban: Istené lenni egészen, ahogyan a Szent Szűz. A sok-sok felbuzdulás és elhatározás azonban önmagában nem tesz jobbá. Istenem! Olyan gyöngye vagyok, hogy minden pillanatban kegyelmedre szorulok! Várom a Pünkösdöt! Ha akarod, Uram, megsegíthetsz! Fáj minden hiba, bűn, amit elkövettem, egyre jobban és kamatostul zúdul rám, mégis szabadnak érzem magamat, amikor a közeledben vagyok. Imádkozni annyi, mint felszabadulni, megszabadulni, új világba lépni vagy legalábbis megpillantani az új világot, ahová én is lényegem szerint (a keresztség óta) tartozom.

Sok tennivalóm lenne, de most, hogy a novíciusoknak nem kell órákat tartanom (vizsgákra készülnek), tudatosan törekszem a *sacrum otium*ra. Talán még tavaly is bántott volna a lelkiismeret egy ilyen „semmittevással” töltött délután végén. Most nem bánt. Nem lustaság és nem semmittevés, hanem a létezésben való elmerülés óriási fényűzése ez, melyet most, meggyőződésem, hogy Te

Az az áldás, amelyet a Teremtő adott a teremtés első napjaiban, nem erőtlenedett el: itt van mint illat, íz, forma. Oly gazdagon fakad fel a teremtett dolgok mélyéről az áldás, amely Isten közvetlen, de igen titokzatos jelenlétét nyilatkoztatja ki.

akarsz, és el is vársz tőlem. Vajon nem azért fordul vissza sok keresztény, talán éppen a jobbak közül a szemlélődés útjáról, mert időpocsékolásnak érzi, hogy csak úgy van? De időpocsékolás-e valóban egyszerű csodálattal nézni mindazt, ami van, a szépséges tájat, melynek ragyogásába belekeveredik a mulandóság jelenléte, ahogy megy le a nap, átérezve, hogy mindennek nem KELL lennie, hogy CSODA, hogy van és hogy éppen ÍGY van?

Nézni kell hosszú percekig a borsót, ahogy nap nap után érik. Nézni kell a virágzó kakukkfüvet, erdei harangvirágot és azt a számtalan sok szépséget, amelyeknek a nevét sem tudom, meg a tavat is a kertünk mélyén; gyönyörű megtisztult vizét, a kis erdőt, ahol szedhetünk újabb adag bodzavirágot, ha elfogy a szörp. Nézni kell a régi fenyőket, ahogy zsenge új hajtásaikkal dicsekedve ágaikat méltóságteljesen ringatják a vihart jelző, nyári meleg szélben. És mindezt valami mérhetetlen nagy belső idegenséggel, olyan értelemben, hogy nemsokára mindent itt hagyok, és egy másik világ vár rám...

Június 2.

Jézus Szíve hónapja. Az elsőpénteki gyónás a hónapoknak ad lelki ritmust.

Az Úr oldala, amelyet a katona lándzsája megnyitott, az igazi és egyetlen vigasztalásom: „Szeretett engem és életét adta értem.” Kétszer lehet meghallgatni a másik ember szívének dobogását érzelmesség és testiség nélkül: amikor még kisgyermek és amikor haldoklik. Az első esetben létezésének csodáján örvendezem, a másodikban életének-halálának drámai harcában veszek így részt.

Aki soha nem vette még karjaiba a gyermek Jézust és fülét nem tapasztotta oda a szívéhez, az nagy titkok kapuján marad kívül. Amíg a fejemet odahajtom, a ha-

jammal játszik, mert valóban gyermek. (Aki mindezt fantáziaszüleménynek tartja, az majd testies szerelmek hálójába esve fogja belátni, hogy hol kellett volna szégyenlősnek lennie és hol nem.) Az Úr Jézus szent gyermekségét ma is magában hordozza, mint ahogy énbenem is bennem van az a gyermek, aki valaha voltam. Csakhogy minket többek között az is megkülönböztet az Úrtól, hogy Ő szabad elhatározásból, „értünk, a mi üdvösségünkért” lett emberré, vagyis szívének dobogása (emberi léte) és az irántam való szeretete között nem szentimentális fantáziakapcsolat van, hanem oksági kapcsolat. A betlehemi Gyermek szívének dobogását meghallgatni annyi, mint belehallgatni Isten minden elképzelést felülmúló szeretetébe.

Jézus Szíve kultusza nem egy a sok kultusz közül, hanem a János-evangélium összefoglalása. Ebben is együtt vagyunk jezsuita testvéreinkkel, hiszen ennek a kultusznak evangéliumi gyökerei a ferences Szent Bonaventurával hajtottak ki erőteljesen. Szent Ferenc atyánk egyedülálló stigmatizációja (előtte ilyenről nincs tudomása a kereszténységnek) minket Jézus szent sebeinek, főleg szívsebének a titkához vezet. Ha ez a két rend nem talál vissza ehhez a mélységhez, el fogja sodorni őket a horizontalizmus, az Isten nélküli humanizmus és e világ bűnös, testies szerelme. Assisi Szent Klára írja Prágai Szent Ágnesnek, hogy egész nap mint tükörben szemlélje Jézus életét. Reggel a betlehemi születést, délben a keresztahalált, este a feltámadást. Ez utóbbiban is ott van a Szent Szív szemlélése.

Szent Jánossal, a szeretett tanítvánnyal én is oda-hajtom fejemet a Szent Szív fölé: egy felnőtt ember szíve fölé, aki azonban maga az Isten, mert Jézus Szíve az Isten Igéjével lényegileg egyesített Szív. A szentáldozás perce ez. Te magad biztatsz engem, Uram, Jézusom, amikor így szólsz: „Tedd ide ujjadat és nézd a kezemet. Nyújtsd

ki kezedet, és tedd oldalamba. És ne légy hitetlen, hanem hívó." (Jn 20, 27) Kizárólag a Te kegyelmedből, Uram, én sohasem voltam hitetlen, mégis megnyitott oldalad az egyetlen rés, amelyen keresztül látni lehet itt a földön istenséged mélységét: egy Szívet, melyet lándzsa döfött át. Vigyázz ránk, Úr Jézus! Ha kell a szenvedések, kudarcok égő tűzével égess ki belőlünk minden világiasságot, végy el tőlünk mindent, csak Szent Szíved szeretetét ne, hogy újra ráébredjünk egyedüli gazdagságunkra.

A hármasság fogadalom is a Te Szívedben gyökerezik. A szegénységi fogadalom annak megvallása, hogy Jézus a mi gazdagságunk: „Istenem és minden (dolog)!”; „Jézus Szíve, melyben a bölcsesség és tudomány összes kincsei megvannak”. Engedelmisségi fogadalmunk csak akkor lesz teljes, ha szívünket Jézus Szívével a Szentlélek egyesíti, mert az Ő Szíve mindhalálig engedelmes Szív. Szűzeségi fogadalmunk csak egy végtelenül erős és végtelenül gyöngéd isteni szeretetben teljesezhet be: „Jézus Szíve, a szeretet lángoló tűzhelye”.

Azok sem csupán képek többé, amelyeket Szent Bonaventura emleget: „Jézus Szívébe, oldalsebébe menekülök, mint madár a sziklahasadékba és ott tartózkodom.” Valaki szeretetében tartózkodni az egyetlen igazi, egészséges emberi állapot. Ez bizonyos szempontból helyet is jelent. Bonaventura a Rend generálisa volt, később az Egyház bíborosa, és mégis került az emberi élet piactereit, a hatalmasok társaságát, a test, a kényelem, az evlágóság fórumait. Visszahúzódó életet élt. A Balaton partja forró nyárban nem a kezdő szentek helye, de nem azok a frivol társalgások és tévéműsorok sem. Egy hatalmas, tiszta, személyes szeretet mindig visszavonul – s örül, ha végre senki sincs ott, ahol ő van azzal, akit a szíve szeret. Aki nem keresi az Úrral való testi, fizikai magányt naponta, mint egy halálosan szomjas vadállat a forrást, az nem jut el a tiszta szeretet állapotára. Annak a Jézus

Szíve-kultusz üres szentimentalizmus és merőben korhoz kötött népi ájtatossági gyakorlat marad. Véleménye azonban a nullával egyenlő, mert arról a gyümölcsről nem nyilatkozhat, amelyet soha meg nem kóstolt...

Mentsétek meg a noviciátusokat és a szemináriumokat meg a családok szentélyét a világiasságtól, akkor megújul az Egyház! Reform itt többé nem segít: az vakvágány, ha önmagában marad! Megtérés kell ide, mindennapi! De csak olyan megtérés, mely az Isten szeretetébe torkollik.

Június 3.

„Mit törődöl veled? Te kövess engem!” (Jn 21,23) Ezeket a szavakat az Úr Jézus Péternek mondja, aki a „szerezett tanítvány” sorsa felől érdeklődik.

Egyedül jöttünk a világra, és egyedül távozzunk. Egyedül léptünk be a hit és a keresztség által az örök életbe, és egyedül fogadtuk be a Szentlelket. Az más, hogy mellettünk mások is egyedül születtek meg, egyedül fognak meghalni, egyedül léptek be a hit kapuján, és egyedül fogadták be az örök életet. Majd ez a tény testvériségünk alapja lesz, de most még, amikor magát a kezdetek titkát szemlélem, Istennel egyedül vagyok. Ez nem individualizmus, ez a létezés és az élet alaptörvénye: elsősorban és minden más vonatkozást végtelenül megelőzve Istené vagyok.

Az az igazi szerzetes, akinek életében ez a minden ember életében meglevő valóság láthatóvá válik a hétköznapokban. Ez a szüzesség gyökere, de a szegénységé és az engedelmeségé is; aki nem ás le a gyökerekig, és nem tudja, miből hajt ki a szerzetesi életforma, az állandóan és szükségszerűen tévedni és csalódni fog. A fogadalmakban nem a fogadalmak konkrét tartalma az elsődleges, hiszen akkor semmit sem mondana egy szerzetesi élet annak

a kereszténynek, aki mondjuk házasságban él, vagyona van, és magas beosztást tölt be. A fogadalmak lényege és gyökere abban áll, hogy a szerzetes az élő Istennek úgy adja át magát, hogy ezen önátadás által láthatóvá legyen az Istenhez való tartozás transzcendens módon radikális volta. Ezért viselhet szerzetesi ruhát és élhet az általános evilági és egyházi hierarchia rendszerén kívül (azoknak evilági jogosságát és hatáskörét nem tagadva). Egy Teréz anya ilyen. Ahol csak megjelenik, mindenütt láthatóvá válik az élő Istenhez való tartozás abszolút kizárólagos volta. Ilyen a taizéi Roger testvér és sokan mások a maguk rejtettségében és csendjében. Egy szerzetes lehet gyarló – természetesen a gyarlóságaival nem szabad megalkudnia, hanem nap mint nap minden erejével meg kell térnie az élő Istenhez –, de megengedhetetlen, hogy ne mindenestől és látható, érzékelhető módon Isten körül forogjon. Minden azon múlik, tényleg az élő Istenhez akar-e fordulni teljes emberségével, az éppen azon a napon meglévő körülmények, adottságok, történések közepette, még a szünidőben, rokoni vagy baráti társaságban is. Kell, hogy legyen Istennek kiszakított ideje; kell, hogy ítéleteiben, gondolataiban, apró választásaiban, érzelmeiben, testében és lelkében az Övé legyen az első hely, még ha ezzel akaratlanul is minden tapintatossága ellenére kellemetlenségeket is okoz. A szerzetesnek nem szabad zavartatnia magát attól, hogy másokat esetleg zavar mindennapi megtérése, vagyis odafordulása az élő Istenhez. Persze nem is azért fordul Istenhez mindennap, hogy az emberek lássák, mert az az Isten, akit magamutogatással el lehet kápráztatni, nem az igaz Isten, hanem csak egy bálvány.

Egyfajta lelki szemérmesség kell az életünkbe, de ez a szemérmesség nem akadályozhat meg bennünket az Istennel való egyesülésben, amelyért mindent szemétnak kell tekintenünk, mint ahogy a házasság sem akadályozhatja egymás szeretetében, sőt abban sem, hogy ebből

a szeretetből valami megmutatkozhasson. Nem azért kell a férjnek és feleségnek szeretnie egymást, hogy a társaság lássa ezt; de ha az őket körülvevő társaság egy szempillantásból, egy gesztusból, egy szóból rádöbben arra, hogy tényleg szeretik egymást, nem kell ettől megriadniuk.

Ez a „Mit törődöl vele? Te kövess engem!” felhívás arra is szól, hogy mások jó vagy rossz példája se befolyásoljon engem Krisztus követésében, hiszen nekem megvan az én saját utam, amit senki be nem járhat helyettem. A jó példa is lehet csapda, ha nem a lényegét ragadom meg. Ha látok egy szent életű világi papot vagy házasembert, az ő példája nem csábíthat arra, hogy kilépve a Rendből én is világi pap legyek vagy megnősüljek, hanem csakis arra érezhetem felszólítva magam, hogy a magam módján, a saját életformámban kövessem egyre tökéletesebben Krisztust. (Amikor valaki egyik rendből a másikba akar átlépni, kilencvenkilenc százalékban ott is egy jó példa rosszul fogadott hatásáról van szó.)

„Te kövess engem.” Ez személyesen nekem szól. Ez a „te” soha nem volt a világmindenségben előttem és soha nem lesz utánam sem, ezért a követésem csakis teljesen egyéni lehet, még Szent Ferenc Rendjében is. A nagy és biztos útvonalon belül a saját lépteimet kell megtennem Isten felé. A Szentlélek eljövételétől, ettől a holnapi Pünkösdötől ezt várom: a magam lépteimet tudjam meglépni Tefeléd, ó, Jézus Atyja és én Atyám, Abba, Édesapa! Ámen.

Június 5.

Közel állok egyfajta zokogáshoz, de valami még gátolja. Más ez, mint az érzelgős természet könnyezése: ez nem érzem, hanem Isten kegyelme, amely bárcsak végre hatalmas áradásával minden régi szennyet és szemetet

kimosna belőlem. Régen volt mise a könnyek adományáért. Ha egyedül misézem, mostanában is előveszem. Talán nem követek el főbenjáró vétséget az előírások ellen, hiszen Szent Péter is sírásban született meg, és Ferenc is, és annyi-an mások. Bözsi néni, konyhánk vezetője kérdezte nemrégiben, hogy mit tegyen, mert a reggeli misén úgy hullik a könnye, mint a zápor. (Igazi keresztény asszony, akinek ég a keze alatt a munka.) – Köszönje meg az Istennek – válaszoltam neki –, hiszen ez nagy ajándék. Akinek megérinti a szívét az isteni kegyelem, az nem fog egyhamar unatkozni a szentmisén. – Nekünk, papoknak sem ártanának ezek a könnyek! Túlságosan eldugultak könnyecsatornáink! Ezért lett száraz a lelkünk. Bűneinket kell szégyellenünk, de nem bűneinkért hullatott könnyeinket.

Azt hiszem, a Szentlélek jelentkezik ebben a készülődő, édes zokogásban, mert sebez, de be is kötözi. Ő azzal vigasztal, hogy előbb megtanít azon sírni, amin valóban kell, és úgy, ahogy kell, nem magunkat siratva, hanem a Szeretetet. Csak tudnám újrakezdeni! A novíciusoknak pontosan azt a tapasztalatot nem lehet átadni, hogy higgyék el, teljes szívvel érdemes szolgálni az Urat, és pedig nem az élet végső nyarán vagy őszén: tavasszal szép őt vizsontszeretni! De hiszen Pünkösdek az az üzenete, hogy van újjászületés. Csak azon szeretnék sírni, hogy Istenem, Te milyen jó vagy, milyen szép vagy, hogy mennyire szeretsz engem!

Valaki elküldte Thomas Merton következő kis imáját. Végigimádkozom, mert Thomas Mertonnak ezeket a szavakat többek között azért kellett leírnia, hogy én, az ő térben és időben távoli, kis szerzetes-öccse pontosan ezen a napon úgy tudjam elimádkozni, mint lelkemnek valódi állapotát tükröző, vagyis igaz, személyes imádságát.

„Egész nap várok rád vérezve az el nem csöndesített tevékenység mérgétől. Várok a

te csöndességedre és a te békédre, hogy elállítsa a vérzést és megtisztítsa vágyaimat, ó, én Uram. Te meg fogod gyógyítani a lelkemet, amikor Neked tetszik, mert tebenned bizakodtam. Nem akarok többé sebet ejteni magamon azokkal a gondolatokkal s kérdésekkel, amelyek tüske módjára vesznek körül: ezt a vezeklést te nem kívánod tőlem.

Te a magad békéjére és csöndességére teremtetted lelkemet, tevékenységemnek és vágyaimnak lármája viszont szerteszét szagatja értelmemet, naponta keresztre feszíti, hogy élményre, eszmékre, kielégülésre éhezik. Nem bírom csöndességben megőrizni a házamat.

Én a te békédre vagyok teremtve, és te nem fogod megvetni vágyakozásomat mély csöndességed szentsége után, ó, én Uram. Nem hagysz mindörökre ebben a szomorúságban, mert tebenned bíztam: várni akarok könyörülő tetszésedre békességben, panasz nélkül immár. Mindent a te dicsőségedre.”

Június 7.

Három tizenkét év körüli fiú csatangolt a kertünkben. Nem akarták megérteni, hogy ez így nem jól van – végül nagy beszélgetésbe keveredtünk este háromnegyed tízig. Kettő közülük meg van keresztelve, egy nincs. Dohányszagúak voltak. Félek, hogy a kertünk alatti barlangokban nem csupán „ártatlan” dohányt szívnak. – Van-e Isten? – kérdezték. Miért kellene jónak lenni, ők élni akarnak, és Isten nélkül is tudnak élni... Szerintük nem egy katolikusnak is az a véleménye, hogy nem érdemes temp-

lomba járni. Akik ott esküdtek, azok közül is minden második elvállik. Az egyik szinte szenvedő arccal mondta: – Ha csak ezt látjuk, akkor mi miért legyünk mások? – Aztán a hit gyülekezete is azt mondták nekik, hogy nem kell a szobrokat imádni. Azt sem értik, miből élünk mi, kik tartanak el minket, hiszen ilyen nagy templomunk van, stb. Egyszer-kétszer azért a válaszainkra elakadt a szavuk, és záporozó kérdéseik leálltak, ilyenkor meglepetten néztek egymásra.

Olyan tömény elmezavart, erkölcsi sötétséget sugárzott ezekbe a gyerekekbe a „semlegessé” váló társadalom, hogy az már reménytelennek tűnik. Ők már most áldozatai ennek az istentelen, emberroncsoló semlegességnek. Nevelték volna őket hithű zsidónak, katolikusnak vagy hinduistának, vagy következetesen kommunistának vagy bárminek, de amiben ők részesültek, az nem nevelés. A semleges nevelés szellemi és lelki bordélyház, ahol tudatosan megrontják a gyermekeket. A szabadságukra hivatkozva a szabadságukat veszik el. Példa erre az egyiknek az a kijelentése, hogy szabad akar lenni, és szeretné kipróbálni a kábítószeret. Ez a semleges társadalom betegsége: mindent át akar élni, mert nem él át semmit sem emberi módon, és így „önként” választja azt, ami elveszi a szabadságát.

A Jelenések könyve szerint a sátán elkábítja az emberek nagy részét. A kábítást most nem ideológiákkal fogja végezni, hanem drogokkal. Meg is kérdezték tőlem, hogy én talán sohasem voltam részeg. – Sohasem – válaszoltam –, és leköpném magamat, ha értelmem fényét ilyen alantas módon elkábítanám. – Azt is mondtam nekik, hogy nem szabad emberek lesznek így, hanem hempergő, nyáladzó, bamba állatok. Meglepődtek.

Az éjszaka lassan leszállt a kertre, a békák zenélni kezdtek, a fiúknak is haza kellett menniük. Istenem, vigyázz rájuk, a Te gyermekeid ők. Bosco Szent János, környörögj érettük is. Imádkozom szent szalézi hivatásokért!

Június 8.

Az az idős szegénygondozó nővér, akinek „utolsó lépteit” olyan nagy lecke volt számomra, gyógyultan hazatért. A novíciusok hazaimádkozták. Látszik rajta, hogy meg van jelölve az örökkévalósággal.

Valaki egy sorozat broszúrát küldött *Új kinyilatkoztatás* címmel. Hát szó, ami szó: gondoskodnak napi olvasmányról, úgyhogy amit szeretnék olvasni, az elmarad. Tömény gnózis. A New Age lassan mindent átjár a maga cseppfolyós mérgével. Evangéliumról beszél, de elfogadja a reinkarnációt. Jézus Krisztust említi ugyan, de érezteti, hogy ez az „új kinyilatkoztatás” felülmúlja az Úr által adott végleges revelációt. Az ókori vallásos pogányság gondolatai és népiesedett neoplatonizmus keverve nagy adag hitbeli tudatlansággal és beláthatatlan felelőtlenséggel. Tűzre való. Se fordítójukkal, se írójukkal nem kívánok dialogizálni – zavaros fejű emberek. Szent Pál Timóteusnak azt ajánlja, hogy ne bocsátkozzék természetlen szócsatába ilyen zavaros alakokkal.

Június 9.

„Nem az óriások tesznek többet... Mózes egyedül volt, Illés is, egyedül volt Dávid, Pál, Atanáz, Leó. A kegyelem mindig keveseken át működik. A kevesek éleslátása, égő meggyőződése, megalkuvás nélküli elszántsága, a vértanú vére, a szent imája, a hősies cselekedet, az átmeneti válság, az egyetlen szóba vagy tekintetbe sűrűsödő energia: íme, ezek az ég eszközei! Ne félj, te kisdéd nyáj, mert hatalmas Az, aki közötted tartózkodik, és csodákat fog tenni érted!”

John Henry Newman

Eljön a nap, amikor mindenké magamra hagynak engem, akarva-akaratlanul is. Az lesz a legteljesebb szegénység, az elkárhozás és ugyanakkor az üdvösség napja számomra. Talán már itt is van, egészen közel...

Június 12.

Laudes és mise után: csönd, mely fölszáll a frissen nyírt fűvű quadrumból. Érdekes, este felülről száll le a csönd, reggel alulról száll fölfelé. Az üvegajtók által titokzatosan visszavert fények foszlányai elérik most a sötétebb sarkok virágait is. Ahogy feljöttem a laudesről, megálltam pár percig a quadrum éjszaka megöntözött virágai és a pázsit üde látványa előtt. Mindenki a maga helyén van ebben a pillanatban, a reggeli szent misztériumokban megmerítkezve. A csend egyre nagyobb mélységeibe ereszkedve úgy tűnik, hogy megízlelnek a testvérek valamit Krisztus békéjéből.

„Mi új eget és új földet várunk, mely az igazság otthona.” (2Pét 3,13) Azt várnánk, hogy Szent Péter ezt írja: „Mi új eget és új földet várunk, mely a *szere*tet otthona.” Az igazság számunkra sokszor merevnek, ridegnek, kérlelhetetlennek tűnik, a szeretet viszont életmeleget árasztó, vigasztaló valóság. Nem! Nincs szeretet igazság nélkül! Az igazság legnagyobb jótéteménye éppen az, hogy merev és kérlelhetetlen, mint a matematikai és fizikai törvények. Mi lenne velünk, ha ezek a törvények rapszodikusán változnának? Az igazságban levő erő, kérlelhetlenség Isten gyöngéd szeretetének minket ölben tartó karjai.

Mennyire megsebez, ha eltorzítják a rám vonatkozó igazságot, de azért „szeretnek”! Gyalázatos csúfot úz

belőlem, de én hogyan viselkedem másokkal? Egyetlen tanítványom volt eddig, akinek, mikor a szemébe mondtam az igazságot, hogy miben hibázott, meg se rebbent,

sőt vonásai ellágyultak, mintha a szeretet fuvallata érte volna, és így szólt: – Ez így van. Ennek a tanítványomnak köze van Isten szentségéhez, mert egyedül az igazság tesz szabaddá minket (vö. *Jn 8,32*).

Van igazság, amely fájdalmat okoz, mégis ez az igazság a szeretet egyetlen alapja, és van szeretet, mely édes érzelmeket kelt, de nem igazságból (valóságból) való, tehát telve van halálos méreggel. Többé-kevésbé mindannyian a lelki életünk alapjaiba már beépítettük a hazugságnak ilyen vagy olyan formáját, ezért életszentségünk csupa káprázatot, önámítást és romlást fog teremni. Igazság Lelke! Jöjj el ma hozzám, és kezdj bennem mindent előlről! Én azt sem tudom, hol kell kezdenem, mert már a kezdetekbe belopódzkodhat a hazugság, az önámítás. Te tudod egyedül, Igazság Lelke! Bizonyítsd lelkemre az igazságot! Nyilatkoztasd ki nekem, hol van bennem a kezdet, a forrás, a napfelkelte!

Június 15.

Végre nem jött meg a napi hatalmas esőadag. Fellelegeztek a növények a kertben. A novíciusokkal szedtünk borsót, és megkacsoztam a paradicsomokat. Nagyon párás a levegő: igen nehéz bármit is végiggondolni. Halálos kimerültségemen egy kis pihenéssel akartam segíteni. Hiába, nem edződtem hozzá ehhez az állandó fizikai munkához, amelyet pedig szeretek. A novíciusoknak meg sejtelmük sincs arról, hogy mit jelent az a jó harminc év korkülönbség, amely közöttünk van. Sík Sándor szavai jutottak eszembe: „*ólom-csizmában toporog az ész*”. Nincs egy épséges gondolatom, mégis tudom, hogy valamiképpen így is lehet imádkozni. Valami miatt lehet, hogy életem sötét napjai lesznek ezek. Majd később derül ki. De jó bemenni a csendes oratóriumba!

Itt vagy, Uram, Jézus! Te egyszer azt mondtad, hogy aki Hozzád jön, nem dobod ki, nem unod meg. Nem firtatod, hogy egészen önzetlenül jön-e hozzád, sőt, bűnösöket, vámosokat túrtél meg magad körül, és azok jobbá lettek. Milyen jó, hogy kitaláltad az Eucharisziát. Nélküle minden tragikus lenne! Milyen jó újra és újra elfogadni a tényt, hogy személyesen jelen vagy, értem vagy itt, és nem szűnsz meg várni. S ha jövök, nem unod meg. Fogadkozásaimat, amelyeket már talán én sem merek komolyan venni, Te komolyan veszed, ezért lehetnek azok új kezdet az életemben. Végy el tőlem mindent (félelmetesen merész kérés, mégis kérem), ami Tőled elválaszt, bármilyen emberfeletti kínokat is kellene kiállnom azért, hogy egészen a Tiéd legyek, meg ne kímélj, csak küldd el Szentlelkedet, Ő megerősít engem.

Pár perc múlva kezdődik a vecsernye, már szól is a harang. Elvergődtem idáig – mint úszni nem tudó ember a viharos Balatonon. Part ez, ahová félholtan kimászhatok. „Isten figyelmezz az én segítségemre...”

Az este aztán felfoghatatlan szelídségbe torkollott. A kút mellett álltunk, majd ültünk a testvérekkel. Langyos levegő, bíboros-rózsaszínes-lilás az ég, a csönd hatalmas hegyei vesznek körül minket. Jelentéktelen dolgokról beszélgettünk, de minden testvér vidám volt – víztükör simaságú, szelíd este. Jézus, Te is itt vagy. Közelről nézel minket (engem). Feltámadásoddal legyőzted az anyag láncait, és testedben felszabadítottad azt a kommunikációra. A Te föltámadott tested nem korlát, hanem csupa közlés, kapcsolat, jelenlét.

Június 16.

A pénteki laudes a *Miserere* zsoltárral kezdődik. Kár, hogy csak ezen az egy napon. Minden áldott nap ezzel

kellene ébrednem, mert az újjászületés krisztusi ígérete ebben van. A zsoltáros sok mindennek képzeli a bűnt: szennynek, s ha az, akkor kéri az Urat: „töröld el”, ha törvényszegés: „fordítsd el tőle arcodat”. De mindez kevés. A bűn a nemlétezésnél sötétebb nemlétebe sodró rossz, az örök halál kezdete bennünk, ezért kiált fel Szent Dávid megtalálva a Szentírás első igéjét: „Tiszta szívet teremts bennem, ó, Isten!” Itt az ószövetségi antropológiai kinyilatkoztatás eléri a csúcspontot: a bűn a teremtés lerombolása, Isten legalapvetőbb tetteinek a kikezdése és tönkretétele a szabad teremtményben. Rettenetes cselekedet! A biológiai haldoklás és a hulla feloszlása gyermeteg és távoli hasonlat csak a bűn valóságához képest. A bűn a létezés, a létezés legmélyebb gyökereit (a Teremtőhöz kötődő vonatkozást) roncsolja bennünk. Ezért a bűnbeesett ember az égvilágon semmit sem tehet a teremtő Isten nélkül, csak ezt kiálthatja: „Tiszta szívet teremts bennem, ó, Isten!”

A hit és a szabadság által, a kiengesztelődés szentségében nem pszichológiai gyógyítás folyik csupán, hanem újjáteremtés. Természetesen az újjáteremtés ugyanolyan felfoghatatlan, mint a teremtés, mely a „semmiből” történik. Az újjáteremtés nem építőkövek másképp történő összeállítása, nem valami meglévőnek az új formába öntése, hanem gyökeresen új létezés. Semmi sem azonos a bűn teljes halálából újjászületett testtel és lélekkel: Isten az Ő belső, rólam öröktől fogva kialakított képére teremt újjá, természetesen a meglévő „roncsok” közepette. A Vele való kapcsolat (vagyis identitásom legmélyének abszolút és egyetlen forrása) lesz újjáteremtve. Tulajdonképpen ez az, amire rámondhatom, hogy „én”. Akkor hol van a kontinuitás? Két „helyen” is: Istenben az igazi, aki föl nem adja a rólam öröktől fogva megalkotott képet; és földi testemben, pszichémben, amely ehhez a világhoz köt engem, ehhez a még az Isten fiainak megnyilvánulására sóvárgó

világhoz. De most már mindenestől új teremtményként kell élnem: a régi „roncsokat” belevonva a belső, abszolút újdonságba, Lélek szerint kell élnem: így alakulhat át a testemen keresztül az univerzum egy darabja – ha csak egy igen kicsi darabja is – az új teremtés létmódjába.

Ahogy bejöttem a szobámba a novíciusok által kért egyóráás közös szentségimádásról, majd gyors virágpalántázás után, megcsapta orromat a mezők tömjénes, áhítatos illata. Előszobámban ott szárad az akác, a citromvirág, a mecseki fű, a bodza és most szedtem az udvarunkból kamillát is. Öt perc alatt leszedtem egy tányérra valót. Igaz, télen meg is lehetne venni gyógynövényként, de mikor itt az ajtónk előtt kínálja magát... Németh László mondta egyszer: „A növények élete a szellemi élet jelképe lehetne, ahogy zajtalanul, szinte a semmiből – napfényből és klorofillból – szülik termékeny gyümölcsüket.” Az állatvilág idegen tőlem. A növények csöndje, alázata, tisztasága vonz. Meg kell becsülni irántunk való szeretetüket és csöppnyi ajándékaikat, melyekben óriási gyógyító erő lakik.

Előszobám kezd hasonlítani régi öregjeink celláihoz. Emlékszem Odiló atyára. Kicsi cellája tele volt gyógynövényekkel és – mivel ő *homo faber* is volt, vagy még inkább *homo technicus* – mindenféle szerelésekhez szükséges eszközökkel, de főleg csenddel és áhítattal. Úgy halt meg, ahogy a szentek szoktak meghalni: várta az Úr Jézust, és többször megkérdezte, mikor jön már érte. Imádkoztam mellette, Viki nővér is ott volt. Egyszer csak nem vett többet levegőt. A nővérral egymásra néztünk: meghalt. Hangoosan kezdtem az imát: „Adj, Uram, örök nyugodalmat neki és az örök világosság fényeskedjék neki. Nyugodjék békében.” Vagy egy teljes perc telt el már, és hirtelen egy olyan mélyet sóhajtott, hogy szinte az egész ember egyetlen tüdővé vált, és kifújta minden levegőjét: *expiravit*.

Emlékszem, Odiló atya egyet nem tudott elviselni: ha valaki nem recitálta, hanem a saját egyéni hangján

mondta az orációt vagy a miseszöveget. Igaza volt, szemben a mai divattal. Már Pachomius is előírja, hogy a közös imádságokat „*una voce dicentes*” (egy hangon mondva, azaz recitálva) kell végezni, ott helye nincs a szűk, szubjektív és affektív ének, ott a megkezdett örökkévalóság van, hiszen az angyalokkal és a szentekkel együtt imádkozunk, akik pedig már teljes harmóniában énekelnek (lásd a keleti egyházak gyakorlatát).

Június 17.

Milyen nehéz rávenni sok novíciust arra, hogy a rábízott külön feladat miatt ne hagyja el mindennapi feladatát. Azonnal érvet farag külön megbízatásából, s feladja napi teendőit. Ez is a világ szelleme. Egy Istennek odaadott életű embernek általában nincsenek „ütköző kötelességei”, mert tudja, hogy nem a két feladat ütközik egymással, hanem a lustaságunk a két feladattal! Olyan ez, mint mikor két szentírási helyet ütköztetünk, kijelentve, hogy nem értjük, egyik ellentmond a másiknak. Itt sem tisztán szövegproblémáról van szó, ennek az „ütközésnek” is az önzés az oka: amit a Szentírás mond, abból vagy az egyiket vagy a másikat, vagy egyiket sem akarjuk megtenni – vagyis nem a Szentírás egyik szövege mond ellent a másiknak, hanem az életünk mond ellen Isten szavának. Amíg meg nem adjuk magunkat egészen Isten akaratának, mindig is lesznek „ütköző” kötelességeink és számunkra egymásnak ellentmondó szentírási szövegeink. Annak az embernek a számára, aki teljesen átment a lelki halálon, vagyis meghalt az önzésének, ezek a feloldhatatlannak látszó ellentmondások egyszer s mindenkorra feloldódnak.

Természetesen egy napnak csak huszonnégy órája van, és ebből is nyolc óra jut a munkára, és nyolc órában

nem lehet háromszorannyit dolgozni. De minden az Istennek odaadott lélek hozzáállásán múlik. Az egyik testvér arra az ütköző feladatra első szóként ezt mondja: – Megteszem! –, vagy nem is mondja, de látom, hogy örömmel nekifog – és tényleg megteszi. A másik viszont nekilát érvelni, hogy nincs elég ideje, és ha folytatnám velem a diskurzust, órákig sorolná, hogy mit, miért nem tud megtenni, ezalatt pedig mérhetetlen sokat lehetne csinálni.

Ma nagyon meg kell vizsgálni, hogyan állnak a munkához a jelöltek. A Rend nem selyemfiúk gyülekezete és nem is nyugdíjasok klubja, hanem Isten szegényeie, akiknek keményen kell dolgozniuk: „Arcod verítékével eszed kenyeredet” (Ter 3,19) – mondja az Úr Ádámnak. Amíg nem látom, hogy (velem együtt) patakként ömlő verítékezés közben is képes vidáman dolgozni egy novícius, nem tartom alkalmasnak a kisebb testvéri életre. Szent Ferenc atyánk így ír Végrendeletében: „És én két kezemmel dolgoztam, és határozottan kívánom, hogy a többi testvér is dolgozzon, ahogy a tisztesség megkívánja. Akik nem tudnak dolgozni, tanuljanak meg.” (Végr 20-21)

Ezek alól a papok sem képeznek kivételt. Ahogy egy tanárember otthon köteles dolgozni nyáron a kertjében, hogy meg tudjon élni a családjával, és ő szereli meg az elromlott gépeket, ő festi be a kerítést stb., úgy a kisebb testvér is hivatásánál fogva kötelezve van minderre. Ányos atyának ebben is igaza volt. Vannak munkaútdorban szenvedő henyélők. Ezek nem valók a Rendbe mindaddig, míg előbb a világban nem dolgoznak becsülettel. Lehet valaki munkanélküli ideig-óráig, de dologtalan soha. Az a fiatal ember, aki otthon órákat döglik az ágyon, ordítatja a magnóját, és csak ímmel-ámmal vásárol be anyja kérésére, mikor mindössze ez lenne a napi munkája: alkalmatlan a szerzetesi életre. Persze alkalmassá válhat, de előbb a világban élve változtasson a lustaságán. Szent

Munkánkat végezve úgy kell Isten színe előtt állnunk a Lélek belső kozmikus csöndjében, ahogy a Názáreti Jézus állt Atyja előtt, miközben verítékezve dolgozott.

Ferenc atyánk „*légy testvérnek*” nevezte a lusta testvért, és elkergette a Rendből.

Az egész Rendben, hála Istennek, divattá válik a közös mosogatás. Csak ne legyen ebből is giccs, vagyis ne álljunk meg a „mosogató mozgalomnál”. Jellemző, hogy egyes külföldi testvérek azonnal ezt firtatták: mosogatnak-e a novíciusok. S amikor meghallották, hogy igen ritkán (velem együtt; bár szeretek mosogatni, mert az mindig sikerélményt ad, ellentétben a neveléssel), akkor arcukról eltűnt a mosoly. Azt azonban nem kérdezték, ki meszelte ki újra a nagy termeket, ki tette rendbe a könyvtárszobákat polcokat készítve, ki csiszolta fel a parkettát, ki hozta rendbe a kertet és az udvart éjszakába nyúló nekirohanásokkal. Szóval a fizikai munka se legyen kirakatjellegű és csupán jelzésszerű, hanem a szegénységgel összefüggő és állandóan végzett, „kemény” feladat.

Június 18.

Az úrnapi sátrakat építik az utcákon. Friss, szélcsendes, főnségesen ünnepélyes reggel, mégis félek, hogy éppen Te kerülsz háttérbe, szentségi Jézusom. Miért van az, hogy Úrnapiján körülhordozunk, aztán elteszünk, és a mindennapok döntéseiben nem vagy jelen? De ez a Te eucharisztikus sorsod a történelem utolsó napjáig, s így igazából még a történelemhez tartozó folytatása a betlehemi születés rejtettsége, a názáreti évek vidékiségének és a Golgotán megmutatózó visszautasításnak.

Ahogy beléptem a felső kápolnába, látva a leterített asztalt (az oltárt most aranyoztatjuk), az asztalon a kis dobozt arannyal leborítva és a novíciusok naiv virágdíszítését, megragadott egy szó: „a bűnök bocsánatára!” Ez a szó nem belőlem jött fel, hanem az oltár felől ért. Nem csodás hang volt, hanem valami egészen más síkban

történő közlés. Újdonságával kapott meg, s most hogy visszagondolok rá, egyre inkább magával ragad az esemény! Ez a bűnök bocsánatára adott istenemeri élet az én egyetlen életlehetőségem. Az Eucharisztia az én abszolút egyedüli lehetőségem arra, hogy tovább éljek, hogy legyen reményem, hogy legyenek még vágyaim a legtisztább szeretet és a mennyország után. Így most már soha semmi nem választhat el eucharisztikus jelenlétedtől.

A konzekrált ostyában valóságos élet van: Jézus Krisztusnak, a megölt, de örökkön élő Báránynak az élete, amely szentháromságos élet, ugyanakkor feltámadott embersége révén a jelen univerzumhoz is kapcsolódó élet: pontosabban a mindenség (az egész teremtés) kapcsolódik hozzá, mint jövődő sorsához, hiszen mindent Benne teremtett az Atya: a láthatókat és a láthatatlanokat. Így a jelen világ eucharisztikus vonatkozású, vagyis Krisztus testének és vérének Szentségétől függő világ, egy megmentett univerzum. Az anyag sorsa biztos: a föltámadott Jézus teste anyagához hasonló átalakulásra rendelt. Csak az ember sorsa nem biztos, nincs eleve adva, mert az ember szabad. Nekem akarnom kell a Krisztussal való közösséget, mert engem személyem titka révén a szeretet kapcsol Jézus Krisztushoz, nem pedig pusztán létezésem. A kárhozottak teste nem lesz megdicsőült test, s így testükben is megrontják Isten dicsőségének végső és teljes kinyilvánulását. Akik halálos bűnökben haltak meg, a világ, az anyag ellen is vétkeztek. Akik bűnbánatban haltak meg, az anyagi világgal tettek jót, mert feltámadásukkor az anyag egy része dicsőül meg, és mivel több ember már nem születik, és mivel véget ér a történelem, az igazak feltámadása magával vonja a mérhetetlen nagy anyagi világ átalakulását is.

Itt nem valami biológiai vagy fizikai okság fog működni, hanem a teremtő Istennek, az Atyának a világterve, mert ami az Ő tervében összefügg, pusztán azért,

mert Ő így akarta, az a lehető legmélyebb okság és összefüggés: annál erősebb összekapcsolódás nincs, márpedig Ő úgy rendelte, hogy Fiában foglaljon össze mindent, ami a mennyben és a földön van.

Június 20.

Tegnap kijöttünk a novíciusokkal a litkei magtárba. Az éjszaka hűvöse átfújta a magtár emeletén, ahol aludtunk, reggel pedig kakaskukorékolás ébresztett bennünket. A nagy hőségben kirándultunk is egyet. Akácerdőbe keveredtünk, valóságos dzsungelbe. Szedtünk kakukkfűvet, nevtünk, beszélgettünk, de egyedül csak Veled voltam, nem az én kapaszkodásom, hanem egyedül a Te leereszkedésed miatt. Csomagolunk és indulunk haza. Több napra kellene idejönni, hogy eljussunk a felszabadult, boldog közös imádkozásig. Igaz, a reggeli laudes és szentmise és az egésznapos együttlét így is jóságtól, egymás iránti tapintattól volt illatos.

Közben nekem fel kellett szaladnom (autóval) Kárpáti Sanyi ezüstmiséjére. Fila Béla professzor úr prédikált. Nekem szólt a beszéd. Az ötvenedik éve felé járó pap ne kapkodjon, hanem nyugodtan állapítsa meg, hogy vágyai nem teljesültek. Ne keseredjen el, a legfontosabb maga a tény: az örökkévalóság elkezdődött bennünk. Nem is így – javította ki saját magát a szónok –, hiszen az örökkévalóság nem tud elkezdődni az időben: vagy eleve bennünk van, és mi az örökkévalóságban vagyunk, vagy nem. Isten örök tervében voltunk és vagyunk öröktől fogva mindörökké. Hagyjuk érlelődni magunkban az örök életet.

Nekem a ünnepi vacsora után kellett szólnom. Arról beszéltem, hogy ötvenéves korunkig mindig valamit el akarunk érni, meg akarunk valósítani. Vajon ez-e az,

amire születünk? Azt hiszem, nem egészen. A hívő ember legnagyobb akciója (cselekvése) egyfajta passió: átengedem magamat az Istennek, ráhagyatkozom fenntartás nélkül. Ahogy a kisgyermek apja vagy anyja karjaiban pihen, ha egészen, teljes súlyával elengedi magát, úgy kell végre teljesen elhagyni magamat Isten karjaiban: semmit sem akarni, csak amit Isten akar; semmi tervhez, elgondoláshoz nem ragaszkodni; semmiféle szentségeszményre nem törekedni. Persze ez nem jelenti azt, hogy külső életem passzív, álmos, unalmas vagy pipogya lesz, sőt még elszántabban teszem, amit tenni tudok, és amit jónak látok, de a szívem a Te Szívedben lesz, Uram, Jézusom.

Június 23.

Itt jártak pilisszentkereszti barátaim és Aquila nővér. Ebben a magányban igazi eseménnyé magasztosul egy ilyen találkozás. A találkozásokban (azokkal, akiket szeretünk és akik szeretnek minket) hihetetlen nagy szegénység van. Bár soha sem jönnek üres kézzel, de amit egymásnak adunk, mi az ahhoz az eseményhez képest, amely maga a találkozás! Nem azért jöttek, hogy információkat adjanak át. Semmiféle haszna nem volt ennek a találkozásnak. Úgy érzem, ők is, én is elfogadtuk szegénységünket és ezt az eseménytelen eseményt, és ezért ragyogóbb ma az este... Elgördülő kocsi után ezért maradt a szívemben egy harmatnyi őszi bánat ebben a tavaszias, csupán csak langyos nyárban.

A szobámban Bach gordonkaszvitje szól, ködösödnek a hegyek, szél rázza le az ablakom vörös muskátlijain csorduló esti fénycsöppeket, íróasztalomon a hangtalan bura alatti óra négy kis gömbje forog ide-oda és titokzatos fényekkel pókhálózza be a kandalló feletti boltív hajlatait... Milyen lesz az utolsó este? Életem utolsó estéje és

a világ utolsó estéje? S milyen lesz az az ébredés... az a gyönyörűséges ébredés otthon, az Atya házában?

Június 25.

Papi lelkigyakorlatot tartok Egerben. Nagy öröm, boldog felismerés: a paptestvérek szeretik a Szentírást! Szeretik gyermeki ragaszkodással, nem is annyira olvasni, mint inkább élıszóban elmesélve hallgatni. A kis Sámuel meghívásának történetén elmélkedünk, s közben saját meghívásunk tényére figyelünk. Bárcsak felszakadna bennünk az első kegyelem ereje, és visszatérnénk az első szeretet magatartásához!

Az elmélkedések szünetében az érsek úr valami zavarba ejtőt mondott (annál is inkább, mert máskor, más is megjegyezte): hogy beszédeimben valami olyat ad az Isten ma, itt Magyarországon, amit senki más nem tud adni. Ez nem egy kisfiú megdicsérése, és sokkal többről van szó, mint hogy jólesik a túlzónak tűnő elismerés: hallatlan nagy felelősséggel tartozom Isten népe iránt, és a magam teljes elfeledésének útjára kell lépnem. Felelősséget kell éreznem Isten bennem és általam való munkálkodása iránt. Uram, Jézusom! Adj tisztánlátást, alázatot, merészséget, és Hozzád való, utolsó lehetemig tartó, törhetetlen hűséget!

Június 30.

Az első római vértanúk emlékezete. Néro azzal szórakoztatta a népet, hogy ezeket az ártatlanokat halálra kínoztatta. Miért kell mindig ártatlanok vérért belekevernünk az építőanyagba, hogy fel tudjuk húzni a város- és várfalakat, hogy civilizációt, kultúrát tudjunk építeni? Talán azért,

hogy egy nap világosan lássuk: minden paradicsomi állapoton kívül felépített civilizáció és kultúra alapvetően beteg. Pontosan alapjaitól kezdve beteg és halálra van ítélve. Csak a Krisztusban újjászületett ember szívében és emberi viszonyaiban épül valami egészen új: az Isten országa. Krisztus „kivégzése” nem alapított civilizációt és kultúrát! Az Egyház nem az Ártatlan kivégzéséből él, hanem szeretetéből! A keresztdozat pontosan az emberáldozatok elítélése. Urunk Krisztus életáldozatával végre megszakította a bűn ősi mechanizmusának láncolatait. Igaz, ma is tovább gyilkolnak, és a vértanúk száma még nem telt be, de Őbenne maga az irgalmas és könyörülő Isten adott feloldozást mindazoknak, akik megtérnek hozzá. Ha nincs kozmikus irgalom, akkor elvadul az ember. A félős kutya harapni képes. Talán a bűn őrzítő mechanizmusa azért győz újra és újra körülöttünk és bennünk, mert még nem hiszünk teljesen az irgalomban.

A római vértanúk közül sokakat elégettek. Ebben a rekkenő reggeli hőségben rátok gondolok, távoli húgocskáim és öcséim, bátyáim és nővéreim... Kitartásotok méltó válasz Isten szeretetére. Nem véretek, hanem szeretetek tartja össze az Egyházat. Rátok kell gondolnom, ha kísértések forró örvénye húzna lefelé. Szent Pál is a vértanúkra gondolva buzdította a híveket: „Ti még nem álltatok ellen véretek ontásáig a bűn ellen vívott harcokban.” (Zsid 12,4)

Mindjárt indul a munkanap. Csöngetni fognak a novíciusok, és már civilben várnak a káptalanteremben, hogy közösen megbeszéljük a napi feladatokat. Nézzetek ránk, drága Testvérkéink, a ragyogó világosság honából, és szent imáitokkal segítsetek, ha nem is a vértanúság tüzeiben, de ebben a nyári melegben, hogy Isten szeretetében mi is érett búza lehessünk és kenyér az Isten asztalán. A szerzetes igazi fényűzése (de sok világi keresztényé is lehetne), hogy mélységes csöndből, hatalmas ünneplésből, a reggeli szentáldozás húsvéti találkozásának vigasztal-

lásából indulhat neki a napnak. Olyan ez, mint ebben a hőségben az alapos hajnali öntözés. Gyökereinknek az égből hulló vízzel kell táplálkozniuk. Akkor jöhet a sok-sok perzselő kísértés: nem lelki halálot okozza, hanem érlelődésemet segíti elő.

Ma sietek elrendezni mindent. Holnap édesanyámhoz utazom – haza. Ez a „haza”, ez az „otthon” annak az örök otthonnak a képe, ahol Isten vár, meg a szentek, meg a nagyszülők, és mind, akik előre mentek.

Július 4.

Ülök a síóagárdi temetőben, a nagykereszt mellett egy padon. Uram, gyermekszememet nem kímélted meg a látványtól, ahogy nemzedékek vették sátraikat, és indultak az örök halmok felé. Szülőfalum népe lassan teljesen kicserélődik – ezáltal érzem az időt, és érzek valamit örökkévalóságodból is. Húsz-harminc évesen ezt hiába tudja az ember, nem érzi.

Gerle bűg a temető gesztenyefáinak lombja között, tücsök zenél a közelemben. Nem kelnek fel az árnyak, de az arcok bennem élnek. Fájdalmasan szép ez az állandó búcsúzás. Az emberi történelem sokak véleményével ellentétben nem más, mint vándorlás az örök haza felé. A nemzedékek egymás után lebuknak a láthatáron, és így nem látjuk őket viszont soha többé. A feltámadás majd új eget és új földet ad. Addig a gyöngöseség és az irgalom az, amit láthatok.

Július 7.

„Csak a fiamat vissza ne vidd.” (Ter 24, 8) „Sok vámos és bűnös odajött, s Jézussal és tanítványaival együtt

asztalhoz telepedett.” (Mt 9,10) Két egymásnak homlokegyenest ellentmondónak látszó magatartás: teljes szakítás a bűnös és Istent nem ismerő világgal, ugyanakkor együttétkezés a bűnösökkel. Ha ezt a két magatartást nekünk magunknak kellene megvalósítanunk, akkor valóban ellentmondás lenne. Figyeljünk arra, hogy a tanítványok csakis Jézussal együtt vállaltak asztalközösséget a bűnösökkel. Nekünk, hívő keresztényeknek, papoknak és szerzeteseknek tényleg ki kell vonulnunk abból a világból, amelyet a Szentírás egyértelműen elítél, de csak azért, hogy Jézussal, az Istenemberrel legyünk, s annyira Vele legyünk, hogy Ő éljen bennünk, csakis Ő: akkor azután az Ő kezdeményezésére szolidaritást vállalhatunk másokkal. Ha a szemináriumi és szerzetesi nevelésből kima-
rad az első és második fázis (az exodus és a Jézussal való egyesülés) akkor a harmadik önmagában katasztrófához vezet: elszürkülés, horizontális, semmitmondó humanizmus, aposztázia lesz belőle! „Ha a só ízét veszti...” Az „íz” nem más a mi életünkben, mint Jézus jelenléte bennünk.

Július 18.

A jászói premontrei apátság erdejében remetéske-
dem, már harmadik napja.

A forrás melletti faházban, azon a helyen, ahol kité-
rül a völgy, az erdők és hegyek iránti rajongásom túlzás-
ba vitt: húsz-huszonöt kilométert gyalogoltam, közben el
is tévedtem. Rám szakadt az éjszaka. Ami hirtelen nyil-
vánvalóvá lett, az a következő: Isten velem van, és én Vele
akarok lenni.

Egész valómmal átadtam neki magamat. Ha most
látnának azok, akik szeretnek, megesne a szívük rajtam.
De Te öröktől fogva szeretsz engem, Istenem, és nem kel-
lett ahhoz eltévednem és holtfáradtan bandukolnom a

rengetegben, toronymagasságú fenyők között elesve és felkelve, hogy Te megszánj engem. Életem igen sűrű éjszakája ez, mert ami most külsőleg megtörtént, az csak a belső tökéletes kifejezése. Hetek óta nem tudok semmit, nem akarok semmit, semmi tervem nincs a jövőre: tökéletesen megállt bennem az idő...

Hívatásomat illetően el nem bizonytalanodtam, csak érzem: minden mögött ott áll az élő Isten, mint ahogy most is mellettem van, és talán miatta lett hirtelen minden csupa sötétség. Megijedtem. Elöttem egy fél méterre mintha valaki apró zseblámpával világítana az úton. Szentjánosbogárka – micsoda fényt ad az éjszakában! Hihetetlen. Még jó, hogy nagyobb állatok mozgását nem hallom. Már alig bírom emelgetni a lábamat. Azért azzal se kecsegtetem magamat, hogy a jó úton járok. Hasonlít ahhoz, amelyen tegnap indultam el, de nem vagyok biztos benne. Komolyan számolnom kell azzal, hogy az éjszakát egy bokor alatt kell töltenem. Majd szedek ágakat, csinállok magamnak fészket, mint a madarak; de mi lesz, ha vizes ingem miatt fázni kezdek, hiszen már most fázom. Szaladni azonban nem merek, elfogy az erőm. Most teljes sötétségbe értem. Nini! ott fenn az égen megjelent az esthajnalcsillag. Szent Bernát szava jut eszembe: „Nézd a hajnalcsillagot, és bízd magadat Isten Anyjára.”

A legmélyebb helyről törnek elő a fohászok lelkeimből. Bűnösök, megrögzött és reménytelen bűnösök menedéke, könyörögj érettem! Irgalmasság Anyja, imádkozzál érettem most, ebben az órában. Nem egyszerűen egy éjszaka ez: az életem benső éjszakája. Egyben egészen biztos vagyok: ha ezerszer születnék, ezerszer is ugyanazt az utat választanám, csak jobban tenném. Mit jelent ez a jobban? Azt jelenti, hogy csak Érted élnék, Istenem, csak Téged keresnélek, csak Téged szeretnélek.

Az a gondolat, hogy Isten megszánt engem, hogy úgy érez irántam, mint egy igazi jó atya vagy anya, vagy

a barátom, s hogy itt van, nem engedett át a félelemnek. Négy szereplője van ennek az útnak: Isten, az éjszaka, az erdőrengeteg és én. Nem lehet azt mondani, hogy az éjszaka és az erdő csak színpal. Nem! Bennem van ez a hatalmas erdő, ez az én életem, a roppant méretű éjszaka pedig az én lelkem. Most már biztos, hogy jó úton vagyok, mert itt van az irtás és a szélén a magasles, amelyről tegnap szemléltem a tájat. De most merre kell tovább menni? Jobbra föl? De úttalan útnak tűnik ez a csapás! Maradok lent! A talpam fáj, a térdem rogyadozik, de már hallom a forrás csobogását, amely mellett ott áll a faház. Már bele is léptem a vizébe. Most tovább mentem, mint kellett volna, de így biztosan megtalálom a házhoz vezető utat, amelyen az apát úrral jöttünk fel tegnap (vagy tegnapelőtt?)

Tegnap megszámloltam: ez az emelkedő kétszázötven lépés. Hallgat a kis faház. Tüzet rakok. Füstöl. Végre lobog a láng. Jól betakarózom; kezd rázni a hideg. Van egy gyógyszerem és kamillateám. Felülök, kimegy a fejemből a vér. Hátrahanyatlom. Most így kell maradnom, mert ha még egyszer próbálkozom, elveszítem az eszméletemet. Folyadékra is szükségem van; jó, hogy a novíciusok valami vitamin pezsgőtablettát tettek a csomagomba. Mire elaludnék, egerek zörögnek a padláson, de aztán mindent előnt a tudattalan mélysége. Semmi félelmetes nincs ebben. Végre az történik velem „kívül”, ami „belső” van. Ószinte órák ezek. A kompletórium zsoltárának foszlányai úsznak be tudatom még tiszta vidékére:

„Pajzs és páncél az Úrnak hűsége,
Ne félj hát attól, ami éjszaka rettent...
Sem a nappal repülő nyíltól,
sem a sötétben járó gonosztól,
sem a délidőben pusztító ragálytól.
Hosszú napokkal betöltöm őt,
és megmutatom neki az én üdvösségemet.”

Azután a leírhatatlan következik. Ezt az utat így csak egy bűnös ember élhette végig, de egy olyan bűnös, aki egyedül az élő Istenre vágyakozik.

Július 19.

Felkelt a nap! Ragyog az ablakon a zöld fény, mint nagy betegség után – támolyogva járok. Minden balgaságom és ostobaságom ellenére egészen világos tudással tudom, hogy Isten járt velem az éjszakában. Miért nem maradhatok most már itt életem végéig? Két nap múlva jönnek a novíciusok értem. Most veszem észre, kinőtt a szakállam, mert itt a villanyborotva nem működik, nincs villany. Ma tényleg nyugodt lelkiismerettel pihenhetek.

Szeretnék meggyónni. Ez lehet a remeteségben a legkeményebb próba. Bizonyos szempontból a pap maga az Egyház (főleg a püspök) – nélküle nincsenek szentségek. A szentmiséhez készülök. Ha nem mondanék szentmisét, kiesnék a Krisztus után számolt időből. A teljes magányban misézem, vagyis együtt a mindenséggel. Nincs magánmise: a teljes egyedüllét néha jobban felnyitja lelki szememet a teljességre. A fölemelt Szentostya mögött ott vannak a fák, a fák mögött a távoli hegyek kontúrjai, és lent a két hegyvonulat között Jászó, s mint két fehér gyufaszál az apátsági templom tornyai. A kehely fölé hajolok: „a bűnök bocsánatára”.

Hogyan lehetne elmondani novíciusaimnak, hogy a szerzetesi élet nem más, mint közvetlenül az élő Istennel járni? De Őt felhő és homály, sötét éjszaka és erdő veszi körül, ugyanakkor közelebb van hozzánk, mint mi önmagunkhoz – még mielőtt megszánám magam, neki már öröktől fogva megesett rajtam a szíve. Hol van mind ebből a küldetés, az emberek gondja, a világ evangelizálása? Nem tudom. Egyet azonban egészen biztosan látok:

csak ebből fakadhat, csak ezen a sűrű erdön és éjszakán áthaladva (Isten titkában) vezet az út a többi emberhez. Hogyan? Nem tudom. A szentmise nyilvánvalóvá teszi, hogy az Eucharisztia a világ üdvösségéért van. Leborulok a minden emberért kiontott Szent Vér előtt.

Egy madár énekel. Megállok a szentmisében. Neki is joga van a római liturgia csendjében a saját prefációját elénekelni. Bogár mászik az oltárasztalon, míg a kehelyhez nem ér, míg a korporálén kívül marad, csak mászszon, öntudatlanul is legyen közel a minden létezők Teremtőjéhez.

Nem a Gangesz partján vagyok, hanem a premontreiek erdejében. A bogár nem lélek, nem egy reinkarnációs láncolat szerencsétlen bukott lelke: csak bogár, pár hónapig élő csöppnyi létező, mégis, anélkül, hogy tudná, titkok örvényének a szélén jár. Hasonlítok rá. Amit „tudok” az Eucharisziáról, az csak arra ad alapot, hogy világosan lássam: az isteni irgalom és szeretet olyan örvényei fölött állok, mely távolságban nem kisebb annál a távolságnál, mely ezt a kis bogarat elválasztja az értelmes létől. (Közben meggondolta magát és elrepült.) Elszórakoztam a misében? Lehet, de ez nem az a szórakozottság, amelyet meg kell gyónni, más itt a szentmise ritmusa, más az én biológiai ritmusom is. Van órám, de sokatmondó, hogy már a második nap fel se tettem a karomra, bár szeretem (bőrszíjával átfogja karomat, mintha valaki fogná a kezem).

A nap járása irányít mindent, meg az erdő élete. A teremtésnek más a ritmusa, mint a mi kultúr-ritmusunk. Szeretnék örökre ebben a ritmusban maradni: ezt Isten határozta meg a teremtés kezdetén. Páfrányok és közülük előtörő nagy lila virágok nőnek a kis faház mögötti parton. Nekik is megvan a maguk ritmusa. Minden létezőnek és benne az embernek is, nekem is külön, amely ritmustól el nem szakadhatok. Van egy külön időm a teremtésben, amelyet nekem kell élnem: Negyvenkilenc

évet kellett várnom, készülődni erre az elmúlt éjszakára. Igazából nem is vártam, nem is készülődtem: mindentől kegyelem volt.

Július 20.

Két kedves novíciussal meglátogatott a premotrei apát. Együtt ebédeltünk, majd elmentek. A „remete” életében minden látogatás igazi kegyelemmé alakul. Az Isten látogatása és az emberé is. A remetének első és legfontosabb dolga megszokni, hogy Isten akkor és úgy jön, amikor és ahogyan akar. Már nem is azzal a várakozással várakozik, amellyel az emberek várják egymást, abban van mindig elvárás is... A remeteséget Isten elrejtőzése és váratlan látogatása teszi remeteséggé. A remete elfogadja Isten legfélelmetesebb misztériumát, amelyről így ír a Szentírás: „Bizony, rejtőző Isten vagy te.” Tulajdonképpen a remete Istent utánozza, aki elrejtőzik. A remete nem vár senkit, de az emberek (a testvérek) érkezése igazi ünnep az ő számára. Nem arról akar beszélni, ami benne van, és nem is kíváncsi a látogatók híreire; az emberi találkozást végtelen szegénységben és éppen ezért káprázatos valóságban, mintegy egzisztenciálisan éli át. Krisztus szívével szereti az embereket, mert tudja, hogy az ő szíve alkalmatlan a szeretetre.

Egyvalami a – tényleg Istenért vállalt – remeteség első huszonnegy órájában abszolút nyilvánvaló lesz: a remete felfedezi szívének tisztátalanságát, sőt teljes képtelenségét a tiszta szeretetre. Aki a világban él, és sok jót tesz, talán ettől ez elviselhetetlen felfedezéstől ment marad, jótetteinek lármájában nem hallja saját szíve dobogását, és jó terveinek ragyogásában árnyékban marad a lelke. De itt, az élő Istenért vállalt remeteségben azonnal megtapasztalja, hogy az ő szíve nem forrás, s ha igen –

belőle csak zavar és sötétség, tisztátalanság és fertőzés jön elő. Ha ettől megijedsz, és elkezd prédikációra készülni vagy jegyzetet írni, akkor örökre lemarad egy másik tapasztalatról, hogy ez a romlott szív, az ő szíve össze van kötve a Föltámadott Szívével, amelyből az élő vizek forrásai fakadnak.

Egy igazi, csakis az élő Istenért vállalt remeteségnek három szakasza van:

- szubhumánus, állati szint, amikor nincs kedved mosakodni, egész nap csak aludnál meg rágcálnál (még ha ezt nem teszed is meg, a kísértés jelen van), vagy a tisztiség soha nem tapasztalt infernális szörnyei közelítenek hozzád;

- humánus, a teremtés rendjére felébredő szakasz, amikor kitakarítod a kis cellát és elmosod az edényeket; amikor a forrásvízben alaposan lemosakodol, a nappal kelsz fel és a nappal fekszel le; amikor megállsz egy erdő-részlet, egy irtás adta panoráma vagy egy rád bámuló őz előtt, és átadod magad a csodálkozásnak;

- krisztusi szakasz, amelyben elemi erővel tör rád (mint a mosakodás vágya, vagy a szomjúság) a szentgyónás utáni kívánczóság, amikor helyére kerülnek az ima-órák, és a szentmise eléri a szívedet, a most már világosan látott, valóságos szívedet, amely a szüntelen újjászületés állapotában van.

Ez a három fázis időben különbözhet egymástól (az első csak mint pillanatnyi kísértés is jelentkezik), de kihat mindenre: értelemre, akaratra, érzelmekre és az emlékezetre is. Egyszerűen ki kell tartani az imádságban: kezdetben egy állat imádsága lesz ez, majd egy emberé, és csak végül a megváltott keresztényé. Az első vad kiáltás, a második beteljesedésre váró csodálkozás, a harmadik az isteni Irgalom új és mással nem közölhető tapasztalása.

Milyen érdekes, hogy a kis faház egyéb lakói (például az egerek a tetőn) csak az első fázisban nyugtalan-

kodtak: kapartak, nyöszörögtek, rágcsáltak, a második fázisban kopogásaimra engedelmesen elhallgattak, a harmadikban pedig egyáltalán nem ütnek semmi zajt. Talán ez az, amiről Szent Pál ír a rómaiaknak: „Maga a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását...” (Róm 8,19)

Július 21.

Nemsokára jönnek a novíciusok. Hiányoztak. A ferences remeteség három-négy testvér remetesége, akik a közösséget a szent zsolozsmában az Eucharisztia ünnepelésében valósítják meg és egymás segítésében. Az a testvériség, amely az Úr Teste és Vére által valósul meg, prófétai jel lesz a jövő évezred küszöbén. Már hallom az autó bűgását: mintha letartóztatásomra érkeznének. Mégis milyen jó lesz velük a négyórás út hazáig: kicserélhetjük az élményeket. A lényeg természetesen kicserélhetetlen, és „őrizni kell a nagy Király titkait”.

Isten veled, jászói erdőrengeteg! Isten veletek, csendes, nagy hegyek! Isten veled, forrás! Isten veled, kis faház! Istenért jöttem ide, és most Vele indulok, s ahová megyek, Ő már ott vár rám.

Július 24.

A kenyérszaporítás történetét olvastuk. Jézus próbára tette Fülöpöt és a többi tanítványt: előbbre veszik-e a test nyilvánvaló és ésszerű igényeit, mint azt a kegyelmi helyzetet, hogy Isten Fia most velük van és szól hozzájuk? Elbocsátják-e a népet? A mi próbatételünk ugyanez: előbbre helyezzük-e a test igényeit Isten látogatásánál? Három dolog mentheti meg ma is az emberiséget: az Isten

igéjének a földi kenyér elé való helyezése, egy kisgyermek uzsonnája és a maradék gondos összegyűjtése.

Először is: minek enni, minek élni, ha nincs örök szeretet? Tehát nem az egészség és a kenyér az első, hanem Isten. Az Isten az ember kenyere, aki maga a szeretet. Minden családot, kolostort és az egész emberiséget az mentené meg, ha Krisztus szeretetének, Isten igéjének, az Úr látogatásának semmit elébe nem tennénk. Azonnal megszüntethető lenne a rendőrség és a katonaság. Gazdaságilag sem működik a világ normálisan, ha az ember mindenekelőtt nem Istent keresi, akinek képére teremtetett.

Másodszor: egy kisgyermek uzsonnája mentette meg a Krisztust követő népet az éhségtől. Isten nem varázsol. A semmiből nem hajlandó bort varázsolni, csak akkor számíthatunk a csodára, ha csordultig megtöltjük korsóinkat vízzel! Ennek a kisfiúnak az öt árpakenyere és a két hala lett a csodatétel alapanyaga. II. János Pál pápát vádolják, hogy az emberiség ellen követ el bűnt, amikor elítéli az abortuszt, mert – amint mondják – a túlnépese-
dés a legnagyobb veszély. Nem lesz mit ennünk, ha sok gyermek születik. E mögött a számítás mögött tudatos népbutító gonoszság rejtőzik. Az ellenkezője az igaz: ha lesznek a Jézust ma is hallgató tömegben kisgyermek, és azokról a szülői szeretet gondoskodik, akkor Jézus meg fogja szaporítani kenyerünket! Öngyilkos nemzeteken az Isten sem segít, mert Isten az élet Istene! Isteni jogot sért az, ha valaki saját maga akar dönteni halál és élet felett, hogy például egyáltalán szülessenek gyermekek!

Harmadszor: a maradékot összeszedték. Pazarló nép vagyunk. Ahogy újjagdagjaink és utánczóik élnek, sőt, ahogy nem egy kevésbé tehetős család is él, az nem más, mint esztelen pazarlás! Emlékszem, régi öregjeink a Rendben az asztalról még a morzsákat is összeszedték. Ha leejtették a kenyeret, megcsókolták azt, és amikor a

gvardián az étkezés befejezését jelezte csengetéssel, mind megcsókolták még az asztalt is! Amióta Jézus az Ő igéjét hallgató tömegnek kenyeret adott a pusztában, az étkezés össze van kapcsolva az Igével és az Eucharisziával.

Július 25.

A litkei magtárban volt a reggeli misénk. A testvérek igen feszített tempóban dolgoztak a múlt héten. Két könyvtárszobát rendeztek be: parkettacsiszolás, lakkozás, a barokk ívek bepolcozása, könyvek felrakása. Olyan volt ez a közös munka, hogy örömeiket lelték benne. Most a pihenés ilyen. Valóban ősi ferences idill: még közös az akarat, egy az érzés, felhőtlen kezdet. Nincs más közép-pont és motívum, mint maga az Úr. Nem a kolostor falai, nem a napirend tart most össze bennünket, hanem az élő Krisztus. Miatta építettünk a magtárból is kolostort és alakítottunk a kiránduló napokból is – bár lazább – „rendes” napokat.

Az Úr kelyhéből részesültünk. A mai nap szentje, idősebb Szent Jakab, testvérével, Jánossal milyen magabiztosan rávágta az Úr kérdésére: „Ki tudjátok-e inni velem a kelyhet?“, hogy „Igen, ki tudjuk inni!” Milyen óriás tud lenni az ember! Jakab apostol valóban kiitta a szenvedések kelyhét. Milyen könnyű, milyen édességes az eucharisztikus kelyhet venni, de milyen keserű az a másik kehely, amely szintén az Úr kelyhe, amely a szenvedések keserűségével van tele.

Ma szolgálni próbáltam, hiszen az Igéből előragyogott: az Úr Jézus nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy Ő szolgáljon. Nem engedtem, hogy a novíciusok nekem szedjenek elsőként az ebédnél. A hatalom, bármiféle és bármekkora, csak azt nem rontja meg, akik minden áldott nap kilép belőle, és csupán a vele járó fel-

adatokat veszi magára szeretetből, és várja, hogy egy nap megszabaduljon tőle. Minden más esetben megrontja az embert, deformálja, eltorzítja a látását, elveszi végleg a gusztusát az utolsó helytől.

A novíciusok kedvéért még az Ipolyban is fürödtem (harminc év után ismét folyóvízben; de rég volt, amikor a Sióban fürödtem!). A víz csak kezdetben hideg, azután alig akar az ember kijönni belőle. Ilyen az igazi lelki élet: előszörre nehéznek, hidegnek tűnik, de hamar hozzá lehet szokni, meg lehet szeretni.

Július 30.

„Történt egyszer, hogy (Jézus) valahol éppen imádkozott. Amikor befejezte, egyik tanítványa kérte: »Uram taníts meg minket imádkozni!«, (Lk 11,1)

A tanítványok megkívánják Jézustól az imádkozást: látták Őt imádkozni, és megsejtették, hogy az imádság az Ő számára nem egy tevékenység a sok közül, hanem életének legnagyobb eseménye, legmeghatározóbb (ha szabad így mondanom) élettevékenysége, mely alapvetőbb számára, mint az evés és ivás, a lélegzés vagy az alvás. Elfogja őket a vágy, és szeretnének úgy imádkozni, ahogy Ő.

Jézus éjszakákat imádkozik végig, és amikor hajnalban találkoznak Vele, boldognak látják. A három kiválasztott apostol látja azt is, hogy „imádság közben teljesen átváltozott, ruhája fehér lett és ragyogó” (Lk 9,29), vagyis nemcsak Jézus értelmét, akaratát, érzelmeit, nemcsak testét járja át az imádság, hanem a ruháját is, mely a világmindenség záloga. Így hirtelen világos lesz egy értelemmel fel nem fogható titok: az imádkozás nemcsak az ember legalapvetőbb tevékenysége, amely őt átalakítja, hanem a világmindenségnek is a sorsa.

A tanítványok az imádkozó Jézus mellett, helyesebben: vele élve azt is világosan látták (még ha meg sem fogalmazták, akkor is), hogy ővelük ez másképp van. Az ő életükben az imádkozás nem a legalapvetőbb élettevékenység, ők imákat mondanak el, de bele nem lépnek abba a vonzó, szerelmes viszonyba, amely Jézust az Istenhez, az Ő Atyjához köti. Ádám bukásának a következménye ez. Megszakadt az állandó titokzatos imádkozás a szívünk mélyén. Az Isten elleni lázadás szétrobbantotta a bennünk folyó imádságot, de ennek a szétrobbant imádságnak roncsaival találkozunk.

Ilyen roncs az, amit ősbizalomnak nevezhetünk. Az egészséges ember legmélyebb, kimondatlan meggyőződése, hogy érdemes megbízni a létezésben: ezzel a „meggyőződéssel” születünk meg, növekszünk, vívjuk meg küzdelmeinket és halunk meg. Akiből kivesszett ez az ősbizalom, azt betegnek tartjuk. Az embert ez az ősbizalom teszi emberré. Mégis, abban a pillanatban, amikor értelmünkkel logikus módon szeretnénk megfogalmazni ezt az ősbizalmat (mintegy szeretnénk értelemmel igazolni alapjait), hatalmas sötétség borul ránk. Az ősbizalom olyan roncs bennünk, mintha egy felrobbantott, gótikus katedrális hatalmas, égbemeredő, csonka íve lenne. De ez rossz hasonlat, mert az ívet ki tudjuk egészíteni – a másik oldalon is egy oszlopra ül rá. Nem így van ez az ősbizalommal: a világban semmi sincs, ami egy végtelen nagy bizakodásnak logikai alapja lehetne. Ezért az öngyilkosság tűnik logikusnak... Abban a hatalmas öldöklésben, amelyet ez a század végzett, mint alapvető ok ott szerepel az ősbizalom evilági, logikai megalapozásának kudarca. Az ősbizalom az ősbűn által felrobbantott imádság roncsa bennünk, egy szétvágott Isten-ember kapcsolat utolsó, hatalmas, egybefüggő darabja, amely tudattalan világunk végtelen sötét óceánjának vizén úszik, amelybe mindannyian bekapaszkodunk, de ha a tudatos, napfényes vizekre ke-

rülünk vele: megáll az eszünk, és értelemmel nem tudjuk elfogadni, mert ebből a világból megokolhatatlan.

A szétrobbant imádság másik ilyen roncsa a lelkiismeret, amely a mi lelkiismeretünk, de nem a mi véleményünket közli velünk, hanem valami megfellebbezhetetlen igazság nevében mond ítélete felettünk. Igaz, rendszerint általánosságban beszél: – A jót tedd – mondja –, a rosszat kerüld el. – Azonban ha elkövettük a rosszat, konkrét ítéletet hoz, és elítél minket. Sokan szeretnék a lelkiismeret keletkezését levezetni a társadalmi megegyezésből, mondván, hogy az emberi közösség abszolút szabadon kialakít egy értékrendet, megállapítja, mi a bűn és mi az erény, és ezt belesugározza a megszületett gyermekbe. Ez a gondolat téves, mert általánosít. Vannak szokások, elvárások, értékek vagy értéktelenségek, amelyeket belesugárzunk a felnövekvő emberbe, de ha egyáltalán nem lennének örök és változatlan értékek, akkor nem tudnánk megérteni régi korok embereit, például az antik görög drámahősöket, és összefüggő emberi történelem sem lenne, csak egymástól független embercsoportok összevissza hánykolódása.

Azt azonban napjainkban is látjuk, hogy el lehet rontani a lelkiismeretet annyira, hogy már ne is jelezen. Amikor a gyilkosság nem gyilkosság többé, a paráznaság nem bűn, a hazugság, csalás és lopás polgárjogot nyer. Mindez azonban ugyanolyan abnormitás, mint az ősbizalom visszautasítása. A mi időnkben titkon átveszi a lelkiismeret szerepét a demokratikusan választott parlament, amely egyebet sem deklarál (képmutató módon), mint az általa elrongált lelkiismeretek szabadságát. A normális és el nem rontott ember azonban igenis megtagasztalja lelkiismerete működésében egy felette álló döntőbíró jelenlétét.

A szétrobbantott imádság harmadik roncsa, amelylyel találkozunk a bensőnkben, az a vágy, hogy saját magunkkal megbeszélve az eseményeket, egy nyilvánvalóan

és alapvetően zavaros világban (belső világunkban) rendet teremtsünk. Bensőnket egyértelműen és állandóan fenyegeti a teljes elmezavar. Az érzékekből érkező benyomások összefüggéstelenek. Az emlékezet működésében sincs rend, sőt lázas állapotban megtapasztalhatjuk a rendetlenség eluralkodását. Akaratunk és értelmünk szeretne mindent elrendezni, de a valóság kicsúszik a hatáskörünkből. Csak egy mindenható és minket feltétlenül elfogadó személlyel beszélgetve állna helyre egy olyan rend, amely nekünk megfelelne, amelyből az örök békeesség csöndje szállna fel a tudatunk világába. Nem tudjuk saját magunk elrendezni szétrobbant és zavaros világunkat, de egy mindenható és minket feltétlenül elfogadó személy se tudná egyedül megtenni, ha mi nem akarnánk. Csak a vele való belső beszélgetésben kerülne helyére minden. Nincsen „én” „te” nélkül. De csak egy mindenható és minket feltétlenül elfogadó „Te” lehet az, akivel képesek lennénk – pusztán a vele való beszélgetés által – rendbe jönni, meggyógyulni.

A tanítványok kérésére, hogy tanítsa meg őket imádkozni, Urunk végül is ezt válaszolja: „Megadja mennyei Atyátok a Szentlelket azoknak, akik kérik tőle.” (Lk 11,13) Mert a Szentlélek, a Harmadik Isteni Személy az a lehelet, akit Isten a teremtés kezdetén belefűjt az ember orrába, aki beléhatolt az ember szívébe, és abban elindult az imádkozás, amely nem más, mint végtelen nagy bizalom és ráhagyatkozás a teremtő Atyára, szabad, belső, gyönyörűséges igazodás az Ő szent akaratához, és elrendeződése mindennek a Vele folytatott személyes párbeszédben.

Az apostolok láthatták Jézusban a Paradicsomkertben élő Ádámot, sőt annál is nagyobbat: az Istenembert. Ő nem töretlen, ugyanakkor félig öntudatlan kapcsolatban volt az Atyával, mint Ádám, hanem töretlen és tudatos kapcsolatban! Az Úr Jézus megadta nekünk a hit és a keresztség eseményében a Szentlelket, aki egyértelműen

kinyilatkoztatta nekünk Jézus Krisztust, az egyszülött Fiút; aki Jézus szavai által egyértelműen kinyilatkoztatta nekünk az Atyát; akiben mi is fiai lettünk az Atyának; és aki kiáradva szívünkbe rákötött bennünket Isten belső életére. Bizalmunk tehát tudásra épül, világos kinyilatkoztatásra, lelkiismeretünk egyértelmű fényt kap a végső kinyilatkoztatás által, Isten pedig a szívekbe árasztotta szeretetét a nekünk adott Szentlélek által, aki mindent elrendez, mert Ő teremő, újjáteremő Lélek, aki elárasztja szívünket a békességgel mint folyammal.

Már nem „mondjuk a magunkét” Istennek, hanem figyelünk az Ő misztériumára, és elkezdünk egyre jobban Hozzá alakulni, nemcsak az ima perceiben, hanem az élet mindennapos adottságaiban is. Így az imádkozás egyértelműen és világosan életünk legmélyebb eseményévé válik, sőt ez lesz maga az életünk: Isten fiainak élete. Ebből forrásozik minden. Az imádság alakítja át életünket, mint Jézust a Színeváltozás hegyén, a Táboron, sőt az ima fogja átjárni egykor ruhánkat is, és ezt az egész, az Isten fiai megnyilvánulására váró világmindenséget.

Csak ebben a szentháromságos, isteni életsodrásban szólal meg a Miatyánk a maga teljességében. Mert ez elsősorban nem egy szöveg, hanem Isten fiai életének valósága.

Augusztus 2.

A novíciusok kérték, hogy hetente legyen egy este szentségimáadás. A lenti (téli) kápolnában tettük ki a Legszentebbet. Amint vele szemben álltam és énekeltük a kompletóriumban Simeon énekét, a *Nunc dimittist*, hirtelen megvilágosult előttem, hogy ez a minden este felhangzó ének leginkább a szent Eucharisziára vonatkozik. „Látták szemeim akit küldtél, az Üdvözítőt” – az angyalok

odaátról nézik és imádják, én ideátról; ők fátyol nélkül, a maga isteni valóságában szemlélik Őt, én csak a kenyér és a bor színét látom, de amit látok, az a misztérium fátylával eltakarva Őt magát hordozza. Az angyalok a legszentebb Eucharisztia és a szentmise valóságán át lépnek be a mi világunkba, ahogy arról *A szent liturgia* című könyvecske magát megnevezni nem akaró szerzője is ír:

„A katolikus hívek mindjárt a szentmise elején az összes angyalok jelenlétében vallják magukat bűnösnek. A tömjénezés rítusa is a nagy arkangyal közbenjárására megy végbe, aki ott áll a tömjénáldozati oltár jobb oldalán. A Glóriát énekelve a földi egyház az angyalok liturgiájához társul *una voce* – egy hangon. Ez a kifejezés igen sokatmondó, és megértését el kell mélyíteni magunkban, hogy ti. az angyalokkal együtt énekeljük a háromszor szent éneket, amely a legkiválóbb angyali ének.

A szentmise kiszámíthatatlan hatású, misztikus kaland. A véres keresztáldozat misztériuma itt csendben megújul, mintegy hasadást idézve elő az örökkévalóságban. Jákob álma megvalósul: az angyalok föl- és alá szállnak, és szerető jelenlétük még édeesebbé teszi a mi részvételünket ebben a komoly áldozatban. Bárki hittel közeledik az oltárhoz, a mi láthatatlan testvéreinknek, az angyaloknak baráti és csodálkozó szolgálatát indítja el.

Szent Pál apostol Rómaiakhoz írt levelének 12. fejezetében arra szólítja fel a keresztényeket, hogy ajánlják fel testüket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Az Apostol-

nak ez a kívánsága a legtökéletesebb módon a szentáldozásban valósul meg, amikor is az áldozó a Fiú és az angyalok égi liturgiájának cselekvője lesz a teremtő Atyaisten szerető tekintete előtt.”

De a szentmiséből megmaradó Eucharisztia is a két világ találkozási pontja: az angyali és az emberi világé. Valóban maga az Eucharisztia a Jákob lajtorjája, mely összeköti az eget a földdel. Nem tudom elképzelni Szent Ferenc atyánkat vihorászva az oltár körül, mert mondjuk a testvérek tévesztettek, mert valaki ügyetlenkedett, mert egy szó visszajáról jött ki valakinek a száján. Istenes és szent félelem töltötte el őt, mint minden szentet. A nagy misztikusok, akik csoda folytán láthattak is valamit a titokból, nem táncoltak és tapsoltak, nem mosolyogtak állandóan, hanem összeestek a szent félelemtől. Akik csak lakomát látnak a szentmisében, elsiklanak a lényeg mellett. Ezekkel szemben Páter Pió és a hozzá hasonlók magatartása a mérvadó.

Az esti szentségimádás az éjszakába nyúlik. Már egészen sötét van. Hűvösödik. Érezhetően korábban sötétedik már. Nemsokára elérkezik a novíciusok számára a villanyoltás ideje. Nem is égetnek villanyt, az oltár fényeivel szemükben és lelkükben akarnak elaludni. Néma csendben járnak, egyik-másik megáll az emelet hatalmas, nyitott ablaka előtt. Az ég haragos. Nézem a sötétkék, fekete és egy vékony vörös foszlány drámai vonalait, ahogy egyre sötétebb violára változik.

Sok-sok fiatal töltött mostanában nálunk pár napot. Amit felajánlhattunk nekik szegénységünkben, az sem a miénk volt, hanem a nagy szerzetesi hagyományé: az állandó csend, a szent liturgia ünneplése, a komoly fizikai munka; a kiadós elmélkedések, a testvéri közösség és asztalunk a kert terményeivel.

Augusztus 5.

A mindennapi reggeli és esteli tömjénáldozat (a reggeli dicséretben a tömjénáldozatot bemutató Zakariás éneke alatt: „Áldott az Úr, Izraelnek Istene” az esti dicséretben a Szent Szűz éneke alatt: „Magasztalja az én lelkem az Urat”) összekapcsol minket az Ószövetséggel meg az ortodox egyházzal meg az égi liturgiával is! Nem helyes út a nyugati ikonragasztgatás, az ortodox dallamok imitációja és a pap lelógó kéztartása, mert ezek utánzatok! Inkább meg kell keresni a latin hagyományban mindazt a mozzanatot, amely keleten is megvan, és azt felerősíteni. Ezek ugyanis nem jelentéktelen dolgok, mert közös eredetre vallanak, és a nagy keleti egyházszakadás előtti időből valók, gyökereikkel visszanyúlnak az apostoli korba.

Amint minden reggel és este felszáll az illatos, kék füst az első szövetség illatáldozatának emlékére, mi már a Krisztusban beteljesedett istentisztelet részesei lehetünk. A tömjénezés a mi igazi hazánkra, a mennyei Paradicsomra, az égi liturgiára utal.

„Jött egy másik angyal, megállt az oltár előtt, arany füstölő volt nála. Sok tömjént kapott, hogy az összes szent imádságával tegye az aranyoltárra, amely az Isten trónusa előtt állt. Az angyal kezéből a tömjén füstje a szentek imádságával felszállt az Isten elé. Most az angyal fogta a füstölőt, megtöltötte az oltár paraszával, és leszórta a földre.”

(Jel 3,5)

Milyen szép, amikor közben éneklük az előénekek: „Szálljon fel, Uram, az én imádságom!” Mi pedig ráfeleljük: „Miként a tömjénfüst a te színed elé!” De szép

beborítani tömjénfüstfelhővel az oltárt, hiszen maga az Úr rendelte ezt el:

„Tegyen (Áron, a főpap) a füstölőbe paraszat, amelyet az Úr előtt álló oltárról vett, és vegyen illatos tömjént két tele marékkal, az egészet vigye a függöny mögé, és tegye a tömjént az Úr előtt a parázsra. Így a tömjén felhőjével beborítja a kiengesztelődés tábláját.”

(Lev 16,12-13)

A tömjénfüst is olyan kép, amely a hit által tele van erővel: felemeli az embert ebből a világból abba a másik világba, ahol Isten dicsérete hiánytalan, és ahol majd egyszer a feltámadás után az egész teremtésből egyértelmű hódolat és imádás száll fel Isten trónjához.

Augusztus 9.

Ipolytarnócon jártunk biciklivel. A szabadtéri természetrajzi múzeum, a „Palóc Pompeji” mély benyomást tett ránk. A testvérek olyan csendesek lettek, mintha templomba léptek volna be. Valójában oda is léptünk: a teremtés előcsarnokába, ahol folyik a nagy *preparatio ad missam*, az előkészület a szentmisére. A régi liturgiákban volt – keleten ma is van – *proszkomídia*, a szentmise előkészítő szertartása. Ilyen proszkomídia művészi darabjait pillanthattuk meg ma az ipolytarnóci erdőben, ahol a világ talán leggazdagabb leletanyaga került elő ebből a nagy előkészületből.

Húszmillió évet mentünk vissza az időben: láthattuk egy akkor élt százméteres fa megkövült darabjait és tizenkilenc énekesmadár lábnyomát. Vulkán tört ki, és

a megdermedt lávaréteg alatt megmaradtak a lábnyomok. Ember lábának még nincs semmi nyoma. Hol volt még az ember húsz-harmincmillió évvel ezelőtt? Valahol azt olvastam, ha a Föld idejét háromszázhatvanöt nappal, egy év időtartamával jelöljük, akkor abból az emberiség élete egy koppanásnyi idő, egyetlen másodperc... Láttuk az ősi, nagytestű állatok lábnyomát. A fedett részben egész patakmedret, ahova inni jártak ezek az ősi, nagy állatok, ragadozók, kisebb, menyétszerű állatok és sok-sok madár. Cápafogakat is láttunk kiállítva, hiszen itt valamikor hatalmas tenger volt. Láttuk a készülő Paradicsomkertet, amely várta, hogy Ádám megjelenjen benne. Ezek a fák, ezek a növények, ezek az állatok még egy bűntől meg nem fertőzött földön éltek. Most láthatnánk a Paradicsomkert darabjait, de ahhoz az ősbűn előtti Ádám szeme kellene, vagy a hívő kereszténynek adatott világosság. Én már ebben a világosságban nézhetem a húszmillió éves kőületeket, a fák leveleinek csipke formájú kőlenyomatait.

Egy ártatlan világ készült itt öntudatlanul az ember befogadására, aki majd az eucharisztikus (hálaadó) áldozatot bemutatja. Ennek a templomnak még nem volt papja, nem volt, aki bemutassa a dicséret áldozatát, csak a szél zúgása hallatszott ezek között a százméteres fák között, meg a madarak éneke s az őslények félelmetes csörtetése és üvöltése. Betevő falatot kértek Istentől, ahogy a zsoltáros mondja... De köszönetet senki sem mondott Neki a látható világból! Az angyalok, kik a láthatatlan világ részei, megköszönték ugyan a Földet és az egész anyagi világot, de mégsem volt az teljes köszönet, hiszen nekik nincs testük, így nem vehették át a maga teljességében az anyagot Isten kezéből, mint nekik szóló ajándékot. Csak az ember színre lépésével válhatott teljessé a köszönet, hiszen az ember hálaadásra született, de ő is csak a megtestesült Ige, Jézus Krisztus által tud teljes hálát adni az egész teremtés nevében az Atyának a Szentlélekben.

És bár ebben a léptékben mérve nem is olyan régen jött el Krisztus, a Krisztus-esemény rendkívüli új még a mindenségben, annál megdöbbentőbb, hogy mindez a gazdagság Általa, Érte és Benne teremtett...

Míg e sorokat írom, itt a litkei magtár melletti fák lombjai alatt legyek döngicsélnek a fejem körül, lepke a lábamnál, katángkoró kék virága leng a szélben. Ezek mind előttem (az emberek előtt), messze a múltban már léteztek. Milyen tisztelettel és alázattal kellene velük bánni, hiszen a létezés és az élet csodáját ők a Paradicsomkertből hozták ide nekem.

Augusztus 10.

Utoljára vagyunk magunkban a novíciusokkal. Holnap jönnek a vendégek, holnapután a klarisszák kezdi meg kétszáz év kihagyás után magyar földön szemlélődő életüket a szomszédságunkban. Hétfőn jön húsz új novícius.

Milyen gyorsan elszállt ez az egy év! Vége megint egy lelki utazásnak, ahol csak idegenvezető voltam. A novíciusok készülnek a fogadalomtételre. Bizonyos dolgokban csodálatosan fejlődtek, bizonyos dolgokban ott vannak, ahol elkezdték, más területeken viszont éppen hogy csak megjelentek a belső igények. Ez utóbbiak nélkül egy noviciátus egyenlő a nullával. Naplopás. Helyette inkább szemet lapátoltak volna valahol, vagy újságot árultak volna, vagy értelmesen és szépen udvaroltak volna a házasság szentsége erőterében. Ha nincs belső igény az Úrral való személyes egységre, a csendre, a szent zsolozsmára, az elmélkedésre, az önmegtagadások vidám gyakorlására, a világi stílus teljes levetésére, a közösség építésére, akkor minden máról holnapra összeomlik. Most kellene kezdeni velük. Nem vagyunk eléggé nagylelkűek, és majd csak

egy évtized után látjuk, rettenetes kudarcok árán, hogy mennyire szükséges volna, hogy a noviciátus kétéves legyen. Az egyszerű fogadalmas időbe belső igényekkel kell már érkezni.

Augusztus 14.

A napokban egy zsoltárvers, a 84. zsoltár utolsó verse beleragadt a lelkembe. Mint ahogy az elvetett mag behullik a szántóföldbe, vagy mint a kovász a tésztába, egyszerűen belevetette a lelkembe az Úr. Nagy kegyelem ez, nagyobb, mintha én magam kapaszkodnék bele egy szentírási igébe. Itt Ő akar valamit. Így szól a zsoltár:

„Igazság jár az Úr előtt,
és békesség követi őt.”

Nem a békesség jár előtte, hanem az igazság, maga a valóság, amelybe oly sokszor beleütközöm, mint a falba. Az igazság, mely kérlelhetetlen és hajthatatlan, amely kétélű kardként harcot indít bennem, s már annyi szenvedést és könnyet sajtolt ki a lelkemből. Hányszor szerettem volna és szeretnék most is elmenekülni ez elől a kard elől, de akkor az Úr elől menekülnék, aki maga az Igazság.

Más azonban az igazság, amely az Úr előtt jár, és más az Igazság, aki Ő maga. Az Úr előtt járó igazság a teremtmény helyes kapcsolata Teremtőjével: csak ezen a megtisztító találkozáson túl láthatom meg az Igazságot, Őt magát. Életemnek: gondolkodásmódomnak, érzelmeimnek és ösztönvilágomnak, egész életvitelemnek át kell alakulnia a kinyilatkoztatás igazságai szerint, Isten szentjeinek életvitele szerint. Ha ez meg nem történik, a kezdeti vonzás hatására hiába pillantom meg, mégsem ölelhet át soha maga az Igazság, hiszen akkor hazugságaimat ölelné.

Milyen balgatag vagyok, amikor az Igazsággal szeretnék találkozni, anélkül, hogy a rám vonatkozó igazság előbb elvégezhetné a munkáját rajtam! Mennyire csak illúziókat kergetek, amikor arra a békességre törekszem, amely az Úr nyomában jár, anélkül, hogy az előtte járó igazsággal szembesülnék! Tudom, egy nap szemtől szembe meglátlak Téged, Örök Igazság, s akkor a nyomodban járó örök békesség fogja elönteni lelkemet. De addig minden áldott nap, életem minden vonatkozásában, gyónásról gyónásra azzal az igazsággal akarok szembesülni, ahhoz az igazsághoz akarok alakulni, amely előtted jár, Uram: a rám, a Te teremtményedre vonatkozó igazsággal. Mivel azonban az előttem álló út beláthatatlanul hosszúnak és önámításom miatt szinte megjárhatatlannak tűnik, arra kérek, hogy míg törvényed igazságainak igájába igyekszem hajtani nyakamat, néha-néha ölelj át engem Te magad, Uram, Örök Igazság, és engedj megízlelnem valamit abból a békességből, mely a nyomodban jár. Ha máskor nem, hát a szentáldozás perceiben, amikor, ha csak pillanatokra is, de jelen van itt a földön a mennyország, s beteljesül a zsoldár szava:

„Az irgalom és a hűség megtalálják egymást,
az igazság és a békesség megcsókolják egymást.”

Augusztus 16.

Hívösebb lett a levegő. Délután a gólyák hatalmas körökben próbapépülést végeztek a kolostor kertje felett. Most, hogy este lett, kesernyés füst száll fel a völgyből.

Egy kárpátaljai szobrászművész nő egy hete elkészítette ide kertünk fölé, a kiálló „várfokra” Szent Mihály szobrát. Készen akartuk átemelni a helyére a többmázsás betont. Összetörött. Még jó, hogy nem ütött agyon senkit.

Félelmetes volt látni a darabjaira tört angyalt. Azért is felállítjuk a szobrot, mely arra a végső győzelemre emlékeztet, amelyről most olvastunk Nagyboldogasszony napján a Jelenések könyvéből.

Elsősorban nem „a test és a vér” ellen kell küzdeni egy kolostorban – ez naiv és felületes szemlélet, hanem (Szent Pál tanítása és saját tapasztalataim szerint is) „a levegőégben hatalmaskodó gonosz szellemek” ellen. Amíg a kolostor lakói világias életet élnek, a sátán a háttérben marad, hiszen ha az embert testi vágyainak hálójába fogva el tudja vonni Istentől, akkor könnyű dolga van. Ha azonban egy kolostorban tisztaságban, szegénységben és a kényelmet visszautasítva akarnak Istennek szolgálni, akkor a gonosz mindjárt megmutatkozik a maga félelmetes, személyes, de pokoli erőterével, és kezdetét veszi az igazi, a szellemi harc!

Szent Mihály módjára ilyenkor a „Ki olyan, mint az Isten?” lelkiése az egyetlen menekvés és a győzelem útja. Ez a Szent Mihály-i kiáltás nem más, mint adoráció, Isten mélységes imádása. Elragadtatott csodálkozás azon, hogy Isten egyedül Isten, és semmiféle hatalom nem hatalom vele szemben, semmiféle erő nem erő vele szemben, és hogy egyedül Ő a jó, a legfőbb jó, az egyetlen jó, maga a Jóság.

Augusztus 17.

Az éjszaka megragadott a matutinum második olvasmánya. Igaz, délelőtt behordta a szél, eltemették a feladatok, de most újra előbújt lelkem mélyéből. Ez talán azért van, mert Krisztus az én békességem. Krisztus a kolostor békéje, mert nekem magamnak nincs békességem, de van Krisztusom. A kolostornak önmagában nincs békessége, de a testvéri közösségnek van jelenlevő eucha-

risztikus Krisztusa! Mécses ég jelenléte előtt. Nem villany, hanem igazi olajmécses, hogy figyeljünk a lényegre!

Íme, ezt hallottam ma éjszaka Nyssai Szent Ger-gelytől:

Fontoljuk meg, hogy Krisztus a béke; akkor pedig csak azzal a feltétellel bizonyul igaz-nak a mi keresztény nevünk, vagyis hogy krisztusiak vagyunk, ha bennünk élő bé-kesség által Krisztust tükrözi az életünk. Ő az ellenségeskedést megszüntette (*Ef 2,16*), mondja róla az Apostol. Semmiképpen se támasszuk fel tehát az ellenségeskedést egy-más között. Egész életmódunk tanúsítja, hogy valóban meghalt az ellenségeskedés. Nehogy életre keltsük egymás közt azt, amit oly fenséges módon szüntetett meg Isten, amikor megváltott minket. Pedig igenis élet-re keltenénk önmagunkban a saját lelkünk vesztére, ha gyűlölködnénk és a jogtalansá-gokat nem akarnánk elfelejteni; kárunkra felébresztenénk azt, ami örvendetes módon már megszűnt.

Ellenkezőleg! Ha él a szívünkben Krisztus, a mi békességünk, akkor mi is szüntessük meg az ellenségeskedést, hogy amint hisz-szük, hogy ő ezt már megtette, úgy e hitünk szerint valósuljon meg a mi életünkben is. Amint ugyanis ő ledöntötte a válaszfalat, és e kettőt önmagában egy új emberben egye-sítette, és ezzel létrehozta békét is, ugyanígy kell nekünk is kiengesztelődnünk nemcsak azokkal, akik minket kívülről támadnak, hanem ki kell engesztelnünk azokat is, ame-lyek bennünk lázadást szítanak hogy többé

már ne tusakodják a test a lélek ellen, sem a lélek a test ellen. Legyen tehát az isteni törvénynek alávetve a test szerinti bölcsesség, és uralkodják ezáltal szívünkben a béke, valósítsuk meg magunkban ismét az új és békességes embert, és egy legyen az, ami eddig kettő volt.

A béke ugyanis nem más, mint két ellentétesnek az összhangja. Amint tehát megszűnik emberi természetünknek ez a belső háborúsága, és élvezzük belső békénket, mi magunk is békesség leszünk, és a mi igazi – magától Krisztustól kapott – keresztény nevünket a valóságnak megfelelő módon fogjuk a világnak bemutatni.”

Augusztus 18.

Csupán pár perc, és vége ennek a főszeeres kora esti csöndnek egy rettenetesen megterhelt nap után. Egy nyárvégi, kába légy döng-bűg a szobámban, de nem zavarom ki. Nem sokáig hallani ilyet, és hónapok csöndje következik. Az ablak lángvörös muskátlijain túl a távoli dombok szelíd ködös kékje, a nagy, fehér tüllfüggönyön egy-két öles sávban vetődő sugár. Honnét a szinte kényszerítő vágy, mely újra és újra magával sodor, hogy próbáljam leírni a leírhatatlan békességet, mely életem felszíne alatt van?

A hűsz új testvérnek egy kis bevezetőt tartottam a stűdiumteremben. Nemsokára beöltöztetjük őket, és elkezdődik az oktatás. Miért nem lehet átadni evidenciákat? Talán azért, mert azok eleve közölhetetlenek. A szerzetesi élet lényege az Úr Jézussal való legszemélyesebb egység, mely nem kophat el a napok zakatoló vonatsín-

jein, nem fakulhat meg az évszakok őrjítően kegyetlen változásaival, nem múlhat el évtizedekkel, mert egyedül Ő az örökkévaló. Úgy kell belékapaszkodni, úgy kell belőle élni, hogy még bűneink, eleséseink, gyöngeségeink se szakítsanak el tőle.

A vecsernye utáni Mária-antifóna éneklésekor mintha angyalok vinnék át az egész kolostort egy ember nem lakta, csodás völgyben levő dombra. A kompletóriumot egyetlen olajmécseknél éneklük a novíciusok, a gótikus ablakokon átszüremkedő utolsó esti fények mellett. Félelmetesen változnak a kontúrok; mintha csak mozdulatlan kámzsák állnának velünk szemben a stallumokban. Utolsó közös imádságunk, még mielőtt elköszönnénk az eucharisztikus Jézustól, Szent Mihály főangyalhoz szól: „Védelmetek a küzdelemben!” Amikor a Sátánt és a többi gonosz szellemet említjük, megrebben az este, és mintha a mindenség petróleumlámpáját csavarnák lejjebb, rebben a fény is, és sötétebb lesz.

Néma csendben, villanygyújtás nélkül megyünk végig a folyosón. A quadrum felülről lágyan megvilágított, hatalmas akvárium. A roppant testű torony mögül most bújik elő a hold. Julianus testvér szelídített kis galambja mozdul a kút mellett. A testvérek testetlen árnyakként sietnek cellájukba még egy utolsó lelkiolvasmányra. Pára száll fel a csendes kert mélyéről, ahol a források csobognak. A hatalmas méretű, hófehér Szent Ferenc-szobor, melyet néhány napja állítottunk fel a kert fái közé, szinte világít a sötétedő völgyben. Karjait az égre emeli. A kert tavában furcsa módon még sötétebb eget lehet látni. Megjelennek a csillagok, az angyalok ragyogó jelei az égen. Az utolsó cellaajtó is becsukódik.

Toronyszobám alatt a völgyben furcsa madár rikant. Éjszaka lett. Majd eljön egyszer az az éjszaka is, amelyben már senki sem munkálkodhat.

A kompletórium, ha azt kívülről gyertyafénynél elénekeljük az Eucharisztia közelében, szinte álomba ringatja az ember testét és lelkét. Kezdem sejteni Szent Pál apostol azon szavainak valóságát, amelyekben a békességről beszél, mely minden értelmet meghalad.

EPILÓGUS

*Mint szemed fényére, vigyázz reánk, Urunk!
Szárnyaidnak árnyékával takarj be minket!*

*Tarts meg, Uram, vigyázásunkban, s őrizz meg
alvásunkban, hogy a Krisztussal virrasszunk, és
békeességben nyugodjunk.*

Most bocsátod el szolgálodat, Uram,
a te ígéd szerint békeességben.

Mert látták szemeim
a te Üdvösségedet.

Akit rendeltél
minden népnek színe előtt.

Világosságul a pogányok megvilágosítására
és dicsőségére népednek, Izraelnek.

Dicsőség az Atyának és Fiúnak,
és Szentlélek Istennek.

Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor
és mindörökkön-örökké, ámen.

*Tarts meg, Uram, vigyázásunkban, s őrizz meg
alvásunkban, hogy a Krisztussal virrasszunk, és
békeességben nyugodjunk.*

*Méltóztassál, Uram, e mai éjszakán.
Minden bűntől minket megőrizni!*

*Könyörögjünk! Látogasd meg, Urunk, ezt a hajlékot, és
az ellenség minden cselvetését messze űzd el tőle! Szent an-
gyalaid lakozzanak benne, akik minket megőrizzenek a te bé-
kédben. A mi Urunk, Jézus Krisztus által.*

Ámen.

Nyugodalmos jó éjszakát és boldog véget engedjen nekünk a mindenható és irgalmas Isten: az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Ámen.

Oltalmad alá futunk, Istennek szent Szülője,
könyörgésünket meg ne vedd szükségünk idején,
hanem oltalmazz meg minket minden veszedelemtől,
ó, dicsőséges és áldott Szűz!

ISBN 978-963-06-9003-4

9 789630 690034

